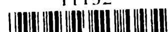

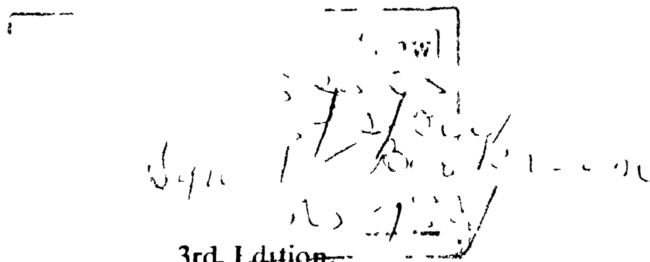
James Dokhuma

THLA HLEINGA ZAN

THLA HLEINGA ZAN

James Dokhuma

3rd Edition

1998

Ku Romani nghilh loh nan

"Thlang lenkawl hmar a hnim chung khua lo ri,
Pialleia nun hlui tham hnu kha min ngaihtir e;
Tah chang ni tam mang e, kumsul hleiten a dang lo,
Auh ruai ruai ka nuam e,
Aw..., kan nun khuarei a chang tur hi."

— Romani 1910 - 1972

Sakhmingthang zai pianna fam tawh hnu,
Nghilh ni awm lo kumsul puan ang thar changin;
A zaiin lairil a fang leh thin.

Hlunchhung nun hraileng a chawi ve lo,
A zai chawi hi fanau chhang ve Rianghluanin;
Tuah thu-ah chang rawh se leng awih nan.

Zingphul chhuahtlangah lo ngai ve la,
I zai remin chinlai khuavel a hrut e;
Sappui thiam puang-khawl atang nenin.

— by Author

A BU CHHUNG THUPUI

THUHMAHRUAI

Thla Hleinga Zan chawia ka thawnthu ziak hi Nowgong Special Jail-a ka tan ṭan tirh lama a bul ka ṭan a ni a. Kum 1969, May thla niin ka hria. Thawnthu ziak ngai reng reng lovin ka vawi khat ziak vena a nih avangin mi thil hre zau zawk leh chinchang hre zawk tan chuan belh chian a dawl loh turzia chu hre phak ve siin, a aia ṭha thiam ang lawi si lovin, ka han ziak ve châwr a.

Mahse ka ziak zawh hma-in Gauhati District Jail lama min thawn leh rih tak avang leh kum khat dawn lai Jail Office-ah min hren sak avangin ka chhunzawm thei ta lo a. Office aṭanga ka lak chhuah leh theih hma chuan thawnthu dang '**Rinawmin**' tih leh '**Khawhar In**' tih chu ka han ziaksan leh rih a. Nakinah zawng Jail aṭanga ka lak chhuah theih tâk avangin hun leh ni te chuan min rengdim thiam a, ka tharthawh leh thei ta a. Mite lo ngaiha a chhiat a ṭhat tur pawh dawn chang lovin mahni mawl ang angin ka han khual chau chem thiah chawt mai a ni.

Thawnthu ka han ziak ve tâkah chuan ka rin aiin thil hriat zau a lo ngai hle mai tih ka hmu chhuak a. Pakhat chauh buatsaih chu eng emaw ti-tiin mahni chungchang leh ṭhiante titi khawchâng aṭang pawhin a tih dan dan a awm ve thei mai chuan ka ring. Mahse pali panga lai ziak tur chuan keini ang rual hriatna chuan a daih mawh dawn hle-in ka hria. Thil chi hrang hrang, nulat tlangvalna lam te,

hmanlai titi leh an ṭawng hman dubzawng te, pitar putar ṭawng kauchhbeh leh naupang nun thlenga chian a lo ngai hle mai a. Tin, hun inherin nungcha leh pangpar chi hrang hrang par hun a rawn her chhuahpui dan leh Mizoram chhim leh hmar, chhak leh thlang nunphung leh a ram leilung leh a hmul put thlengin hriat a lo ngai bawk nen. Chu bakah Mizo hnathawh kalhmang te chena hriat a ṭul bakah Pathian thu thlenga hriat ve deuh a lo ngai a. Chu chang pawh la ni ta lo chuan, mahni ngei pawh mi awmhar mi deuh nih a ṭulna lai a awm tel fawmin, thu leh hla (Literature) lama hmasawnna eng emaw tal min siam sak thei leh a thawnthu zirtir ṭha deuh te chu kan han thlir tel ve bawk si a. Chuvangin, keini ang rual tan chuan a khirh vel khoh mai a ni.

Tin, he thawnthu-a hla lênglawng leh lêngzem hla ka zeh zawng zawngte hi a thawnthu rema ka phuah chawp deuh vek a ni a. A tawp bera mi lo phei hi chu mi hla ka zeh tel awm pawhin ka hre lo. A lo awm a nih pawhin hla awm sa a awm tih hre lova ka phuahchawp nen a lo inang palh ta mai zawk a ni ang. Ka tum ve dan zawngin ruah ṭham loh ngat nena indarbaktir tum zawng ka ni a le.

Aw le, a tunlai ṭawng taka a changtute hi tun Indopui Pahnihna (II World War 1939-1945) ṭan tir lala rafkai rual zen zawn leh nula pasal neih hun ve thawkhat tawh angin ka han nihtir a. Mahse

khatih hun lai khan kei chu se hnung zui rual chauh ka la nih avangin ka thil hriat dan a mang lam hriat deuh ang tih ka ring a. Chuvangin, khatih laia thil lo thleng leh a hun induh lohna lai a awm pawhin ka hre lo a ni tih hria-in min ngaihhnathiam a, min dawihchuam theih ka duh ngawt mai.

James Dokhuma

the Author.

Dated Gauhati District Jail,
Cell no. 1. 25th. August, 1970

Published by James Dokhuma at the R.M. Press & Publications Kulikawn — 796005 Aizawl.

1. THLANTHUTNA

NILAINI zinga Thanṭhuami nu zing tho tur ṭhu chhuak hlawt chuan, "Nizan ka mang tak chu e, ka ngaih pawh a tiṭha lo rum rum e a," a rawn tichhuak a. An pa chuan, "Ho mai mai, ka mang ka mang tih reng mai, engmah i man chhuah lo ang e," a lo tihluk a. Thanṭhuami nu chuan, "Nizan ka mang chu a mi deh dan a dang riau a ni, ka ngaih a ṭha hauh lo mai," tichung zelin a tho ta a. A thawh pah chuan, "Mamte, i û kha han kai tho teh, a lawm ruai tur vei nen kan tlai ang e. Buhzing pawh in deng dawn lawm ni ?" a tih lai chuan Thanṭhuami chuan, "Ka hria, ka lo tho dawn," tih leh thawh a rual a, a tho ta nghal a.

An tukṭhuan ei laiin Thanṭhuami nu chuan, 'Nizan ka mang chu Kapṭhuama nu ka lo hmu a. Puanrin hi a lo sin a, ṭhihna eng ṭhapui pui mai leh ṭhifen duang te, pumṭek ṭhi (hmarsai ṭhi) ni-awm tak tak te, ṭhisir te hi a lo khai bawr ṭeuh bawk nen. Zawlbuk sawngka hrul a taikuang tuiah hian hmai a lo phih bawrh bawrh mai a. Amah lah chuan kumchiri par a lo tawn vul buk mai lehnghal. Engti mang emaw teh reng ni ngai dawn ang ni,'' a ti a. Thanṭhuami chuan ngaihtuah mang hlei lo hian, "Mang ṭha a nih chu mang ṭha, chu lo aliam a mang ṭha a awm chuang hlei nem," a ti satliah ngawt a.

Chutia chaw an ei lai chuan nula tleirawl pakhat hi a lo lut a, "E, k'u Thanṭhuam, in hmelchhiat lai a ni maw ? Mahse ka lo kal tho tho," tichungin a lut a. Thanṭhuami chuan, "Ni e, i dam rei dawn a nih kha 'mi hmelchhiat lai nan chu dam reina' an 'tia ni lawm ni ? Eng nge i duh teh khiah ? lo leng rawh," a lo ti a. Ani chuan, "Engmah duh dang lem lo e. Hei, in lehkha, nizan kan mikhualte rawn ken a ni a. An rawn thleng tlai em a, tukin a min pek chauh kha a ni lehnghal bawk si a. Min pek veleh pe tur che u-in ka lo kal vat a ni," a ti a. Thanṭhuami chuan, "Kan lawm e" a ti a, nula chu a chhuak leh ta mai a. Chaw ei kham veleh Thanṭhuami chuan a ḥan chhiar a. A chhiar hmain a thawntu hming chu a en hmasa tê tê a. Chutah :

Ka pa,

In dam lai a nih ka beisei e, keini pawh mi dang chu kan dam tlang e. Amaherawhchu, ka nu erawh chu nimin tlai, ni suk chen vel a nih lai khan min peih lohsan ta nge nge a. A natna chu ama hri bil pangngai, hmeichhe natna bakah thawhah benvawn a vei kha a ni ber e. Kumin hnuhkawih tan tirh atang khan khawsikin a tlak-buak zui ta a. Chuta tang chuan a khawsik chuan a thlah chuan tak loh avangin a hniam thlu hret hret zel a, kar hmasa atang khan a zual deuh ta thut a. Zan nga dawn lai chhing lova kan tlai-varpui hnuin min peih lohsan ta nge nge a ni.

Mahse, ka pa, min rawn ngaihtuah reng reng suh ang che u aw. Kan chhiat tawh chung-changah then leh rualte kan chungah an tha em em mai a. Ka pa pawhin a tuar thiam khawp a nia. a damate hi dam teh phawt mai ila. Ka nu zawng a lo sawi lawk tawh ang leh a duh ang ngeiin a kal ta a. A nat zual chhung zawngin ka ni kha a lam a lam thin a, a rawn ngai em em a. Mahse kar a hlat em si avangin engmah kan rawn sawi duh lo a ni. Tunah zawng thil a nih nih a ni zo tawh a, nangni pawhin lung lohah rawn la reng reng suh ang che u. Kan unauza pawhin kan tuar thiam viau a nia. Tin, kan lo lam pawh kan tih ve theih kum tak a ni e.

Dam takin u le, in chhungin chibai,
Kapthuama.

tih hi a ni. Chu veleh Thanţhuami nu chu a ţap ta hawm hawm a. Chutah ţap thawm hre phak ţhen-awm-khawvengte chu an lo zuang lut thuai a. Thanţhuami pa chuan, "Ţhuambawih, vawiin chu tumah feh suh ang che u. Kan pi bul ber leh neih chhun liau liau-in min boralsan nafam chu kan awm tur a ni. I lâwmte pawh hrilh thuai thuai la, i pu Lạiawrha te phei chu a len pawh lo leng phei hmanhmawh nghe nghe teh se. A thlanţhut leh i te phei chu hun remchang leh ni dang la thlir ta pawh ni ila, vawiin chauh na na na zawng a thei thei lo leng hlawm teh se," a ti a.

Chutia an thawm hre hmasa an kawmchhakpa lo lut chuan, "Engti zai zia nge ni ta Ṭhuamipa? A va mak teh thut ve," a rawn ti a. Ani chuan, "Kan pi neihchhunin min boralsan a nih awm hi maw, tukin kan chaw ei laiin an chhiat tawh thu min rawn hrilhna lehkha kan hmu a," a ti a. An ṭhenawmpa chuan, "Chutin a lo na mek a ni maw? Kan beng hi a var lo khawp a. Nula tlangval awm ve ta lo chu rual hi kan pawl lo lulai em mai a, ât ṛawh kan hlawh hlel lo," a ti a. Thanṭhuamipa chuan, "A, keini pawhin engmah kan hre lawk bik lo, khaw kar a hla si. Chuachhapah, kan pi lah chu a ṭhat lohna a rei tawhin ngaiah kan neih tawh a. Tunah le, mihring a tling zo ta ngang lova kan hria a ni leh chauh zawk a. Chutih thu lo-ah phei chuan hriat zen zen chi pawh a ni lo," a ti a.

An ṭhenawmpa vek chuan, "Tunah fa engti nge a neih chu le? An fate pawhin ei an tling hlawm tawh lawm ni?" tiin a zawt a, Thanṭhuami nu thung chuan, "Panga an ni, an chhang a khât a, an ṭmilai lam an hloh nual bawk nen. An upa ber chu tlangval puitling a ni ve tawh a, a chhang pawh a nula ve er er tawh. Chumi naute chu pahnih lai an hloh a. A tê lam pathum, hmeichhe pakhat leh mipa pahnih an la awm a, an te ber chu kum li kum nga emaw lek a la ni ang, phunchawng-mual kan neih kum a piang kha a ni a, kum nga hmel zawng a hmu ve ta nih chu. Ka û zawng a fate ei an tling dawn chauha a dam reipui ta si lo a. A rethei kâwmah a ṭang ve hrim hrim zawng a ni e," lungchhe takin a ti a.

An kawthmaipa chuan, "Chu zawng an ngaih-tuahawm tawh loh chu, keini te ngaihtuahin nu pawh an nei rei khawp a lawm. Keini kan chhangchhiat berh lai tak a nu boralsan kan fate pawh an awm hi. Ti tê hian ṭhenrual ṭha zarah, upa-in 'thing delh loh, lung delh loh' an lo ti nâ zâwngin, a dam a dam ta zawng zawi zawiin an lo limik ve mai a nia," a ti a. Thanṭhuami patea (pami) chuan, "Ni teh reng e â, , , , anni Kapṭhuama te chu an ngaihtuahawm loh. An nu kha erawh chu a hrehawm rei em a, an an chhangchhiat berh thawhmawh lai kha zawng pel ta cheng a, a dam reipui leh ta si lo hi a khawngaih-thlak e, tih thu a ni pawh a. Chu thu loah phei chuan Kapṭhuama pa lah tlangval a la ni a. Chua-chhapah, pa alai a pa taima leh remhria, leiah a lut ang e tihhlauhawm khawp a pa awm mai mai thiam lo-mi a lo ni lehnghal vei nen. Kapṭhuama lah chu a pa siar a pa siar, 'sial rangin sial rang a hring, sakawlin sakawl a hring' tih zawng zawng a neih zova a fel leh em em mai a. Ka u, Kapṭhuama nau nula, nichin a i sawi kha tu nge ni kha? Ani hlei hlei kha asin fel chu, an in a ka thlen ṭum reng khan a felzia ka hria a lawm," a tih lai chuan Thanṭhuami nu chuan, "Kapṭhuama nau chu Lalhlunchhungi a lawm, a hming pawh ka sak a sin ni nghe nghe," a lo ti a.

Hlo thlawh ṭul lai ngang a nih avangin thlawh-hma kawng zawh tawh lo nu in awm leh pa in awm chhun ṭhenkhatte nen chuan an ṭhu khawm ṭêl têl a. Chutia an ṭhut khawm lai chuan Thanṭhuami nu

chuan a mang neih thu leh a ngaih ţhat loh ang ngei a thil a lo awm tâk thu chu a sawi a. An kawmchhakpa chuan, "A lo nih tak chu, mumang mah ni se, 'mang mai mai' tih chi loh nangiang hi chu a lo awm e. Kei ka mang hi upa-in 'mang leh thliah' an tih chi hi zu ni châwk a. Ka man loh ang zawng hlir hian a chhe lam a ţha lamin a lo thleng mawlh thung a. Keimah ang maiin nang pawh 'mang leh thliah' an tih ang chi chu i mang kalhmang a nih dawn chu. Tun hma chuan 'Kêlchal mang man' an tih ang hi ka mang kalphung a ni ţhin a sin maw le. Tlem lai aţang khan ka 'kelchal mang man' tak ngai hauh loh chu," a ti a.

Thanţhuami chuan, "Ka pu, 'Kêlchal mang man' i tia law? Kelchal (kelpa chal lam ri ang a lamin) mang man, an tia ni lawm ni?" a lo ti a. An kawmchhakpa chuan, "Tunlai ţhangthar ho lah hian 'kelchal mang man' ti hian in lam châwk a. A ni hlei nem, a ţawng lo chhuahna bul pawh ti hian an sawi ngai hi. Kêlchala chu mihring a ni a, a mumangah Ţhâwngluna hi a lo châwng a. Tuallai hâr a chawn sa an chhum laklawh lai tak chuan thli vir na zet mai hi a rawn tleh ta thut hian a lo hmu a. Chu thli chuan tual hâr a sabel zawng zawng leh elsep leh thlangra te chu a rawn thlawh bo zo tain a lo hmu a. Chutia Kêlchalan mang a neih hnu lawk chuan Ţhâwngluna chu a châwng ta tak tak a. Kêlchala lo phan lawk ang ngeiin tual hâr a sa an chhum laklawh lai tak chuan thli vir na zet hi a

rawn tleh ta tak tak a. Sabel leh thlangra leh sisep te chu a thangna ram hriat lohin a rawn len bo zo ta vek mai a. Chuta ṭang chuan mumang lam a hmuh ang taka a taka lo thleng dik sawi nan hian 'Kêlchal(a) mang man' an tihphah ta a. Chuta ṭang vek chuan, chuti ang thli vir pawh chu 'Ṭhawnga-leivir' an tih phah ta e, zawng an tih ngai hi," a ti a.

Chu pa chuan a thu sawi pah chuan hnangdil hi a vilhvalak mulh mulh a. A ṭawng zo chuan a tupa hruai hnenah chuan, "Kha Senbawih, Hauhaii zawnna," tiin a pe a. An zing a pathlawi pakhat leng ve chuan, "Hauhaii zawnna hi kan ti châwk tak a. Eng nge maw 'Hauhaii zawnna' hming a put nachhan hi ni dawn maw aw?" a lo ti a. Chu pa vek chuan, "Titi-ah chuan ti hian an ti a: Hmanlaiin chipui an teng a. Chi an ten lai chuan ruah pawh sur hawt si lovin an kiang a luipui chu a rawn lian thli ta phut mai a. Tuilian chuan bawmzâ leh tungchaw te, rapzâ leh maichâm te hi a rawn len thla ta phawk phawk mai a. Mak hi an ti khawp mai a. Chutia mak titak leh a ngaihna hre lo a an thlir ṭhap lai chuan lui hnar lamah thawm an hre ta a. An han en chhoh nak chuan ṭiaukuangah chuan mipui tlim hmurin an hmu a. Anmahni lah chuan ṭhihna eng ṭhapui pui hi awrh ṭhuah hlawmin an hmu bawk a. Chung mipui zing a pakhat chuan, 'Hauhaii a thi e,' tilauh hian an hria a. Nakinah chuan mipui chu an haw-haw liam ta dur dur hian an hre zui a. Chumi hnu-ah chi tengho chuan lui hnar a mipui dinna lai chu an han

chian a. 'Hauhaii-zawnna' kan tih tâk hi a lo tla ngât a, an ti. Chuta ṭang chuan a hming hi a pu ta a ni e, an tia lawm," a ti a.

Chumi ni chuan in awm paho leh nu ṭhenkhat te chu an fuan khawm a. Chawlhni lo thleng hma-saberah thlanṭhutna chu kokim zawkin an nei ta a. Ṭhenrual ṭha an rawn chuangkai nak nak hlawm a. Thanṭhuami ṭhiante pahnih Rozami leh Lalpianmawii pawh an leng a. Thanṭhuami chuan a pute chhung thlalak a phawrh a, kawmchar leikapui-ah chuan an en tal tal a. Rozami chuan, "Ṭhuamṭhian, 'Kap-ṭhuama' i tih fo ṭhin hi khawi ber hi nge?" tiin a zawt a. Thanṭhuami chuan, a hrilh dan dan a, "Hei hi ka pi, tuna thi chu a ni a. Heihi k'u Sanghleia ka ka nu û fapa a ni leh a. K'u Sanghlei bul a ding, ka ni hnung chiaha a mi hi Kapṭhuama chu a nih hi," a ti a. Rozami chuan, "Kapṭhuama i tih hi a a hmelṭha awm, thlalaka a lan dan ang hi a nih chuan ṭha ka tih zawng tak a ni," a ti a. Thanṭhuami chuan, "Ni e, ti ila, a ṭha em maw ni? Tak tak a, hei hi a lan chhiatna a ni zawk a sin, hetah hi chuan a thla hian amah a ang lo em a, a takah ṭha zawk-in ka hria. Zai pawh a thiam ang reng a sin, an vengah chuan a to ve fu a ni awm e," a ti a.

Rozami chuan, "Zai kher zawng a thiam lo ang, nang reng hian i thiam lo mai a, tu chhun mahin a thiam ka ring lo," a ti a. Thanṭhuami chuan "Kei lo ni chhun tur an tam em! Kumin kan veng inkhawmpui lo awm turah pawh lo kal a tum a sin,

Chutia hmelṭha i tih leh i lo ngaizawng emaw chu ni ang?" a han tifiam a. Rozami chuan "Ṭhuamṭhiani tak hi chu i timak ṭhin, mi an duh loh tur i hriat lawk pheng avang hian hram mai mai teh suh. Nang ang a ngaihzawng neih ka tum ve hlei nem," a ti a. Thanṭhuami chuan, "Maw ni, i tum lo tak ang, Hmawngchuan-venga awm ve lo tlangval chu ngaihzawn tum awm loh reng a lawm," a han tizui a. Rozami chuan, "Ṭhuamṭhian, dâwt dâwt hian pawt pawt teh suh," a tih lai chuan thing pui sem turin in chhung lam aṭangin an rawn ko ta a. Anni ṭhian zaho chu Thanṭhuami te inah chuan an tâp nileng ta a.

2. KHAWHAR INAH

HUTIH hun lai chu Mizoram pum nawm lai tak a ni awm e. Kristiana-in ram pum a hneh tawh a. Sechhun khuangchawi leh kutni vangthla hlimhlawp-na te pawhin mual a liam zo tawhin chawn leh lam, inthawina puithu leh biak dan âtthlak tak takte leh lal leh lal intaina te pawh hmanlai an chang zo tawh a. Khawvel sum par lawrin mi an la tlan rih si lo-vin, Mizo hnam tlawmngaihna leh aia upa zah thiam-na te chuan khawtlang a la tinuam em em a. Khawsakna kawngah mi tin sang hlei awm chuang lova inchen lai hun ngang a nih avangin, rethei nih tihrehawmtu rualawhna te chuan mimir nunah ro a la rel phak rih bawk lo. Mirethei leh hak chham te, piangsual leh kuttualleichham te, fahrah leh ramtui-leilo leh ṭanpui ngai piangte chu an inchhawmdawlin an inpeizawn tel tel ṭhin a ni.

Nula leh tlangval khawlai nun leh an inkawm dan chenin a la thianghlim em em a. Hla lenglawng leh kaihlek zai leh lengzem hla te lah chu an la ching hluar teh chiam bawk si lo. Sawn pai, in-luhkhung leh tunlai ang a fa paih leh fa tihtlak an tih ang te lah chu sawi tur a la awm hek lo. Incheina lam ni se, mahni taksa pianphung tidang-lam hial khawpa incheina leplerh leh tevê, nula awmeu leh puipun nikhua chang a lo intekrek leh nula zu in lah an la awm si lo. Nu leh pa ngaihthiam tur chhuanlam zawng chawp a zankhua khuaa nula rawl leh sihhnip, khawlaia tlangval hmuh ngei ṭur a nula inlar parh ṭhin pawh tumah an la awm rih lo.

Kohhran lamah ni se, pawl hrang hrang a la awm mumal lo a. Khurbing leh inchawm, ṭhiante inhmuh sakawlh leh pawl dang sawi chhiat pah a Kohhran Member zawn ching lah an la awm na rih hek lo. Tunlai a inti-thlaraumi ang leh zawlnei thu dawng thei pui pui ang te pawh chung hun lai chuan an la tam rih lo, ti ila a sual hial awm lo e. Nula leh tlangval lahin Kohhran hruaitute beng hriatah hla lenglawng sa ngam lo khawpin Kohhran enkawltute pawh an zahawm em em bawk a ni. Chuti ang hun thianghlim leh nun mawi tak karah chuan Kapṭhuama chuan tlangval nun a rawn ṭan chhuak ve a. Khawtlang a tlawmngaihna nun rorelna karah a nu a sun a. Chu an chhiat tawh chungchangah chuan an chungah ṭhenrual an ṭha em em a. A nu ruang thlak zana a pa lawmthu sawi pawhin :-

"Pang a dam a, mihringin ngai kan awh rih ṭêk ṭêk chhung hi chuan, mite ṭhat dan hi kan lo hre phak lo a lo ni. Tute mah hi neih sum leh tha leh zung a kan lawm zawh loh tehlul nen, amah upa ṭawng takin 'laia nâ, mei bula nâ' an tih chu a lo dik tak meuh meuh zawng a nih hi. Tun ṭum kan chhiat tawh thu-a heti khawp a ṭhen leh rualten min tuam mawi a, hum leh sin nei lo awm hauh lova in rawn chuangkai ka hmuhin lawmthu sawi dan pawh ka thiam zawk lo. Keini chhung lah hi inlengte lo hirhawi (huinai) dan kan thiam si lo nen, zahthlak pawh ka ti. In mi hmangaihna leh duhsakna lantir zozai hi kan nu hmuh ve-ah leh hriat

ve atan ka va it em! Upa-in, 'ṭampui mitthiin unau lainâ a kai chhuak a, mikawlh sakawlhin pasalṭha a puang zar' tih zawng zawng nei zovin, kan nu min boralsan hi, kan chung a mite ṭhatzia kan lo la hriat ngai loh min hriat chhuahtirtu leh min hmuh fiahtirtu darthlalang ṭhaber a ni a nih hi. Tun hma kha zawng a kan ṭhenawm khawvengte chung a kan lo bengvar loh ṭhinzia te ka ngaihtuahin zahthlak ka ti tak meuh meuh a. Nula leh tlangval ni se, kan ina mawi lova in rawn chuangkai hmel ka hmuh te hian......," a hnuk a ulh ta a. "Aw le, ka lawm em em a ni, i ti mai teh ang. Ti hian hlim takin i zai ang u," tiin lawmthu a sawi a.

Kapṭhuama te inah chuan hun rei fe chhung chu inriak-tlangval leng haw hma hian paho hi an chuangkaiin an titi ṭhin a. Chung paho zingah chuan pa titi hre tak pakhat 'Khuangapa' an tih 'Zuluaia' chu a leng ve ṭhin a. An hlimpuiin a titi chu ngaihnawm an titlang thei hle ṭhin a. A len ve loh zan chuan koh tak nâp khawpin an kim lo hian an inhria a. Zan khat a titi leh lai chuan an khawchhiar chuan, "Khuangapa, kan thu dang a lai chuan, nichin a kan titi kha han chhunzawm leh ta ila. 'Ngamtawna' i tih kna i sawi hmangah lal pawh chu a va han ang em?" tiin a han zawt a. Ani chuan, "Em maw ni dawn le, hmakhawsang thil ngang a ni a. Upa titi bak hriat nei hlawm hek suh i, lal pawh chu a lo ni fa-hmiang. Mahse lal a nih leh nih loh lam ai chuan dawithiam leh ram-palailenga chinghne ho zinga tel ve mai mai ṭhin ni-ạwm a an sawi te hi kan hriat lar zawk chu a ni.

"Tin, a in-hmun ni-a an sawi te chu a lo ni tak ak ngai te a nih chuan, lal pawh ni thei meuh a mawi ;awng a nia lawm. A khua leh tui an sawi lah tun :an hre hlei lo a. Chuachhapah, nikhua te a lo rei akah hi chuan, ziak a engmah vawng ve ta lo chu, nhrilh chhawn, titi a inrochung chhawng chho mai nai ngang hi kan ni a. Kan rual û-ten an sawi dan huan, Ngamtawna chuan farnu pakhat a nei a. Mah-e a nu chuan nausen buchip anih laiin a thihsan i. Tichuan, an pa ho chuan an inhnuk tlang ta a. An unau an leikan deuh hnu chnan an pa chuan nupui lang a nei leh ta a, nuhrawn an hrawn ta a ni. An uhrawn chu Ngamtawna te unau chungah chuan a ual em em mai a. A fahrawnte pahnih chu a ngeih hei ta hlawl lo a. An pa lah chu a thaibawi em ıai bawk si nen. Tichuan, Ngamtawna te nuau chu . hnawt chhuak ta a. An unau chuan pan tur chuang ıre hek lo, ramhnuaiah kamrah leh hnah nêm ring-n an vakvai dun ta rek rek a.

"Hun khawrei tê an vahvaih dun hnu chuan hinghne rual nen an lo inchulnȩl ta a. Chinghne ual chu an intun nunna bul leh an kutke ber a ni a e, an tia lawm. Chuta ţang vek chuan dawi te ıawh thiam ta-in an sawi ngai hi. Tin, tuna 'a in-ımun' an tih lai chu nangni chuan in la hmu ve :heṙ lo ang a. Ruanzawl khaw nula hmelţha Chhingpuii te khua aţanga Ţawi tlang hawi a kal el a, Buanzawl thlen hma hret a Khawhreng peng ul deuh maiah a ni a. Mual pawng in hmun nı-

awm fahranin a la lang a. A mual pawng ţhut vel te chu lungrem kual ni-awm tak hian a la awm a. Chumi hnuai hret a mualţhut chiahah chuan 'a ui no neihna' an tih pawh tlem a chhim-thlang hawi hretah, puk ang reng, ui no neih nan a remchang fahranin a la awm a sin. Tun thleng hian 'Ngama ui no neihna' an la ti ta reng nghe nghe.

"Chuti lai, 'Ngama ui no neihna' an tih thlang chu kham a ni a. Chu khamah chuan a lawm nula hmelţha Rothluaii a zuang thla e an tih, thu ngaihnawm a tling a sin. Tuna Hualtu ram 'Vuta hmun' an tih tih lai a Vuttaia a lal laiin a khaw nula hmelţha chu Rothluaii chu a ni a. Chutih lai a Vuta khaw tlangval chhuanvawr Suakdailova nen chuan an lo inhmel duh ta a. Chutih lai chu Vuta leh Vancheng lal, Lalpuithanga intai ţan tirh lai a ni awm e. Vutâ chuan tun a Sangviala khua Sialhau ram a 'Buanhmun' an tihah chuan ram zawn tumin khaw thar a sat a. Mahse a hmun sah sa-ah chuan Vancheng lal Lalpuithanga chuan a lo kai khalh ta mai pek a. Chutah le, Vuttaia thinrimin a tuar ta lo 'E, e, ê,..., kan inhrawn dawn zu nia le," tiin ka luih a tum ve ta a.

Mahse Lalpuithanga chuan a tuar leh ngam si lo a, ama khaw pangngai Vancheng (tê)-ah a kir leh ta a Chutia Lalpuithanga khuate let leh chuan Vuta khaw silai awlan puakbung hi an lo hawn daih mai chu niin. Chumi la let leh tur chuan Vuttaia leh Thawm

vunga (Thawmvunga chu Vuttaia te unau zinga upa ber Lalpuiliana fapa Lalsavunga fa a ni) leh ni-chin a kan sawi tak Vuta khaw tlangval chhuan-vawr Suakdailova leh lal vanlung ur a khawsa Hnun-pera nen an pali chuan Vancheng-a an silai tâng chu la turin an thawk chhuak ta a.

A tlangpuiin han sawi thuak thuak ila. An va la ta ngei i ti mai ang. Lal intai sa ngang an nih avangin Vuttaia te haw lam mual liam tur chu Lalpuithanga khuate chuan an kap zui ta ṭhuai ṭhuai mai a Mahse Vuttaia leh a hote chuan a leh pawh an leh-hawi duh lo e, an tia lawm. Chutia silai hial a puah takah chuan indo an puang chu a ni ta mai a. Chu chu 'Chhim leh Hmar Indo' an tih fo ṭhin hming-thang tak rawn inṭanna bul chu a ni. He 'Chhim leh Hmar Indo' ṭum hian chhim lam chu Rolura thlah ṭangho an ni ber a. Hmar lam chu Samthang-Zopui Lallula thlahte ṭang khawm an ni ber bawk a. Vuta kha Hualtu-ah a la awm ta rih a. Chutia indo an ṭan hnu lawk chuan Vuta khaw pasalṭha-ho chuan rammut an tum a. An zingah Suakdailova pawh a bang bil lo. A tir chuan Thawmvunga ho a thawh tum an ni zet a. Mahse Thawmvunga naulaihrilh a ṭul leh tak si avang leh, ṭhenkhat an ram zawn tum thlithlai a kalte an lo la hawn hman bawk si loh avangin a awmchhun chu an thawk chhuak ḍawn ta a.

"He 'Chhim leh Hmar Indo' hi Sailo ve ve in-dona a nih avangin 'thuthlung' an siam a. Chu an thuthlungah chuan 'Rawlrala inbeih loh a, ralpui chauh a inbeih ni se. Tin, khua inhalsak loh ni

bawk se,' tiin thuthlung an siam a. Chung pasalṭha pathum te pawh chu rawlral a kal-awm lek an ni nain, anmahni an huai tlang bawk a, 'ralpui' inchhâl ngat a thawk chhuak an ni. Tichuan, tum ruh takin, vahsan lak lai, thla de chho sepui ki tia a nih laiin an chhuak ta a. Hualtu aṭangin Tlinghlum tlang an lawn liam a, Tuikual an tla thla leh a. Kawng lo hlir a kal ngang an nih avangin khua a lo tlai dawn ta mai a. Chepnep luiin Tuikual a finna zingzum luikam chang-zawl a riah zai an rel ta a. Khua a thim chhilh chhelh tawh ja Chutih lai a Suakbailova vak hrang lawk lai chu sapuiin a lo chang reng a ni chêk ang chu, an mei chhem eng chin leh chin lo maiah chuan a thum chawrh a, a ṭe ṭhawt a. Chu veleh Kawlṭhiauva chuan a silai a chuh vat a, a han hmet zui zat a, sa chu a insaseng ta nghal a. Mahse a lo seh fuh kher chu niin, a ringruh a chilh tliak a, a dar phei a thler duai bawk a. Mahse a lo la thi chhiah lo deuh a.

"Anni Kawlṭhiauva te ṭhiandun chuan an ṭhianpa chu an riahhmunah an suan sawn thuai a. Kar lovah a rawn thaw ri bawrh bawrh a, a chat thla ta nghal a. An ṭhianpa ruang chu an singsa sawk sawk a, zanriah an han ei leh rih tê tê a. Chaw an ei kham fel meuh chuan leng len hun zen zawn a lo ni tawh a. Meichhher engah an ṭhianpa ruang dahna tur ṭhangtê ang reng na han dawh dun leh sawk sawk a, a velin an meipui chheh tur thing fawm sa chu an chheh hual a. Chutah le, Kawlṭhiauva chuan,

'Hei le, kan unaupa lah kan chân ta der mai si a, kan thil tum hi Khua-in rem a ti lo a ni ang e. Kan dinhmun heti a lo nih takah si chuan, nang naupang zawk i ni a, duh thlang la, mihring lah indaih tawk kan la awm a. Pakhat chu zualko kal loh theih loh a ni a, a kal lo zawk zawk lahin a hmun lo nghah a ṭul bawk ang a. Chuvangin, zualko kal nge i duh, a hmun lo nghah le?' tiin a han zawt a. A ṭhianpa chuan thlan ngaihna hi a hre lo em em mai a. A rilru chuan, 'Kan pahnih hian khua i nghak var dun mai ang, han tidawn ila, kan tlawm bechhe der chu a ni dawn si a. Han zawn dun ngawt dawn ila, hei ang ram chin hriat loh leh khawthim hnuaiah khawimah kan inthlen dawn bawk si lo. Ṭhianpa ngaihdan lah a ni der dawn bawk si lo nen,' ti-a inngaihtuah chungin a ngawi vang vang a.

"A tawpah chuan, 'Nang upa zawkah thlang hmasa la maw le?' a ti a. Kawlṭhiauva lah chuan thlan hmasak chu a tum bau mai si lo a. Nakinah chuan, 'A nih leh zualko ka kal ang e,' a ti ta a. Kawlṭhiauva chuan a hmun a lo nghak dawn ta a ni. A ṭhianpa meichhher tur chu a'n phelpui sauh sauh a. A ṭhianpa kal tur chuan, 'A nih mangṭha aw le,' a ti a, Kawlṭhiauva chuan, 'Mangṭha chu sawi loh, mang chhia pawh kan mang hman ngut nâ maw le,' tirilru chung hian, 'Mang ṭha ṭha le,' a ti

A hnu-a Kawlṭhiauva sawi leh dan chuan, 'Kan ṭhianpa ruang hual vel a kan meipui chheh a en ṭhat chhung chuan a kiang a nghalênglutar kung sang lo

tê-ah chuan ka lawnsan ṭhin a. Chutah mei a thim ṭhuap ṭhuap ta maw tih veleh chuan kan sa chu kan bul hnaitê-ah chuan a lo la tawm reng chu niin Kan ṭhianpa thi bua chu a rawn liak ta hlawp hlawp mai a. Chu veleh lui rallehlam a sahuaihrui bukah chuan kan ṭhianpa thlarau chu a ai tuar tuar mai a. Kei chu ka zuk chhuk a, mei ka zuk tuah eng a. Chuti ringawt chuan kan inveng tlaivar zankhua ta mai a. Sapui lahin kian zai rel hek suh, ka ṭhianpa thlarau lahin ai tawp tum hek suh.

"A tuk chawfak her zen zawnah chuan ralkhat hia tak a ṭhiante silai ri ka han ral hriat ta a. Zan khat a ni na vang vangin ṭhangkhat lian chu a hen a lawm le,' tiin a thlaphan thu a hrilfak e, zu tia. A ṭhianpa zualko kal pawh kha a kal chak bawk a ni ang, an ṭhian zahova an nileng kal kha, mut hun tih theih deuh thaw a kal a ni na a, a tuk feh khalhin zu thleng hman a. Suakdailova thi chu Rothluaii chuan a tuar thiam lo em em mai a, ti hian hla a phuah a:

'Lian khuaah tiandar a ri chiar nghian e,
Luaithli hawktui ang kian zai a rel lo e,'

tiin a ṭap a ṭap mai ṭhin a. Pasalṭha ramchhuak rawn hlawhtlin châng te hian, Suakdailova ṭhenrual hluite vek ni hlawm si hek, a rilru a tithar ta ṭhìn a:

'Phaiah tharsa an hawl mi-u-ten,
Kei ka lungdi Sanu'n chawnbanah kai e,'

a ti a. mittui tla zawih chung hian ramchhuak ho te chu tuibur a lo ṭheh ṭhin e an ti. Vuta pawhin Suakdailova chu a ui kher mai a, a sa bel leh a

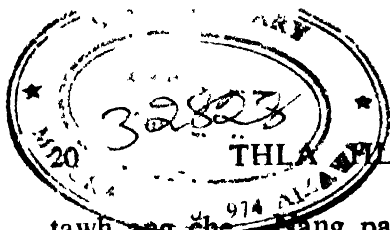
khawdaingul ber ngang a ni a, Suakdailova thi chuan, a thla pawh a tiphang hle a ni awm e. Rothluaii chuti taka a sun pawh chu a hriat thiampui em em a. Chuachhapah, tun hma laiin a u Lalpuiliana fapa Lalsavunga fanu (Thawmvunga farnu) Lalchawngpuii (Laltheri)'n Ruallung awm laiin a ngaihzawng Chalthanga a lo sun tawh a. Chekah chekah a âtphah lo chauh a ni mai a. Chu a tunu-a retheihzia lo hre tawh ngang chu a nih avangin Rothluaii chu a khawngaih lehzual a ni.

"Nichin a kan sawi 'Ngama ui no neihna' thlang kam ko-ah chuan theichhâwl a ding ṭhin a Chu theichhâwl chu Suakdailovan Rothluaii a lo lawhpui tawh a. Rothluaii lungleng lutuk awm ngaihna hre lo chu, chu theichhâwl kungah chuan a lawn a, ṭap chung hian, 'Suakdailo, i tel lo chuan dam hi ka thlahlel zo ngang lo a ni e, ka thlah fal phal mawlh lo a che,' tih leh a hnuai kham a zuan thlak a rual a, a thi ve ta a ni, an tia lawm.

"Chu chu a lawm khawthlang hla phuah thiam pakhat pawhin a lo hria a:

Awmlai vei lo Rothluaii famkhua chang e,
A dungthulin kei pawh ka nu,
Lenglen min theihpui lo, dairial chang ing e,'

a lo tithlu ve hial e, an tih chu," tiin titi bengvarthlak tak a sawi a. Tichuan, inriak tlangval lengte pawh an lo hawn tâk avang chuan Khuangapa chuan, Kapṭhuamapa, kawng te pawh a kham e, kan mutsan

tawh ang che. Nang pawh i meng rei zawn tam ta a, mut chawlh pawh i mamawh e," a ti a. Kapṭhuamapa chuan, "Ka mu nasa khawp a sin, chutih kawngah chuan, ka hah hauh lo mai. Nangni zawk hi a nia hah che u ni, mu tawh u, mu tawh u. A zan tina a len pawh engtin nge in rawn len peih zawk ni. Ṭhenrual in ṭha a, a chhun a zanin to tawk hi in awm reng a, a lawmawm dan hi sawi pawh ka sawi thiam zawk lo. Chhungkuaa awm lai reng reng nei hman lovin in rawn leng a. Tlangvalho ni se, keini min riahpui a mawi loin chhuat dung khatin an mu bawk a, ka lawm tak tak a ni.

"Lu han sun a, chhungkua chauh a awm a lo khawharthlak dan, ṭawng khawlo ni hial suh se la ka lo la hre ngai lo a. Kawngkhar ri rek apiang mai hi inleng tur melhin kan lo melh a. Chhuat dung a tlangval mu ngawi reng fahran pawh hian khawhar an lo hnem em em zel niin. Ti khan mang ṭha ṭha mangin mu hlawm tawh u," a ti a. Tichuan, paho inleng chu an chai chhuak ta hlawm a. Inleng paho an ṭin hnu chuan Lalhlunchhungi chuan an inriakte chu thingpui a pe dan dan hlawm a. Hmun a phiat a, ṭhutthlengte a rem fel hnu chuan tlangvalho chuan mutna an rem ve ta a. Tlangval ṭhenkhatin tapchhak a vaimim rawh an ei laiin, kawmchar tukverh biang ngheng a phenglawng lo tum vang vang tawk bo lo. A ṭhente lahin a tuk a an lawm ho tha chân lova an feh kual dan tur lo sawi tawk awm bawk. A mu hmasa ṭhenkhatte lahin an ngaih-

zawng te chanchin zawite-in an lo sawi sar sar hlawm bawk nen. Khawhar in mah ni se an hlim thei phian mai a. Kapthuama erawh chu a khua a har ru hle thin a. Tlangval ni ve tawh mah se, a nu a ngaihna chuan a lairil fan tlata a hriat avangin rilru tak a hlim chu harsa a la ti deuh a ni.

3. THIAN PATHUMTE CHU

HANŢHUAMI ţhian bul berte chu nichin a kan sawi tawh an lal upa fanu Rozami leh Thanţhuami nu, mi ina a awm dawn a pa atana a zawn Rohrima fapa, Laiawrha fanu Lalpianmawii te chu an ni. An inkawm ngeih tlang hle a. Anni pathum an kim tawh chuan tu dang an ngai lo a ni ang e tihawl a ni. Nula an ni a, ngaihzawng te chu neih pawh an nei ta ve ang. Mahse chu chuan an rilru a la tibuai teh chiam rih lo. Tin, damchhung khawsak ngaihtuahna leh chhungkaw phur rihna te chuan a la delh hrehawm bawk lo a. Chhungkaw mawhphurhna lah an kovah a la innghat rih na bawk hek lo. Anmahni an la hrisel ţha-in mihring nun hrehawmna thlen hma, nulat vanglai nun hlimna chuan an hma lam hun zawng zawng chu a la hliah ţbo vek rih a. Incheina leh an ni tin mamawh mai lo chu lungkham leh enghelh dang vak an nei rih lo.

An ţhian zaho chu an khawsa thei tlangin, khaw khat tlangchhuak fanu vek ngang an lo ni vei nen. Chuachhapah, an hmel leh an nunin mi a lêm tlang leh zelin tlangval inleng chuangkai pawh an hmu hlawm hle. Rozami phei chu a hmelţhatin khual a kai hial a. An khaw chhehvelah pawh a hming sawi pawl tak a tling a ni.

Chumi kum chuan anni ţhian zaho chu hnuhkawih ţan tirh aţangin bang lailawk awm hauh lovin

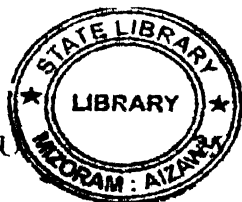
n inlawm chho ngar ngar a. Chumi kum a an hlawhhma hlawm lah chu a har kum tak mai a ni . 'Kangfim bawh zui loh chu neih leh hunah buh ri a ṭha duh lo' an tih avang a an ṭheh zui a ni a. Kangfim a nih avang chuan hlo a khat hle mai a. Hlo-tung lam chu a zia-awm fu a. Mahse hlo tê lam, hian leh tangzang te, ṭhuro-bawkbawn leh hlahtha e, â. . . . . hlo chi tinreng a awm a ni ber e, silai-lo em tih loh chu. Amaherawh chu, buh ei nei hung a thlawhhma hai ngang an nih hlawm avangin ul chhiat a ṭul chu tumah an awm lo. A buh-kung hu-ah pawh chu lo aliam beisei leh turin a leilung awhin a keng bik tawh lo.

Ni khat chu anni lawmho chu Rozami te lo-ah n feh a, hnuhhrâm thlawh lai a ni a. Thlâmchâr nualah an bung a. Chutia an bun lai chuan an amchang mawng ngawpuiah rengchal a rawn hram a a. Thanṭhuami chuan, "A...., chu! rengchal a ram tawh," a tithuai a. Rozami u (mipa) chuan Dawthei lawm hriat hun an ti reng a lawm, in awthei tihna a nih mai chu," a ti a. Thanṭhuami huan, "I hre ve tho si a, nang pawh i dawthei ve ho tihna a nih mai chu," tiin a chhang a. Ani huan, "Dawthei lawm, an ti miau si a, kei chuan awm nei ve hek lo i, ka dawthei ve lo tihna a ni nai lawm ni?" a ti a. Pianmawii chuan, "Dawthei awm an tia mi? Lawm dawthei an ti zawk a sin," lo ti a. Rozami u vek chuan, "A eng a pawh hu ni se a ṭhat loh tak reng reng chu. Â . . . . . ,

Mawii, hei laksâng ka hmu, nang han la teh, eng ang hmelpu nge pasal i neih dawn?" a ti veleh an vaiin hmasir lamah chuan an phei ta dial a.

An lawm tlang khawp mai a, Thanţhuami chu a chuhhelh viau lehnghal a, "Khawi maw, keiman ka la hmasa ber ang," a ti chuk chuk a, a han la (pawt) ta a. Hang rin reo, tê tak tê, harh deuh mai hi a'n pawt chhuak nalh a. An lawm khawp mai a, an nui dar dar a. Chutah Rozamin a han la ve leh a, lianpui var hleg hlung hi a han phih chhuak ve a. Thanţhuami chuan, "Ka hre mai," a lo ti a. Rozami chuan, "Awi, i ti mak ţhin, i hre awm lo em mai i tih te chu Mawiţhiani a lawm," a ti a. Pianmawii chuan, "Ni e, keimah vek, keimah vek, 'V' tih lam te chu min dem phal chuang hlei lo ang e," a lo ti nghar nghar a. Tichuan, hmalai chawlh an nei zui ta a.

Rozami u chuan, "In ramţanna a rei tawh tehlul nen hlo thlawh pawh in la thiam lo ka ti, mi nek reng reng in tum lo a . . . ," a ti hman chauh a Thanţhuami ta pek lah chuan, "Chutin kan ņek i duh ang tihngaihna hre hek lo i, in nu nek chauh hi emaw i duh kan tia lawm," tih leh a inring lo chu a nek thut mai a. A fanghma vel lai tla tawp khawpin Rozami u ding awn ţei ţawi chu a nek kat ta awn awn a. Thanţhuami chu a nui tlawrh tlawrh a. Rozmi u chuan, "Hma ka han tar hian a fualah in dawm ang a, ka rawn tawlh leh hun a ka dawmna turin hma min pe zel ang a. Tichuan, lehlam hma-

sir kan nek ve leh thung tur hi a ni ngai a, ...," tia a sawi lai chuan Thanṭhuami vek chuan "Lehlam hmasir chu tu nge ni a?" a lo ti thuai a. Rozami u chuan nui tat tat chung hian, "Kan nek chung zelin anin hma a han tar ve leh ang a. Tichuan, a rawn tawlh ve lehna turin keinin hma kan chhawp sak zelah a rawn dawm ve leh thung tur hi a ni ngai a. Nangni alo a, mahni hmazawn zawn a thlawh ngawr ngawr mai te chu, hmatung a hma kan la a nih si loh chuan hlo thlawh a sawt ngai lo, kan then tawn tur a ni ngai," a ti a.

Thanṭhuami ta pek chuan, "In lo a har em a nih hi, mahni zawn a kan thlawh lohin tu zawnah nge kan thlawh ang? Chuti ang a then tawn te chu a thiam pawh kan thiam hlei nem, then tur pawh kan neih ve loh hi. Mipa chauh hi then nawlh nawlh ula a ni mai," a han ti chu an nui ta dar dar a. Pianmawii chuan, "Ṭhuamṭhiani hi chu i va han zak thei lo," a lo ti a. Ani Thanṭhuami ta pek lah chuan, "Eng nge, then tur nei ve miau hek lo i, nang i nei a law?" a han ti zui lehnghal a. Rozami u chu a nui char char a.

Chumi kum chuan an khua-ah inkhawmpui lian (Presbytery) a awm dawn a. An ṭhian zaho chuan an la hman ngai loh avangin an nghakhlel hle mai a. Favang thleng thuai thuai se an ti hle a. Hlo thlawh lai apang chuan an hman dan tur chu anmahni rel relin an rel lawk a. A rana rana lo mah

ni se, inkhawmpui turin an inbuatsaih rilru deuh reng tawh a. Pawhchhiat hun a hnai ta a, an hlo thlawh apiang chu thlawh leh tawh loh tur a ni zel tawh a. Kum tir aṭang a an nghahhlelh pawhchhiat lengder hun chu an thleng ta nge nge a. Hlo thlo fuh deuh deuh chuan lo an zo ṭan ta zauh zauh a. A la zo lote lahin pawhchhiat tih takah an thlo uluk duh tawh lo a, an phulubat mai mai tawh a.

An buh hlawm lah chu a kung thu-ah ngat chuan a ṭha em em hlawm ṭheuh a. Ruahtuiin a zir a, zuva-in zah a ngaih chuan, khawtlang tumah khual kai lova chhêk kalh thei hmel an pu ṭheuh hlawm a. An buh-kung hlawm lah chu : Buh-fabêl tawi hmek hmawk, puan veng awm lova fai ṭhah mai leh tâl lian hreih hrawih, hnah hmawr ro fahran pawh awm lova nung hliam hliam vek mai a ni a. A thlawh laiin a har hle hlawm na a, a kungah chuan an lawm hlawm hle mai.

Ni khat chu Lalpianmawii-ten lo an zo dawn a. Ani an lawm zing a chhungrual ber leh thawk zo ber an nih avangin an phur tlang hle a. In aṭang a feh tur an chhiar pawhin sawmthum dawn an chhiar thei a. Pianmawii te lo zawh tuk chuan Rozami leh Thanṭhuami chuan phurhpui tur a awm ringin a rem lo a rem lo-in Pianmawii chu an sawm kual a. Phur tak leh pheikhai zang takin Pianmawii te lo zo tur chuan an inzui liam ta a. Chumi ni chuan khua a ṭha em em khawp a, vân dum chu a lang thiang kul

up mai a. Tlang tinte lah chu bawmtu khawmei ·omei) pawh awm lovin a lang thiang tharlam surh ·an a hriat a. Tlang hla tak tak chen chuan a lo nai ta beuh emaw tih turin a lang chiang lehzual Hla tak a tlang sang zual bik te erawh chu tlang-il-chhumin a chim rual hmuk tih mai loh chu khawi angah mah chhum hmuh tur a awm lo.

Chumi ni chuan van chu thiang hle mah se, tlai mah ruah a sur dawn tihhriat reng hian chhim-thlang van mawng Pamânga bahzar chu a hnim kual ṭaih thung a. Chung lam boruakah Chawngtinleri puan bang vamur an thlawk siau siau a. Thlawhlai be-ngul ler a ṭhuro nupa fu ṭhiang inthlahlel chu a hnai zo sa lovin, hram kurr kurr chung hian an inngheng hnai seuh seuh a. Thlam-tlaitlan a zohniar leh zoarchhuang te chuan an dam chhan an mawina te chu furpui leh ruahtui tlak chhung zawng lo roh ṭha-in lo thul-khung bo mah se, fur hnawm thlah liamtu van daifim leh favang khaw thiang karah meuh chuan, an duhawmna par chu pho lan tumin an inpuahchah ṭan leh ta. Derhken leh par dangte pawh, khaw hnawm chhung zawng a an zungzam leh lairil a mawina leh rimtuina awm ngai lo kha, September ṭhla fang meuh chuan, Siamtu ruat angin nungcha leh mihringte hmaah an zepui chu an rawn puang zar ṭan leh tawh bawk a ni.

Chhim thlifim leh hmar thlifim a lo tleh a. Zau tin buh kung a khat mual leh tlang te chu tuipui

fawn vel ang maiin a rawn chhem fawn chhawkawlh hlup hlup a. Buh thli chhem nghin fawn ri hlau-in thlawhlai buh kara chhawhchhichip an thlawk chhuak a, thlawhlai kangpar ṭang ro-a fuin an mei an phut ngang ngang hlawm bawk nen. Vau ngawpui lamah ni se, favang nghakhlel em ema. a hun hma hmaa lo hram rengchalte chuan an hun tawitê chu zai a tihkhah tum ang hrimin, zai tlaivar lam chu tum si lo hian an lunglen hla hriat chhun hla khat chauh chu an lo kiupui ve vawl vawl a. An fukna thing kung pangah ni se, dawlrem tai-rângte chuan mi hla lak pawh barah khawn chuang hlei lo leh a mawi leh mawi lo pawh thlu chuang miah lo-in, mahni aw neih ang angin a lo inpawt ṭe ve tuar tuar a Chu hun hlimawm tak chu a tuate pawh chuan hlim em em-in an awi mual liam leh dawn a nih chu.

Chawfak a lo hun ta a, zau dang lo zo hmasa chu inchei takin an haw ta hlawm a. An rawn au chuah chuah a, an feh-em tlang a derhken leh zamzo leh sappui (sap-pangpar) tél an thiah te chu a lang sen mawi hlawm kher mai. Anni Lalpianmawii te lo zo pawh chu thlâm chhungah leng hek lo. Thlam leikâ leh thlam hnuaiah te chaw an fak zawh chuan hlim takin an haw ve ta a. Tlang kawngpui an han chhuak a, kawng kam lungpui chungah chuan haw hmasaten anni lawm-ho an chhawlṭhuaina fanghma tai leh a tuai te an lo dah tlar ṭhat a. A pangah te chuan a neitu tur hming kaihtawiin an lo ziak bawk a. Kal lam a an tiam ang a di-hnah suih a lo chhawlṭhuai tawk lah bo lo, hlim takin an kal ta zel a.

4. INKHAWMPUINA LAMAH

KAPŢHUAMA pa chuan zan lama a mangah an nu a lo hmuh avang a khawhar tak a zawi tê a zai chung zalin mei zing a chhem a.

Aw, van Jerusalem thar mawiah khian.
An kal ta hmangaih lenrual lungduh:
Tah chuan inthenna reng reng a awm tawh lawng,
Lawmin kan intawk leh ang châtuan a tan,'

tiin. Tukţhuan ei kham chuan an pa-fain lo lam singsa turin an kal ta a. Buh chu a lo tulzum nual tawh a. A ţhente erawh chu 'a chawngawi lu' an tih ang leh 'a nghapui mei' an tih ang chauh pawh a la awm a. Anni pafa chu mahnilomaha an khawhar rilruk tehlul nen, thlâm an zuk thleng chu a lo khawhar lehzual hian a hriat a. Thlâm chu a lo ţhing ţhiap tawh a. Kapţhuama chuan thlâm-namthlak chu a han hawng a. Fur laia a lawmnu ngalzem chhia bangrel kara a zeh chu mau nget phut te chuan a lo tlak paw tak thir ther a. Thlamtlaitlanah a han ding vang vang a, ri te lo leh zau dangte chu a han thlir vel ruai ruai a.

Chhibungte chu a lo par chhing chheng tawh a, Chhibung par a hmuh chuan a rilru tê tê hian, 'Nghatui thar a lut nghatun hi a ni maw kha, chhibung par a beh a, a haw ţhin an tih kha,' tirilru neuh neuh chungin an thlâm vel chu a hmu a. A nu a theih lailawk leh deuh hlek lai a kangvara a

zuk feh hram ţum a, sawntlung-êl a zam tur leh changtual-lei lai deuh a haite leh chawnteum a tuh te chu a lo rah ţhiah ţhiah hlawm a. Chawfak khama a nu haw turin, "Thingtuahah an la duh ang e," ti-a thlâm kawt khiangpui kung a thingkha ro a tun sak te pawh, amah a boral leh tâk si avang a an tuah leh phal loh chu a ngai tê-in a lo la intung bawk a. Chutih lai chuan chung lamah muvanlai nupa hi inchhaih banlek zauh zauh chungin an hram lauh lauh si nen. Thlâm vel anthurte chu an par vi-ve tawh hlawm a. A tlantu khawichhur chuan a kawkel luhkhungin a chik nger nger bawk a.

Kapţhuama chu a khua a har hle mai a, a rilru tê tê chuan, "Aw, muvanlai-ah te khian chang thei ila a nuam zawk dawn law maw ni tak chu aw......Hringnun leh taksa khawvel zet hi chu a va han hrehawm tak em ! Kan hunte lah hi chhum hlim leh romei ang lek a saruak, thlasik ţiauchhum ang mai a ţhlawk bo leh mai ţhin a ni si a. Kan thlakhleih ber kan damchhung nunna te lah hi meisi leh puarpawlêng tluk chauh a hnuk fei lo leh zungzam pawh nei lo a ni a. Kan tisa put lai nite lah chu: Manganna te, inţhenna leh mittui tlakna nen kan hmang a. Natna leh thihna te, indona leh chhungkaw innghirnghona tuilian te lah chuan a chhun a zanin min chim reng mai bawk si tak a. Aw . , ka lo piang ve kher kher hi chu.. ," tirilru vawng vawng chungin an pafa chuan pawlbuk khum chhuat leh hruih) tur mau pu turin chhehrâwp an lut dun ta a

" thlenah a pa chuan thlâm hnuai daihlimah mau chik a, ani Kapṭhuama chuan kal pah a chhchhawk suam chung ztlin vau sial pah a perngo kaih ghal turin a kal leh ta a.

Kapṭhuama pa chu fapa mal a ni a. Farnu pa-ii a nei a, chung a farnute (u-te) pathum chuan tualchhungah pasal an nei a. A chhang chiah an tlum ber erawh chuan khuandimin pasal a nei thung a, chu chu Thanṭhuami nu kha a ni. Tualchhungah tu leh fa a thukpen thliah thluah a, chhungkaw hung leh mi piang chhung tak vek an ni nghe nghe a. Anni Kapṭhuama te chhung lah khawtlangah mi challang tak an lo ni nen, Kapṭhuama pa chu mi ṭawng zawk zawk lo, a ruk a fiamthu duh tak si, pasalṭhaa chhal tur chu a ni hauh lo na-in a fapa a hming a 'Kapṭhuama' tia a chawi nachhan pawh thu ngaihnawm a tling a ni.

Kapṭhuama lah chuan a pa a rawn phawk (khawk) leh em em a Hmelah a nu a chhun a, a ṭha zawk bawk si a. Nula hmelhriat pawh a hlawh hle na-'n tlangval lerh a nih loh avangin amah rawn ngainatu deuh leh zarpaktu tumah tihlawm bik a nei ngai lo. Nula pakhat erawh chuan a lung a tileng ve deuh hlek na-in a tilang chuang lo. Nulat tlangvalna kawngah a pi leh pute hovin an zilh ngun hle ṭhin a. Amah a tlangval dawn chauh bawk a, nupui pasal hawiin rilru pawh a la hmang ngai hauh rih lo. Mahse a han ngaihtuah ve chang chuan, chutia nu ho loh a khawsa an nih chu a hrereng a. An

in chhung dinhmun a thlirin thlan sual a hlau rilr hle ṭhin. Nula khual-chhawng ṭha pur si, pas neih veleh a an nulat lai zia nen a inang ta lo lutu hmeichhe tuar hlelhawm leh hrawn thiam harsa, pa sal te lak hran tum tlat mi, mahni ta bil leh ku kawih hre hlur si, mahni in lam a chuangkai zin dup mi, a luling thei tawk a an in leh lovin a zi ve fu si. Nupa kar tualthu chhiat chang a ṭa pur chung a mi ṭawng ngaithla baksak lova ânhl chham zuah zuah ṭhin hmeichhe sual. Ei leh bar pasal te chhung thlim a mahni ei intuituah chin pasal te chhungkaw ṭhil nu leh pa in ṭama a ruk a ral a paipawn ching. Chuti ang chi hmeichhia mawlh chu Kapṭhuama chuan tawn a hlau ber ṭhin a ni.

Anni chhungkua lah chu an nu dam lai aṭan reng a chhungkaw hlim thei leh inngeih tlang, pa khatin hritlang hnaptui a tawh chang fahran pawh a tumah inngaihthah lova inlainat thiam leh inngaih tuah tina mi an ni si a. Chhungkua chauh pawhin awm se, fiamthu phawsawlh nen, nula tlangval an nih hnu-ah pawh indem fiam a nui hawk hawk tlang ṭhin an ni si a. Lenna lamah ni se, ṭhenkhat unau ang lo tak a nula rimnaah fahran pawh insawisa a inkuah thle bawk bawk ṭhin an ni. Hre ngai lo tan phei chuan unau leh chhungkhat an ni lo ang e, tih tur khawp a inkawm ngeih tlang vek an ni. Chuti ang chu an chhungkaw nun dan a nih avangin a pa-in a fate a zilhna-ah pawh,—Nutlawi tlawngawl remchang te chu la hmai bik hauh mah suh se, a

ate hlim loh hlau-in ţâng dang vuan a nupui neih eh pawh a tum tawh loh thu thlengin a lo sawi awh hial a.

Chung thleng thlenga a pan a lo sawi tâkah hei chuan Kapţhuama chu nulat tlangvalna kawngah fimkhur lehzual a. Tualchhungah pawh nula tih-lak fu fu chu an awm tak na-in, an in chhungkhura hruai luh meuh tur-awm nula tumah a la hmu rih lo. Ani chuan tlemin han saisikin mitmei hmuh deuh se zawng a tuate pawh chu a huphurh hauh lo. Mahse 'ngaih varung ţhâwng' an tih ang lek fang lo chuan tu lakah mah a hnambet tak tak thei rih lo. Hmel eng nei ringawt a duh chuang lo a, rilru ngil leh nuntlang deuh ni se. Hmelin 'puak' lo ti ta lo deuh pawh ni se, â chhe lutuk lo leh hnazal mi deuh tal chu ni se a duh dan a ni. Hmei-chhia lah hi tlem a hmelţha deuh lah an awmmawh duh viau mai lehnghal a. Zaidam tak lah hi hna an zal vak lo duh emaw a ni a, taima tak lahin thin an nei duh riau bawk si nen. Ţawngkam an thiam poh leh mi rel an ching duh a. Chung mihring khuarel kalhmang chu Kapţhuama chuan a han dawn velin a tiluhai ang reng hle ţhin a ni. Nula zawng zawngte lahin an lenlai hun na na na chuan an pianpui loh nun ze mawi an hawh chawp chu inbelin, an pianpui zepui thukru-in mipa lêm zawng hlirin an khawsa ţheuh bawk si a. Fimkhur a ngaiin belh chian an ţul hle ţhin reng a ni.

Vangpui tak tak a lo thleng ta a, thlasik rim a lo namin 'pâng zarah thlasik arpui tiatin a ţum' an

tih hun pawhchhiat lengder lai pawhin mual a liam rei leh dawn ta mai. Buhpui hmawr a lo hmin ţan a, 'airuah' a lo sur a, furpuiin mual a liam tak tak ta. Zongam (buh) pawl a tla ţanin buhpui a eng huau tawh a. Chutih lai chuan Kapţhuama te unau chu a ni te khua-ah inkhawmpui lian 'Presbytery' hmang paha a ni te kan turin an kal dawn a. An kal dawn tuk chuan 'nghavang lunglen' khua chu a ţha em em mai a. Ni chhuak a mawiin khua a thiang vawl vawl a. Anni unau zin tur chu kawmchar lamah an insiam malh malh a. Chumi tuk chuan ar an talha a pain a vil a. Tap kun bâwm dova ţhuin a tui hnih mek lai chuan Kapţhuama hnenah chuan, "Bawiha, hei in unau-in in zu zin ve dawn chu a ni a. I ni te inah ai mahin i pa Laiawrha te inah innghat u la kei chuan ka duh zawk. I ni te chu i ni te an ni a, innghat ta lo mah ula an vui hauh lo ang a. I pa Laiawrha te erawh chu ler deuh chan an chan avangin an vui ru palh ang e. Phungthluk hi laina siam nghehna bul a ni a. Mami chuan a hreh deuh tak leh nang tal chuan i sahmim bang reng reng ang che. Chaw te phei chu in duhna lam lamah in ei ang a. Lam a hla-in kan intlawh pawp zen zen thei si lo a, tlawh chhunah chauh zawng an bengvar hram hram ngai e.

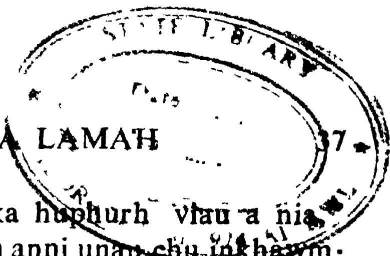
Tunah chuan nula tlangval in ni ve tawh a, zah thu lah cheng (awm) suh. A tuate pawh mahni in ang vek a khawsak theihna tur an nih hlawm khu. Mami, nang pawh nula i ni ve tawh a, mawi

ak leh fel takin an zu khawsa ngai aw. Heti ang nkhawmpuina-ah hian nula hmingchhia leh mual-pho ta hi an awm leh zauh ṭhin a. Mi sawi hlawh tâwngte hian i khawsa palh ve hlauh ang nge. Aw le, hei, chaw ei ka peih a, in hmanhmawh deuh ang e, siam ula i ei tawh ang u hmiang," a ti a, chaw an ei ta a. An chaw ei lai chuan, "Ka sawi tawh ang khan, laina dangte pawh in zu tlawh chhuak vek dawn nia. Bawiha pawh tlangval hawk-lak leh intivei rual ngang hi in ni a. I ni te khua phei chu zu a tam si a, i lo zu in ve dahrual ang e. Inkhawmpui tur a kal in nih hre rengin inkhawm thlâhthlam hauh lovin zu awm ula. In-khawm hlan a veng kilkhawr a lo interek hran te, hla dukdak mang hlei lo khawlai a aupui vak vak mi nih te hi miṭha awm dan a ni ngai law. Khaw-lai a hmel lang tam-mi nih te leh kalna lam apiang a hmuh tur a awm te hi mi lawilo thawmhnaw a ni ngai.

"Tin, mikhualna-ah reng reng thlenin te chaw eisan khawp a len rei te hi ching hauh bawk suh ang che u. Tunah le, in innghahna tur te mi dang an ni lova a chuti zawk pawh a. Chuti phei chu ni lo se, mikhual nih te hi thiam a ngai a sin. Mambawih, nang pawhin i tih ve theih tawkah an duai ngai lo e aw. Bengvar chhuahin thlen-in te an puibawm seuh seuh ngai. Buhzing den leh tui-sik khai thu-ah te, chaw ei siam leh thleng seng fahranah pawh an in thiarfihlim mai ngai lo, i

thiam ang angah mawngzang takin an che ve seuh seuh ngai. Tih mi biang-biak hi pawng zah chi a ni ngai lo. Mi mawl biak leh kamtlawm lutuk te a ţha lo ang bawkin pâwng ţawng tui tam duah lah a mawi nahek lo. Ţawngkam thiam lutuk ţe phei chu naupang tan a mawi ngai lo. Mahni kum phu tawk a ţawng kam hman thiam te pawh mi fel awm dan vek a ni ngai. Ka sawi tawh ang khan— Mi in koh reng rengin u tur chu û-a koh a a, pi leh pu tur lah chuti bawk. 'U-a' 'U-i' intih te hi ching reng reng suh ang che u.

"In û dawn a nih leh ţha taka û-a koh mai tur, tichuan, mi an lawm ang a, nangnin fel in hlawh dawn nia. Tin, i pu Laiawrha te leh i ni te hnenah khan, pawltlak veleh i nu lung hi ama vawk vulh ngei a phun kan tum thu rawn hrilh u la. Tunah a rana rana lo la ni rih mah se, a thuphung talin in rawn hrilh dawn nia. Kan tithei ta a nih leh kan la inhrilh leh a khêl chuang lo ang. Hei, hna a tam em em a, hman leh hman lo chung a kal in nih rawn hre reng u la. Thawhţanni-ah chuan eng emaw rokhawlh tak bumrotu che u a awm a nih loh chuan hawn in rawn tum ngei dawn nia. Kan ring thar tur lah chu favangah kan vat ve hman ta si lo a. Tunah mang kan chhâl a la ni chauh a. Lo lam ţulin min nang ţep tawhin i nu lung lak kan la tum si. Nakkum lamah lah chuan kan inchung hi bawk lo thei kan ni tawh bawk si lo a. Chu lo rengah pawh ka khua hi a har ve reng reng a,

thang chhung pawh hi ka huphurh viau a ni a ti a. Chaw ei kha chuan anni unau chu inkhawm-ai chhim tur chuan a ni te khaw lam panin an am dun ta vang vang a.

Thanṭhuami chuan thleng hmasate ṭawngkam ṭangin Kapṭhuama te unau pawh an lo kal ve ngei dawn tih a hriatin nau a pua a, kawtchhuah lamah a lo va hmuak a. Kar a hlat deuh avangin an thleng tlai hle a. Ṭhalai an ni na vang vangin thimhmulah an thleng ve ṭâwk a. An inhmu chu an hlim em em a. Thanṭhuami leh Hlunchhungi phei chu an inhmuh veleh an inkuah chuk chuk a. Unau tak tak ni hlawm mah se, kar a hlat bakah langdung hrang, inkal pawh remchang lo tak a ni , an inhmu khât hle a ni. Anni Thanṭhuami te awk chu pi leh pu te khaw lam ngang a nih avang-n an zin zauh zauh zawk a. Kapṭhuama te erawh hu an puitlin ve hnu-a an zin ve vawi khatna chauh a la ni. Thanṭhuami chuan, "Ṭhuama, nang-ni unau te chuan khawi dang in pan dawn em ni? Kan inah tur ngai ngar a sin ka lo ruat che u," a i a. Kapṭhuama chuan, "Ni lo ang, duh leh Chhung-awihi khawsa se, kei chu ka pa Laiawrha te inah a inngbat ang, a mawi zawk e. Chawhmeh tui leuh inneih leh min rawn sawm ula a ni mai," a i a. Thanṭhuami chuan, "Kan mikhual hlei lo te hu ka va han ko dawn lo che em. I zah loh leh nangma thu-in i lo kal ve anga a ni mai. Kan ah pawh inngbat duh hlei lo te chu. Mawiṭhiani

te inah chuan hmeh lovin ei hawng hawng la a nih chu," a han tifiam zui ve a.

Thanṭhuami leh Lalhlunchhungi chu an pêng ta a, Kapṭhuama erawh chu Lalpianmawii te ina innghat tur chuan kawngpui zelah Thanṭhuami hrilh angin a kal zel a. Pianmawii te in a thlen chuan phawk a chhuah ta pek a. Kawngkhar chu a han hawng duk duk a, a aw a tidanglam a, "Ka pu, min lo mikhual thei ang em?" a ti a. Lalpianmawii pa chuan rang mangkhen hian, "Thleng thei e, lo thleng rawh, lo thleng rawh," a lo tisawk sawk a Kapṭhuama chu intimikhual tak chuan a lut ta ṭhum ṭhum a, khumai lam thim chin leh chin lo-ah chuan a innghat a. Pianmawii chuan, "I va han inti-mi khual ve, he lamah hian rawn innghat zawk rawh," a ti a. Pianmawii pa chuan, "Tu khua nge i nih?" tiin a han zawt a. Ani chuan, "Lalburha khua ka ni a. Hei, Kapṭhuama te unau an lo thleng tawh em?" tiin a han zawt ngial a. Anni chuan, "Tu Kapṭhuama maw, Phunga fapa maw?" tiin an han zawt let a. Ani chuan, "A pa phei chu tu a nih ka hre lo. Nizanah an inah ka thleng a, 'Keini pawh kan kal ve dawn a sin, kan thleng ho dawn nia, chutia thlenna tur i hriat loh chuan, Lalpianmawii te inah a ni ang," a ti a. Hei hi Lalpianmawii te in chu a ni si lawm ni," tiin a han zawt khanglang a.

Chutah zawng Lalpianmawii ngaih a ṭha ta lo, a hmai bul chenah khawnvarin a va en a. A han en chian meuh chuan Kapthuama lo ni rengin, an

pui dun ta tlawrh tlawrh a. Pianmawii chuan, "Engah nge, 'ka tihder e' te chu i han tih-khanglan ni, kan hai thei tak tak dawn che a lawm, zân zân tak che hian, khawinge i thil ah chu," tih leh a ipte chu lak a rual a, inchâr lamah a khai phei sak ta a. "'Manilomah a kan lo nghahhlelh ruk tehlul che u nen, nangmah maiin em ni i lo kal ? Chhungbawihi lo kal ve tur awm ang khan in rawn sawi si a ?" a ti a. Kapṭhuama chuan, "Ani chu sawtah ka ni te in lam a pan ta a nih kha, duh leh, kei ka lo thleng a lawm," a ti a. "Chaw te pawh i la ei awm tawp si lo a, 'ka tihder e' te chu i han tikhawtlai a. Chaw ei ka siam dawn nge i insil hmasa duh zawk em ni, tui ka han lum ang e aw ?" a tisawk sawk a. Inkhawm a hun mai dawn si avangin chaw ei a siam sak a, chutih lai chuan an mikhual dangte chu kawmchâr lamah inkhawm turin ṭahrah khawnvar engah an inchei vel mek a. Kapṭhuama chaw ei kham chu thukpui lam dawhchhho hmawrah pathlang lam hawi a meilum hnung puakin a ṭhu a, mei a zu talh talh a.

Lalpianmawii pu, (a pa pa Rohrima) putar pui tawh chuan, "Khawze Taite, lo hawi teh, Phunga ṭapa maw i nih a ?" a han ti a. Kapṭhuama chuan, "Ni e," a ti a. Putar chuan, "I hmel chu mei engah ka han en chauh teh ang che. E..., i pu i khawk (phawk) hle mai a.., Ralṭhianga hlauh kha zu nı chia, i pa lah khian i pu a phawk fuh leh em em mai a. I kimṭlangah Ralṭhianga siar zawng i nih hi. I pu kha a tlangval lai chuan pa chak a sin a nih.

A hmelṭha si, a âwm a khauh si. In la pian ve hma daih a i pu (Kapṭhuama pa pa) te nen a Hmunsâng awm lai a kan inkawm ngeih ṭhinzia te tak kha aw.... I pu pawh min tihre rum rum e â. I pu chu ka lawmpa hlun, hming pawh a inko lova 'Lâwma, Lâwma,' inti ṭhin kan ni a. Chhun leh zan inṭhen hauh lova hriau leh a hrui ang mai a inhnuk inhnuk dun ṭhin kan ni a. Aw .., ka ngai hlawm teh ṭhin e a. Anni lah hmuh tur an awm tawh si lo, kei pawhin rei khaw eng ka hmu tawh lo ang kan tar ta, kan rualpui dam sawi tur an awm ta lo," a ti boh boh a.

Pianmawii pu-in mei eng a Kapṭhuama hmel a en lai tak chuan Thanṭhuami leh Rozami chuan inkhawm turin Pianmawii an rawn sawm a. Kapṭhuama tak phei chuan tute nge lo lut pawh a hre hlei lo a. Rozami erawh chuan Kapṭhuama hmel, inchei hranpa lem lo taka a chaw ei kham mei eng a Pianmawii pu-in a hmel a en lai tak chu a hmuhin, Thanṭhuami te thlanṭhut ni-a a thlalak a hmuh chu nep tê niin a hria a. Chawplehchilhin Kapṭhuama suai (chuai) chuan a thinlungah vawm bei ang mai a rang leh lalber thupek ang hrimin ro a rel ta nghal a. A ṭawngkam khat pawh a dawn hma leh vawi khat chauh a phung-hmuh vuai aṭang ringawt chuan, Rozami thinlung thir ang a khauh a an sawi ṭhin tlangval tam tak lo beidawn tawhna chu: Kapṭhuama kimtlang ngaihnobeina chuan kawlphe ang a rangin a rawn em tui zo ta a. A thinlung chhungrilah

chuan phelh leh rual loh a nghetin hmangaihna laihrui chuan suihtakin a pawt zip ta hmiah mai a ni. Inkhawm turin an ṭhianzaho chuan an chhuak leh ta mai a. Ani Kapṭhuama erawh chu a chauh deuh avang leh a la insiam ve hman bawk si loh avangin inkhawm peih pawh a tum lo a. Inkhawm hlanin Thanṭhuami te inah a ni hnenah a lêng a. A ni chuan a lo ngai hle mai a, a nu thih thu leh thu dang eng eng emaw an sawi dun melh melh a. Inkhawm ban thlengin an nî-vahin an inkawm a. Inkhawm ban hnu deuh chuan Kapṭhuama chu a ṭin ve ta a.

5. HMANGAIH HMEL THAR

HUMI zan aṭang chuan Rozami chuan Kapṭhuama hmel chu hmuh chian lehzual a châk ta em em mai a, a tuk khua var thuai thuai se a ti hle a. Lenkhawmna lamah te chuan a mit a len deuh reng na-in ani kal ve ta lo chu tawn tur a awm si lo. Chumi zan chuan Rozami chu a muhil thei ta hlawl lo mai a. Mu meng chung a suangtuah-in, "Dumde leh thingthlavar ang lek a hmel mawi i lo pu a nih teh hlauh chuan, i hmelma chu khaw-fingchat leh varṭian ar khuang a ni ang a. I mawi-na lah chu thimhmul leh unau hmel-haih hi a ni bawk si ang. Mahse ka mit hian eng laiin nge dum leh var a hai a, ka rilru hian a lawm zawng a hriat loh ngai? Mawi chung-chuang chu zan khawthim hian a hliah chuang lo a, chhun ni eng lah a puang-zartu a ni bawk si ṭhin, Thla mang lai khawthim zanthiang arsite chu a eng fiah ṭhin ang hian, i mawi duhawmna chuan zaninah ngei diptu leh hliah-tu awm lovin ka thinlungah hmangaihna khawfing a chahtir ta. Mahse ka vanglai nite leh ka dam-chhung nun hi lo pe phal ta tehreng pawh ni ila, lawm tak a dawngtu a lo nih loh teh hlauh si chuan, he khawvel hi ka tan ṭahna zan leh lungngaihna chhun khawhar mai a chang zo dawn si a. Khawn-var engin thim a lan ṭhin ang a mi dang aia heti khawp a ka thinlung suan zo mihring hi ka tan pekin awm teh hlauh se la chuan, thla bi kim hi

em lua ka ti ang a. Kumpui vei chenin chawp-leh-hilh niin ka hre tawh bawk ang. Thei phei ila huan, ni chhuahna khawchhak kawlkil khi ka sawn la-in, a tlakna khawthlang pawh khu a ramri pel awk khawp a kham hlat ka duh hial awm e. A ih leh min lo hmangaih ve ta lo hlauh se la. Ka dam chhung ni hi hnemtu awm lo thlanmuala hmang tiak nghal law law turin hnutchhiahin a awm ang a. Ka nulat mawi vena pawh mitthi vuina pangpar ang lek a ni bawk ang.

"Aw, hmangaihna daifim, amah aṭang a luang chhuak chu ka nun chawm turin a malsawmna dawng tehreng ila ka va han ti em ! Zanin a ka rilru hi hre chiang ta se, min hmangaih let ve ang nge min then hrangtu tur ? Nge, lungngaihnain min thungrul hial zawk dawn em ni ang ? Ka ṭhian ṭhaberte pa-hnih lah chu a laina hnai ber te an ni lehnghal si a. Aw, hma lam hun hriat lawk lohna hi chuan lung-ngaihna leh lawmna ramri-ah min va han dah chiang tak em ! Ka nulat incheina mawi ber chu ka rin-awmna hi a ni a. Mahse rinawm a tun thleng a ka la awm theih nachhan pawh ka duhzawng mihring ka lo la tawn loh vang mai a lo ni e. Ṭhuama, i hming ringawt hi ka chhiatpui ta-in i hmel engah ka chakna zawng zawng a kal ral ta. Khawnge, ka han muhil tak tak tawh teh ang. Ka awm dan hi nula tan chuan a âtthlakin a zia lo lam deuh a lawm maw. A eng a mah hma a lo inngaihtuah hah lutuk tur pawh a ni lo e," tiin, a timuhil thei lotu a ngaihtuah-

na vak chhuak chu ko kir a sawm khawmin, a thinlung lairil a dah ṭha a thunun tum ranin muthilh a tum ta a. Mahse chuti chung pawh chuan haider rual lohin a rilru-a Kapṭhuama a lungkhamna chu mei-chher buk tak ang hian alh hluam hluam rengin a hria a ni.

Kapṭhuama thung chuan khawvel a amah tihlim thei(tu) ber tur leh mittui titla tam bertu tur hmeichhia nen khaw khatah an awm tlang tih hre hauh lovin a hun chu a hmang mek thung a. Inkhawmpui lian khaw tin nula fuan khawm 'kei ka ni' inti tam tak zingah chuan tlangval ve ta fam chuan a mit a len ang a. Ṭha a tih ber chunga a rilru nghat mai turin a inpeih ve diam bawk a. Mahse chung nula fuan khawm zawng zawng zingah chuan Rozami pian-hmang mawina chuan a rilru-ah hmun sang a la rawn changin a thinlunga a duh ve theih nan a thiam ang tawkin a lakah a la inlantir ang a. A inpumpekna thinlung chu a chawm nung tawk tura a thungrulh theih nan a ṭawnghmang thiamna hmanrua leh a mawina sllhfen te nen a la intar lang ve dawn a ni. Mahse chumi hun chuan la thunun rih lo mah se, a hnaih hle tawh tih a inhre rih si lo.

A tuk tlaiah chuan mual-inkhawm a awm a. Mikhual an ṭhahnem hle na-in khawtual lo tan chuan mikhual ang vek an ni tho a. Kapṭhuama leh Pian-mawii u tlangval, Kapṭhuama aia tlem a upa deuh zawk nen chuan mual-inkhawmna chhak mi leikapui-ah an ding dun a. Nula ṭha deuh lo kal apiang chu

Kapṭhuama chuan tu nge a nih a lo zawt zel a. Nakinah chuan Rozami leh Thanṭhuami te chu an lo kal ho a. Kapṭhuama chuan, "A nih khu, Thanṭhuami te nen a lo kal khu tu nge? Khu khu a ṭhat ber zawk khu maw le," tiin a zawt a. Ani chuan, "A .., i la hre na nge? Rozami a lawm, Thanṭhuami leh Pianmawii te ṭhiaanu ber, an sawi zin tehlul nen i hre tawh ang chu ka ti a sin. Nizan pawh kan ina a lo kal ve nghe nghe kha. Kan veng nula-ah chuan a ṭhaber a kan neih a ni ve reng a ni," a ti a. Kapṭhuama chuan, "A lo nih tak chu, a hming an sawi chu ka hre tawh ṭhin a lawm. Mahse amah tak ka la hmu ngai lo a. Khuti takin a hmel a ṭha ang tihngaihna reng reng ka lo hre hlei nem," a tisatliah chauh a. Tichuan, Kapṭhuama pawh hin mual-inkhawm mipui zawng zawng chu dah bova en khumin, Rozami chungah, Rozami chungah chauh chuan a ngaihtuahna leh mit chu a nghat ṭan ve ta a.

Mual-inkhawm chu an bang ta a. Kapṭhuama chuan Rozami te lam chu a pan ve ta nghal chat a. Thanṭhuami hnenah chuan, 'Hei hi maw in ṭhianu Rozami chu? Chibai pawh ka la buk ve hlei nem he," tih leh inchibai chu an rual a, an kal tlâng ta a. Rozami chuan, "Kan veng hi nuam i ti awm lo. Nimin a lo thleng si vawiin lamah lah i hmel a lang nang hek lo, nuam i tih loh hmel em mai," a han a. Kapṭhuama chuan, "Nuam ka tikhawp a sin, Kula lah chu in ṭha tlangin nangni te in lo'awm si

a. Tun hnu-ah chuan lo zin fo tawh tur a nih hi," tiin a han chhang a. Rozami chuan, "I lo zin leh duh chuang hlei lo ang e, chhungte in neih ṭhat tehlul nen. Eng lai a i lo zin kha nge i chhunzawm ang a, i lo zin tehlul ang," a han ti a.

Kapṭhuama chuan, "Tun a ka lo zin hi maw le, tun hma te chuan nangni in awm tih hre tur pawhin ka lo la zin ngai si lo a. Ka tlangval ve hnu a ka lo zin vawi khatna chauh a la ni a. Ka naupan lai chuan tithla ve ngawt ila, ka nu hovin kan lo kal tawh a. Mahse tun chinah zawng ninawm khawpin a nia ka rawn mawm tawh ang ni. Ti i la(h), nangnin engah mah min lo ngai duh awm chuang si lo a," tiin a han chhang a. Rozami chuan, "Engah mah kan ngaih dawn leh dawn loh che i hre lawk thei a nih chuan.., awi, mi rilru i hre thei awm. A nih tunah hian eng rilru nge ka put? min han hrilh teh," tiin cho rilru deuh takin a han chhang a. "Hre thei e, mi rilru chu hre thei deuh ka nia sin. I rilru pawh eng dang a ni lo, hmeichhe rilru i pu a, chu aia fiah leh deuh a hriat i duh chuan Zami rilru i pu, a dik ang ti raw?" tihpah a awmze nei tak hian a han nuih sak a. Rozami chuan, "I hre dik khawp mai. Mahse kei aiin i la zawlnei lo deuh a nih chu. Kei chuan chu aia chiang zawkin ka sawi thei a sin," tiin a han chhang ve a.

Kapṭhuama chuan, "Chutia i rilru i hriat chian si chuan tunah hian eng rilru nge i put?" Chu tal chu min han hrilh ve le. Lo zin leh ṭhinna tlak ril-

tui put leh put loh a thu pawhin rorel dan kan hriam thei ang chu maw le?" t'in a han fiam zui a. Ani Rozami chuan, "Chutia 'chuan' i hlauh avang ta lo zin i hreh phah dawn a nih chuan, keini tuma thu-kha hlawh lo 'michuang' kan awm a, mi-chuang leh mi-chuang kan inkawp hlauh ang a, mi-chuang lo kan ni ve mai ang chu. Mahse lehlamah hian tute emaw hi an lo thinrim si ang maw le," a han tifiam zui a. Kapṭhuama chuan, "Lehlamah nangni in lo thinrim deuh deuh theih nan kan lo zin fo thin ang a, tichuan. kei ka hlim deuh deuh si ang a, a ṭhat dawn khawp chu," a tih lai chuan pêng an thleng ta a.

Rozami chuan, "Naktuk lamah te pawh kan li inkawm leh dawn nia, chaw ei tui u le," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Zaninah pawh kan inkawm ang chu maw le, a nih nang pawh chaw ei tui le." a ti a, an inpensan ta rih a. Kapṭhuama chu Pianmawii nen an kal dun a, Pianmawii hnenah chuan, "In thiannu hi ka ngaizawng dawn tlat mai, zanin chu min rawn biak ngei ngei ang che. Hun phei chu remchang thei se chuan inkawm deuh pawh ka duh ngawt mai. Mahse inkhawmpui lai ngang hi a ni a, hun lah, â ....., min han biak fe la a ni mai e," a ti a, in an thleng ta a.

Zan inkhawm ban a lenkhawmna in a an len ve tak loh avangin Thanṭhuami te ṭhian zaho chu Kapṭhuama te nen, tlangval dang thlim zak zak chungin Thanṭhuami te in lamah an kal ho ta a.

Thanṭhuami te inchâr leikapui thla eng hnuai a an ṭhu ho chu an nuṭapa mitmei an hriat thiam avang-in a farnute chuan Rozami leh Kapṭhuama chu in chhungah an luhsan ta a. Anni Rozami leh Kap-ṭhuama chu leikapui hmawr thlang lam tlangban vuan a ding dunin an inkawm a. Kapṭhuama chuan, "Pianmawii thu ka rawn chah kha a hrilh che em?" tiin a han zawt a, Rozami chaan, "Hrilh e, kha, fiamthu i thiamawm ka ti ngawt che a sin. Fiam-thu mah ni se, thu tak a ka chhan nghe nghe kha, a la hrilh hman lo che a ni ang," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Kei pawhin fiamthn mai mai a rawn chah ka ni bik hlei nem, tunah pawh hian thu tak tak a kawm che ka duh khawp a sin. A nih eng thu meuh nge i rawn chah a?" tiin beisei nei hmel tak hian a han melh a. Rozami chuan nui seiih chung hian, "A la hrilh mai ang che," tiin zak hmel lek lek hian a nui leh seiih a.

Kapṭhuama chuan, "Tunah hian ka farnute han tingial ila, an ṭhian ṭhaber i lo ni hlauh hi tihzia ka ti em em a. Nang chuan barah min khawn lo pawh a ni mai thei a. Mahse kei chuan i mual-phona tur a kawm che ka duh lo a, i hmingchhiat theihna tur zâwng a pak chhuak leh tur mi lah ka ni hek lo. I hminghliau theihna tur zâwng a ka ṭawng palh pawhin heta i ṭhian bul ber ka farnute-ho an awm a. Anni lahin i hminghliau theih tur zâwng a ka khawsak lah an phal hek lo ang. Anni tan kei leh nang chu 'ka ding ka vei' tih ang kan

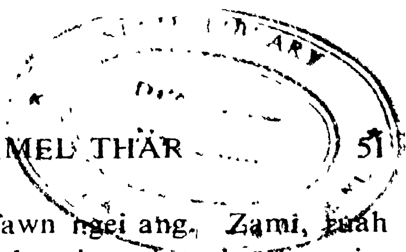
a. Chuvangin, engti kawng mahin kei chuan i hiatna tur lam hawiin khawsak ka tum dawn muh lo tih lo hre hmasa la ka duh a ni ..," ti-a a sawi lai chuan Rozami chuan ngaihawm tak hian Kapṭhuama chu a lo melh nghaih a.

Chutah rilru hlim takin Kapṭhuama chuan a sawi duh chu a bul a han ṭan a. "Ka hlimna ber tur i ni tih i inhriat hnu-ah chuan, i hlimna ber tur ka tling zo ve ang em? tih hi ka thil hriat chák ber a ni ta. Nangmah tihlimtu ka nih ve theih dawn loh phei chuan i hnen a thu sawi tam loh hi ka duh zawk a. Min tihlim thei ber tur ni-a ka hmuh che ang a i chhunzawm ve duh a nih erawh chuan, tun aṭang a ka hun lo la kal tur zawng zawng chu i tan ka dah vek tawh ang. Mahse i chhunzawm ve duh lo a nih erawh chuan, kei chu rilru hrehawm reng rengin, ka dam chhung hun chu sun liam kumkhua tur ka ni tawh mai." a han ti a. Rozami chuan, "I thu sawiah chuan ka han lawm phawt ang e. Mahse ka lawm zelna tur chu ka thunun phak loh hi a vawngtu chu i ni tlat si atin a nih hi. Tun a i sawi tak zawng zawngte kha a ri ringawt chu mawi hle mah se, dam chhung nun hlimna tham rêl thei tur leh rin ngam ni turin a chawp leh chilh lutukna hian rilru zawng a ti kanglang rih zawng a nih hi," tiin a han chhang a.

Kapṭhuama ve thung chuan, "Rei lo mah se, rilru a den dan a zirin a nghetin a nghet lo thei

tho a. Hmangaihna hi chu a rei avang a ngelnghe, a ni ngawt hlei nem," a ti a. Rozami chuan, "Nil chu a ni khawp mai. Mahse tun kan dinhmunah hi chuan—Chhum tui pai lo leh ruah-mualliam ang chauh i la ni a. Khang i sawi takte kha lo ṭopuiin kang leh ngai lo tur tui-hna ang hrimin lo chei ta che ila, ruahtui hul leh a kangchahin min nang leh ta si se. Kei chu chawmtu nei lo phun sawn theih tawh si loh mahni a râwp ral mai tur ka ni ang a Chuvangin, nunpui tham tur ka nghah tlin rih chu ka tan fing zawkin ka ring," tiin a han chhang leh a. Ani kapṭhuama chuan, "I tan nghah tlin a ngai lo, a tam tawk e. Amaherawhchu, a hun a la rei loh em avang a nghah rih i duh a nih pawhin i nghah rih chu ka hnial phak a awm hlei nem. Midang ni lo, keimah ngei hi min nghak a ni tih ka hriat chian phawt chuan ka tan a tawk e," a ti a Rozami chuan, A ni khawp mai, lo nghakin lo ngaichang ta che pawh ni ila, ṭhâl tui kang nghah hi hmeichhe kar a inhauhna thlentu a ni châwk ṭhin a. Chuvangin, tui kang nghak ṭheuh ṭheuh hi kan insual buai mai ang tih pawh ka hlauthawng lo thei bik hlei nem," tia a sawi pah chuan Kapṭhuama chu ngaihawm tak hian a han melh ralh a.

Kapṭhuama chuan fiamthu hmel lo tak leh aw khur lek lek chung hian, "Hmangaihna tuihna tam tawk nghah khawtlai ngai lo luang chhuak hi a pan lai tuifinriat-in a lo hnar teh hlauh chuan le, fin tur hmu zo lovin leilungah a thâmral ang a. A luang

pawh hlauthawngin a fawn ngei ang. Zami, tuah mual-liam chu furpui hmahruai a ni ve bawk a sin. Mahse chhum tui pai lo chhum ruak chuan mual a liam a, hmangaihna ruahvarpui chu a sur ta zawk a ni tih hi i hre duh lo a nih chuan i thu thu le. Tunah hian nunna tuihnuk inthlung luang chhuak tin tur zawng chu heng thleng thleng hian a lo luang ta a ni tih hre thiam la ka va han ti em! Chu tui chu nangma tan chauha luang chhuak a ni si a," a han ti leh a.

Rozami chuan, "Engpawh ni se, zanin a kan inkawm ringawt pawh hi miten lo hre ta se, ka tan chuan hmingchhiatna a tling tawh a. Amaherawhchu, hmangaihna hian hmingchhiat pawh a huam ngam avang erawh chuan pawi ka ti lo. Chu chu ka 'inpuanna' ni rih se la. Chu bak chu nun danin a la rawn ziak chhuak ang a, chetzia-in a la rawn hril chhawm zel ang chu," a ti a. Kapthuama chuan, "Naktip nakthai lek-ah khian ka haw(ng) leh mai dawn si a. Chuvangin, tun reilote ka neih chhung hian, kei chuan kan dam chhung thil tur rel puitlin nghal ka duh a. Mahse nang chuan han infiah nuangchan rih i duh tih ka hmuhin ka hriat thiampui tho a che. Amaherawhchu, tu nen emaw i mi thaikhin duh phengin hun i âm a nih erawh chuan, hmanhmawh lohna chu keia tan chuan thih ni inuk sak ang chauh a ni dawn a. I fimkhur avang hla deuh hlek atang a ka thinlung lan dan hmelmang thlir chian rih i duh vang a nih erawh chuan,

palai ka rawn tir ang a, palai chhanah min thlir la, ka lang chiang ber ang. Kan inhmelhriatna a chawp leh chilh luat avang a i mi hlauhthawnna chu hmangaihna atang a chhuak a nih chuan, i hlauhthawnna chu ṭawngkam ringawt a thlamuan zawh i nih dawn rih loh avangin, hun kutah pawh innghat muangchang deuh mahila pawi ka ti hlei nem.

"Amaherawhchu, i tan a hun kut a ka indah chhungin mi dang kutah i lo awm mai ang tih ka hlauthawng a. Kei chu i tan chauh a awm turin ka indah hrang tawh dawn si a. I sawi tawh ang khan, he kan hun hi a la rei loh em avangin i awih lo mai thei e. Mahse zawi zawi a ṭhang lian hmangaihna chu—Hmangaih chiah loh avang a tum luihna leh loh theih lohna avang a chher chawp hmangaihna a ni ṭhin a. Kei chuan hmangaihnaah pawh chhiartlak ka ti lo. Hmangaihna tak tak erawh chu: Hun hrin ni lovin vawi leh khatah a a ṭhankin sa-in a piang nghal zawk ṭhin. Tunah pawh, hetia i tan a indah ka tum theih nachhan hi hi chu—Ka tum lawk reng aṭang a lo kal a ni lo a, i kut kawihin a phu hmasak avang a hmangaih ta che lah ka ni bawk hek lo. I duhawmna chuan min phu em em mah se, ka chung a rilru i lo sen nasat tawh avang a khawngaihna hrin hmangaihna a ni ve hlei nem. I pianphung kimtlang hian mitkhapkar loah min vaw thlu ta mai a ni zawk. Chu i phu rah hmangaihna chu i têl duh leh duh loh a thu a ni ta.

"Kei chuan hnar thlak che pawh tum sateh thin mahila, khawvelah nula tlawngawl ni-a i len tih hi chuan, kawla ni chhuak hian i tan a inpumpek lo thei lo turin min phut ta tlat si zawng a nih hi. Chu avang chuan, 'i tan ka awm a ni' tih hi i hriat phawt ka duh a. I lo inhriatna chuan i lakah ka tan kawng zawngtu a lo nih theih hlauh takin tih thu-ah vawiin tlai aṭang khan kawm che tumin hun remchang ka dap ṭan ta a. Ka beisei phak lohin hei hun ka hmu ta hlauh a. Ka sawi tâk zawng zawng kha i awih emaw, awih lo emaw, ka ka rilru put dan tak hrilh theihna tur che hun ka ka hmuh avangin zanin hi ka tan chuan malsawmin awm se la, kumkhuaa ka theihnghilh leh ngai tawh loh tur zan hlu chn a ni si a," tiin Kapṭhuama chuan Rozami chu a rilru put dan a hrilh ta vek a.

Rozamin a chhan ve hma chuan Thanṭhuami chuan, "Tapchhak lamah rawn ṭhu phei ve tawh rawh u. Kan mikhualte thawm ka hria, an lo haw tawh dawn a ni ang," ti-a a rawn koh tâk avangin Kapṭhuama vek chuan, "Aw..., mitmei venna hi chuan hmangaihna kalkawng a va han tikhûpsûk ṭhin tak em! Rem i tih chuan naktuk lamah i la in kawm ang aw?" a ti a. Rozami chuan, "Ni e," ti chauhin a chhang a, in chhungah an lut dun ta a. Zan a la rei tehchiam loh avangin serfâng an bawl a, hlim takin an ei tlâng a. Chutia an inkawm ho lai ṭe chuan a rilru tê tê-in Rozami chuan,

"Mi tin duh hmangaihna tipuitling tur lah hian mualpho leh hmingchhiat a awlsam si a. A tur rengah tukhaw kha-in kan ngaih sak lovin thiam loh kan chantir zel bawk si a. Nawmchen nan chauh a inngaihzawnna hmangtute avangin rilru leh thinlung a kan vei ruk ang pawh sawi chhuak ngam lovin kan lo up bet a. Min hmangaih lotu-te avangin hmangaih te hmaihma ngeiah pawh kan tlanchhe si ṭhin. An thu min zawh te lah mu-mang hlimawm tluk pawhin kan chhang let ve ngam bawk si lo. Mahse tun a tan chuan a tawk rih hle-ah i ngai mai teh ang. Ka rilru ang hmun thum a ṭhen a hmun khat hu pawh chhâkchhuak ngam rih lo mahila, ka sawi chhun kha chu ka ril-ru zawng zawng nen a sawi ka nih tho kha maw,' tirilru nep nep chungin ser-bawl chu a ei chak chak a. Nakinah chuan lengkhawm pawh an lo ṭin ta a, anni pawh chu an chhuak ve ṭa a.

Pianmawii chu Kapṭhuama mutna sirah chuan ṭhu a. "I e, Ṭhuama, i mi chah ang a ka hrilh bakah zanin ngei a i kawm ka duhsak che avangin Ṭhuamṭhiani nen lenkhawm kan tlai luihpui a. Vawiin tlai a i en dan ka hmuh khan Zamṭhiani hi i duh ve deuh tak tak ni-a ka hriat avang leh nang mi dang tehpui i lo nih bawk si loh avangin i tan hun remchang kan zawng lui ta tih i haiin ka ring lo a. Zamṭhiani lah hi a felin a hmel a ṭha bawk si a. I neih theih hlauh chuan a tihzia dawn em a kan hriat avangin Ṭhuamṭhiani nen inthurualin hun

kan siam sak che a nih kha," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Ka hria a lawm, ka lawmzia chu e, in bengvar ka ti teh a sin," a ti a. Pianmawii chuan, "Nang kher ni lo la chuan, ani kan ṭhian ṭhaber lo ni si nen, khati ang a kan tih loh turzia mai chu," a ti a. Kapṭhuama chuan, "In tilawmawm ngawt mai, mahse engah min va ngai ngut suh. Ka thiam ang tawk tawkin ka han sawi ve luam tak nâ a, a beng a rawngah a thun duh ngut ang emaw chu le. Ni e, i hnenah chuan han sawi ta mai ila. Min duh der ve se chuan neih pawh ka duh tak tak a, ka duh loh rual lah a ni bawk hek lo. An chanchin te lah nangnin sâl lovin in hria a. Tualchhung miten ṭha an tih nula hi chu an lo ṭha nge nge zelin ka hria. Nula hmel naran deuh pawh hi khawtual tlangval chuankai nak nak tawhna hi chu rin aiin belhchian an dawl viau deuh zel a A nih in hmuh danin min duh ve mai thei ang emaw chu le?" tiin a han zawt a. Pianmawii chuan, "Zamṭhiani hi hre chiang fu chuan ka inhria a. I kawm ang a kawm thei ngat tlangval tumah an la awm lo ni chuan ka hria. Thu tak tak la sawi hman lo pawh ni la, khati ang ngat a kawm fal thei awmchhun chu nangmah chauh i la niin ka ring.

"Le, chhungkaw khat a chenpui ta lo chu kan hriat loh hlan a kawm thei an lo awm khiah te a nih nghal loh chuan. Mahse chu pawh chu ka ring chuang lo. An in te zawng ni se, mahni chauh a an awm lai nang fuh a lo kawm fâl te an awm a

nih chuan thu dang. A thu hrimah englai mahin inthlahfal hi kan ching ngai lo a. Keini ṭhian zaho ngat hi chu kan inveng tawn ṭhâm mai a, kan hmel duh kan la tawn rih loh vang pawh a ni mai thei e. Keinin thlah fal che u tum ngial mahila, ani Zamṭhiani berin a duh miau loh chuan thlah fal theih a ni na hek lo ang. Khatia thlahfal theiha a awm duh mai kha mak kan tiviau nghe nghe a sin. La inkawm hlan pawh khan Ṭhuamṭhiani nen kan lo sawi che u a. 'Zamṭhiani hian a ti ve deuh a ni ngat mai. Mi alai a mi mitmei ven tina chi tak a nih vei nen. Keini a ṭhian ṭhaberte pawh hi ngaihbel tur pawh in engmah min la hrilh ngai lo a. Hetia kawm fal theiha a awm duh mai hi chu eng dang vang mah va ni suh,' kan lo ti che u a. Zan-in chuan eng thu meuh nge in sawi dun?" a ti a

Kapṭhuama chuan, "Kei pawh, min hnualsuat vak lo a ni-awm chuan ka inngaihbel thlamuang ve rawk a. A ṭawngkamah chuan lawmna tur eng-mah awm phei zawng a awm hranpa hauh lo a. A thu sawi dan erawh chuan kawh lam chu a nei teh meuh chauh a. A sawi duh dan leh a thu suk-thlekpui dan a fing fu mai a. A ruh langin eng-mah a sawi duh loh bakah a fimkhur em em si nen. Uang dawn pawh ni ila uan chhan tur eng-mah ka hre rih lo. A thuhrimah min lo duh der ve ta pawh ni se, chuti mai a mi awlsam chi zawng a ni dawn hauh lo tih chu a hawiher aṭang ringawt pawhin a hriat theih rghal a. Chu chu ka mi duh

dan tak pawh a ni reng a. Naktuk lamah pawh la inkawm zel a hnial lêm loh khu maw, Nangni hian theihtawp min lo chhuahpui ang a, a kawng kawng a awm mahna," a ti a. Pianmawii chuan, "Ṭheihtawp chhuahpui che chu kan hreh hauh lo. Mahse kan beihpui i ngaiin ka ring tlat lo. Ani meuh khatia i kawm fal theih tawh berah chuan awm a awm a ni mai, Hawh Ṭhuama, mut zai i rel tawh mai ang hmiang, ka mut a chhuak tawh deuh tlat," a ti a, an mu ta a.

Chumi zan chuan Kapthuama chu a muhil ṭhei lo ve ta thung a. Mu meng chung a inngaihtuahin 'Muvanlaiin chhâwl a ban hma chuan va dangten buk hmun khuar zai an rel ngai lo ang hian, Rozami zun-chhâwl chauh hi ka lenlai hun kha zawng khan a lo nghak a nih dawn hi. Khawvelah hian lal fa ang a lo piangin hmangaihtu leng tam lo tawng ve ṭhin tawh mahila, ani ang a ka lung tiawi leh ka pianpuiin a pian chhuahpui duhzawng ang chiah a piang leilung hrin hi ka tawng leh ngai pawhin ka inring tawh lo. A hnen a ka thusawi tâkte khan dawidim angin a thinlungah hna thawkin chiah zawr teh sela aw. Engpawh ni se, naktuk khaw lo var leh tikah heti hian thu ka sawi tawh ang. 'Tlawng tui nuarin Ngaiteii a lem pil hmaloha a lungawi thei lo ai gin, ka hmangaihna che thinlung râwp tak hian a pumhmawm hmaloh che chuan, kawla ni chhuak hi ṭap chungin ka chhiar ang a. Lungngaihna puan chawiin zing khawfing-

chat pawh hi ka hmuak thleng ṭhin dawn tawh zawng a nih hi.

"Ka hlawh chhuahna tur che kalkawng hi a bumbohin a hrehawm hle a nih pawhin, chung harsatna zawng zawng chu hmangaihna zirlaibu bung leh chângah a awm ṭhin reng tih hria-in ka pan tho tho ang che. Nangin min tlansan zel pawh ni la, hmangaihna ṭâng dang a min luhsan a nih ngawt loh chuan i kawngkhar kik ka bang chuang hek lo ang. Amaherawhchu, sirah min hnawl let der a, koh ei zawh rual loh a lehlam min hawisan erawh chuan–Thihna hi ṭhianah ka sawm ang a, ka nu kiang a muthmun rem ve nghal law law turin he ka thi thei taksa hi a inpuahchah ve nghal a ni mai. Amaherawhchu, vanneih a siam a, i ṭawngkam ṭha mai ni lo a, i taksa nen lam ạ pek ka nih mial erawh chuan, van malsawmna khian keimah chauh hi min lo duhsakin, leilung hausakna zawng zawng chen hian i samzai khat tluk pawhin ka ngaihlu hek lo ang, ka ti ang," ti-a dawn neuh neuh chungin muthilh a tum ta a. Mahse chuti chung pawh chuan a mitthla-ah Rozami chu zan khawthim hnuai a arsi ṭha-mi ang mai khian a de vâ vâ reng a ni.

6. THLA HLEINGA ZAN

NKHAWMPUI ṭiak dawn Chawlhni tlaiah chuan, a tuk a chhuak leh mai tur mah ni se, khawthlang kawlkil a ni tla pil ta ruai ruai chu a uiawm hle mai a. Mahse zan lungngaihna hnawt ṭiau turin khuangchawi thla fang chuan arkai a rawn deng awu ut mai thung a. Khawchhak lam tlang kar aṭang khian zan chawimawi tur leh a thuneihna hnawt bo turin a vanglai mawina chu a rawn lar chhuak ṭan ve ta thung a. A lo chhuah tirh chuan, ni ropuina leh chhun rorelna a la hlimchhawn em avangin a inthlahrung ni-awm takin a rawn dak duk duk a. Mahse ni chuan khawthlang lam unaute kai tho tur a hnu lam hawi lo lêk a mual a liam fihlim veleh chu 'thla hleinga' bial eng pap chuan zan mite tan, kum sang tam tak aṭang tawlha a tuallenna pangngai, chung lam vanzawl zaupui inbial vel mup maiah khian a lalṭhutthleng chu a rawn hung chhuak a. He leilung vang hlaipui mai hi a khawnvar eng vawt dai ruih mai chu hmangin, ni rorelna chang ve phak tawh lova vui liam tawhte tan a enna chu a rawn pe paw phung mai a.

Inkhawmpui ṭiak dawn Chawlhni zan a nih tawh avangin mi tin mai chu tû tur chhuah lohin inkhawm turin an kal sung sung a. Biak-in dar hmasa a rik hma-in ṭhutna chanve lai chu a khat hman hial a. Rozami te ṭhian-zaho pawh ṭhutna chan loh hlauvin hmanhmawh takin an liam ve ta a. Kapṭhuama

erawh chu in dang a chaw a ei avangin a tlai deuh a. Biak-in chhung pawh chang ve hman lovin pawnah ding chungin thusawi a lo ngaithla ve a. Biakin inkhawm rei tawk au ban hnu chuan lenkhawmna lam panin an thelh leh ta sung sung a. Mahse in khat mai dawn zawh rual a nih loh avangin Thanṭhuami te thian zaho pawh chuan Thanṭhuami te in lam bawk chu an pan leh ta ngawt a. Inkhawm ban thingpui leh kurtai (kawrtai) an ei a an in zawh hnu chuan inchâr leikapui, huanthlai chini vel biru ang reng tak, mi hmuh mai theih loh ualau ang reng tak siah chuah pawnto turin an phei leh ta dial a. Rei mawi tawk an awm hnu chuan Pianmawii leh Thanṭhuami 'chu chhuanlam siamin in chhung lamah an lut leh ta a. Rozami leh Kapṭhuama chauh chuan chu **'Thla Hleinga Zan'** eng nuam tak chu pawnah an lum dun ta a ni,

Chu khuangchawi thla arkai (den) zan eng nuam em em hnuaiah chuan, mi tin tan a pawimawh, mahse pahnih inkar tan chauh a mi tur ni si chu sawi dun chak em em-in, engmah an sawi hma atang chuan rilru inhmu sa tihhriat takin an han inen a, an han nui ringawt phawt a." Chutah Kapṭhuama chuan, "A nih leh Zami, ka rilru bi i chungah ka nghat vek a ni tih i rin ngheh theih nan palai ka rawn tir chawt mai ang e aw?", tiin a han zawt phawng mai a. Rozami chuan, "Ka ringhlel hlei nem che. Ka rilru titlai tawk a min rukh loh ka hlauhthawn avang zawkin duhna aw puitling ka pawh ngam rih lo mai che a lawm," tiin a

hang a. Kapthuama chuan, "Chu pawh ni se, pa- chhanah meuh chuan i rilru tak tak chu fiahin a wm tawk ang a. Nang chang lo i nu leh pa thlengin lang chiang tawh ang a. Hetia inring ngam tawk hiah lo ve ve a inkawm hi a bang tawh dawn a sin," iin a han umzui leh hret a. Rozami chuan, "Min hriat ve hma a ka lo thabat hmasak tawhna che kha unah chuan min rul duh ve dawn em ni ang? tiin ka ngaihtuah ngam ta deuh a ni. Mahse mak min tisuh w. I lak a mi awlsam leh sihhnip ang tak a ka lan ang hian mi dang tuma lakah ka la awm ngai lo tih chu farnute hi min hriatpuitute an ni. Tun a kan in- kawm dan ang leh nizan a i hnen a ka sawi ang thute kha tu tlangval hnenah mah ka la chhukchhuak ngai lo. Chu chu a dik a ni tih kan veng tlangval zawng zawng hian min hriatpuiin ka ring.

"Chuvangin, ni dang a ka awm duh loh dan ang a ka awm ta hi, min hmangaihtute zing a ka hmangaih ve nen chauh a ka awm dan tur ni-a ka ngaih avangin, ka awm dan duh ka hman phal si loh chu i chungah chauh ka hmang phal ta a nih hi. Chu chu hmangaihna hnathawh a nih i rin loh chuan, kei chuan kawng dang a tihlan dan ka thiam rih lo. Tupawh ni se, an hnen a aw ka pawh tawhna an nih phawt chuan, palai hmanrua a fiah pawh ka dawl zo tho ang tih ka inring a. Amaherawhchu, tun a ka dinhmunah hi chuan, chu palai hmanrua thleng a kal chu ka la intiam lo deuh a. Ka rilru lamah chuan daltu engmah a

awm lo. Ka han hrilh tlang vek ang che. Naktuk maiah in haw leh dawn si a. Mihring danin taksa lam ngaihtuah loh theih a ni lo a. Pasal chhia ṭha nei ve ngai tur ka nih chuan, thil puitlin tur angin han zeldin ta ila: Mizo dan a hmeichhe chhawm tur thil engmah ka la intodelh si lo. Zawl-(ken) puan fahran pawh ka duh ang ka la nei lo a. Pawnpui ni se kumin ṭhâl chho hian kan puah dawn chauh mai lehnghal nen," a ti a.

Kapṭhuama chuan, "Chungte chu a ngaihtuah chawp theih vek a lawm. Min duh der ve i nih tak tak chuan inneih hnu pawhin a ngaihtuah theih tho a. Tin, Mizo danah man su hek pawhin mi an kal lawng lawng a, min duh tak tak lo a nih chu," a tingui raih a. Ani Rozami chuan, "Awi chuti lam a ni lo. Thil han tih ve dawn lemah famkim lo tak a tih chu ka tan tak a zahthlakin ka pa awih zawng lah a ni bau si lo a. Keiin aw lo pawh ta ringawt che mahila, tun su ṣu-ah chuan ka chhungte pawhin rem an ti chuang lo ang. Min hmangaih tak zet i nih chuan ka zai pawh i lo ngaih ve ka ring," a ti a. Chuti ang thleng thleng a Rozamin a pak chhuak duh ve thei mai chu Kapṭhuama chuan mak a tiin a lawm rilru em em a. Chutah Kapṭhuama chuan, "A nih leh palai chu ka rawn tir lo mai dawn tihna em ni?" tiin a han zawt leh a. Rozami chuan, "Palai i rawn tirh leh tirh loh chu i thu ni se. Mahse ka ngaihdan chuan - Ka rilru tina tur ringawt chuan rawn tir

rih lo mai la ka duh. Ka rilru-ah hlawhchham lo mah la, a lang a hlawhchham i nih dawn avangin a puitlin theih ngei dawn hunah i lo leng zawk dawn nia. Ka inpuahchah chhuah hun chu i farnu-te hian an hai lo ang, kei pawhin ka rawn zai mai ang che. Tin, hetia i hnen a chuti ang thleng thleng a ka sawi duh hi i hriatthiam ka ring a. Nang i nih avang a palai rawn tir lo tur a sawi ka ni lo, kei-nia lam harsatna avang liau liau a ni tih hre thiam hram hram ang che. Hnarna che nilovin, ka duh-sak avang zawk che a ni tih hria ang che aw," a tizui lawm lawm a.

Kapthuama chuan, "Chu chu i tun dinhmun ni se, engtikah nge inbuatsaih zo thei a i inrin? Hei kum kan vei tap chu a ni mai a. Nakkum favang lam te khian i inpeih thei tawh ang emaw chu le? Kei chu ka hmanhmawh deuh a sin, Mihring hi chin hriat loh theuhva nung kan nih bakah upa-in 'duhtu za, duh lotu za' an ti angin, khaw kar nei deuh ngang hi kan ni a. Kan karah eng nge lo thleng dawn kan hre lawk lo a. Keima lam atang chuan engti kawng mahin hlauhthawn-awmin ka awm lo ang tih ka sawi ngam a. Amah-erawhchu, ka hmuh phak loh lai che hian kei aia fel leh fing zawk si, hmel mawi zawk si te hian an la rawn beisei ang chia. Chutih hunah chuan min phatsanin min hersan leh mai lo ang maw? I hnen a ka sawi zawng zawngte hi naktuk hian min thawn haw loh vek mai ang a. A nih loh a leh, mi dang

ngaihnobeina parzunin a chiah dâk leh vek mai teh chuan le(h). Ka tan chuan zanin hi tuktin par ang lek a vul tawi, ni tlang san ngam lo hmangaihna chauh min ban tihna a ni ang le," a ti a.

Rozami chuan, "Nupa nih chu Pathian leh hun kut a awm ni se. I thil hlauhthawn erawh chu : Ka rinawmna chu i hmuh phak loh hmunah ka tinghetin ka vawng ṭha sauh sauh ang a. Kan inkar a mi dang an inzeh len lohna turin a phui lo lai apiang chu i ven zawh phawt chuan kei chuan veng zo-in ka inring a sin," tiin a han chhang ve a. Kapṭhuama chuan, "Zanin thla eng chu a va han nuam tehlul em! Naktuk lek aṭang khian zan ngaihawm leh lung tileng a chang leh mai dawn si a. Mitkhapkar tin hian i hmel hmu phak lo turin kan inthenna hun min hnuk hnai hret hret zel chu a ni si a. A chhe ber dawnin han sawi ta ila : Kan hun te hi lo pelhsawlhin kan thunun theih loh thilin pumpelh rual lohin inpumkhat thei lo turin min tlakbuak ta mah se la, Zami, chutih hunah pawh chuan **'Thla Hleinga Zan' apiang hi chuan i inhre chhuak ziah ṭhin ang aw.** Heti ang zan a lo thlen apiang hi chuan ka thlarau-in a rawn zawng chhuak leh ṭhin ang chia. Puak leh kaih fawmin mi nu chan min chansan mahla, ka ngaihtuahna tal hi chuan a phatsan ngai lo ang che. Kei chuan ka hmangaih chia, ka hmangaih kumkhua dawn si che a," a ti a.

An ngawi dun vang vang a, lengkhawm khuang ri tluk tluk mai lo chu thawm dang a reh ṭhuap a.

Kapṭhuama chuan Rozami kut chu a vuan a. Hla taka arsi, a chang a eng sen phe lep lep chu an thlir dun vang vang a. Nakinah chuan Rozami chuan hlauthawng aw khur lek lek leh thawk la na deuh chung hian, "I aw ri ngaihnawm tak chu ka thinlung robawmah ka khung ang a, tlangval dangte hmaah phaw angin ka intun hliah ṭhin ang e. Mahse i aw ka hriat hun hi zan a nih miau avangin i ṭawngvai mai a nih ka va hlau em! Ka mumang lah a ni si lo. Tihah chuan kei pawhin i mi hlauhthawn ang bawkin ka hlauthawng ve tho che a sin. Hetia kuhmum hman lova par a chhuang ta mai hi awih har ka ti a. Mahse a dik si, dik si mahsela duh luatah mi dang lak a i lunglen hrikthlak nan lek a min hmang i lo nih teh hlauh chuan aw. I ṭawngkamah ka tla pil hmanin ka tla hlum lo chauh a ni tawh si a.

"Nula zawng zawng chawimawitu mipa lak a rinawmna, keia ngei pawhin mi min fak der ka hlawn nachhan leh min tihluta chu ngaihthlhin ka inphat tawh si a. Tun hma hun kha zawng a ka rinawmna lo khawl khawm tawh chu zaninah hian ka hmang ta a nih hi. Mahse pawi ka ti lo. Chu ka rinawmna chu min rochungtu tur a ka duhberin min duh ve theihna tur a ka hman loh aliamah. Mutchhuak damdawi ṭhaber chu muthilh a ni ang hian, hmangaihna rul tur chuan hmangaihna chauh lo chu inhnangfakna dang a awm mawlh si lo. Tuma thabat lohin hmangaihna chuan a ba nghal ṭhin a, tu phut chhuah

lohin hmangaihna chuan a panin a pan ruak ruak ţhin zawng a nih hi. Chuvangin, i mi hlauhthawn ang a ka awm loh nan mi i thlahthlam loh hi ka duh a. Inchawm nung reng tur chuan hmangaihna hmel chauh hi a nunna tuihna a ni si a. Aw le, i sawi ang khan—Khi kan chung thla hleinga bial mawi takah khian zanin a kan intiamna thuthlung hi hmangaihna hawrawpin ka ziak ang a, arkai den zan apiangin a engah kan chhiar dun ţhin dawn nia," tiin nula a nih avang a inthiam lo hmel tak chung hian zawi sepin a sawi ve a.

Kapţhuama chuan, "Aw, zan a rei leh mai dawn chu a ni si a. Hun lah hian kan inthlakhlelhna min hriatpui hauh lo leh mi âmpui reng tum lovin mual a liam zel si a. Zan reina te chuan min hnawt hawng leh lo thei dawn si lo. Zanin hi tunge ţahna zana chhâl awm? Chungte nen chuan chhim leh hmar angin kan inhlat a, lei leh van angin a insan hleih bawk si. Zanin hi ka tan chuan ka lunghnun tlukin a pawimawh a, ka nunna hmanraw pakhat angin ka lawm lut ve ta si a. Chuvangin, ka duh dan tak chuan, tun aţang hi chuan kan inkarah khaw kar chauh lo chuan min daidang tawh lo se ka va han duh em! Tlangval dangte mawina leh ngamthlemna chu leilâwtah paihin awm se. Kan inhmuh leh tik apiang a hlim zawk leh thlamuang zawk a kan intawh leh theih nan zanin hi malsawm a awmin, kan nunna thubu-ah ziah nghehin awm bawk rawh se aw. Naktuk lawk a 'nizan' ni leh mai tur leh nakin lawk a 'hmun' ni leh mai tûr hi keini tân

'tinah a thar' i ti reng zawk ang aw." a ti ngawih ngawih a. Rozami chuan, "Ni e, i sawi ták zawng zawng kha pakhat-mah ka theihnghilh lo ang. Hawh, Ṭhuama, lengkhawm pawh an ṭin tawh si, i luṭ tawh zawk ang hmiang? Thil a nih rih hma si chuan 'mawi lo' hi dawn tel a ṭul si a," a ti a, an luṭ ve ta rih a.

Rozami haw ta chu a khua a har em em mai a, an in chhung pawh luh a châk lo hle a. Thla lih chu a en pangngaiin a eng paw ruih mai a. Lengkhawm lungleng zual hnukhawi khuang chu a la ri dup dup reng a. An kawtkaiah chuan a ding vang vang a, "Hei hi hmangaihna zun phurh dan a nih teh ngai chuan a va han retheihthlak dawn em! Tun hma kha zawng a 'ka ngaihzawng' ka lo tih ve ṭhin kha chu hmangaihna hlimthla leh a thlalak pawh tluk lovin ka lo hmangaih ve mai mei ṭhin a lo ni e. Hmangaihna mawhpnurh dan ka va lo pawh phak lo ngai em! Tun a ka awm dan hi mite inhmangaih dan a nih ṭhin ngai chuan an va lo khawngaihthlak dawn ve. Amaherawhchu, kei chauh hi heti ang a tuar ka nih teh ngai chuan le . ! Vanduaina khua leh tui mai ka ni tihna a ni ang. Heti khawp'a ka lak runthlak si hi engmah lova a thâmral leh mai teh chuan, ka beidawng aw-rawl chuan thihna ânchhia a sawm ang a, leilâwt kawngkhar chabi a dil thei hial ang. A va han mak em! Ka beisei loh lam aṭangin 'duhber' a lo piang a, ka ṭum lohna

lam aṭangin ka rilru zawng zawng kuai hertu a lo chhuak ta. Ka vawi khat hmuh aṭangin ka pianpui sual tluk a nghetin ka hmangaih ta si a, thil thiang pawh em ni dawn ang le. Ni tin a min heltu chu ni se awm pawh ka ti

"E........., ka hre ta, ka hre chhuak leh ta, a mak leh lem lo e. Mite pawhin an beisei loh mual aṭangin hmangaihtu an lo tawn tawh tak kha maw le. Kan Pathian lehkhabu ngeiah pawh a chuan kha. Suamhmang tawktu pawh khan a beisei loh lam aṭangin lainattu a tawng a, Davida pawhin a dotu fapa hnen aṭang a hmangaihna a chhar hlauh bawk kha. Mahse chungte pawh chuan nuamsa-in an hmangaih chu ka ring bik lo. Tuma zirtir ngai lovin mi tinin hmangaih te hmangaih nachang kan hre mai ṭhin zawng a lo ni e. Nu leh pa pawhin fate hnenah ngaihzawng nei turin tu nge zirtir ngai? Tu hrilh leh zirtir lohin anmahni hun theuhah khuarelin a rawn hring chhuak mai ṭ! in dawn zawng a nih hi. Chu khuarel chu kei I ian engah tehlul nge dawi-chhe ei ta ang hrim a ka manganpui bik ang? Hmangaih tlak an nih miau si chuan tu nge inchhir thei awm ngawt i. Kan thinlung a duh theihna kan pianpui hi an duhawmna chuan a cho chhuak a, anmahni-ah kan rilru chu kan vawm bei ta a, chu chu kan taksain a nemnghet ta a nih si chuan, kei hian tumah ka dem thei lo ang. He thilah hian keimah liau liau hi a mawhphurtu ka ni e. Mah reng reng se..., engah nge a kal pawh i lo kal ve reng reng? Aw,

mut ka va han châk lo tak em! Inṭhenna nghak chhuak tur ringawt a han mut chu ... !" tirilru ngawih ngawih chungin thla eng nuam tak chu a luhsan ta a.

A tuk a Rozami lo tho chhuak phat chuan Thawhṭanni a nih leh Kapṭhuama hawn tur thu chu a rilru-ah a lut hmasaber a. Tukṭhuan ei kham chuan mikhual haw tur chu an insul huai huai a. Lenkhawmna inah lah chuan mihlim lungleng zual fuan khawm Thawhṭanni chu hawn thiang lo deuh-thaw a ngaiho chu an zai dup dup a. Haw lo thei si lo, hawn la hreh si ṭhenkhatte lahin an pawn-thuah ak lek lawk chungin lenkhawmna in lam an pan bawk a. An pawnthuah chu khumaiah an vawm kai lawk a, an lamsan ang lâwp lâwp a. Ṭhenkhat hawn luih tumte lah chu an inchelh buai-in an puanthuah inthuhruk sakin an lo inkai hnang hle hlawm a. Chutih kar a ṭhenkhat lo inchibai ta lawp lawp lah bo lo. Khawtual ṭhenkhatte erawh chu favang lo lam singsak tum a hnathawh-kawr nen a lo bu liam ta nghawng nghawng lah awm bawk. An inkhawmpui ṭiak tuk rilru chu a inang lo hlawm hle awm e.

Chuti ang karah chuan Kapṭhuama te unau pawh chu haw turin an inak chhuak ve ta a. Than-ṭhuami leh Lalpianmawiin an rawn thlah a, an ṭhiannu Rozami an ṭhawng phei a, kawtchhuah lam chu an pan tlâng ta a. Anni chuan châm rih turin ngen eltiangin an unau pawh chuan châm leh chu

chāk hle mah se, an kal dawna a pa ṭhuchah kha an hre reng a. A pa chu an ngaihtuah deuh avangin chām khawmuang hman an inti si lo. Thanṭhuami leh Lalpianmawii chuan Hlunchhungi chu an kal hmasakpui a, Kapṭhuama leh Rozami chuan hmanhmawh lo takin an hnungah an pahnih chauh chuan an zui a. Inhmuh vawi khatna a hmangaihna vawrtawp a inchhar chhuakte pahnih chuan, hmangaih thu chu nghet takin suih dun tawh mah se, an taksa chu suih kawpa a la awm rih si loh avangin, hun eng emaw tichhhung chu khawhar tak chung a chhun leh zan hmang hrang rih turin an inṭhen dawn ta.

An hun hnuhnung ber darkarah chuan reilote aṭan kawtchhuah lal-lungdawhah an han ṭhu tlâng leh rih lawk a. Chutah chenna khua a hmun loh avang a inṭhen turin inthlahlelte kut invuan vawng vawng chu, ban chatin an inthlah ta. Mual an liam hmaloh a thlir rengin, kal ta lahin a lehhawi leh thin a. Chutah kawng a kawi ta, a tu ve ve mah an lang thei ta lo. An lan theih loh meuh chuan—Khawvel hi a mawina leh a ropuina zawng zawng nen a liam ta vung vung niin a hria a ni.

Anni unau haw ta chuan zanriah bawp man hman hmain an veng an thleng a. Kapṭhuama chu a kal hah deuh bakah a thlen zan chuan thian pawl chākna ik pawh a nei lo a. Zan thlapui eng hnuai a mahni chauh a lunglen hnithla turin (Hmunhlui tlang)-ah a kal ta nawn a. Thla lah chu a

hmа zan ang bawkin a eng nuam em em mai a. Naupang tualchai leh pawnto lah chu mahni hlim hlimin an hlim em em a. A ṭhen an inlenthûl a, a ṭhen an intirameikai bawk a. Veng lehlam naupangte nen inchil lo tum ṭawk lah bo lo. Ani Kapṭhuama thung erawh chu khawhar em em-in Hmunhlui tlangah chuan a ding vang vang a. Thlasik ṭan tir boruak nuam tawk khaw thiang fiah fai kuk maiah chuan thla chu amah chauhin a eng ngawi ruai mai a, Zan thla eng mah ni se khawvel chu a lang thui hle mai a. Zan thil a nih avang a khawilai nge tih hriat loh ral hla takah te chuan mei a rawn de sât sât a, a mit leh ṭhin a.

Chhun a aw-rawl chhuah ṭhin rannung chuan mutmu an tuah nghet hle tawh a, zan lumtute erawh chu an lo tho ve thung a. Kawlui te chuan tuikhur hnarah an zan hla an sa leuh leuh a. Perhpawng hnukhawi dam chhunte pawhin ṭhiante hnuvai ramah tuma zai hla sak sak lohin an lo inzai lam bawk nen. Vauk (vazun) lahin chhun lama a bihruk hruibuk chu, zan khawthimah meuh chuan mi hriat loh hlau ni-awm fahranin, a rawl tawi tê chu chhuahin a lo 'tik' ve loh loh bawk a ni. Chuti ang naupang leh nungcha hlim thawm chiapcha karah chuan, Kapṭhuama chuan a hmangaih Rozami chhuah lo chu lungkham leh rilru feh chhuahna dang nei map lovin, zan thla eng hnuaiah a mitthla chu kawm falin, hmun fianrialah a khawharna chu khalh dingin zan a tum tawi mek thung a.

Chutia amah chauh a khawhar taka a awm lai chuan, lal ina an lalpa hova zu lo zu te pawh chu an lung a leng ve thlu ta ni tur a ni, an zai ta hlat a. He hla kher hi an han sa lehnghal a:

'Ka lunglen thudi hi hril turin,
Sawm ka nuam e chhawrthlapui chhingmit rualna;
'I ngaiin zai tin a chhiar,' ti-an,'

tiin. Kapthuama chuan, "A ni tak a sin maw! Aw... hun, aw... hun, engtikah nge ka vanneihna ni chu hringlam khawvelah hian i rawn her chhuahtir ang a, i mi duhsakna zarzo tur a i kum hun bi te chu ka tan i rawn thlen dawn ang le?" ti-rilru vawng vawng chungin a ni te in lam chu thatho lo takin a pan ta a.

7. BUHSENG RAMRIAH

BUH seng a lo hun a, lam hla neih kum ngang a nih avangin ram lamah mi an tâp fai hle a. Kapṭhuama te chhung chuan in nghaktu tur nu an neih tawh loh avangin an in chu an nî kutah an dah ngawt a. Buh seng tur an ngah deuh si avangin an chhungin an riak lut vek a. 'Bukpui lam zawng kan inmuan chhuah e' tiin an thlâm bulah buk an sa a. An piah lawk mualdung khai remchang takah chuan 'bukpui thimtham takin mi dang pawlbuk chu a int'ar po mai a. Buh lu chuh ṭul a nat em avangin chhungkaw ṭhenkhat phei chu ui-ar nen, a lungphur bu-in, a khau kap a khau kapin, buh singsak zawh fel hma zawng a hawn chhuah leh pawh tum tawh lovin in an kalh hial hlawm a. Chuti khawp a ram lam a an tap fai avang chuan in lam chu a reh hian a reh tlawk tlawk mai a.

Naupang tualchai tur awm hek suh, 'mu-in a la ang e' tih hlauhawm khawpin a reh a. Kapṭhuama chu zan tin bukpui lamah chuan a leng phei ṭhin a. Zan khat chu a ni fapa Sanghleia chuan, "Ṭhuama, vawiin chu ka bawng enin Liankhuma ka hmu hlauh mai a. 'Naktuk zan hian rawn len chhoh ve ka tum a, Ṭhuama kha rawn leng phei ngei ngei rawh se,' a tih che kha," a lo ti a. Chu avang chuan a tuk zanah pawh Kapṭhuama chu bukpui lamah chuan a leng leh ta a. A va

thlen ve chuan Liankhuma chu a lo thleng chho daih tawh a, vanlaibuk pakhata a sa lar lar thawm chu a han hria a. Liankhuma chuan a hmuh veleh, "Ţhuama i rawn leng phei maw? Nimin a Sang-hleia ka rawn chah kha hria a rawn leng phei em i nih?" a ti a. Kapţhuama chuan, "Ka ni bawk a, min chah lo mah la nuthlawi zunin min phuar vel miau si a, hmu lovin awm thei hek lo i. Ti hian zan tin khêl lovin ka luai phei mai. A tap-hrik hi ka ni ringawt mai a sin," tiin a han chhang a.

An inhmuhna buk nuthlawi Zachawii chuan. "Keini vang a lo leng zawng i nih ngai chai loh kha, dâwt hian pawt pawt lo la a ni mai," a lo ti a. Kap-ţhuama chuan, "Ram chin hre tawh nuthlawi ţhankin zunin min phuar fuh a, kan â lo chauh mai zawng a ni e," a han ti leh a. Zachawii chuan, "Zan tin i lo luai phei tih zawng tun kan hai hlei nem. Thlâm-neiliani te buk bak khawi dang nge i pan ngai? Ţang ang mai i thawm chauh hi kan hre zan tin a. Zanin pawh heta Liankhuma awm hi hre lo la chuan khawia thlichhia mahin kan bukah te zawng a rawn len lut chai hlei lawng che. Eng laiin nge i mawng phe pawh hi kan hmuh hman ngai," a han ti leh a. Ani chuan, "Zan-in chu Khuma nen inkawm kan duh si a le, ka kawm hman loh zan che a ni dawn a nih hi, zan a pâmhmai dawn teh e," a han ti leh a. Liankhuma ve thung chuan, "Ni e ti rawh, kei pawh amah ţavang hian chhuanlamah ka hmang chia, a hla a hla-in ka rawn tleh thleng hram hram zawng a ni. Mahse hetia

kan inhmuh takah si chuan inkawm rih lawk pawh chu a ţha si a. Tih leh le, ama chungchang tho sawi tur kan ni a, zanin chauh na na na chu mi dangte len vena kan kian pawh a ni ang chu maw le, ti rawh, khawiah nge kan nuthlawi phiar chuan kan inkawm ang?" a ti a.

Nuthlawi chuan, "Khawi dang khawi dang pan a ngai lo. Hetah inkawm ţha reng reng ula a nih chu. In sawi duh te zawng ka hre em mai, han zep thutak tehchiam tur va ni suh, tlang hriat a lawm," a tifiam vel a. Liankhuma chuan, "I va han hre awm hlei lo e aw .. .. Ti ila(h), kan sual thluk tum ber te beng hriat lai ngei a sawi zawng min hmusit dah ang e. Ti teh, nuthlawi lengleh phiar chuan inkawm teh tak ang hmiang maw," a han ti ve thung a. Nuthlawi Zachawii chuan, "Khai, khai, khai Liankhum, sawi tam a ngai lo, zu leng reng reng ula a nih chu. I rawn len chhoh ţum a i tlawh loh zawngin a vui thinrim i tuar leh lo mai tur a nia," a han ti leh a. Liankhuma chuan, "Ho mai mai, kan chil tiputah ti-khuan lo awm bawih ve mai mai se la, min la duh der ve ta a nih ļeh a man pawh nei zo ve dawn hek lo i, man bovin makpa chhungkhung a awm turin kan la fan lut chawih ang a, a tawpah kan la sazu-mei dawhsan ļeh ziai anga a ni mai," a'n tiel vel a. Nuthlawi chuan "Teh chai che chuan aw, in chanchin te zawng ka hre hneh em. Tun Chawlhni tlai a in khawşak dan te kha ka hai emaw min tia law?"

a han tiṭalh a.

Kapṭhuama chuan, "A..., ti teh Khuma, ṭawng thei sabawp chang mai teh se, phu loh nuthlawi phiarna khua kan tlai zo dawn. A bul a awm hi zawngin 'zawhte mei la' an sawi ang mai kan ni thin. A hetih vang hian a lawm kei pawh zan tin sal lova ka buk phei tlut tlut reng chu ni. Engmah ang thei chuang si lo hian. Banthenlova te hian min lo thik kawkalh emaw si ang a, a mi chuin a ṇat hmel tehlul nen ka hlauh zawng tak a nia. Mi dang hlir hi mi a dem vei zarh zarh a, amah kan tum tih lah chu a inhre duh ang mang si lo, ti teh" a ti a, inkawm turin an chhuak chho dun ta a. Bukpui chhak a thlâm chu an pan chho dun a.

Thla de chho vawmlu chuan mau-hnah chung a dai tla chu a chhun eng set set hlawm a Tlangval ṭhenkhat buk dang a leng turte chu kawngpui dungah an zai kal rawng rawng bawk nen. Zau tin maiah chuan uisen rawl leh naupang hlim thawm nen an ri chuah a. An thlang buk tual sum-khamphei a nula buhdeng rim zau dang tlangvalte leh an nula rim te chu an inchhaih nui ar ar bawk a. An kiang buk a talhkuang khawng a mihlim lungleng lo zai tlang tlang karah chuan, thangfem muttui hnar ri chhawnin choak-in buh a lo ṅawk ve sauh sauh a. An kiang khiangpui (khiang-khawsa) ler a chhimbuk tui birh ri khur hlak hlak leh an piah ngaw chhêt a ungau lo hram kal raiih raiih te nen chuan buh-seng lai hlimna chu an chen tlang mek a ni.

Kapṭhuama leh Liankhuma te ṭhian-dun chuan an dam chhung a pawimawh ber chu an tlangval lai ngei a rel fel tur a nih hre rengin, thlâm leika tlaitlan ban ngheng a ṭhu dunin an titi a. Kapṭhuama chuan, "Min rawn chah ta hial chu thu thar eng nge awm ta?" a ti a. Liankhuma chuan, "A tam mai ti ila, inngaih thu hla deuh mai zawng a ni e," a tisatliah a. Kapṭhuama chuan, "Tun Chawlhni lah khan keini kan châm ta daih si a, chanchin a la ṭha zel ang chu maw?" tiin a zawt a. Liankhuma chuan, "A ṭha a ni mai ang chu. Nimahsela, kan ṭhiani hian ka lung a tiawi tawh lo a ni. Mi phei chu a la hawi ſu a, keima zir loh nge ni, ngei thut chang hi ka nei ṭain a. Han rel ta ila· Min ngaizawng ta cheng, nula a pumpa thawka phit a mi tin mi tang hnen a mi pak chhuah teha a hmang nazah zen mai hi a zahpuiawm leh lutuk a. Mi'n an thup ṭeng ṭeng a ni ngai a, ani a lova a nazawng a mi a paupui fo mai hi, a chhe zawng leh i te phei chu ni mah suh se, a âtthlak lutuk a. 'Nula fel an ngaihzawng hriat theih loh' an tih te nen an kar a hla leh lutuk a.

"A chu-a chu thu dang ni se — A nunphung pulh pulh reng reng mai hi, a lei tal a dik lo. A hmel te phei chu a chhia pawh ka ti lo. An in chhung leh an khawsak pawh ka phu phak ni zawk lo hialin ka hria. Mahse chung chu ka it phah nahek lo. Heti ang nula zawng an khawsak theih zawh poh leh an lulingin an mi chhipchhuah an tina mai

mai. An khawsak theihna chu nawmsakpui aiin retheih nan kan hmang zawk ang. Chuvangin ban-ka tum nghet ta law law a ni," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Nichin kan nuthlawi khan dem fiam zauh che khan ka hria a. Engtia in khawsa lai nge a lo hmuh che u a?" tiin a han zawt leh a. Ani chuan, "Engtia khawsak a awm lo, tun Chawlhni tlai in khawm ban khan kan pahnihin Hmunhlui tlangah kan leng dun a, chu chu min hmu maw le. Min han sawi rinawm vel mai mai a nih kha, engtin vak mah kan awm lo.

"Ka sawi duh zawk tak chu—Tun Chawlhni mai a thil thleng kha a la ni a. Ka tan pawh thil thar maw le. Chu chu hrilh che ka duh avang a rawn chah ta che pawh ka ni zawk a. Chu chu Than-kimi chungchang zu ni tlat a" a ti a. Kapṭhuama chuan, "Engti zawngin maw? Ani nen ber kher chuan eng thu nge ni ta a?" tiin a zawt a. Kar hmasaa kan haw chhuak kha, Thankimi chu Kahairualkawn a mi dangte nen a an kal ho laiin ka han um phak a. Ngawi reng a lehpelh mai ka tum laiin Thankimi chuan, 'Khuma, ṭhu hrilh tur che ka nei a, mahse naktukah aw ni ang,' min lo ti a. A mi hrilh tur chu: Ka ṭhiani hi ka kawm dan a lâp deuh tak avangin, ani Thankimi kan ṭhenawm hnaivai lo ni ta si chu, eng thu emaw ka hnen a sawi tur a rawn chah a nih dawn hi ka tirilru a, eng teh ualah pawh ka ngai lo a, ka lehpel a ka kalsan ta mai a.

"Tun Chawlhni Sande sikul kal vanglai tak khan, ka riah-in a ka kal tur a pi te in aṭangin Thankimi chuan min lo au leh a. Ka han lut chu a inkhawm kal ṭep tawh chuan nui har har chung leh mi dang lo ngaih pawh a fiamthu ang tak si, mahse titak tih-hriat thei tur si hian, 'Khuma, tun Nilai zan khan ka mangah ka lo hmu chia, ka lo ngai khawp mai che a. A tukah pawh chuan ka mang chu ka hre ta deuh reng a. Ka mumangah chuan i mit nen lam ka lo hmu a. Mumang a an mit kan hmuh hi chuan anni pawhin an mumangah min hmu ve ṭhin' an ti a, i mumangah min hmu ve hial lo maw?' tiin a mumang a min hmuh thu chu min lo hrilh nghal chawt a. Kei chuan, 'Ka mang mai maiah ni lo a takah ngei chiang zawkin hei ka hmu che a lawm,' tiin ka chhang satliah ve a.

"Thu dang sawi leh hman ni tawh hek lo, in-khawm turin min chhuahsan ta a. Chu a thu min hrilh chu a mang mah ni se ka rilruah a cham ve ta deuh a. Nichin a ka sawi tawh ang khan—Chaw-hnu inkhawm ban a kan ṭhiani nen Hmunhlui tlang a kan leng dun haw chu, ka len na hre lo lenkhawmna inah ka lut ve ta ringawt a. An lam chiam lo na-a, zai an thiam khawp mai a. Ka va luh chiah laj tak chuan mi kar a Thankimi zai tui lai hmel chu ka va hmu ve chiah a. Chuta ṭang chiah chuan ṭha hi ka tithar thut mai zu nia maw le. Ka thinlung a riau a neih dan chu sawi thiam theih pawh a ni lo. A hmel chu ṭha ka tithar ta hluai

pawh a ni chuang em em lo, a duhawmna ṭhuruk-in min vaw thlu tawp ni berin ka hria. Ei theih phei chu ni se ei zawh vek ka duh hial awm e.

"Zan inkhawm a lo hun a. Chawlhni zan hi chu tute emaw vang a kan inkhawm loh theih loh zan a nih ṭheuh hi. Chumi zan pawh chuan Thankimi avang chauhin ka inkhawm ve a. Ani chu a ṭhutna pangngai, avang zawng a lamtual sir a ṭhut-thleng pathum hun tlar hmatawng pawn lam vausa-ah khan a ṭhu a. Kei erawh chu mipa lam tlar hnuhnung ber, mi ṭawngṭai hlan a chhuah ruk rem-na lai turah bawk khan ka ṭhu leh a. Mahse chumi zan chuan khaw dang reng reng hawi thei lovin Thankimi ringawt mai chu ka en ta reng mai a. Kha....., awm ṭha duh nih pawh ka hlawh ta phian mahna. Ka hmangaih dan lah chu: Ka thinlungah hian a nung thar sarh mai a. Amah chu ka nunna hnar ni hliah hliah hian ka hria nia maw le. Han sawi ta zel ila—Inkhawm kan ban pawh chuan nula dang chhawm zai rel lovin ani lo chhuak hnuhnung-ber chu ka lo nghak a. Min hmuh veleh ka beisei phak loh, min lo ko hmasa khiah mai chu ka lawm teh a sin aw. Lenkhawmpui-ah min sawm a, ka hreh deuh hle na-in, ka hmangaih berin min sawm ta mjau si chu le kan lengkhawm teh ta poh a lawm A thuhrimah hmun dang a len châkna ka nei mawlh lo mai a, leng mahila nuam chuang pawhin ka ring hek lo.

"Chumi zan kan leng khawm chu kan tan

fahran lo bawk a, keia kar ka'n tel ve meuh chu min lo um e phian lehnghal a. Manilomah a miblim intivanvâ ho ka ngaih theih loh nak alaiin ka lung tilengtu ber lah chu mi alai a mi sakhawmi ber leh mi ahluan a lenkhawm peih ber mi a ni ta mauh mai si a, a zia lo zawk teh a sin. Keia lah chuan ka ngaizawng satliah pawh ni lovin amahah chuan ka inling ta a ni ber mai a. Thil hi a mak thei teh a sin," tiin a chanchin thar chu a ṭhianpa Kapṭhuama a hrilh ta vek a. Kapṭhuama chuan, "Chuti ni se, i rilru ang chu i hrilh tawh phawt ang a maw?" tiin a zawt a. Liankhuma chuan, "Hrilh chiah lo e. Mahse ka hawiher leh ka khawsa zia aṭang chuan, a tan hai chi ka ni lo, a ruihin ka rui tlat a ni ber mai. Tin, sawi loh tum pawh ka la ni lo a, sawina tur hun remchang ka la hmu hman lo a ni zawk. Ka tan sawi lova ngawih bopui rual a ni lo. Buh lu chuh ṭul a nat em avangin ka la tawn remchan loh avang a la sawi hman lo mai mai ka ni," a ti a.

Kapṭhuama chuan, "A nih, i hmuh danin Ihankimi chuan hmangaih ve che-in i inhria em?" a ti a. Liankhuma chuan, "Keiin tihrikna ka la neih loh avangin ani pawhin a la cheh bik hauh lo a. Tin, ka sawi tawh ang khan, a tu ve ve tan pawh sawina hun a la awm hlawl lo bawk a ni. Tun kan lawn riak lut tur pawh hi kawngtluanin kan lo kal lo a. Mahse mi dangte nen kan ni hlawm si a, sawina hun awm thei si hek lo. Ka pensan dawn

ṭepah, pen sawm emaw lek a thui hi kan pahnih chauhin kan kal dun hman a Kei, a zak a zak thei ta lo chuan ka'n tiri hram a. Mahse min chhan ve hma-in hnung a miten min rawn um phak chu a ni zui leh ta mai bawk si a. Kei lah chu ka pen a hun chu a ni leh ta mai bawk si nen. Ka pen hnu chuan, 'I lo leng ve ṭhin ang chu ti rawh,' min han tizui a. Mahse chungte chu nula ṭawng dan ve kha a ni satliah a. Ka ngaihbel e ka'n ti mai pawh a," a ti a.

"'A nih i va leng tawh reng em ?' tiin Kapṭhuama chuan a zawt a. Ani chuan, "La leng teh suh a ngei, an lo leh kan lo a intlai loh bakah zanin hi a zan hnihna a la ni chauh reng reng a. Engpawh ni se, i hnen a sawi hi ka duh phawt avangin ka rawn chah che a lawm maw le," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Chuti ni se, Ṭhiani chu thlah fel a, tûna-mi chung a innghah ngheh chu i tum tihna a ni maw ?" a han ti leh a. Liankhuma chuan, "Ka tum leh tum loh a thil kal pawh a ni lo, pakhat chu ka thlah lo thei tawh lo a, pakhati lah ka hmangaih lo thei tawh lo bawk a. Keima tum vang ni lovin Thankimi zawkin ka thinlung aṭangin nula dang reug reng chu a um bo vek a ni ringawt mai a ni. Thankimi ka hmangaihna chuan ka tum lohin vawi leh khatah min vaw thlu tawp a, amahah min suan lut leh tawp a, a chetin ka che hman chai lo. Mi dang reng reng chu ka thinlungah a dah nikum ṭhing ṭhup vek tawh," a ti a, a nui hawk hawk a

Kapṭhuama ṭawng leh hma chuan Liankhuma vek chuan, "Ngawi teh, ka lung a han tih!enzia mai chu maw, i hnen a nia sawi ta mai mai ila. Kan lo aṭang sawn an lo sir tlem hi a lang thei a, Chu ringawt chu zu thlir zu thlir ṭhin ia. Heti ang reng reng a ka awm dawn a nih chuan a retheihthlak ngawt ang. Eng le khaw le, ka'n kawm bul fuk phawt ang a, chanchin kan inhrilh zel ang chu. Taka na, nangni zawk kha, hmanni-a lehkha lo thleng khan eng nge a sawi?" tiin a han zawṭ ve a. Kapṭhuama chuan, "Rilru dang a la pu lo ni maw ka ti mai a. Amaherawhchu, herhtu an ṭha deuh a, chu avang chuan a mangang deuh a ni awm e..." a tih laiin Liankhuma chuan, "Engti kawng a mangang nge a nih a ? A chhungten a duh lohna mualah namseh an tum deuhin a rilru an chawk buai phak deuh em ni ?" a lo ti a.

Kapṭhuama chuan, "A rilru lam phei chu la nghet ṭha viauin a rawn insawi a. A chhungte zawkin a inlengte zing a pakhat chu an lunglen deuh a, neih luihtir an tum deuh dawna a hriat avang a mangang a ni awm e. Kal turin min rawn chah a. Kei pawh buh lu chhum zawh veleh hian kal chu lâwm tum chuan ka tum rilru a. Chu lo chu chanchin hriat thar engmah ka nei lo. Kal theih ka tum deuh avangin chanchin pawh hrilh hran ngaiin ka hre lo a, ka chhâng ta bik hlei lo," a ti a. Tichuan, an chungchang a pawimawh an tih an sawi hnu chuan an ṭhian-dunin ṭukpui lamah an chhuk thla leh ta a,

8. KRISTA AIA PALAI

dik takin Thankimi chuan Liankhuma chu a tleirawl chhuah tirh aṭanga a lo ngaihzawn rük a ni zawk a. Thankimi chu a naupan lai aṭang a naupang nungchang ṭha leh fel, an sikul pawhin nungchang ṭha ber a kum tin an thlan chhuah ṭhin a ni a. Sande sikul lamah ni se, kai kim lawmman leh ekzam lawmman kum tin a hmu zat zat a ni bawk a. A nulat hnu-ah pawh nula nungchang ṭha leh fel ber a an neih a ni chho ta zel a. Chuti ang mi chu a nih avangin, Liankhuma leh mi dang lo ngaihbel tur pawhin a rilru puthmang chu a tilang ngai hek lo. Naupang Sande sikul aṭang a puitling lam a sawn rual a nih pawhin naupang Sande sikul zirtirtu turin an chhawr zui ta zawk a. Naupang zirtirtu a nih chhung pawh chuan an chelekin, khaw ṭhenawmte nen a Kohhran thiltih hona-ah reng reng an hmatawn ber a ni ṭhin. Mi chuti ang chu a nih avangin a hmel duh ve ber Liankhuma pawh chu a rukin a hmangaih ve ngawr ngawr ringawt mai a ni.

A nu u pasal chu an veng a an Kohhran upa min ber a ni a. Chu chuan ama fanu ang chiahin a kaihruaiin a enkawl a. Thankimi pawhin a ngaina in a vui a vaina leh a mangan thu thleng a ama pa tak aia a thlen hmasakna ṭhin a ni. Thankimi chu nula lian teh chiam lo, sa nghet tlet tlawt, hang tisen sawk, hmai bial lam deuh, ngaih la tawk a mitkalh

lek lek, biang sum nei dawr kalh mai leh khabe phir lek lek, hmelṭha langsar vuh ni si lova ngaihnobei en chet dawl tak a ni. Thil sawi awm tak chauh sawi mi, kawm nuam tak leh zai ngaina tak a ni a. Amah a sakhawmina chuan a pianken ruangam ṭhatna leh rilru chu a belhchhah lehnghal nen. A duh mi tan chuan a zun-zam chu pal chah rual a ni lo reng ang. Amaherawhchu, amah a zahawm em avangin tlangval satliah leh hawklak chi tan chuan fiam mai mai ngam a ni lo. An len luh ve zauh chang erawh chuan kawm nuam chu an ti hle ang lawi si ṭhin a. Mahse mi dangte ang a pawt khum mai mai ngam rual niin an hre lo.

Chutih lai chuan a rualpui tam zawk chuan pasal an nei tawh a. Ani pawh pasal neih hun zen zawn chu a ni ve tawh na-in, nula lêngṭul leh phanchang phei chu a la ni lo. Amah pawhin engtikah emaw pasal la nei ve ngei turah chuan a inruat a. Khawvel leilung dan a nih miau si avangin pumpelh ngawt theihah chuan a ngai bik lo a. Mahse a duh dan avang chuan khawlh a inti rilru deuh ṭhin a. Tlangval tlangchhuak ve pangai leh tlem a Pathian ṭih mi a duh a. An veng tlangval han sakhawmi deuhte lah chu: Tlangval phukphak vak lo, tlem a mi chuanhnuai hret leh hawi harh vak lo chi an ni hlawm lehnghal a. Tlangval nungchang the leh fel a an sawi Kapṭhuama leh a ruka a ngainat ber Liankhuma lah chu an fel viau ringawt a. Sakhaw lam chu a hawiin an hawi der rih bawk

si lo. Liankhuma tak phei chu a sual hauh lo nain a châng chang a ẓu in ve zauh ṭhin a lo ni chhap nen. A kumkhaw pumkhatpui tur a ngaihtuah chang chuan a ḽu a hai ru hle ṭhin a ni.

Chuvangin, a ngaina hre lo chuan, 'Pathianin a la rel mai ang chu,' tiin Pathian kutah a innghat ringawt a. Chutia Liankhuman a hmangaih tak tlat avang erawh chuan ngaihtuahna thar a nei a. "Pathianin he ka lo hmangaih ve ber ṭhin hi min pe dawn nge nge a ni ang e. Pathian remruat a a nih phawt chuan i he lovin ka nei teh poh a ni ang chu. Hetia ka saisik hmasak pawh ni lova min rawn hnar ta mai hi Pathianin ka pasal tur a tan a ruat a nih phawt chuan theihtawp chhuahin Pathian lamah hruai tum ila, a lo thar ve hlauh chuan a lawmawm dawn em mai," tiin a ngaihtuah phur ang reng a. Mahse a tan thlemna a rawn inṭan dawn chauh a lo la ni zawk.

Liankhuma chuan Thankimi mitmei chu ha hauh hek lo. A ṭawngkamah lawmna tur hre rih lo mah se, amah tlangval â ni hek lo, Thankimi lakah chuan a beiseina a sang em em a. Thankimi pawh chuan Liankhuma thil beisei a hmuhin, amah lahin a tleirawl chhuah tirh aṭanga a hmelduh ruk ve ber a nih bawk si-ah chuan, a tum angin thil a awlai dawn hauh lo tih chu a hmu ta thuai mai reng a. Chu harsatna rukah chuan, a engamah hmaa a inven hle loh chuan a tan thikna hungpui a rawn inhung hnai ta niin a hria a. A inven thiam

theih nan leh a duh ang a thil a kal ţheih nan a pa (Kohhran upa) chu rawn ruk a duh ta a. Liankhuman a rawn hmangaih tak ngawt dan chu Pathian ruat niin a ring si, Nimahsela ani Liankhuma chu ala khawvel mi nasa bawk si. Thankimi lah chuan a ruk tak chuan a hmangaih ve em em tho bawk si. Liankhuma vang a chet khawvel palh a hlauthawng bawk si. Liankhuma lah chuan Thankimi a hmangaihna chu Pathian thiltih lamah awzâwng a puh teuh bawk si lo. Chuvangin, a pa rawn thuai a ţul berin a hre ta a.

Buh seng ţul vanglai tak a nih si avangin Thankimi chuan a pa fanu Vanromawii chu buh sengah a lâwm ta ringawt a. Vanromawii te lo-a an feh ni chuan Thankimi chuan bun hmunah a chanchin zawng zawng chu a pa hnenah a sawi fai ta vek a. A pa hnenah chuan: "Liankhuma hi ka tleirawl chhuah phat aţang a ka ngaihzawng a ni a. Mahse ka dinhmun heti hi a nih avang leh ani Liankhuma lah heti mai mai hi a nih bawk si avangin ngaihzawng lo enin ka en lui tlat a. Mahse a sum a insum zawh rual loh a min hmangaih ve takah si chuan a mi hmangaihna chu Pathian aţang a min hmangaih a nih ringin ka ngaihdan ka hrilh a. Mahse ani lah chuan chuti zawngin a lo thluk ve ta lkhaw si lo. Tin, hei chen ka nulat ve tawh avang hian pasal chhia ţha fahran pawh neih hun kan nih ve tawh avangin Pathian hnenah pawh ka pasal tur din tak min hriattir turin ka dil ţhin a. Hetia Lian-

khuman mih rawn hmangaih ve takah si hi chuan, ka pasal tur ngei a nih pawh ka ring rilru a. Mahse chuti lam hawi chuan engmah a kiangah ka la tiri chuang lo a

"Tin, ka pasal tur a Pathian ruat pawh lo ni ta teh reng mah se, a nungchang thlak a Pathiana a thar ve si loh chuan innei ta teh reng mahila nupa hlim kan ni thei dawn chuang si lo tih ka ngaihtuahin ka rilru a buai ru ta riau mai a. Mahse ka hmangaih ve em em tho si a. Ani lahin min âtphah lo chauh a ni bawk si a. Ka mang a ang ru em a, i hnena sawi hi ka châk a. Ṭul lai mah ni se, tiin Roteii ka rawn lâwm ta ringawt mai a ni," tiin a chanchin zawng zawng chu a hrilh ta vek a. A pa chu a ngawi vung vung a, nakinah chuan muang chuar hian, "A ni tak maw, i han sawi tâkah chuan tute sawi emaw ni chiang lo riai chuan ka hre thawi tawh tak e. 'Liankhuman Thankimi a ngaizawng' an tih chu ka hre zauh tawh chuan ka hria. Chu, tun buh seng hnu thil mai a la ni maw?" tiin a han zawt a. Thankimi chuan, "A nih a hnuhmanah kar hnih hma lam chauh thil kha a la ni. Buh seng ramriah lai ngang hi a nih avangin duh angin min hmu thei lo zawk a. Chuti phei chu ni lo se, a lo leng chamchil ang," a ti a.

A pa chuan, "I dinhmun chu a khawlh thei fu dawn tak e. A tu ve ve pawhin inhmangaih bawk si chuan i tan inven a hun a ni ber a. Chuti taka a hmangaih lai che chu denchhenin i theihpatawpin

Pathian lamah hruai tum phawt mai la. Chutia a hmangaih thut danah che chuan i ṭawngṭaina Pathian-in a rawn chhanna a nih ngei ka ring e. Amaherawh-chu, amah tisa-mi a la nih avangin i taksa rawn beisei mah se, lo tibeidawng ṭhak zel la. Tisa-mi chuan engkim hi an hmu tisa vek a. Thlarau-mi lahin thil reng reng thlarau lamah kaih luh an tum vek bawk a. Chuvangin, ani pawh tisaa a la awm avangin tisa itin a it chia, a thlarau tana a mamawh-na che lam aiin a tisa tan a hmangaihna che chu a kai lut chak zawk tihna a ni a. Mahse Pathianin a tumpui dan zawk chu : A thlarau nunna atan a hmangaihtir ta che a. Mahse thlaraua mit la meng eih loh a nih avangin a hre thiam lo a nih chu. Chuvangin, beidawng lo leh tuarchhel takin insum la, Pathian hnen a ṭawngṭai chungin a thlarau tan ṭheih-tawp chhuah phawt la. Kohhranin kan tih theih loh ti turin i nulatna hmangin Pathianin 'Krista aia palai' turin a tir che tih inhria ang che. I tan ni lo, Krista tan seng lut hmasa phawt la. Chumi hnu-ah zawng i mamawh ang zelin a la pe chhuak leh dawn che zuk nia. I pasal tura Pathian ruat a nih loh tâk pawhin lawm takin Pathianin a awmtir tho ang che.

"Liankhuma tan chuan i hlu em em a. Mahse i hlutna tak chu a la hmu chhuak lo zawk a. I thinlung chu a tan pian chhuahna 'ranthleng' angin a buatsaih sak a, i taksa lah 'damna kraws' angin a pawimawh bawk a. Chumi dikna chu engtikah emaw chuan a la rawn hmu ve mai ang. Liankhuma

thlarau chu i kutah Pathianin a pe tawh chia, a taksa erawh chu a pe zel dawn che em tih chu lungkham-ah neih miah suh ang che. Anin a duh chuan a chungah ngei kut nghatin ṭawngṭai sak la. Amah-erawhchu, hmun fianrial leh hmun falah reng reng awm dunpui hauh suh la. Nangin do zo dawnin inhre mah la, ani tan sual cho chhuaktu Setana tlangnelna bul a nih phah ṭhin a nia. Sual tura a thlemna che kawngah i tihbeidawn avanga a thinrim pawhin pawiti suh. Tunah chuan Pathian tihluihna hruihrualin a nghawngah i hling tawh a, nuarin tih-tauh tum mah se pawiti suh ang che.

"Amaherawhchu, thinrim lutuk chuan siam hauh thung suh. Hmangaihna avang a thimrimna lo kal hi a na em em bik a, khaw hmu hman lo khawpin an thinrim chuan thu hnu an dawn hman ṭhin lo. Kutthlak duh khawp a an ngaihtuahna a ât zawh vek ṭhin avangin a thinrimna tur zawng chuan ṭawng hauh suh ang che. Tin, hmangaihna thikthu hi a na em em mai bawk a. Eng emaw hlek a thik viau zel dawn a. Chu chu hre rengin a thik tur awm lam hawiin nung hauh bawk suh ang che. Thikthu hian mawi leh mawi lo a thlu lo a, mual-pho a dawn hek lo. Engmah lo-ah i mualphopui palh dah ang e.

"I dinhmun pawimawh dan chu heti hian teh-khin ta ila: Isaka nupui zawng tura a pa Abrahaman a chhiahhlawh hotu ram hla taka a tirh khan, Rebeki

chu a pu Isaka tan a hruai haw ta a. A hruaitu chuan kha nula Rebeki kha duh ta se la chuan a pu hnen thlen lovin a duhna lamah a pen bopui thei a, a duh leh kawng lakah a bawrhbanglo thei. Mahse chu lam chu hawipui miah lovin Isaka puan-in a hruai luh hmaloha a tawi khawtlaipui lo ang khan, Krista tan a mo zawngtu i nih ang takin Krista puan-in i thlenpui hmaloh chuan khawimah penpui suh ang che. Pathian mit tling tak a Krista ke bul i thlenpui hnu-ah erawh chuan 'a sem darh a rethei-te hnenah a pe a' tih ziak angin i mamawh ang zia zelin a la pe leh dawn si che a, Ani Liankhuma ngei a pe lo che a nih pawhin a aia ţha zawk pawh a pe thei che tih theihnghilh miah suh ang che aw.

"Hei kan khawtlangah pawh fak i kai viau a. Amaherawhchu, fak hlawh duh vang a tum chawp lovin, Pathian faktlak ni zawk turin Pathian kutah inkawltir ang che. A hmasaberin Pathian lamah ţan tum tlat la, keini lam hi zawng Pathian ţanna tlak a nih loh hi. Pathian lam a i ţan hmasak phawt chuan i lamah pawh Pathian chu a ţang em em ang. Pathian kan lama a ţan chuan tu nge min do thei ang, tih a nih kha. Pathinin hneh tawh mihringin Pathian tlansan ahnehin Pathian lamah an intulut hlàuh ţhin tih kan hai si lo. Josua hnen a Pathian thuchah ang khan, 'huai tak leh chhel tak-in lo awm phawt mai rawh' tih kha lo changchawi ţang ţang ang che," tiin a fanu chu a thlamuanin a fuih a.

Chawfak a-hun 'tâk avangin an bung chu an bang a. A pa chuan lo mawng luipuia u-lawng khuangchawi a zuk suah lawk hlanin Thankimi chuan tlam phurin thlâm lam a pan a. Vanromawiin bekang a lo vua a, ani Thankimi chuan zawngtûr (thingba) a cho leh a. A pa a lo thlen chuan chaw an fâk ta a.

9. "KA THLARAU I KO KIR LEH DAWN SI A"

INRINNI-ah buh an la zo chiah a, Kapṭhuama chu ram lam aṭangin Chawlhni chauh cham turin Rozami te khaw lamah a kal ta vat a. Kawng a bo avangin a thleng tlai hle a. Rozami pawhin a lo kal tih reng a hre lo. A tuk zingah Kapṭhuama chuan Thanṭhuami hnenah, "Zamin ka lo kal hi a hre dawn si lo a, va kal ta la, - 'Vawiinah engtik hunah emaw inkawm a duh khawp mai a. A remchan dan ka hriat si loh avangin aman rem rawn ruat rawh se,' a ti," ti-a hrilh turin a tir a. Rozami chuan, "Vawiin chawhnu inkhawm banah inhmu ila, remchang chu a awm mai ang," tiin a rawn chah a. Chawhnu inkhawm banah chuan Kapṭhuama leh Rozami chu Thanṭhuami patea te in, veng bitla leh mi lun lohna deuh turah chuan inkawm turin Thanṭhuami leh Pianmawii te nen an kal a. Mahse anni ṭhian dun chuan chuktuah huanah an luhsan ta daih a. An pahnih chauhin an inkawm ta a.

Kapṭhuama chuan, "Zami, i lehkha kha ka lo hmu a. Mahse lehkha vek a rawn chhan che chu tawk ka tih loh bakah i hmuh loh palh ka hlauh fawm bawk avangin nmahni rawn kal tluk awmin ka hre lo a. Chu lo-ah hmuh leh che hi ka chak em avangin hna ṭul karah ka lo kal hram hram a. Inkhawmpui ṭiak ṭuk a ka haw ta kha maw, ka khua

a har em em khawp a. Tun thlengin ka ni tin ngaihtuahna hi i tan ka hmang zo thak a ni ringawt a. Inleng i neih thu min rawn hrilhna lehkha ka hmuh tirh phei chuan ka mang a ang em em mai a. Pasal nei tur ang a ka han dah chhin che phei chuan ka khaw en te hi chiang lo zo vekin ka hre thin a. Chawp leh chilh a lo kal nghal ruak ruak tak ka nâp a. Mahse kan tulzia lah chu tul a phung pawh a ni si lo. Lo kal thuai thuai ka duh avangin kan buh seng pawh luletin ka tang a. Nimin piah khan kan seng zo chiah a. In lamah pawh haw hranpa tawh chuang lovin ram lam atangin in khua ka rawn en zawn a, ka rawn rin kal ringawt a. Kal-khân ka hre si lo, ka han bo leh ang châk chák thin. Nizan inkhawm ban hla an sak lai tak khan lal lungdawh ka lo thleng chiah a.

"Tunah hian i inleng hlawmte chu in tibeidawng ta nge ni, eng zai nge in rel tâk ?" tiin a han zawt a. Rozami chuan, "Kan tibeidawng thawkhat zawng a ni mai ang chu. Hman a i hnen a ka sawi tawh ang khan— Ka la inpuahchah chhuah lohna chu chhuanlamah hmangin kan hnar ta rih kha chu a ni a. Thu dêlhkilh engmah pawh a awm lo a. Ka chhungte hnênah pawh pasal neih hrim hrim ka la duh loh thu ka sawi a. Mahse lo inpuahchah tawhin kal mai thei dinhmunah lo ding hman tla chuan, keia hnialna te chuan an mi duhzawng lak a an mi tirh luih a khêl chuang hlawhin ka ring lo. Ka tan chhuanlam a thar rih em avangin tihtlêm enah min

en rih lo mai mai niin ka hria. Chuti phei chu ni lo se, min tir nasa ngawtin ka ring.

"Ṭhuama, kei zawng hrehawm ka ti em mai, duh hun hun a biak phakah i awm si lo. Khawharna leh lunglenna te hi cha tur rengah ka ruat a, thinlung lam a thlamuan hi chuan tuar dan dan pawh a awm a. Ka chhungte mawlh hi a ni hrehawm ka tihchhan zawk chu ni. Ka nu chu ka chungah a ṭha em em mai a, kan inkar thu chen hian ka hrilh fai vek a. Mi a hriat thiampuiin ka duh lohna mualah chuan min tir lui hauh lo ṭang tih pawh ka hre sa vek a. Ka pa mawlh hi a ni. I hnenah chuan han sawi ta ila : Lal-upa a nihna a hre si, mi neinung leh tlem a khawsa thei deuh lo chu mi neihtu hi a tum miah lo tih lah a ṭawngkam aṭangin a hriat sa vek a. Hnangaihna lam hi chhe tê pawhin a thlak mawlh si lo. A hming a kamding chan chang leh sawrkar hnathawk hlek hmu se, a zu rui hian mi a zuar a ni ringawt mai zel a. Mi phei chu a mi duat dan dan chuan min duat fu a. Ka sawi loh leh ka lam kher loh pawhin ka mamawh tura a rin hi chu mi a lam sak mai ṭhin a. Incheina lam te phei hi chu a bengvar vena lam a ni a, sawi rik hlek hi chuan awh ang ang hi min lei sak zel a. Amaherawh, chu a mi chhuan dan hi bungraw chhuanin min chhuang a. Min duat hle e ti lo chuan nupui pasal chungchangah erawh hi chuan ka duhkawng tan hi a ngaihtuah ther tê lo mai a. A mi duhzawng chauh thlir run mi, kan Jalpa hova nileng

leng a zu in a ruih loh lai reng reng hmuh tur awm mumal lo a ni a. A ruih lo mial chang hi chuan a mihring mihrinna ringawt chu a sual hranpa hauh lo a. Mahse thu a chhan a lâk a thiam loh deuh ṭhin avangin kan chhungkua a nawm loh phah em a ni.

"A ruih tawh lah chuan a chapo si, huat tur hi a zawng a, a âng a âng mai ṭhin a. Thinrim a rawl rin teh chiam chi a ni lo hlauh zawk a, kan mualpho tur angin kan mualpho lo hlauh zawk ṭhin a. K'u Hnuna lah hi mipa a ni ve ringawt a, ka nu lamah a kal a, a ngawichawi si, sual hlei lo awm mai mai a ni ringawt bawk si a. Kei a kawlhrâwng zawk lah hi hmeichhia ka lo ni si nen, kan in chhung chu khua a var lo tak tak a ni Ka pa chu han sawi leh ṭhin ila. Lal nen a inkawp reng mai, ni tin a lal ina tâp chawt mai a ni a. Lal-in lah chu mi-tin mi-tang chuankaina leh Sorkar hnathawk dêk dêk tawh apiangte innghahna a ni a. A ruih lurgpuam tawh lamah hi chuan mi a chhuang pheng hian chungho hnenah chuan mi sawi tehah a nei a. Ani ngaih chuan min duhsakah pawh a inngai ang a, keia ngaihdan lah zahthlak leh mang ti-ang lek a ni thung si a.

"Kei chuan hmangaihna kawng ka thlang a. Ka hlimna chu neih sum leh khawsakna lam a innghat lovin, inhmangaihna chauh hian ka damchhung nun a tihlim dawn si a. Chuvangin, tun hma zawng a ka mi lo tawnte leh tun thleng a ka hma a lo

chhuak zawng zawngte lak a ta, nang hian min la hrangin nangmahah min seng lut ta a. He hmun atang 'hi chuan tuman min tinghingin min tisai leh ngai tawh lo ang. Nangin min tlansan loh chuan kei zawngin ka phatsan ngai lo ang che," a ti a.

Kapthuama chuan, "I mi hmangaihna dawngtu nih chu lei rokhawmtu nih aiin ka thlang zawk a. Sumdawng hlawhtling ai pawhin sawi a siak lo ro hlu teltu-ah ka inhngai ang. Kei min hawisantir tumin i hnenah ka chanchin a chhuanchhe zawng leh leiko tak a zualko awm mah se, an hmel chu hawisanin ka lam lo hawi la, an aw chu menah thlakin sirah lo hnawl thin ang che aw. I thinlung la tur a an mawina famkim leh an bum tumna che tawngkam thlum nen phurh thluk an tum che pawhin, i lak a nghing leh ngai tawh lo tur hi min vuan la, tichuan, nghet takin kan ding dun dawn nia. Mi thenkhat chu i lak a an tuitlak tawh loh hnu-ah pawh, mi fing zawk te finna purin, neihnunna hmuihmer nen i nu leh pa lam atangin an rawn thawng ang chia. Chutih hunah pawh chuan tan lo khawh hram hram ang che. Ka hmangaihna che hi i rilru nghehna chuan a lo puang chhuak thin dawn zuk nia," a ti a.

Rozami chuan, "Ka nu leh ka pa min tirh luihna chu ka hnialthla ang a, an mi vauna pawh ka tuar khawchhuak bawk ang. Keimah avang a tlangval i nih chhung chuan ka nulatna hi humhim ka tumin, i nupui ka nih thlengin ka rinawmna chu vawn reng

ka tum dawn si a. I tan ka nulatna a tawp ni-ah chuan ka vanglai ni chu ui haub lovin ka rawn chhawm tawh ang. Nang chu ka ṭan thlamuanna te, hlimna te leh nun-khawnawmna hnâr i ni si a. I mi hmangaihna chuan ka lungngaih ni-ah hlimna khawvar min hmuhtir ang a, ka ṭah ni-ah lawm hla min saktir dawn si a. I tel lova zan rei ṭhin te, chhun khawhar, ni vui zo lo hial khawp a ka ngaihna che hi, ka duhthusam tihpuitlinna kawng a nih phawt chuan, hrehawmna hleiluak zawk lo thleng dawn mah se ka cho. Chung hrehawmna te chuan chhun leh zan min hual vel mah se, chu hrehawmna piah lam a kan inlawm hun tur hmel hlim chu ka rinna mitthla-in ka thlir ang a. Hmangaihna lehkhathawn angin ka chhiar chhuak ṭhin dawn si a. Nang chu ka nunna laihrui i nih avangin, ka hnukchah dawn darkar pawh hmang mek tawh mahila, i mi hmangaihna aw chuan, **ka thlarau chu i ko kir leh dawn si a.** Ka hmel i hmuh phak loh lai a mi dang lak a min hlauhthawn chuan, kei pawhin ka hlauthawng ve tho ang che. Khaw eng hmu ngai lo pangpâr chu a vul ngai lo ang hian, i hmel hmuh phâk lohna ram aṭang hi chuan ka hlim ngai lo. I hming sawichhiatna chu ka hmangaihna che belhchhahtu a ni a, faktu che lah ka lainâ an ni bawk si. Chuvangin, mi dang nei tur a ka chhungte min tirh luihna chupek a khaub zawh poh leh i tan ka do nasa ang a, min thlem nasat zawh poh leh ka duhna che hi ka puangzar mualpho deuh deuh bawk ang," tiin lungawi hmel ngai raih silo a han rul a.

Kapṭhuama chuan, "Thla hleinga zan arsite chuan an eng an chhuah ngam lo ang hian, i mi hmangaihna eng chuan mi dang mawina leh ngaihnobeina chu a hliah vek a. Nang chauh hi ka damchhung ni kal zel dan tur hrilh lawk theitu zawlnei awmchhun chu i ni si a. Chuvangin, ka damchhung rorelna chu i kut a ka nghah vek avangin ka tan roreltu fel tak i nih theih nan khawnbâwlah min hmang la, keiin lalnu berah ka vuan kumkhua ang che. I tel lo hian Zami, mitthi vui haw lam angin ka nun hi a khawharin a hrilhai ṭhin a. I kiang a ka awm erawh chuan — Nausen tuihal hnute châk ṭap vawr vawr tawh a nu ṭângnema a bei hle hle ṭhin ang hian ka thla a muang ṭhin a sin. Khawnge, tumah an awm loh lai hian vawi khat chauhin ...."

Thanṭhuami te nen leng ho an an theih nan a an tiam lawk angin an rawn sawm ta a. Zan inkhawm banah Kapṭhuama chu Rozami te inah a lêng a. Mahse inlêng dangte an awm ve nual avangin eng han sawina chi chu a ni lo. Lehkha te a lo zial sak a, rei mawi tawk tak a len hnu chuan a tuk a inṭhen leh hmabakin an inmutsan ta a. A tuk Thawhṭanni tukṭhuan ei kham a Rozami buh chhek riak lut tur chuan Thanṭhuami te'in a rawn tlawh kawi zawk a. Kapṭhuama chu Lalpianmawii te in a chaw a lo ei bo avangin a lo awm lo a. A chhuak leh lam nen kawtkaiah an intawng hman hram a. Chibai an inbuk a, Kapṭhuama chuan zawi deuh sep hian, "Kan inhmuh leh thuai

theih han Pathian i dil ang aw. Hmangaih, mangtha," a ti a, Rozami mittui chu a far nghal zawih zawih a.

Kapthuama chu amah chauhin a haw ta vang vang vang a. Kawng tluanin Rozami'n, 'ka thlarau chu i ko kir leh dawn si a,' a tih kha a ngaihtuah reng a, a ngaihna a hre thei lo. A sawitu Rozami ngei pawhin hre lawk a sawi a nih pawh a ring bik hek lo. Hmangaihna a sawi chhuahna tawngkamah a ruat sak ringawt a. Mahse a rilru pangkhingah chuan : Engtikah emaw eng thil emaw tak chu lo thleng tur la awmin a ring ta deuh tlat a.

10. "KA TAWNGTAI ANG CHE AW"

— Thankimi

BUH chhêk ṭul lai a nih avangin vawi khat vei pawh thil lua a ni a. Chawlhni pawh haw chhuak phal lovin an cham hlawm a. Chu Chawlhni chuan ni dang a cham ve duh ngai hauh lo Thankimi meuh pawh a cham ve a. Chawlhni a pumpa an riahpuite lah chu tumah ṭawngṭai inkhawm fahran pawh rawt lovin an duhna mual mualah an darh siau mai lehnghal a. Ṭhenkhatin hnâng an la a, ṭhenkhat lah luiah an kal thawm nen. A cham ve ta chu a inchhir rum rum a. A Sande sikul ṭhulh tur mawlh chu a piwi tih ber a ni. A naute naupang tê tê hotu nei lova an hawihai tur mawlh chu a mitthlain a hmu reng a. Ni dangah pawh a Sande sikul ṭhulh hreh avangin Chawlhni cham a khaw ṭhenawm kal leh renchham avang a Vaikal fahran pawh duh ngai lo a ni a. Tun a tak a hna duham avang ringawt lehnghal a Sande sikul a han bawh pel ta leh a hming a inkhawmna chhe tê pawh nei bawk si lo a Chawlhni a vui liam tur chu panhmai a tiin a châm ve ta chu manhla lo a tiin a inchhir em em a.

Pawlbukah chuan amah chauhin a zai a zai a, nâkinah chuan a lung lung a chhe ta hlawm a. "Â..., khawnge, heti ringawt mai zawng a dik lo, Chawlhni a nih manah fianrial ṭawngṭai talin ka kal

teh ang," a ti a, an lo lamah a kal ta a An lo chu lo bing tiuh, kil khatah in chhung dung chen lek tur tak tak hi an ri te nen an invah pawh a, an lo chu a zuk thleng a. An thlâm pawh chhêkpui a tan an pawt darh vek tawh a. Buh seng lai a chawfak hmeh bai chhuanna tur an zar tualpuk erawh chu a ngaitê-in thlâm kawtah a la inzar a. Chu an tual-puk zar hliapah chuan ţhu-in Pathian lehkhabu-a a lung tileng ber ţhin châng, a chhiar zin em em tawh lai chu a han keu a :-

'Tunlai thil awmzia in hriat avang leh muhil thawh harh a hun tawh takzet tih inhriat avang-in..... ,' (Rom 13 11-14)

tih lai chu a han chhiar a. Chutah bung sawmpa-li châng khatna chu a han chhiar thleng leh a :

'Tin rinna chak lo mi chu, a rinhlelhnate sawisel lovin lawm rawh u,'

tih lai a chhiar thleu chuan, Liankhuma chungchang a rilru put dan tur pawh hre chhuak uar uarin a inhria a. A chhiar zel a :

'Chutichuan, keini michakte hian mahni lawmna zawng lovin mi chaklote chak lohna chu kan tuar-pui zawk tur a ni.'

tih thlenga a han chhiar phei chuan, a tan zirtirtu ţha tak a nih bakah eng emaw rawn tiveng uar uar tur awm hmai hle-in a hria a. A chhiar zawh chuan a thingthi a, a tawngţai ta ngat ngat a. A ţawngţai

zo chiah a han inhawng chuan a kiang a lo ding reng Liankhuma chu a han hmu hmasaber a. Liankhuma chuan, "I va han țawngțai tui-awm ngar ngar ve...! Khati meuh chuan a chhâng ngei ang che," a han ti lehnghal a.

Thankimi chuan, "Keima tan ka dil hlei nem, i tan zawk a sin ka dil. Nangin dil i tum si lo a, keiin ka dilpui loh chuan diipuitu pawh i hmu em ni ?" tiin a chhang a. Liankhuma chuan, "Dil sak ka ngai aw kawng lo mai, ka intodelh ve khawp a sin. Kei chu Pathian hian min hmangaih thlu a ni awm e, ka dil dil ngai lo hian min pe leh mai țhin a. Nangni chu in dil awl lo chung pawh hian, 'ka chuti ka khati' hi in ti a, in vui in vui a. Pathian hi in tivuiin in tithinrim tawh a ni ang. Min hmangaihtu na na na kan nu leh kan pa te pawhin kan mamawh chu dil hran ngai lovin min pe mai zel ang hian min pe mai a. Nangni a lova in mi chikawm bawl a, thawka phita dil chamchi mai te chu a tan pawh in ninawm zozai lutuk ang a sin. Manilomaha a pawk tehlul nen, a tihtauhsan mai che u zawngin in țhu hul reng mai tur a nia. I pa Kunga te lai lai hi a țap belh țha țha chu an la ni ta lai nghal a. Mi phal reng si țap chungin 'ka dil e' te a ti a Pek belhchhah chu sawi loh, in neihchhun nen lam hian a lak sak vek mai teh che u zawngin lam leh a hnehin in Takam chem bo din zul mai tur a sin," a ti a, a nui hawk hawk a.

Thankimi chu a nuih a za deuh si, hre lo a ti bawk si. A tih ngaihna hre lo chuan, "Engtizia nge maw heti lam lam a i lo kal ve reng reng le? Buk lam i rawn tlawh tawh zawk em ni?" a ti a. Liankhuma chuan, "Hei pawh ka dil loh a Pathian malsawmna bawk maw le. Ka cham dawn ni nimin khan, 'Kimi chu cham ve se ka ti mang e aw,' ka tirilru a, ka tirilru chauh tak tak a ni. Tukin khan in bukho an rawn leng hlawm a, i cham ve thu an rawn sawi a. Ka tlai deuh tawh nâ-in ka hriat veleh ka insiam sawk sawk a. Khiti lam a han hei kual ai chuan tiin in lo hi ka rawn en zawn vang vang a, in vau ngawpui atangin ka lo kal tawp mai a ni. A chhengche em em mai lehnghal a, thilthek hling ka rap thawm nen, min han khei sak teh nghe nghe." a ti a.

An hling inkhei sak zo chu an thu dun a. Liankhuma chuan, "Kan fiamthu a na lo chuan hei ka hmangaih dan che lah i hai lo a. Hun reipu phei zawng a la ni hauh lo na-in, ka hmangail ngai loh leh, a dik takin keini ang rual phei chuan ngaihzawn en a kan en ngam loh, ka hmangaih tâk tlat danah che bian, tihmualpho hrim hrim che ka duh avang a ni lo tih chu i hre maiin ka ring a. Tihmualpho tum ta che ila, tunhma hun kha zawng pawh kha awm a, ka tum dain tawh ang tih ring la. Tunah chuan pasal neih hun i ni ve tawh a, kei pawh nupui neih hun ka ni tawh bawk a, ka hmangaih che min tih ve si chuan innei

phawt ila a ni mai. Tunah hian sualpui-ah ka sawm che a ni lo, nupuiah ka duh chia, ka nupui ni turin ka sawm che a ni zawk. Rem i ti thei mai lawm ni?" tiin a zawt tawp mai a.

Thankimi chuan, "I mi sawmna chu mihring mihrinna lamah chuan ka lawm em em mai. Chuti ang tak a kei tehlul min sawm a min duh dertu pawh ka la tawng tehbel ngai hek lo. Amaherawhchu, tun a'inneih i sawi hi kei chuan tun a sawi rik chi niin ka hre rih lo a. I mi hmangaihna hi eng chen nge ni dawn nangmah ngei pawhin i hre lo a. I tum lawk pawh ni lova vawi leh khat a min hmangaih ta thut i nih angin, i tum lawk loh bawkin vawi leh khatah a tawp leh thut thei a. Chuvangin, kan pahnih hian hun kan mamawh ber a. Tawp lova thil a kal ngai a kal reng a nih erawh chuan, i thil sawi chu ngaihtuah ni-khua a tlai lo ang. Nang lah hian i mi hmangaihna hi tisa thil ngar ngarah i seng lutin taksaa hman i tum tlat a, Pathian hna thawh lamah i chhâl duh si lo. Hman a i hnen a ka sawi tawh ang khan—Kha leh chen kha tualkhatah kan lo nula-tlangval ho a, i mit ngo râng a melh pawh ka hlawh ngai loh kha. Tun a tak a min hmangaih ta hi Pathian hnathawh a ni tih hi ring phawt-mai rawh.

"Ka tet tê aṭang a ka theih ang tawk a Pathian rawng ka lo bawl vena leh ka ṭawngṭaina chu malsawm a awmin heti hian, kei, mi tling lo tak hi hmangin, Pathian lam a hruai tur che hian Pathian

in min ko a ni tih ka hre chiang si a. Tichuan, i thlarau tan a rawngbawl turin Krista aia palaiah Pathianin min ruat ta tih ka hre chiang em em a. Nang chuan tisa thil a min duh avangin ka taksa hi i it bawk a. Khawvel a awm dun tur a Pathian ruat kan nih chuan a hun takah kan la awm dun mai ang. Tunah rih hi chuan i thlarau tan a ka tih tur hi hlenchhuah a nih hmaloh chuan kawng dang zawh thei ka ni rih lo. I mit la tur a Pathian min cheimawina chu nang chuan taksa tan emaw tiin tisa thilah i kai lut a, tisa itin min it ta bawk a. Nupui atan hial kei tehlul hi min iai ta lo a, mawi a i hmuh ngai loh mawi a min hmu thar ta mai hi i tisa mit a ni lo tih hria ang che aw.

"Tunah hian i duh angin kei hian aw lo pawh ta ngawt che ila, han ngaihtuah teh, eng chen nge min hmangaihna chuan a daih dawn? A rem pawh kan in rem thei dawn em ni? Keiin inkhawm thulh hauh loh te, Pathian fak nan na na na chuan lam hial pawh ka duh ang. Nang lahin chungte chu sawi loh, tawngtai pawh i ngai thei si lo, i ngai thei lo chauh pawh ni lovin i hmusit zawk a ni si a. I nupui ka nih si chuan chung thilah chuan mi khuahkhirh i tum ang a, keiin ka rawngbawlna chu ken tlang ka tum si ang a, tuk leh zan tha pawh kan nei thei dawn em ni? Pasal thu awih lo hmeichhe sual leh hrawn harsa nih ka hlawh phah ang a, nang lahin nuam i ti hek lo ang. Chuvang, i thil sawi chu tun a tan chuan sawi rik chi pawh a la ni

ṛih lo. Min hmangaih takzet i nih chuan, kan hlim dun theihna turin 'Krista hi zawng ve phawt ang che' ka tih fo ṭhin che kha. Khuma, i tan hian bang lovin ka ṭawngṭai ṭhin a sin," a ti a, a mittui a tla ta zawih zawih a.

Liankhuma chuan ngun takin a lo ngaithla a, tihtak hmaipu-a Thankimin a han hrilh meuh chuan, tlangval azawng a tlangval harh leh hlim thei ber a sawi Liankhuma thinlung meuh pawh a nghawr thîm sulh a. Ni danga a aw ki ang lo tak hian, "Ka duh ang tipuitling tur a ka hmangaih berin a hnial fithlak si chuan khawvel hi puakkeh vek se a ni mai. Luipui luang ang a ka hmangaihna chawl lo leh tuifinriat ang a kam chuang ngai lo hi, nang chuan i sakhuana aṭangin pumpelh i tum a, i Pathianna aṭang a mi hnar fithlak i tumna mai mai a ni," a ti a. Thankimi chuan, "A ni lo Khuma, ka hmangaih dan kalhmang che hi i la hre thiam lo a ni zawk. I mi hmangaihna chu pumpelh tum a hnekin pumpel ka hlau em em zawk a sin. Kan inhmangaihna hi Pathian hmaah faktlakin lantir phawt ila, ti chuan, a hun leh ni-ah van malsawmna kan dawn phah ka rin vang zawk a lawm. Pathian hun ruat kan nghah thlen hma a mihring duhamna leh hmanhmawhna a kan tlan chuan, i tan leh ka tan hian a pawi thui dawn em a. He khawvel kan dam lai chauh a pawi tur hi a ni lo a, thlarau khawvel thleng a pawi tur a nih zawk avaugin, Pathianah innghat phawt la, i innghah theih nan ka ṭawngṭai ang che aw ?" a ti a.

Liankhuma chuan, 'aw' a ti hlei law 'aih' pawh a ti hlei law a ngawi reng a. Nakin deuhah chuan, "Inneih i duh loh tlat danah bian nang chuan Pathian aṭang a min hmangaih pawh i ni ta vê ang, 'Pathian-ah chuan nupui pasal a awm lo' in ti si a. Mahse kei a hmangaih dan che hi chu tisa liau liau a ni zawk. Nangni te angin engkimah Pathian puh mi chu ni ve ila chuan Pathian hnathawhnah pawh ka chhâl ve mahna. Kei khawvel-mi ni na na na ia, khawnge Pathian hnathawh te chu a nih tehlul ang ni. Inngaihzawnna te chu mi tin chung a thleng a ni a, kei ka nih tak bik avang a Pathian hnathawh a nih bikna tur ka hre i khaw lo mai,'" a ti tlat mai a. Thankimi chuan, "I hriat thiam hun zawng a lo la thleng ve mai ang. Khawnge, ka han ṭawngṭai teh phawt ang che," a ti a, a ṭawngṭai ta a.

Thankimi a ṭawngṭai lai chuan lo inhup duh lovin a lo meng kar a, a ṭawngṭai thu chham erawh chu a ngaithla ngun hle a. Thankimi ṭawngṭai lai hmel chu a han en ru dêk dêk a, eng phêt hian a hre ta tlat mai a, zahawm a ti em em mai a. A rinawmna chu Setana beidawnna leh Pathian duh lai hmel niin a hmu a. Mahse a rilru lam chu a khawih nghing teh chiam chuang lo. Pathian a rin ve chhun dan lah chu : 'Thankimi hi ka nupui atan Pathian min pek tur a ni ang,' tih a rinna chauh chu Pathian a [illegible] a ni. A ṭawngṭai zawh chuan buk lam ian pan chho dun ta a. Buk an han thlen chuan zau dang tlangval lo lengte leh hmun dang [illegible] rish-

puite pawh an lo hawng tawhin mi an lo awm nual a. Thankimi chuan inkhawm a rawt ta a. Amah bawkin a han ṭuk khawm vel a. Tumah lah chu hun han hmangawm an awm hek lo, Thankimi bawk chuan a hmang leh ta a. Pathian lehkhabu (II Kor 6 : 1 - 2) a chhiar a :

'Pathian khawngaihna chu sawtpui lova in hmuh lohna turin, amah thawhpuiin kan ngen chiam a che u. Hun lawmawmah ka ngaithla chia, chhandamna ni-ah ka tanpui che, a ti si a. Ngaiteh u, tun hi hun lawmawm chu a ni a, tun hi chhandamna ni chu a ni,'

tih lai hi a chhiar a. A chhiar zawhah a ṭawngṭai a, thu tlem a sawi a, hla an sa a an bang ta a.

A chawlhkar leh tawp a an haw chhuak, Chawlhni tlai zan riah ei hma hret chuan an khaw Kohhran upa pahnih chu Thankimi te inah an leng lut a. Thankimi ngaih ṭhat loh ruk ang ngeiin Liankhuma neh a an chungchang rawn zawh tum an lo ni ngei a. Chawlni hmasa a an cham, an changpâwl aṭang a Liankhuma nen chauh a an haw chho dun kha, tuten emaw zeldin dan ṭha lo deuh neiin a chhuanchhe zawngin Kohhranah an lo thlen chu niin. Thankimi lah chu an Kohhrana a tupa ber a lo ni si hen. Liankhuma lah nula mi tak mai a lo ni bawk lehnghal. An khawsak dun dan tak hre lo tan chuan an rawn inzui chhuah ngawt dan chu puhmawh tur dang avângin, a ngaihṭhatthlak vak lo reng mai.

Thankimi chuan Liankhuma nen a an awm dan zawng zawng chu a hrilh dap a, anni Kohhran upa te pahnih pawh chuan ngun takin an lo ngaithla a. Kohhran pawhin an ringhlel hauh lo na-in thu a lo luh tâkah si chuan dan ang a ngaihtuah loh theih a nih loh thu an sawi ve a. Upate chuan, "Kohhran a kan mi hman ber leh kan chhuan ber i ni a. Mite awm dan ang chauh pawh hian awm la, mi tehna che hi a san bik em avangin i tan eng emaw hlekah hmingchhiat a awlsam bik tih hria-in i fimkhurin chin tawk a nei lo ang tih hria ang che. Heti ang nulat tlangvalna thilah phei hi chuan a tuate pawh mai hi hminghliau awlsamna ber a ni a. Mi sawi duh lam a ni lehnghal. Tunah pawh tu'n i sual an ring a zeng a ni law. Mahse thu a lo luh tâkah si chuan kan rawn leng lut khawthawng mai mai a nia, lung loah la lem lo la. Hetia kan rawn len tâkah chuan han sawi chho ta zel ila: Zan khat i inkhawm loh pawh hi min an hai hauh lo a, chuti khawpa mi tehna chu i chung a an lek san bik em avang hian awm dan thiam i lo tum lehzual dawn nia. Tunah pawh i thiam nalai lêng, mahse a lehpek hi a la awm a. Mibring hian, mahni pawhin kan tlin loh ang a awm turin mi dang kan phut a, mahni kan sual angin mi dang pawh sual ve turin kan ngai bawk si nen. Mahni'n that tum mang si lovin mi dangte teh ching thin ngang hi kan ni a. Chuvangin, theihtawp chhuahin nun i lo fimkhur deuh deuh ang a. Vawite khat mah

sawisel i la kai lo a, lawmawm pawh kan ti. I tlin bak chu Pathian pawhin a phut na hek lawng. Tun thilah pawh hian i rilru a zuai phah ang tih kan hlau a nia. Engah mah lo ngai hauh suh ang che," an ti a.

Thankimi chuan, "A nih leh â takin han zawt ta che u ila. Chutia Kohhrana min lo thlente chu tu nge maw ni le?" tiin a zawt a. Anni chuan, "Chung thleng thleng a i hriat pawh a țul lo. Lo hre ța la a chungah rilru țha lo zawk i put phah thei a. Thu a tling lem lo bawk a, sawi kher a țul lem lo e. Heti ang a thu thlentu hi hriat aiin hriat loh zawk hi a țha fo a nia," a'n ti a. Thankimi chuan, "A tua te pawh chu ni se, kei chuan rilru chhia put phah a, thungrulh aiin khawngaihna lantir ka duh avang zawk a zawt mai che u ka ni. Mahse ka hriat aia ka hriat loh țha zawk a inrin chuan hriat kher pawh ka duh chuang lem lo e. Tin, in thu min râwn ang tak chuan nung thei dawn lo mahila ka theih ang leh ka tlin ang tawk chhuah chu ka tum em em ang. Kei pawhin in thu min zawh chu engahmah ka ngai lo. Thudik hriat tumin min rawn zawt a, ka lawm tak tak a ni,'' a ti. Kohhran upa te pahnih pawh chu an chhuak leh ta a.

Chumi zan bawk chuan Thankimi pa (a nu u pasal) rilru na lutuk chu, a bengvar thilin an Kohhran rawngbawltu pakhat hruaiin thil chian tumin Liankhuma te inah chuan a lo va leng ve a. Liankhuma lah chuan, "A sual a lam lam te chu a teuh-

in a hnai lo em mai. Sual ahnehin Pathian thu min hrilh hrep bakah min la ṭawngṭai leh ta nghal. A dik tak, chuan ka inchhir rum rum zawk a sin. Nula dangte chu ni se, khawih pawh ka tum ṭa ve ang chu. Mahse chuti ang ahnehin a bul hnaiah pawh ka thu ṭha ngam azeng a ni hlei nem. Amaherawh chu, an thlâm kawt a kan pahnih chauh a kan awm lai leh buk lam a kan chhuak chho dun min lo hmutu tan chuan puhmawh tur dang chu awmin ka ring lo a. Mahse chuti ang lam lam te chu a teuhin a teuh hnaisai lo em mai. Tu nge ni, a dik a dawk thlu lova Kohhran thleng thleng a min hektu chu? Ka thin hi a thawk palh ang e," a ti tan tan a. Mahse anni chuan, "Khaih, khaih, khaih..., chuti ang lam a ni ngai lo e. Tun in sual an ti nem. Keini in lainate hian thudik tlangaupui kan duh avang chauh zawkin kan rawn zawt dilchhût mai zawk che a nia.

"Kohhran a thu lut awm ta chu nichin tlai khan kan upate nen kan han ṭhu khawm lawk a. Chaw tak khuk a khukpui tlak a nih leh nih loh pawh kan hriat si loh avangin a hming a inzawh chian ṭha-in kan hria a. Nakin lam venthawn thilah tu chung pawh a lo thleng thei a nih avangin, thil hriat nan mahni bengvar thilin kan rawn leng mai mai a nia. Chutia thinrim a lakah kan tihauh lo. Ka ṭawng i hmat thu, subah nang phei chu Kohhran pawhin kut kan thlakna phak i ni lo a. Thankimi zawk erawh chu kan upaten thil kaihmang an zawt chiang ang a. Keini erawh hi chu bengvar thilah kan lainat si che u-in kan rawn kawm che a nia, i lo hre thiam ang chu," an ti a, an chhuak leh ta a.

11. KAPTHUAMA LEH LIANKHUMA

AL hnung zui a Kapţhuama pa a zin leh tak si avangin, chutia Kohhranin an chungchang an zawh fiah tuk Thawhţanni chuan Kapţhuama chuan a ţhianpa Liankhuma chu chhêk sa turin a lâwm a. Thlâm tukrawp hlui an put thlen chuan Kapţhuaman chungdal tur a chik a, a kiangah Liankhuman hnâng a lo hlai a. Chumi zawhah Liankhuman zem tur mau a chik ve leh thung a, Kapţhuaman zemzo tur a lo sui ve leh thung a. Chutia awm hmun hna an thawh dun lai chuan Kapţhuama chuan, "In chungchang chu Kohhranah an theh lut a maw ni ? Nizan kan lenna lam a an sawi thawi ka hria a, tu nge lo theh lut a ?" tiin a han zawt a.

Liankhuma chuan, "Ni khanglang e maw le, a titu tak phei chu ka hre lo na-in rin chu ka nei sa mai a. Kan khawsak dan chu tuman min hmu lo tih chu ka hre chiang a. Tin, min lo hmu ta pawh ni se, kan ţhut dun bak kha chu engmah awm hek lo. An buk lam pan a kan pahnih chauh a kan haw chho min lo hmutu tuemaw khan a suahsual tukhum pawn chhuahin min hêk ta mai tihhriat reng. An mi rin ang a kan awm lohzia lah chu(h), zahthlak zawkin. Tlangval ve a pumpa, khati khawp a hun remchang hmuh tawh hnu pawh a ka han chhuah ziai

mai kha chu pawnfen feng tlak a sin ka nih zawk. Ti ta mai mai ila, hmeichhe lakah hian ka huai ve hle ṭhin emaw ka ti a, a dik takin hmeichhia hi zahna chhe tê mah ka nei ngai lo a. Ka duh a ka herh ngat tawh ṭang zo tumah an la awm ngai lo.

"Mahse ani Thankimi erawh hi chu ka zah tlat mai thung a. A kiang a ka awm hian nep riau hian ka inhre tlat a, a hu-in min zap tlawm a ni ber awm e. Hmangaih ber ve ta chu a thuk ber tihpuiah pawh ka duhin han khalh vel te pawh ka chak ve tho. Nimahsela, kut hmawr fahran pawhin ka khawih ngam hek lo, ka tim tlat mai a. Rilru takah inthiam lohna lianpui hi ka nei ru tlat mai bik a. A mak ngawt mai, a sakhuana hian ka kut a hnungkhirh a ni ber awm e. A lang a pau chuan innêl tak leh inkawm bawrh bawrh ang pawhin kan lang chuan ka ring. Mahse chumi bak thleng tur chuan ka ngam ngang lo a ni ber e. A chhan ber pawh ka hre lo," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Nupa inhamtawng lo, an ṭih, khum khat a mut dun reng lai pawh a taksa innghêng ngam lova hlauh ruk eng emaw nei tlat an ṭih ang te hi emaw ni dawn ang le? Chuti ang a inhamtawng lo chi chu: An pasal te lêng haw turin sumhmun an rawn rah rik te hian an nupui khum a lo mu ngawi reng si khan a lo hlau em em mai ṭhin a. An rawn luh tak tak hnuah chuti takin an hlau zui ta pawh chu a ni chuang si lo te hian an sawi a," a ti a.

Liankhuma chuan, "Chuti ang pawh chu niin ka hre lo. Eng emaw kawngah chuan 'nu' ang lam hawi lek lek hian enin ka inhria a. Chuti ang a en lek lek e ti lo chuan nupui a tan a ka duh ber chu a ni ang lawi bawk si a. Lal ang a zahawm hmel a ka hmuh laiin ka tisa erawh chuan a taksa chu hmeichhe it-in ka it bawk si. A hmel ka duhna lahin khaw dang hawi thei lo lêkin min phuar hlawm reng mai bawk si nen. Chuti khawp a ka hmeichhe duh leh hmangaih ber tihhmingchhiat tum a Kohhran lam aṭang a theihthawh bawltu chu hre fak ila chuan, 'buhfai no khat ei ṭheuh ṭheuh' kei mi thinchhia chuan ka han tihman deuh mai pek a. Kohhran lamah ka tan engmah pawi tur awm ve hek lo. Thankimi erawh chu Kohhran duh lai ni hek, thu dik hriat tumin nizan khan an zawt chiang a ni awm e. Kan Kohhran pawhin an tiṭha khawp mai. Dik takin ka tan chuan — Lo awm khawlo tak tak chu ni ila lawmthu maw le. Mahse engtia khawsak awm si lova ka nula hmangaih ber tihhminghliau tum a engmah ni bik si lovin, 'ka chuti e,' an han ti chu ka thinrimpui lo thei lo a.

Chawhnu thlangher a vui dar khât raih a invuak hnan khawp a inchawngzawng sual mai pawh ka hnial lo tituai mai. pek a. Mahse lehlamah chuan — A lo ngaizawng vetu mit khamna tawkin kan khawsa a ni mai a. An mit tikham e ti lo chuan keia lah chu, hmeichhia zawk tlawm lovin mipa zawk tlawm derah ka inngai thung si a," a ti a. Kapṭhuama

chuan, "Thankimi an zawh fiah chuan engtin nge a lo chhan i hria en? I lo chhan dan nen chuan a inang emaw chu?" a ti a. Liankhuma chuan, "Ka la hre leh hman nâng, a hmuh pawh ka la hmu leh ta hlei nem. Nizan inkhawm hlan lah khan hmeithainu inah ka len pek a. Nam deuh chung a an in a len ngam chai hek lo i. Vawiin lah chu heti hi a ni leh mai si a. Eng dang vak mahin a chhang bik lo ang, ka chhanna ang bak sawi tur dang engmah awm hek lo. Nangni zawk chu, i zin chanchin pawh kan la inhrilh hek lo. Nangni zawng in inhmangaihna a nghet tawh a, in awhawm hle e. A hmelţhat bakah a fingin a fel si, nei vat ila a ni mai e, chapchar-ah aw ni ang?" a ti sauh sauh a.

Karţhuama chuan, "Min la duh der ve awm tak chuan a lang a. Mahse hmeichhia hi zawng an rinawm emaw pawh ti ila, derthawnna riau hi an nei a. 'Hmeichhia leh uite chu a chulnêl peih peih' tih ang deuhin anmahni herh peihtu leh an hmuh zin apiang hi an lunglen leh mai ţhin. Khaw kar a hla si, hmeichhe fin tuikhur ral kai lo hian min rawn dawn thleng pha ngut nâ maw chu le. Tak tak a, i fiamthu ang deuh chuan neih mai chu ka duh a, ani pawhin a hnial hranpa bik hauh lo a. Amaherawhchu, 'Pasal neih tak lêmah, phurhhlân leh silhfen ilo fahran pawh inkim lova kal zawng ka chhungten rem an ti lo ang,' a tih avangin chumi chhuanlam chuan hman ni-a a inlengte pawh a hnar

ta rih chu a ni phawt mai a, a sawi hmang kha chuan. Tunah hi chuan a inpuahchah chhuah hun kan nghak a nih tak ber hi maw. Keini zawng chanchin kan ngah ve lo, in chanchin a ni ngaihnawm zawk. Kar hmasa a in inkawm bak inkawmna hun dang te in nei thei em?" tiin Kapṭhuama chuan a han zawt leh a.

Liankhuma chuan, "Nei thei lo achhâ kan ni e, ram riah lai ngang a ni a, in hmuh chhun pawhin engmah sawi theih lohin mi dang an awm ve ziah si a. Ani lah chuan a sawi duh chu i he lovin a sawi hmiah hmiah zel a, Pathian thu hlir ni si hek. Mi a hrilh mawlh mawlh zel a, a sakhuana hian a vawng em em mai a. E......, taka na, ka la hrilh lo che a ni maw......! I ni te khua a i cham ni Chawlhni khan inhmuh fâlna hun remchang kan nei a, ti ila(h), mi dang pawh an awm ve tho na-in tapchhakah an awm a, kan pahnih chauhin kawmchar lamah kan awm dun a. Pathian thu mi hrilh leh a tum a. A sawi tak tak hmain ka inkhawm thatchhiatzia te, zu ka in leh zeuh ṭhin te leh ka kaihhlek hla sak hrat a vei thu chu Pathian thu nen a hmehbelin a han sawi ṭan dêk dêk a. A chutih nâk alai chuan keia pek lah chuan a hnute chu a inrin loh laiin ka'n nul zauh hram pek a. Chu chu a ngaidan a ni lo tawp nachungin aw dam tak hian, 'ka ṭawngṭai ang che aw' a han ti leh mauh pek chu. Min hmangaih dan chu a thianghlim tih ka hria, mahse kei-

in ka tlin si lo. Pathian lam a lungleng lo napui amah Thankimi avang ringawt a han intih sakhaw-mi thar teh hluai lah chu ka ngaihdan a ni der si lo. Chumi ṭum erawh chuan ka kuthlei deuh chu a ngaimawh ngang a ni ang kan inhnial ta deuh a.

"Ani chuan, 'ka hmangaih che tih i hai lo a, i mi hmangaih dan pawh ka hai hek lo. I mi hman duh dan erawh hi chu sual tihpuitlin nan chauh min duh avangin ka duh lo. Mi sualpui tum reng chung siin engah nge inneih thu te i sawi rik fo? Kan in-neih avang a Pathian hmu tur chu ni la ka hnial pawh a ni lo. Mahse kan inneih avang a Pathian i hmuh ngawtna tur lah a awm hek lo. Nang, Kohhran dan chhung pawh a awm duh lo nen hian engtin nge kan inneih theih ang? Kohhran huang chhung pawh a awm si lo chuan tun achinah inneih lam thu tiri leh ngai tawh reng reng suh ang che, 'ka hmangaih che' min tih si chuan, mipa zawk mah ni la, ka thu rawn pawh i zawm ve tur niin ka ring,' min ti a.

"Kei chuan, 'dan, dan,' hi in ti a. Kohhran dan ang a innei leh innei lo hi eng nge an lê n chuan-na awm? Pastor hmaa thu intiam a, zungbun tê nen a inchhamphual ho pawh an inṭhen leh rem rum tho a, engmah a chawbe chuanna ka hre nek lo e a. 'Kohhran dan puitlingin kan innei,' an ti a. An inneih aṭang a reilotê-ah thla kim nau tih hriạt reng an hring leh ang nawlh nawlh a. Ṭhenkhatte lah

rai pur chungin 'dan tê' in la ti lai nghal si emaw ni. Pathian mithmuh a an tling tawh lo a nih chuan, inneih an duh leh intlan hruai tawp mai rawh se. Nupa inremna chu dan e, hrai e a ni lo, hmangaihna a ni zawk. Mihring mithmuh pawh a tling tawh lo tih hriat reng pawhin 'a mawi ka zawng e' la tih zawng Pathian an pawisak lohzia tilangtu mai mai a ni zawk. A thu hrimah—'Pathian, Pathian' hi in ti a, eng in Pathian chhuah tâk hmuh tur awm chuang si lo. A zu heh ṭha ṭha kan tlangau hlui te hlei hlei an dam sen vel vul a. Buh-bal ni se a intodelh thei thei an ni bawk si. Kohhran upa inti, Pathian thuawi leh a ṭawngṭai hrat hrat te lah chu a ei nei lo leh a retheiah an ṭing ang lawi si a. In Pathian thu awih hi ek mai a ni e ek mai.

"Nang pawh hian 'Ka hmangaih che, ka ṭawngṭai ang che, de dê ..' hi min ti fo tak na a, min va hmangaih ngût suh che. Hmangaihna hi in sawi thlungdurût a, a sawiah chauh in ramṭang a, a sawi tam tam hi ṭhenawm khawveng lak a mahni thil aikam êk kawm a kawmpui tlat ching in ni fan a ni. Pathian thu awih te chuan in sawi ang tal hian awm ta che u. Mi zawm a tan ringawt sawi tur em ni? Mahniin chetzia a lantir tum leh mang si lo, 'sakhua-in a ngek a hlawh' tih zawng zawng in neih zo a. In thu sawi hi dâwt mai a ni e, dâwt mai. Tang ang chauh, a tak hmuh tur awm si lo a thawm chauh tina mai. Pathian thuawihte chuan dâwt dâwt

sawi ngai em ni ?" ka ti erh mai a. Thankimi chuan, 'Dâwt sawi tur ni lo e, dâwt ka sawi ngai hlei nem. Ka hmangaih dan che hi i la hre thiam phak lo a ni Khuma, i taksa chauh hi ka hmangaih lova i thlarau chenin ka hmangaih zawk che a sin. Nang chuan ka taksa chauh hi i duh a, chu chu hmangaihna puitling a ni ngai lo. Kan hnam dan leh Kohhran dan kalh a mi khawsakpui i duh reng tih pawh ka hria. Chu chu ka sakhuana chang hian a duh lo a ni lo a, ka chhia leh ṭha hriatna pawhin a remti hek lo. Krista tlanna hre lo kan pi leh pute takngial pawhin mihring nun tibawrhbanglotu a nih an hai lo a sin.

"Nichin a i sawi Kohhran dan ang a inneih i sawi te kha a pawng a tak a ngaisang ka ni hlei nem. Chhungril lam a thianghlimna awm chuang si lova Kohhran dan ang a inneih duh vang ringawt a dan chhung a awm tum te hi ṭha ka ti chiah lo reng a ni. Mahse chungte pawh chuan ṭhat phah nan an hman dawn chuan, nangni te anga a tum a tum chhin eih pawh tum lo ai chuan an la ṭha zawk tho tho. Pathian thianghlimna nen a inneih hi ka duh mai a ni. Chu thianghlimna chu nei turin kan pahnih a tan hun a la awm a, a la awm zel ang tih pawh beisei ila. Chuti ang tak chuan nang pawh Kohhran huang chhungah i la lut ve dawn nia. Tuna Kohhran huang chhung a awm zawng zawngte hi kan thianghlim vek lova, keimah ngei pawh hi a tling lo ber ka ni hial ang. Chuvangin, inkhawm

taima tur a ka fuih nachhan che pawh hi, ringtute tih dan a nih avang a fuih mai che ka ni a, inkhawm taima apiangin rinna an nei ṭha ka tihna erawh chu a ni chuang lo. Pathian ringtu chuan inkhawm a thlahdah ngai lo ka tihna mai a ni. Mihring tehna aṭang chuan mi aiin kan sualin kan rethei hlei hlei pawh a ni ang. Mahse rethei tak chung a hlim tak leh thlamuang tak a min awmtirtu Pathian chu i hmuh chian ve tikah chuan, eng nge, nang leh kei hi Pathian ruat kan nih nâk hmanah chuan kan la innei tur a lawm' a ti a," a ti a.

Kapṭhuama chuan, "A va han ngaihnawm nasa ropui ve! Nangma thil ropui zu tling a maw le, chanchin dang pawh a la awm hial lo maw?" tiin a zawt zel a. Liankhuma chuan, "A rinawmna chu zahawm ka ti em em a. Ka thlemna apiang chu ngaihawm tak si hian a hnial thla fak fak zel a. Hmeichhia a ni na vang vangin zuamawm loh zet mai hian a ṭhu fel vang mai a. Tapchhak lam a ṭhu ka pite lah chuan kan thu haw lam leh kal lam hre hlei lo chuan, 'Kimi, hrilh nasa rawh, Liankhuma zawng a chhah leh lutuk a, thu thawi hre phak lo, laipui a thawi harh ngai, kaihhruai theih loh a hnuh a hnuhhruai chi a nih kha,' an lo ti a. Kimi chuan, 'Tisa malsawmna hi ka zawn ber a ni lo a. Amaherawhchu, mihring kan nih chhung si chuan, ei leh bar leh silh leh fen te kan mamawh ṭhin avangin, tlachham a kan awm loh nan hnathawh hi chu kan bat a ni a. Pathian thu pawhin, 'hna thawk peih lo

chuan ei pawh ei suh se' a tih avangin ei turin kan thawk a, thawk turin kan ei bawk zawng a nih hi. Ka taksa hmakhawngai ringawtin ka thawk lo a, Pathian min pek ka nunna atan zawk hian ka thawkin ka nunna min petu Pathian chu ka ring a ni zawk e. Lei malsawmna hi ka hnial phal hauh lo, mahse ka dawn loh pawhin ka vui chuang hek lo ang. Khawvel hausakna hi ringtute tan chauh a dah nilovin a hai chhuak thiamtute tan a ni si a. Mahse kei chuan mihausa tawntaw Pathain ring si lo ai chuan ringtu ṭha tak chu ka ngaisang zawk. Chuvangin, nangmah ngei pawh hi hmangaih em em che mahila, Pathiana minung siam thar i nih hmaloh chuan pasal atan ka duh che ka tingam lo a ni. Mahse ka pasal duh tak i nih theih nan Pathian hnenah ka ṭawngṭaiin ka dil ṭhin che a sin' a a ti a," a ti a.

Kapṭhuama chuan "Chu engtin nge i chhan?" tiin a zawt a. Liankhuma chuan, "Engtin lem mah. 'Chutia pasal atan min duh chuan Pathian dil lovin kei hi min dil la i hlawhtling hma zawk ang' ka han ti chu a ngaihdan a ni lo kher a sin," a ti a, an nui dun ta hawk hawk a. Liankhuma chuan, "Han sawi ta zel ila: Chutia ka han ti meuh chu hre lo hi min ti khawp nge hre thiam duh lo min ti pawh ka hre lo. Keia phei chuan ti tak tak a ti phei chu ka ni bik lo a, ka fiamthu mai phei zawng a ni a. Mahse a fiamthu ta lo khawp mai lehzual a. Ṭhahnemngai hmelpu tak hian min han en a, 'aw, i va han hre thiam lo tak em! Kristian ka ni chu i ti

ve tak si a, ka han hrilh leh teh ang che. Pathianin a hmangaih em em che a. Tisa leh thlarau-a hlim tak a i awm theih nan, kei hmeichhe chak lo tak hmang hian a lam hawitir che a tum ta a. Englai maha i hmangaih ngai hauh loh kei hi a hmangaihtír ta ta che a. Mahse i hriat hriat thiam si loh avangin nang lah chuan khawvel tisa duh dan chauh a kalpuiin Pathian thu lamah thlùk nachang i hre ta si lo. Pathian tum dan loh zawngin kei chu mi hman i tum ta a nih hi. Chu chu duh theiin min ring em ni?

"Nangmaha ka tih tur hi Pathian zar a ka tihpuitlin hma loh chuan tupawh ni raw sek sek kawng dang ka zawhpui dawn lo, a thian pawh a thiang na hek lo. Pasal hi la nei ve ngai tur ka nih chuan, ringtu ka thurualpui theih ngei Pathianin min pe-in ka ring a, ka dil dan pawh a ni. Nang hi ka pasal atan min pe dawn pawh ni se, i thlarau nun a chian hnu-ah chauh a ni min pek ang. Chumi hma chuan keinin hmanhmawhah la lo ila, kan thih hun kan hriat lawk loh avang leh kan chung a thil lo thleng tur pakhatmah hriat lawk kan neih loh avangin Pathian zawn chauh hi muanchanpui chi a ni lo ang. 'A ram leh a felna zawng hmasa rawh u' tih ziak ang khan. Chuvangin, i nupui atan min zawng a nih pawhin Pathian zawng hmasa la, tichuan min hmu ang. I hmanhmawh a nih pawhin Pathian zawn bawk chu hmanhmawh la, min hmu thuai

thei ang. Chu chu i tan a kawng awmchhun leh kawng hnai ber chu a ni e,' tiin min hrilh erh mai," a ti a.

Kapṭhuama chuan, "Chu i awih emaw chu, nula naran emaw ka ti a, a thu pak chhuah dan a puitlin viau chu le," a ti a. Liankhuma pawh chuan, "Ka ti a sin, ni dangah te reng reng pawh a thu thliah dan a fing viau zel mai a. A awih a awih lo tur pawhin ramriah lai ngang hi a ni a, hun la awm lul hek lo. Ka awih deuh zawng a ni ang chu, chumi chawlhni zan a ka mu tur pawh ka han ṭawngṭai ve sak kha maw. Ka ngaihzawng berin inkhawm tur a min phut ta em em chu, chumi Chawlhni chawhnu pawh chuan Pathian lehkhabu keng meuhin ka han inkhawm ve sasawi teh a. Ka ṭhu chhungril ve ler lawr teh a sin. Khuangpu bulah ka to ve vei lar a, min hmu lang chuan i nuih a za ngawt ang. Ka hawn lam chuan ka lehkhabu ken chu ka keng lang leh ngam si lo, ka kawr chhungah ka thukru sauh sauh a, tum loh thleng thlengin ka lenpui zak zak a sin le. Ṭhenkhat lah chuan, 'a piang thar e' te chu min lo ti hmanhmawh nen, a teuhin a hnai si lo a, Thankimi ka ngaihzawn vang a ni reng si a, a zia lo ang reng teh a sin," a ti a, an nui dun leh ta hawk hawk a. Chawfak zai an rel ta a.

Chawhnu lâm chuan chhêkpui zem an kual dun

a. Kapṭhuama chuan, "Zempuiin nge kan kawlh dawn ngunkualin," a ti a. Liankhuma chuan, "Ngunkualin le, a awlsam deuh a lawm, kan zem dâp a inchen lo em a, awlsam zawngin kual ila a ni mai. Ngunkual han tih pawh chuan nula rim a nam deuh a lawm maw le, a ngunkual reng a inveh nalh kha maw," a han tifiam a. Zem an kawlh zawh chuan thlâm chung hlui thilthek phur tur leh dâp hlui pu turin an inzui liam leh ta a.

12. THANKIMI MANGAN A TAWP

CHAPCHAR lai a ni a, Liankhuma mei kawng sial haw(ng) chu khawhar leh chhawlhal takin a kal hnak hnak a, Ţhâlva-ekchar, nipui khaw sensa vawl vawl karah chuan ralkhat tlang hnai deuhte pawh lang chiang mumal thei lovin romeiin luipui leh luite ruam chenin a bawm paw chûk a. Nipui therengte erawh chuan thing hnah tla kawlh lera fu-in khaw sensa hnuaiah ţamchhawl leh tuihal dangro pawh hre ve lovin an lunglen hla pianpui chhun chu, duh lam lam a lo inngaihbei lunglenpui tur in an kiupui vawl vawl thung a. Liankhuma khaw chhung lut chu a han hawi vel a. In chung tin a laikingbel-rawh phe mer mer te, vengchhak nau rilţam nu hnute châk a ţap hlâk hlâk leh lalnu veng a la her ri ai lauh lauh te, thingkhawn hnuai a arla dawk-dawlak leh a lo chhawntu arhluisen lo dawkdawlak ve te. Nu thingphur haw keuh ri leh a phur phuar-na ramhrui inchuh naupang thawm tih loh chu khaw-har hnem tur ri dang engmah hriat tur a awm lo. Liankhuma chuan chaw a bar sawk sawk a, hman-hmawh takin Thankimi kawržên tah lai chu rim tur-in a chhuak ta a.

Thankimi chuan a lo hmuh veleh, "Khuma, lo leng rawh, i va rawn lang har ve, ka lo beisei deuh reng che a sin. Vawiin chu ka rilru-ah i awm deuh reng a. I lo len hun a i chhiarah tiin heti lai Pathian

lehkhabu châng hi ka lo chhinchhiah kiau a," a tihpah chuan a kiang a lehkhabu, a chhinchhiahna hmawlhte inzep awm chu a han la a. Liankhuma chuan a engamah hma chuan, "Kha zawng dah rih teh, kan la chhiar chhawm ang chu," tih pahin leh-khabu chu a pawh thlak sak lawka a dah ta daih mai a. Chutah Liankhuma chuan, "Heti khawp hian ka hmangaih che a, nang erawh chuan 'ka hmangaih che' min ti chung reng siin min hmangaih vena chu engti kawng mahin i lantir duh chuang si lo a. Chuvangin, i thu sawi hi ka tan chuan awih chi a ni tawh lo a. Ka tumna zawng zawng lah chu hnial loh a hleih i nei bawk si lo. Heti ang a in-tihder khawtlai mai mai hi zawng ka tuar thiam zozai tawh lo. Khawtlangah ni se, tumah min hre lo awm tawh lo khawpin ka duhna che hi a tlang-thang tawh a. Eng chu awm lo mah se, nang ngei pawh Kohhran zawh fiah khawpin keimah avangin i mualpho tawh bawk a. Mahse chuti pawh chuan a mawi zawngin i puanhmawr pawh min la hmuh duh si lo. Engti hmangaihna nge ni ta ngai? 'Hma-ngaihna mak tak chu a lo ni e' tih chu hei lo aliam hi a ni bik lo ang.

"Kohhran ber pawh an ngaih a ṭhat tawh chuan si loh chuan eng nge? Kan tan hian mawi leh mawi lo a awm thei tawh chuang dawn em ni? Keini pahnih kan inhmangaih ber a liamah thil dang eng nge la ṭul cheu? Pathian te zawng inneih hnu-ah pawh ka la zawng thei tho. Damchhung hun hi

Pathian zawnna tur a hun awl ṭha chu a ni tluanchhuak vek a. Tih emah chuan tlangval lai ngei a Pathian hi rin tur, tih a awm chuang hlei nem. Mite pawhin chhangchhenu chhangchhepa an nih hnu-ah a lawm an rin a an lawm hlei hlei, Nang alova nu-lat-tlangval thil, khawvel pianken leh chatuan leilung dan kal sa thleng a Pathiana hnuh luh tum zel mai, Pathian rorel dan a ni ngai lo. Mihringte kutah hian Pathianin thuneihna zau tak min pe a. Chumi hmang chuan keinin kan khawvel nun dan tur chu kan rel ṭhin a. Chu kan rorel chu Pathian mit hmuhah chuan a fel tur a ni tih chu ka hai bik hauh lo. Tin, Pathian min pek, chu kan thuneihna hmang a ro kan rel theihna chinah lah chuan Pathian a inrawlh ngai hek lo a, ṭul lah a ti hek lo. Kan tih-theih tura a remtih sa thleng a Pathian kan mawh-phurh zel dawn chuan, mihring hi ran ang lek kan ni tihna a ni dawn a sin. Kan chakna leh kan finna-in a tlin phak tawk ang zia zel a ro kan rel hi a ni Pathian thu chu ni mai ni. Ani chuan, 'in theih bakah ka chuang ang' a ti e, tiin in sawi awl lo a ni lawm ni? Nupui pasal chungchangah ngat phei chuan a innei turaten an duh ber tawh a liamah eng dang vak nge la ngai?

Inneih hi Pathian dan chu a ni mai tawh a. A duhlotu tan chuan inneih loh pawh Pathian dan a ni leh mai bawk a, Inneih hi a innei tur beraten an duh tlat loh chuan tu nge tilui ngawt thei? An duh dun tlat pawhin tu nge hnial thei awm i? In-

neih ber hi Pathian dan chu a ni maṭ. Kohhran dan a inneih te hi Kohhran dan siam chawp mai mai a nih hi. Kohhran dan ang a inneih sawimawi nan lah hian Isuan Kana khuaa innei a lawmpui thu te kha ṭanchhan tehah in neih a. Tih tak emah chuan khata innei te kha Kohhran dan awm hma thil vek a sin. Duh leh rem tak a an innei kha Isua pawhin a lawmpui mai zawk a nih kha. Ṭhenkhat Kohhran dan ang a an inneih duh vang ringawt a rilru tak a Pathian hlauhna nei a zeng pawh ni si lo, 'Pathian, Pathian' an ti a. Kohhran dan angin an innei tê tê a, an mit ngo rang pawhin Pathian lam an melh chuang bawk si lo. Kohhran lahin chaw tak khukin in khukpui lehnghal. In Kohhran pawh hi engti Kohhran nge maw ni ngai le?

"Tih tak emah chnan in sawi zin ber Pawla pawhin, 'innei rawh se, khum chu tibawlhhlawa lohin awm rawh se' a ti mai a nih kha. 'Dan e, hrai e, ba le,' engmah a sawi lo. A naherawhchu, dam-chhung thil tak tak a nih avangin upain 'lawm ang a ban leh mai mai theih a ni lo' an tih hi a dik a. Chuvangin, nupa karah 'hmangaihna' hi hlimna leh inremna thlentu a nih avangin inhmangaih lo chu innei suh se. Ṭhenkhat-in Kohhran dan ang an tlin loh avangin innei tum er teh tawh pawh an han ṭhulh leh vel a. A ṭhente lah man leh mual duh ang intlak theih loh avang ringawtin an tlawlh leh ta te hian hmangaihna an nei lo tih a mualpho ngawtin ka hria. Nang pawhin Kohhran huang

chhung a ka awm loh avang ringawt a min iai hi min hmangaih lo tawp niin ka hria. Pathian rawng bawl lovin Kohhran rawng i bawl a. Hei leh chen hi ka ngaichang tawh chia, tun achinah chuan i hnenah ka sawi tam tawh lo ang. A nih nih kan ni tawh anga a ni mai. Hmeichhe pakhatin maw ka bum e, te min han tih vei chu. Ka thawk ang a ka ri sawk sawk mai tur a sin," tiin Liankhuma thinrim chu a âng bawrh bawrh mai a.

Thankimi chuan a khing zawng a chhan loh hram hram a tum a. Fiamthu hian, "Hei, Pathian thu pawh i lo hriat tawh khawp hi maw le, mi hnial nan reng reng pawh rawn chhiar leh ang che," a han ti dêk dêk a, Liankhuma chuan, "Min tiel khanglang suh aw, ka thawk ang a kan ri rum rum mai tur a nia. Hmangaihna beidawng thinrim i tawn zawngin damin i khawchhuak dawn hauh lo a nia," a tibung ta vat mai a. Thankimi chuan hlauthawng leh lungngai mitmei hian a en a, mittui tling piau chung hian, "Khuma, khawngaihtakin, tun ṭum chauh chu ka ṭawng lo ngaithla hram ta che," tiin mangang aw khur leh lek hian a puan tah lai chawl meuhin Liankhuma zahngaihna chu a dil a. A kutzungṭang ulh niap niap chung hian, "Ka hmangaihna awmzia hi eng a ti nge chu leh chen i hriat thiam theih loh tak chu aw, ka mang a va han ang em! Kohhran zawh fiah khawp a i lak a ka mualphona kha ka hmangaih avang che a ni tih i hre thei si lo. Tun thleng a ka puanhmawr pawh tuma deh lo a ka in-

vawng thianghlim te hi i tan vek a ni a sin. Tih tak emah chuan Kohhran leh khawtlang pawhin i lakah hian thianghlim tawh lo angin min lo ngai ta pawh ni se, Pathian mit hmuh a ka la thianghlim tho chuan pawi ka ti hlei nem. Mihring mit hmuh a lang mawi tur ringawtin Pathian ka ring lo a, Kohhran a tlangtlak nan thianghlimna hi ka um hek lo.

"Eng a ti nge sual kawng zawh tur ringawt a ka tan a thlemtu i nih? Mite min rin tawh lohna denchhenin sual lam ka pan thei lo. Ka hmingchhiatna chu sual tihpuitlin nan a hmang lovin sual dai theu nan min hmanpui ta zawk che. Kan inhmangaihna hi Kristaah a ni theih hi ka duhthusam a ni a. Tunah hian Pathianah tharna chu nei la chuan Kohhran dan ang a inneih kher pawh ka phut chuang reng hlei nem. I tlangval lai ngei a i nunin nan thar a neih chuan, nupa kan nih phat aṭang pawhin Krista hmangaihnaah nghet takin lungphum pakhat chungah kan innghet nghal thei dawn a. Tichuan, nupa inrem leh lungrual, hmangaihna dik tak nen a inkawp kan ni dawn a lawm. Chuvang chuan Pathian thu pawhin, 'i tlangval laiin i Siamtu hre reng rawh' a tih kha. He i hun ṭhaber a Pathian i hmuh phawt chuan hlim takin a rawng kan bawl dun ang a, kan inneih hnu-ah pawh kan hlian dun deuh deuh zel dawn a sin. Chhangchhiat hnu a Pathiana lawm ta em em chu tam teh reng e. Mahse nula tlangval kan nih lai ngei a kan chau

chuan kan hlim zawk dawn lawm ni? Heti chung hian innei ta pawh ni ila, nang chu i lungawi tho mai thei e, mahse kei chu ka rilru chhuugril takah ka hlim ve chuang dawn si lo.

"Pathian i hmuh ve hmaloh chuan, hmangaih em em che mahila, lehlamah min tilungngaitu mai i ni zawk. Khuma, ka hmangaihna che hi hre thiam tawh la ka va han ti tak em! Sual ka duh loh a-vang a min hmangaihna hi paih bovin, hmelma ang hialin min en mah la, kei chuan ka hmangaih tho tho ang che. I mi huatna a pun zawh poh leh kei chuan i thlarau tan leh i taksa tan theihtawp ka chhuah deuh deuh ang. Ka hmangaihna che hi chatuan a tan a ni si a," a ti ngawih ngawih a. Liankhuma chuan ngun takin a lo ngaithla a. A ṭawng ve leh hma-in Thankimi pa mei kawng sial haw hnuhnung chu a lo thleng ve ta a.

Chumi ni chuan Thankimi mangan chuan a vawrtawp a thleng ta. Liankhuma a hmangaihna a sangin anin a hmangaih dan a hre thiam thei si lo. Chumi zan zanriah ei kham veleh a pa (a nu u pasal kha) a pan leh ta chawt a. A pa hnenah chuan, "Ka pa, ka mang a ang em mai engtin nge ka tih ang? A thinlung a khauh si, a mi hmangaihna a sangin kei lah chuan ka hmangaih lo thei bik bawk si lo. Ka hun zawng zawng a tan ṭawngṭai nan ka hmang zo a. Pathian lah chu biak ṭhelh ang maiin a reh vang vang mai bawk si a. Ka bei a dawng, min thlah thei se la chuan eng pawh ni tur, mahse

min thlah thei chuang bawk si lo. Keiin ngaihsak lo ngawt dawn ila, anin min thlah theih chuan si loh chuan min tibuai tho tho dawnin ka hre si a. A kut tuar mai pawh ka hlauthawng hlel ta lo e. Keiin ka hmangaih ve em em tho si avang leh amah ka hlauh avangin ka thianghlimna ven zawh loh palh mai pawh ka hlauthawng hlel ta lo. Khati zai kha keia kar min duh der vetu ka lo tibeidawng tawh a. Ani erawh hi chu ka pasal tur a nih ka ring si, chu tak chu ka tan chak lohna thlentu a ni thei ta a. Ka pasal tur a nih ka rinna chu kalpuiin nei ta ngawt ila, tuna a rilru hi a paih chuan si loh chuan hlim theiin ka inring bawk si lo. Awm ngaihna ka hre lo, ka pa, min han ṭawngṭai ngawt mai teh," a ti a.

A pa chuan, "E..., mangang lul lo e, Pathian a awm a lawm. I mangan tawp hi Pathianin a nghak pawh a ni thei a sin. A nih khawnge, i han ṭawngṭai dawn teh ang aw. *'Aw, ka Lalpa leh ka Pathian, chungnungbera bihrukna hmun a Awma chuan, he ka fanu tan a ka dilna hi ngaithla la, malsawm ang che. Chak lohna phuar vel a awm mihring sual lam la pan hi, tung ding a sual pumpelhtir turin nang lo chu belh tur kan hmu lo. A nulat vanglai ni-a i rawng a bawlna chhuanawm lah tak chu nangin mal i sawmin i thiltihtheihna chuan thinlung sak leh khauh te a ko haw a. Mahse chungte tan a thlarau lam chawhlui thianghlim hlui turin he ka fanu-a kut chak lo tak hi i tufa atan a tling lo. Nang i inrawlh loh chuan a chauh-*

san ang chia, a tluksan ang che. Chuvangin, aw Lalpa, a hmabak ko tak leh mihringte tihtheih rual loh hi hma rawn lak sak ang che.

'Tin, khawvel a mihring dan ang a nu-leh-pa ni tur a i mi ruatte an nih chuan, an at ang a an hriat thiam loh thu thawiin hrilh suh la, mi a hriat thiam zawng turin puang chhuak ang che. I mit hmuhah i thianghlimna dan chu zawhin, nupa ni tur a i ruatte an nih pawhin, i hmangaihna 'Lal dan' ang a kal a, i hmangaihna palai hmel lan hmaloh a nangma tan chauh a an nun theih nan, nangin i kut thianghlimah kawl ang che. Tin, he ka fanu rilru hahna leh mang-anna zawng zawngah hian hlimna hriak rawn chulh la, nangman rawn hneh sak ang che," tiin.

A pa ṭawngṭai zawh chuan Thankimi chu a thaw huai a. A pa chuan, "I beidawng hulhual tawh em ni?" tiin a zawt a. Thankimi chuan, "Dawng teh thlawt lem lo e. Mahse keia finna ringawt hi chuan a tihngaihna tak ka hre tawh lo. Amah a hnial-hratin hnial khan a thiam ang reng si. Tunah lo piangthar ta se chuan mi ṭangkai tak pawh a nih a rinawm a. A pianphungah reng reng mi taima leh mi rilru nghet a ni a. A â teh chiam bawk si lo nen, chhawrthlak ngawtin ka ring," a ti a. A pa chuan, "A nih pasalah i duh ve reng reng em?" tiin a ban zawt leh a. Thankimi chuan, "Ka mihrinna ringawt hi chuan ka hnial hranpa lem lo. Amah tlangval chhuanawm pawl leh khawtlanga tlangval

tlawmngai vawrh chhuah te an lo ni bawk a. Chuachhapah an in lam khawsak a chhe zawk zawk lem lo bawk a.

"Pathianah innghat nghet em lo phei ila chuan hmanah hmanah ka chhe daih tawh ang. Mahse Pathian ka hlauh em avangin tun hi ka la thleng thei a ni zawk chauh a. A dik takin ka tleirawl chhuah tirh aṭanga a ruk a ka ngaihzawng ve ber ṭhin a ni a. Mahse anni an lo khawvel mi bakah kei heti hi ka ni a, ngaihbel tur pawhin ka mitmei hi vawi khatmah a la hmuh ka ring lo a. Mahse hetia min hmangaih ve takah si hi chuan, keia rilru-a hmangaihna riak sa lo awm ve bawk si chu a chawk tho lo thei lo a. Nula ṭhenkhat angte hi chu ni ila chu ka him tawh hauh lo ang. Mi a hmangaih dan teh thut hi a tum lawk vang reng ni lova, vawi leh khata vawm bei ang mai a min hmangaih ta a nih avangin Pathian hnathawh niin ka ring tlat a. Tin, hmana i hnen a ka sawi tawh ang khan— Ka pasal tur chungchang a Pathian ka dil ang a ka tleirawl chhuahpui ngei kha ka pasal atan a Pathian rawn tirh niin ka ring a. Mahse amah a khawvel si avangin nupa lungrual kan nih theihna tura a mi hmangaihna chu denchhen a Pathian lam hawitir zet a, chuta innei tur chauh ni-a ka inrin avangin, Pathian lam hawitir ka tum tih pawh i hai loh kha. Chu chu ka dinhmun a nih ve bawk avang chuan ka mang a ti ang lehzual bawk a lawm maw le," a ti a.

A pa chuan, "Pathian hnen a inhlan bang lovin lo ţang fan fan la, Pathian a la hmu chêk ang. Hmana ka sawi ţawh ang khan hmun fianrial zawnpui hauh lo la. Ţunah chuan Pathian a rawn inrawlh dawn dawn tawhin ka ring tlat a ni. A ţanpuina dil a ţau au na na na ia, rei min hlamchhiah lo ang e," a ti a. Thankimi chu a pa ţawngţaina avang a hahdam huaiin a haw ta a. An in a thlen chuan a han ţawngţai leh a.

13. "KA HMANGAIH CHAUH LO CHU"

IANKHUMA khawilo kal haw hi Kapṭhuaman a lo hmu a. "Khuma, min lo nghak lawk teh. Zanin zan riah ei kham veleh kan inah lo kal vat ang che aw. Thupui deuh tak ngaihtuah tur a awm ka ti, ka lo nghak reng dawn che a nia, rawn muangchang hauh suh ang che," a ti a. Liankhuma chuan, "A va han pawimawh awm ve! Eng lam thupui rel tur nge awm ta? A lawmawm lam a ni phawt ang chu maw?" a ti a. Kapṭhuama chuan, A lawmawm lamah nge maw kan chhal dawn a, a lawmawm lo lamah le. Lo leng phawt la, i la hre mai ang," a ti a. Zanriah ei kham veleh Liankhuma chu Kapṭhuama te inah a kal ta nghal a. An inchâr thlang lam a Kapṭhuama khumah chuan bawk dun-in Rozami lehkha chu an chhiar dun a. Chu lehkha chu chumi ni-a Kapṭhuama hmuh chu a ni a. Liankhuma chuan uluk lehzualin amahin a han chhiar ve leh a:-

"Duhlai lungkham Thuama,

Kan inthuthlunna chu chhungril lamah kawpkai tawh mah se, pawn lam taksa nen a la famkim si loh chuan thlamuanna tak tak a awm thei rih lo zawng a nih hi. Chu kan famkim hun tur chu nghakin ni leh thlate rei ti hle chungin hun hla zawk kan thlir dun hram a. Then leh rual lak a ka mawi loh hlau-in nang pawhin ka inpuahchah

chhuah hun min ngaithla a. Mahse e..., hei, inleng ka nei leh ta. Mahse nangmah avangin ka la inpuah-chah chhuah lohna chu chhuanlam a hmangin ka nu leh ka pa min tirh luihna chu hnial ka tum a. Tunah rih chuan engmah an la sawi ri lo na a, min tir lui ngei dawn tih ka hai lo.

"Chuvangin, a rang thei ang berin palai rawn tir vat ang che. Nang ka neih che chu ka chhungten rem an ti lo a nih pawhin mi dang laka ka fihlim theihna kawng a ni mahna. Chung ka inlengte chu ka mitmei hmu leh ka kamkeu avang a lo leng an ni lo tih erawh chu lo hre duh hram ang che aw. I palai hmel chauh lo chu ka tan chuan chhiattu zualko vek an ni si a. Amaherawhchu, palai rawn tir ve tur che chuan ka han ti tak na che a, beidawngin an haw leh ang tih chu hriat sa a ni bawk si. A chhan chu : Hman ni khan ka u-in ka thul a lo hai a, i lehkha min rawn thawn ka dah that leh ka chhan lehna tur che ka ziak sa ka la thawn hman si loh nen a ching chhuak a. Chumi thuah chuan ka u nen pawh kan inkhak deuh nghe nghe a. Ka u lah chuan lo dah tha leh si lovin a nupui (kan monu)-in a lo chhiar ve a. Ani lah chuan mi-tin mi-tang hnenah a lo sawi zel zul lehnghal vei nen. Kan inkar thu pawh hre lo a hlei (thelh) an awm ta lo.

"Ka pa zurui pawhin a beidawnthlak lamin i nming a chham chhuah phah ta hial a. Mahse ka chhungte lakah beidawng mah la, kei chuan ka tibeidawng lo

ang che. Hlawhchham tur sa tih inhre chung reng a palai tirh chu a chakawm hauh lo ang tih chu ka hai lo. Mahse chung i palaite chu mi dang ka hnial thlakna remchang a nih dawn bakah ka nulatna a venhim phah dawn a. Mi dang nei turin mi an turin an hmelsen pawh ka hmu ang tih ka hria. Mahse palai dang ttbeidawngtu an nih dawn avangin, ka tan himna kulhpui an ni dawn tih hria-in rawn tir ngei ngei ang che aw. Chu bakah i aiawh palai hmel ringawt pawh chu ka tan thlamuanna thuchah kengtu ennawm an ni dawn si a. Thuama, ka mang a va han ang tak em!

"Kan inneih hun tur hi thlirin ni tin a min awm hlimtu a ni thin a. Vawiin thleng pawh hian ka bei chu a la dawng chuang lo. Mahse ka hun tawng hian min tithlaphang thin em a ni. Nula ka nihna hi min tihlimtu chu ni mah se, lehlamah chuan min tilungngaitu leh min tahtirtu mai a niin, khawvel dan angin ka nulatna hian mi dang tan kawng a hawng tel lo thei si lo. Kei lah chuan i tan chauh ka hawng bawk si. He thilah chauh hi chuan he khuarel hi ka va han ngaithiam lo tak em! Thuama, engtikah nge chu i tan chauh a ka kawng hawnah chuan i rawn luh ang a, mi dang chu kawng kan kharkhum theih dawn le! Sawi tur a va han tam tehlul ngai ve le. Mahse chu thu hmanhmawh chauh chu ka sawi rih ang e, a dang sawina hun chu a la awm leh chek ang chu maw. Tawk ti lo chungin ka titawp rih ang e.

Dam takin mangtha aw,
I hmangaih **Rozami**."

Kapihuama chuan, "Kha kha a thu kalhmang chu a ni ta a. Palai chu tir ve teh reng mahila, hlawhchham tur tih hriat sa reng a tirh chu a hah thlawnthlak bakah a tlawmngaihthlakin a mualphothlak si a. Pakhat lak a hnawn tawh lah hian a nula nazah zawng hian 'ka induh loh hmuh e' ti niawm fahran hian an dinhmun hre hawt si lovin mi hi an induh loh hmuh ang mai mai a. Mihring hi mahni tawkah induhna kan nei ṭheuh a. Chuvangin, hnawng tur ringawt a palai tirh chu ka thanat zawng tak a ni. Mahse 'rawn tir rawh' tina ngawih ngawih a ka tirh si loh chuan, hlauhthawn thil lo thleng palh ta se, ka inchhir leh ang tih chu ka hlau bawk si a. Eng nge nang i ngaihdan ni reng reng le?" tiin Liankhuma chu a râwn a.

Liankhuma chuan, "Ka ngaihdan chuan, hetia khaw khat nula chhuanvawr ve meuh siin a ni ni-a a rawn ngen tak hialah che hi chuan a mangang hle a ni tih chu a lang reng mai a. I palaite chu hlawhchham ta, teh reng pawh ni se, amah Rozami'n neih che a duh ngawih ngawih tih leh, a chhungte zawkin an hnar che tih chu kar lo-ah a tlangthang thuai ngei ang a. Chuti a nih chuan i tan engmah a zahthlakna tur leh i mualphona tur a awmin ka hre chuang lo. Eng nge maw tak tak le a, 'mipa leh lawichal chu hnawn dan' tih kumkhua a ni a. Nang phei chu i hmangaih berin neih ngei che a duh avanga a inlêng dangte hnarna fung remchangah zah Bosalin a rawn sawm che a ni tawh a, leng vat

ila a ni mai. A thu ang i zawm loh chuan, a beidawng hian 'min duh ta lo a ni ang e' tiin pasal te hi a nei tak tak mai tur a sin," a tih avang chuañ a rang thei ang ber a palai tirh chu an tum a.

Inrinni zan zanriah ei lai chuan Rozami pa chuan, "I nu leh i pa hian i nawmsakna tur kan duhsak che a. Sailo ni leh thla kar a leng kan phu loh sum tam nen nang a kara pakar an rawn duh der che a, lawm hlum dawn la a ni mai. Tuna tak a nu leh pa thu 'ka hnial e' i han tih ni. Tunlai ṭhangtharho hi in huaisar ta lua. Hmanlai hun kha zawngah khan nu leh pa ṭha tihna mualah sawi leh sel nei lovin nula kha zawng kha an liam tawh a. Atir chuan hreh deuh ṭhin mah se, nu leh pa ṭha tihna lam a kal hmeichhia inchhir leh ta tu an awm ka hre ngai law. Hmanah lah khan kan phu loh pui kan tibeidawng tawh a, khaw hawina min hriattir dawn hlei nem. Ṭha kan tihna-ah chuan 'ka hnial e' ti tur em i nih tehchai. I nei ngei ngei tur a ni" a ti hmuar hmuar a.

Rozami chuan chaw a ei thei ta lo a, ei chanve pawh tling lo-ah a tho ta nalh a. A thawh pah chuan, **Ka hmangaih chauh lo chu** neih ka tum lo. In mi duhsakna hi ka tan chuan hmelma inhrai hlum tumna tûr phul chaw inhlui ang lek a ni. Thihna kawng aia kal chakawm loh zawk kawngah ka kal thei lo," a ti a. A pa chuan, "E, e, ê . , i mi han ṭawngkhum duh dan chu(h). I nu leh pa hi maw hmelma nen a min tehkhin, mihurnu, i san Kapṭhuama

zawng i nei hlek hlei lo ang e. Chaw seh sawm a ka chawm lenin maw 'nu leh pa thu ka hnial e' han tih chu. Ani khaw te lal zalen mitha satliah fapa ringawt zawngin palai kawn khar pawh rawn tir mah se, se sawm man pawhin ka hralh chai hle lo'ng che. Han ṭawng leh te dêk, hmui hlei hma hlei pu lovin ka hlap chiam bei bui mai tur che a sin," a ti tun tun a.

Rozami chu mittui tla zawih zawih chungin a chhuak ta a. Thanṭhuami te in a pan nghal vang vang a. Thanṭhuami zanriah ei kham tuiumhunhmun a lo ding chu kawmchar lamah a kuah phei a. "Ṭhuami ṭhian, kei zawng ka mang a ang em mai. Ka pa-in pasal nei turin min tir nasa lutuk a engtin nge ka tih ang, Ṭhuama tan ka indah nghet tawh si a. Ani lah chu khaw dang hawi lovin keimah avangin tlang val a la hmang chu a ni bawk si a. Palai rawn tir vat tur a ka lehkhathawn kha a lo hmu lo em ni ang? Aw..., min hnemin, nang ka ṭhian ṭhaber ta hian ka thlamuanna tur thu min hrilh tur i hre lu lo em ni?" tiin mangang aw khur zawih zawih chungin a ṭhiannu Thanṭhuami chu a kuah a.

Thanṭhuami chuan, "Zaninah i pan a tir leh che em ni, engtin nge a tih che?" a ti a. Ani chuan "Tir nasa lutuk, zanin chang pawh a la ni lo ang kei zawng kan in chhung hrehawm ka ti em mai Thuamiṭhian, ka va han vanduai tak em!" a ti a. Thanṭhuami chuan, "Palai tir tur a i lehkhathawn

chu a lo hmu a ni ang, ka pa (Kapṭhuama te khuan Thanṭhuami nu laizawn pasal) a lo thleng a. I lo lut khan khua i hawi lo em a i hmu lo a nih kha. Saw, tapaia saw a ṭhut reng saw. Lo len tum a lo kal a nia lawm. Naktuk zingah ka pa nen emaw an lo len ka ring," a ti a. Chu ringawt pawh chuan Rozami chu a thlamuan huai huai a. Mahse a rilru pangkhingah chuan — Engzat pawh lenpuiin, an ṭawngkam thiam vawr tawp nen a pa chu dil mah se, an hlawhtling chuang dawn lo tih a hriat lawk avangin a rilru chu a tihlim tak tak chuang lo.

Rozami leh Thanṭhuamin an sawi duh an sawi zawh hnu chuan Kapṭhuama ni pasal chu Rozami chuan hmel hlim tak hian a va be sawt sawt a. Kapṭhuama te chhung chanchin te a zawt luam a. Kapṭhuama ni pasal chuan, "Rozami maw i nih a? I hming chauh hi chu keini chhung chuan kan hre lar teh a sin, zuk ni tak che chuan, i hmel enin lar awm pawh i ni reng tak e a. Hei, kawm che pawh ka duh hle a, i kawm theih ang emaw chu le?" a ti a Rozami chuan engkim hre sa an nih chu hre hlawm mah se, zak deuh hlek chung hian, "Eng nge kan kawm theih loh lêm ang. Keini tehlul min kawm duh phawt chuan kan inkawm tur a lawm. Zanin hi a remchan zan tak pawh a ni ang, inkhawm pawh ka tum loh zan tak a nia sin," a ti a. Tichuan, inchâr lamah an inzui chhuak a, leikapui a ding dunin Kapṭhuama ni pasal chuan a lo kal chhan chu chiang takin a hrilh a.

Rozami chuan a dinhmun leh chumi zana a pa tihdan te a hrilh vek hnu chuan, "Ṭhuama hnen a ka rawn sawi tawh ang khan, hlawhtlin inring a rawn leng tur a ti che u pawh ka ni lo a. Mi dang mi neih luihtir an tumna hnialthlak ṭanfung remchangah chauh a ni zawk a. Nangni ber in rawn len a, mi zawh chian ṭul ti lo khawp a ka duh tih an hriat chian si chuan, ka chhung te chu mi dang mi neihtir an tumna kawngah ka hnial huai thei dawn a. Chu phei chu thu tenau-ah ka ngai zawk a. In rawn len ngei ka duh nachhan zawk tak chu — Mihring chin hriat a ni lo a, Ṭhuama nen hian a ruk a inhruai te a la ṭul thut mai thei a. Palai hmel vawi khat pawh lang si lova inhruai rikngawt hi zawng a tu ve ve tan pawh nawm lohna lai a awm a. Chhungte an zahawm dan a chungchuang bik ṭhin em mai e, tih thu-ah in rawn len ve reng reng hi ka duh nachhan tak chu a ni zawk. Ka sawi tawh ang khan, tunah kher ka duh nachhan pawh ka sawi tawh ang khan, palai dang hnarna remchang a nih theih ka beisei e, ka tih tawh kha.

"Khi leh chen aṭang a hlawhchham tur tihhriat sa reng a ngal-tha hah a kei tehlul avang a i lo kal hi ka minat tak tak che a. Hlawhtling dawn lo mah ula, lo len chu ṭhulh chuang hauh suh ang che u, ka lo beisei tlat dawn che u a nia. Tunah hlawhchham rih mah ula, hlawhchhamah pawh inngai reng reng suh ang che u. Mi dang inti hlawhchham kha in hlawhtlinna a nih dawn avangin ka

tan in pawimawh em em a ni," a ti lawm lawm a.

A tuk Chawlhni zing tukṭhuan ei hma chuan Kapṭhuama palaite chu Rozami te tapai sut bul dawhchho hmawrah ṭhu-in titi phungleng an sawi hnu-ah Thanṭhuami pa chuan, "Hei le, Hnunapa, kan thu dang alai chuan—Kan pu Kapṭhuama tan Zami chu rawn ngaizawng ta miau si hek i, 'zah fakah lu em chhum suh' tiin kan rawn inhmaithinghawn ta ngawt zawng a nih hi. In mi khawngaihna avangin hlawhchham kan tum hauh lo a nia," a han ti a. Rozami pa chuan, "A ni tak maw, keini akar a fa rawn duh der ve ta chu mumang te pawh zu ang rum rum a. Ṭhuamipa, hei tuibur hi han hmuam teh u. Chu Kapṭhuama in tih chu in pu Phunga fapa a ni maw?" tiin a han zawt tê tê a Anni chuan, "Ni e, a fa hming koh a ni," a ti a. Rozami pa chuan, "Phunga fapa a nih chuan a fel viau dawn chu. Khaw khat a cheng kan ni lo na-in Phunga kha a tlawmngaih leh chak mi tin hrilfak tling a ni a. Keini takngial pawhin khual khaw lam sau aṭang pawhin a chanchin kan lo hre phak hial a. Anni fa te chu kan phu rual em an nih ang le. Rozam, hei inlêng duhawm tak kan neih hi, 'chalmar thingpui' ngat kha han lum teh. A nih leh chutia 'min rawn rim der ve duh ta chu eng nge in rawn inhuam dan ni a, in rawn puanhnuai ve?" tiin a han zawt nghal a.

A engamah hmaa man leh mual a an inhuam dan a hre duh hmasa ta ber chu mak ti deuh hlek

chungin Kapṭhuama ni pasal (mikhual zawk) chuan "A..., chutin eng rawn lenpui pawh kan nei hran lo. Min lo duh der ve te a nih ngai erawh chuan duhber man atan nafam chuan in sah ang angah tlan kan tum bik lo ang. Amaherawhchu, ṭhenrual ṭha zarah vawiin ni thleng a hâk chham lo leh meialh en lova nung ve hram hram kan ni a. Eng han chhuan tur nei mah suh i la, Zami chu ngaizawng ta miau si hek i, man leh mual lamah zawng harsatna a awm bik em lo ang chu maw, kan ti deuh a. Kan sawi tawh ang khan, in khawngaihna kan rawn ṭahawhin chhungkhat a insiam te hi an duh ve mial dah law maw tiin inpui sang kan rawn kai ta chawt mai a nih ber awm hi maw. Man leh mual thu-ah zawng in thliah ang zah zahah tlanchhiat kan tum phal lo ang. Mahni neihin a tlin tak loh leh laina ta pawh kan hnik zel tawh mai ang chu kan ti. Hlawhtlinna thu chauh lo chu engmah dang hawn tum hauh lovin khi leh chen aṭang khian in khawngaihna kan rawn dil ta a nih ber hi maw," a ti a.

Rozami pa chuan, "Chu lo a liam, ṭhi leh dar pawh man phak ve hlei lo tur keini akar a fa te man a neih thinglung-khawn pawh huam a min rawn dil der duh ta chu kan hnial rual em in nih ang le. Amaherawhchu, hei, chhungkua pawh kan kim lo a, a hmingin pi leh pu te pawh kan nei ve a. Vawiin lamah kan lo inbe khawm ve ang a. In lo kalna pawh a hla a, muanchanpui chi pawh zu ni lo che

u a. Naktuk khua lo var leh tê tê se, in rawn bengvar leh a ni ang chu ṭi rawh, Ṭhuamipa," a han ti a. Tichuan, thingpui an han tuihnih tê tê a. Chumi chhung chuan titi dang an han rawlh leh rih a. Thingpui in zawh chuan an nuphal dunin an chai chhuak ta a.

Thawhṭanni zinga Rozami leh Thanṭhuami buhzing phur chu an pahnih chauhin an kal dun a. Rozami chuan, "Ih maw Ṭhuamṭhian, nizan leng haw hnu khan ka pa nen kan inhnial leh hrep pek a. Hetia a rawn leng ve ta hi ka pa chuan 'i zai a ni e' min ti a. Kei chuan, ka zai a ni emaw, kei chuan ka hmangaih te an nih leh nih loh chauh a ni ka ngaihtuah ni' ka ti a. Mahse nizanah zawng thinrim a inhnial kan ni lo a, atir chuan a han ling leh dawn mai pek a. Mahse englai mah a ṭawng ve ngai lo k'u Hnuna a lo ṭawng ve khiah mai a. K'u Rohnuna chuan, 'Mahni fa te a pumpa tirh ṭhat a intirh reng reng awm lova, a vau a zawng hlir a in-ânkhum leh chiam chiam mai ṭhin zawng tu fanu hian nge ngaithiam se i tih? Tih tak emah chuan nula upa leh lêngṭul pawh a la ni lo a. I tir a nih leh thu ṭha leh thinrim lovin an thatho theihna tur zawngin tir ṭha hle hle la. Nang alova seh ngam hmelsen nen a inpawng vau leh chiam mai ṭhin. An thinrim ve deuh leh a aia hleihluakin i thinrim zawk bawk si a, ka pa zawng fate deh dan i thiam lo em mai," a lo ti ve khiah a, ka lawm tak tak a ni.

"Chutia ka û a lo ṭawng takah chuan ka pa

chu a dai ve leh ta a. Aw nem tak hian, 'Rozam, chu, kan tiam angin kar lehah chuan an rawn lang leh dawn a nia, engtin nge kan lo chhan dawn? Kan thu chu hnial fithlak i tum tlat em ni?" a ti ve vei duai duai a. Kei chuan, 'chuti tak a in duh leh nangmahnin nei ula ti nia. Mi dang lem an rawn lenin ṭawngkam khat pawhin min rawn duh si lo a. Tute pawh ni se, ka mi duh zawng an ni emaw ni lo emaw, pasal neih ka la duh lo, ka la in-puahchah chhuah lo bakah nulat ka la duh rih reng reng. Mi pakhat chauh lak a inpeih lo ka ni lo, tu lakah pawh ka la inpeih chuang lo. Pasal neih hun ni-a ka inhriat hunah chuan in mi tirhna lam lamah pawh kan la kal tur a lawm. Mahse tunah zawng ka la leng rih dawn. A reng reng thu-ah inchhung-khur ngelnghet deuh leh man leh mual rawn lenpui tam thei apiang lakah min tir a, mihring lam tumah in en duh lo a. Mihring lam thlir duh lo e tilovin tuna ka inleng hnuhnung pawhin in ngen zah zah rawn tlin huam a lo leng an ni ve bawk a. Ṭawng-kam khat pawhin min rawn der leh lawi si lo. In mi tirhna-ah hian kal ngam pawh harsa ka ti. Hnian a in mi tirh chiamna lah kha reilote-ah nula dang lakah a mualpho-in a lo laklawh ru reng kha niin. Tuna in mi tirhna pawh hi eng chauh nge a an dawn in hre hlei nem,' ka ti ve hrep a. Nizan zawng a zaidam lai denchhenin ka ṭawng ve phiar phiar a. Nula ṭawng a mawi lo tak tak te pawh ka mawi hial ta awm e

"Ka pa chuan, 'kan thu i hnial fo dawn zawngin hre rawh, i la rethei hle mai tur a nia. I nu leh pa ang a hmangaihtu che hi kawl pawh vel la i hmu hlek hlei lo ang e. Keinin pasal kan zawn sak loh che zawngin pasal pawh va hmu zo ngût suh che. Ti hian i leng rawlai mai mai ang a, a tawpah pathlawi sawn i la pai ang a, fa chuam pawm chungin nuṭa belin i la awm ang a, keinin kan dampui tawh si lo ang chia, i inchhirin ban a la chen mai tur a sin' min ti a. Mahse ka chhang leh duh ta lem hlei lo a. Ka pa chu ka tihbeidawn theih avangin Ṭhuama pawh chu hlawhtling bik dawn lo mah se, ka awm a nuam ta huai huai a. Tukin hi i pa te pahnih lo len leh hun tur a ka pa tiam hun a ni a. An hnenah kei chuan engmah ka sawi thei dawn lo a. Chuvangin, i pate hnenah chuan mi dang pawh an hlawhtlin bik loh thu chu i lo hrilh dawn nia. Palai an rawn tihbeidawn avangin an hlawhtling tho a ni tih an lo hre lo palh ang e. Nizan khan Ṭhuama lehkha tur tawi tê ka ziak a, nakinah naupang ka rawn pektir ang chia, i pa chu i lo thawn dawn nia," a ti a, tlang an chhuak ta a.

Rozami sawi lawk ang ngeiin Kapṭhuama palaite chu hlawhchhamin a lo ṭin ngei a. Mahse Rozami chuan tu dang mah a tum lo tih an hriat avangin rilru hahdam takin an awm tho a. Chuta ṭang chuan Rozami chuan Kapṭhuama chauh lo chu tumah neih a tum lo tih a tlangthang ta nghal a. Mahse nula tlawng awl a la nih ve chhung si erawh chuan, nula ṭha leh fel na na na chuan inleng chuangkai a haih chham chuang lo. A rilru kawih her tum a herhtu lah a bosal chuang hek lo.

14. "I DUHZAWNG TI TURIN..."

IANKHUMA mei kawng sial haw·in Thankimi a kawm hnu ni hnih ni thum lek aṭang chuan Liankhuma chu khawsikin a na ta vak mai a. Hlauhthawnawm khawpa a khumbeh avangin Thankimi pawh chuan mi dang mitmei veng tak chungin a tlawh ṭhin a. Liankhuma lah chuan a ngaih em em si avangin a chang leh a kohtir thul, a ṭawngvaiah lam a chham chhuak thawm nen. Thankimi chuan Liankhuma dam ta lo thut mai chu Pathian kohna kawng khatah ruatin a ṭawngṭaina-ah pawh a chham chhuak tel a. A ngaihdan takah phei chuan— Pathian a hmuh theihna tur chauh pawh ni lovin, Pathianin Thankimi a venhimna tur a Liankhuma suahsual rawngbawl tumna phuar nan a tih ni ngeiin a ring a.

Mahse Liankhuma chuan chu chu a ring ve ther tê lo. "Natnate chu khawvel hri a lawm, nat chang a awm a, khawvela kan awm chhung a mihringte tuar tur a leilung hrin Pathian remtih ve reng a ni. Evi leh Adama aṭang tawh a mihring chung a thil thleng pangngai, miṭhate leh misualte pawhin angkhat a kan tawh tur a kan nun chhung hun tihrehawmtu pakhat a ni ve hrim hrim zawk. Chu chu a dikzia tilangtu pawh— Khawvelah misual chauh hi an na ṭhin bik lo a. Miṭhate hlei hlei hi an bawrhsawmin an nun thlengin a tawi zawk mah fo a. Unau piangza zingah ni se, a fel leh duhawm awm hi a nun tawiah an ṭang duh tih pawh kan hai hlei nem," tiin a ṭang ve tlat mai a.

Chumi ṭhal lai chuan lo hal hun tawhah ruah a sur duh ta hle mai a. Ṭhal lai a pumpa fur chhe lai ang hrimin ruahtui a nghal viau mai a. Khawtlang pawh an mangangin, 'Khiangrepni-ah buh chi chawi chawpin kan hal thei chêk ang chu,' tiin an inhnem ringawt tawh a. Isua sun ni (Good Friday) pawh an hlat tawh lo hle a. Chutih lai chuan tlemin ruahtui a tla tlem ta deuh a. Khua-in san lam a pan tâk deuh avang chuan an thlamuang leh ta deuh a. Khua a han dur leh hlek lahin ṭhawnawp ngang an ni tawh a, an lo hal châk chu an za sek zel a. 'Khaw chin leh nau chin a hriat loh' tih kumkhua a nih avangin ni thum lek sa-ah lo hal zai an rel ta a. Chutih lai chuan Liankhuma nâ pawh a lo changkang tawh deuh a.

Lo hal ni chuan Liankhuma damkawr theithur châk chu lo hal en pah a an ramhuan ser tang rah vai turin chemtê leh chi-thak nen a thawk chhuak a. Kawng kam a hmuṭau hmin la awmchhunte chu a ei thla zauh zauh a. An huan luh dawn ṭep a sekhupkhawn hrul a hmuṭau hmin pawr ṭha zet mai lawh tuma a ban lai tak chuan, mi pakhat mipa hmelpu, hmel ngainatawm tak hian hlim hmel tak chungin, chuti lai tlangsam (pholeng) buk chung rawn thawi phei vaih a, hmar lam aṭang a lo kal hian, **"I duh zawng ti turin ka lo kal e,"** tiin chiang tak a rawn hrilhtu a hmu tlat mai a. Liankhuma chuan a han en zui a. Ding tak a chhim lam panin boruakah liam phei ta vang vang hian a hmu a.

Liankhuma chuan mak a ti em em mai a. Ramhuai nge ni a Pathian? Thu lah chu a hrilh chiang hle mai bawk si nen. Chuta ṭang chuan chu thu chu a rilru-ah a châm ta tlat mai a. A mi hmuh chuan a lung a tilengin hmuh leh a châk rilru hle bawk nen.

A rilru-a a cham tak tlat avang chuanin a thlen veleh Baibul thu a ni dah law maw ti-a zawt turin an Kohhran upa hnenah a kal ta chawt a. An upa chuan, "Pathian lehkhabu a mi ni e, eng a tan nge i tih tâk?" a lo ti a. Liankhuma chuan, "Ka hre duh thuphung mai mai a nia. Pathian lehkhabu-a mi a nih chuan a awmna lai min hrilh thei ang em?" tiin a han zawt leh a. Kohhran upa chuan, "Khawnge, ka han zawng teh dawn ang aw. Chanchin Ṭha lam chu a ni lo phawt mai a, tu ziak nge ni kha aw..., ka chhiar fo ṭhin a sin maw le. A bung leh châng hi ka hrereng thei ṭhin lo. Ka lehkhabu aṭang lo phei chuan ka zawng hmu thiam lo e â," ti changin, a thingrem hlui tawh tak aṭang chuan tangkâwng vun a tuam Pathian lehkhabu chu a rawn phawrh a. A tarmit hlui tawh tak darthlalang bial kalh chi, a bahna lachhum a hlin chu a han vuah chut chut a. "Han keua a phek veilam per thlaah awmin ka hria a, ka hre fuh ta lo em maw ni tak lê, ka'n ngaihtuah teh ang," a ti a, a han ngaihtuah vung vung a. "Chû! ka leihmawr chuan a hria maw le," tichungin a lehkhabu phek veilam per thla chu bih dun dun chungin a sam nuap nuap a.

An hmuh fuh dun tak loh avangin Liankhuma chu a haw leh ta a. Mahse a rilruah chu thu chu a riak tlat reng a. A tukah chuan, "Lo te pawh kan hal tawh si a, hna ţau a ţet chu a ni leh ta mai a. Khawnge, ka khumbeu chih loh kha, ni dang a ka chih hman loh tâkin, awm mai mai aiah ka han chih teh hram ang," tiin Liankhuma chuan khumbeu chih tumin a lehkha chhe têl khumsir thûl chhunga a dah ţhat chu a la chhuakin a han ching phelh a. Lehkhachhe têl zingah chuan 'Kristian Tlangaubu' hlui phek hnih khat lek tur hi a lo intêl tel a. Chu Tlangaubuah chuan, 'YLA Thubelh' tih hi a han hmu a. A phek lehlam chu a han let a. Mi sermon ziak, a bul lam pawh awm tawh lo, laklawh tak, thu chhum bung tak awmchhun la chhiar theih laiah chuan, a ziaktu-in a thu tihchak nana a Baibul châng zeh chu a la chiang hle a. Chuti lai chu : *'Inthawina leh thil hlan i duh lo va, ka tan taksa mi buatsaih sak ta zawk a ; halral a pumpeknaah te leh sual tana inthawinaah te chuan lawmna reng i nei lo. Chu veleh chuan keiin, 'Aw Pathian, ngai teh, (Lehkhabu zialah chuan ka thu ziak a ni a)* **i duhzawng ti turin ka lo kal e**, *ka ti a' a ti a.'* (Heb. 10:5-7) tih lai thu hi a lo chuang kalh mai a.

Lehkha phek tlahlang a chu thu a han hmuh chuan Liankhuma chu phu zawk a. Chuti lai Pathian lehkhabu châng chu amah ngeiin chhiar a châk ta a. Chu Tlangaubu phek tlahlang pawh chu hmang phal lovin a dah ţha a, lukhum a chih sawk sawk

a. A lukhum chih zo chuan chuti lai thu chu chhiar châk hle mah se, Pathian lehkhabu teh reng pawh an neih si loh avangin mi ta hawh turin naupang a tir ta ringawt a. A han keu chhuah chuan, an Kohhran upa sawi ang ngeiin, chutih hun lai a an Pathian lehkhabu hman, a phek tin mawnga a thu zulpui zawnawlna (reference) awm chi-ah chuan, a phêk veilam per thla-ah a lo awm na meuh a. Chuti lai châng amah Liankhuma ngeiin a han chhiar ve meuh chuan, a thinlungah eng emaw rawn tiharh mai tur awm ni hian a hre ta tlat mai a. Mahse chu chu eng nge a nih a la hre thiam rih si lo. **'I duhzawng ti turin ka lo kal e'** titu chu tu nge ni a, chu thu kher chu eng vang a rawn hrilh si nge a nih? Liankhuma duhzawng a rawn tih tur chu eng thil nge ni ta? Liankhuma chuan engti zawng mahin a la hre thiam phak lo. Mahse chu thu chu a rilru-ah a nung thar sarh reng thung a. A hrilntu hmel lah chu a mitthla-ah a cham tlat bawk a. Chung thil avang chuan Liankhuma chuan Pathian lam hawina chhe tê mahin a la neih phah chuang hek lo.

Chutih lai a sawrkar chanchinbu 'Nitin Chanchin' ah tih atang a an lo hriat danin : Indopui Pahnihna (II World War) chuan khawvel a nghawr nghing zau sawt hle mai a. Mizo tlangval pawh a duh apiang sipai a tang turin 'Hriattirna' an rawn chhuah ta uaia uai a. Chu chu hria-in an khaw tlangval pahnih pawh kal ve an tum avangin an Kohhran pawhin an pual a thlahna inkhawm neih an

tum a. Chu chu Good Friday dawn chwlhkar Thawhlehni zan a ni. Ṭhiante pual a inkhawmna awm ta chu Liankhuma pawh a inkhawm ve a. Inkhawm ban a Biak-in tuala a haw tur chu Thankimi chuan, "Khuma, i rawn inkhawm ve peih maw? I dam chiang tawh em ni?" a lo ti a. Liankhuma chuan, "Dam chiang tawh e, tunah chuan dam pangngai ka ni tawh e. Ngawi teh Kimi, hman ni kan khaw lo hal ni-a ka thil hmuh, hrilh châk deuh mai che ka nei a. Ka rilruah a cham reng mai a, a ngaihna ka hre bawk si lo nen," a ti a. Thankimi chuan, "Eng thil nge ni â? Min han hrilh teh, hriat ka va han châk ve," a ti var a. Liankhuma chuan, "Chutia khawlai a sawi mai mai phal rual a ni lo, mak leh ropui deuh mai, Pathian lam thil a ni awm e," a han ti chuan Thankimi beng a verh lehzual a. Mahse Liankhuma chuan a han ngaihtuah nawn leh a, "Ka thil hriat hi ka tihtlangthan mai chuan miin piangthar ta hialah min sawi emaw a ni ang a. Kei lah chuan Pathian-ah danglamna ka neih phah chuang si lo a. Han ṭha awm ve ngawt ila, engmah danglamna awm si lo chu mahni inbum mai ka ni dawn bawk si nen. A thu hrimah khawvel lamah ka la tlan leh duh dawn emaw a ni ang a. Tharna nei lo ta pui, ringtu nun lah ka tlin chuang dawn bawk si lo. Kimi hnenah pawh hian sawi leh lo mai ila a ṭha zawk ang," tih a ngaihtuah hnuhnawh leh ta a. Kimi hnenah pawh chuan, "Ka han thutak sawi hluai a, thil ho mai mai a lawm maw le, ka tifiam a nih kha," a ti leh ta zawk a.

Thankimi chuan a ringhlel deuh a, eng emaw tak chu hmuh leh hriat a neih a ring tlat a. Liankhuma chuan a thil hmuh chu ţheihnghilh thei lo mah se, a rilru a ti khauh tlat a. Mi rilru sak a nih avangin a thil hmuh pawh chu Pathian thu lam a thluk duh lovin khawvel a thil mak danglam eng emawah a kai lui tlat a, pai ral a tum hram hram a. A tuk a Thankimin dilchhût taka a zawh leh ngial pawhin engmah a hrilh duh chuang lo Good Friday a lo thleng ta a, Liankhuma inkhawm ve chu tlar hnuhnung ber lamah a ţhu a. Pulpit sir tuakah chuan pawndum an zar dul mai a Kohhran an hlim deuh lai a ni a, thu hriltu chuan a hmasaberin hla a thlang a. Chutia hla an sak lai chuan Liankhuma chuan hmana a mi hmuh chiah mai kha Pulpit sir a an pawndum zar chhanah chuan khenbeh thi hnuangin a va hmu ta tlat mai a Chu khenbeh lu chung zawn chiahah chuan, **'I duhzawng ti turin ka lo kal e'** tih bawk kha intar fiah kuk hian a hmu bawk a. Chu meuh erawh chu Liankhuma chuan a tuar zo ta ngang lo. Mualpho ţhei mai dawna a inhriat avangin mittui tla zawih zawih chungin a tlan chhuak ta a.

A khumah chuan a tlu tawp a, lung chhe si, hlauh avang a ţah pawh ţap hlei thei si lovin a khurhin a khur zawih zawih ringawt a. Chutia manganga a leh hlawm reng lai chuan, eng emawni hian rawn khawih ţêk chuai hian a inhria a. Chu veleh

chuan tun hmaa a sualna zawng zawng chu hmaih ṭhelh awm lovin a hmaah chuan a rawn inpho lang ta ut hian a hmu a. Chu chuan manganna khur-puiah hnuk lutin nung tui leh damtlak reng niin a in hre ta lo a. Thah duh hial khawp a hawtu a hmelmate rilru aiin a inhuatna chu nep chuangin a hre lo. Mahse chuti chung pawh chuan a rilru a ti khauh lui a, "Zu tlem in ila a zia-awm ang," tiin a tho lawk a, inkhawm an ban hma chuan hmei-thai Hauteii zu-tuitling no hnih a va lem khawlh khawlh a. Mahse chu chuan chhâwk a hnehin a lem thlak aṭang chuan a taksa pum mai chu sa tawk a mei a hem ang mai hian a tisa ta huam huam a. A tlan haw leh vat a, tuiuma tui chuan a han in-leih hlawp hlawp a, mahse eng a sawt chuang si lo.

Khawlai len zai pawh rel thei lovin a mu char char na a, muthilh te chu khawilam. A taksa hreh-awmna ai chuan misual tawpkhawk ni-a a inhriatna chuan a nun a tihrehawm ber zawk a. Chuti ang ngat chuan awm se, ni thum pawh dam zovin a in-ring lo hial a. Mahse Pathian hmangaihna a rawn lang ṭan ta. Tlai lengkhawm chu an hlim hle mai a. Ralkhaṭ aṭang pawhin an hlim a ni tih chu hai rual a ni lo. Khawlai dung a nula leh tlangval hawklak leng khawthawng pawh hmuh tur awm lo khawpin lenkhawmna lamah chuan an fai vek a. Chutih lai chuan Liankhuma erawh chu thlaphang leh mangangin khumah a let hlawm reng thung a.

A chhungte zawng zawng pawh a nu, khawsakrei tu chauh lo chu lenkhawmna lamah an kal diak a.

Khua a tlai lamin ni pawh suk chen chauh a ni tawh a. Liankhuma mangang chu banglai lam hawin han let thak a. Chutih lai tak chuan Isua khenbeh bawk kha hmun leh hmunah chiang em em mai hiar a hmu leh ta. Chumi tum zet chuan a hmangaihna hmel duhawm tak, Liankhuma duhzawng ti tur lo kal a nihzia chu tawng lovin a rawn hmuh chian tir ta at mai thung a. Chutia a hmuh veleh chua a sualna zawng zawng chu Isua thisen far chuan indawt zelin a len bo ta zung zung ni hian a hri a. Hmai thelh awm lova a len bo zawh chiah chuar tun hmaa a thinlung rawn khak vaih vaihtu awm a hriat kha man ta chatin a inhre bawk a. Chut tang chiah chuan Liankhuma chu 'minung siamthai a ni ta vah mai. Chu a hriatna thar chu a nei veleh aw-thangkhawk niawm tak hian 'Lalpan a hm leh ta' rawn ti hian a hria a. Liankhuma chu lawm ta em em mai a. A rilru leh taksa hrehawm na zawng zawng lah chawp leh chilhin a tla fai t duak si nen. A khumah chuan a thingthi a, a thiar ang tawkin ban pharin a tawngtai ve ta ngat nga a. Lenkhawmna lam a kal pawh a chak hle na a zu rim a la nam si avangin a kal ngam rih bawl si lo.

Zanriah ei kham thleng seng pahin Thankim chuan a rilru tê tê hian. "Vawiin chu Khuma hi k

va han hmu lo em, chawhma kha chuan a rawn inkhawm ve teh meuh kha chuan ka hre si a. A damlo leh ta emaw ni dawn chu aw" a tih rilruk lai takin a pa (a nu u pasal) kha a lo lut a. "Kimte, hawh, inkhawm hmain Khuma te inah i va leng lawk ang hmiang? Pathianah lawmna thar neiin an sawi a, Ni dang ber aiin mi hmuh pawh a châkin a rinawm e," tiin a rawn sawm a. Thankimi chu a hlim rilru hle mai a. A rilru-a lawmthu sawi a ṭawngṭai mawlh mawlh chungin an pafa chuan an kal ta a. An in an va luh lai chuan Liankhuma chu tui tak mai hian a lo ṭawngṭai mial mial a. An pafa chuan a ṭawngṭai chhung chu lo ṭawngṭaipui rilru reng chungin an lo nghak a. A ṭawngṭai zawhah chuan eng thu mah an sawi hma-in an han inchibai phawt a.

Lienkhuma chuan hmel hlim tak, sawi hleih theih loh lawmna thuruk nei tihhriat theih chung si hian, "Thu sawi tur tam tak ka neih chu tunah chuan sawi thei rih lo mahila, ka sawi theih chhun chu, "Ka Chhandamtu chu ka hmu ta, ka vah bosan ngai tawh lo ang, anin min tawnpui ang thihna ka van in ka thleng ang, tih hi a ni. Aw le, thil dang zawng zawng aiin kan vaiin i ṭawngṭai vek teh ang u. Ka nu, nangni pawh kha lo ṭawngṭai ve rawh u," a ti a. Thankimi chu lawm avanga mittui luang zawih zawih chungin a ṭawngṭai a.

15. AN TIA LAWM

APṬHUAMA chu a palaite an hlawh-chham avang chuan, Rozamin a hmangaih em em tho tih hre mah se, an khuaa awm pawh nuam a ti ta meuh lo a. Chuachhapah a ṭhian kawmngeih ber Liankhuma nen ni dang angin an lungrual chiah ta bawk si lo nen. Inkawm leh châng te chu nei bawk ṭhin mah se, ni dang angin an titi a rual tak tak tak thei tawh meuh lo. Mihrinna lamah chuan la inhmangaih em em-in, la induhsak tawn hle mah se, an duh dan inan lohna chuan, ṭhian inkawm ngeih ṭhin kumkhuate chu a pawt ṭhen ta hle a. Leh-lamah a lo hnawng ta rih bawk si nen. Kapṭhuama chuan tlan bo ve mai a châk ta hial a, a pa chu sipai a ṭan a dil ta a.

Mahse a pa chuan, "Nang ber i tlan bo-in engtin nge kan khawsak theih ang? Kei lah chu in chhung hna sekrek khawih a nu chan chan kawp nen ka ṭul dan lah i hai lo a. I naute i ho lohin kan mangang lutuk ang a sin. I thachhangdal thei chhun lah chu hmeichhia a ni si a, ho an ngaih em hi. Vailem chan te zawng châk ma ta che. I nu-pui man tur ni se, nang a hmeichhe pakhat man chauh na na na chu kan kawl ve reng a. A thu hrimah mahni lu zuar ringawt a tlanbo zawng ka remtih zawng a ni lo. In ṭan chhung chuan silhfen leh tangka phek hnih khat zawng in nei ang. Mah-se chumi it vang ringawt chuan ṭanna tlakah ka

ruat phah lem lo. Pawisa it i nih leh kan sum kawl lai hian inpei ve la, A chu a pawh chu ṭul-in ka hre lo. Tun a kan dinhmunah chuan hlo thlawh hi a ṭha rih ber mai. Mihring hian khân-chhuahna lam kan nei ṭhin a. Sa khânchhuak an awm a, nula khânchhuak an awm bawk a. Keini pawh Pathian zarah tunah rih chuan buh leh bal hi kan khânchhuahna ni rihin ka hria. Malsawmna kan dawn lai a kan bawh pelh chuan rahbi a tleu hlen ngai. Taima takin in unauza hian hlo thlo sauh sauh ula, Pathian zarah rual kan awt bik lo ang e," a ti a.

Chutia a pa-in sipaia ṭan a phal tâk si lohah chuan Kapṭhuama pawh chuan a tum lui duh ta bik lem lo a. Pathianah tharna tak la nei lo mah se, tlangval nungchang ṭha leh tlawmngai, khaw khat chhuanvawr ber a ni reng a. A aia upa mah ni se, a ṭhianpa Liankhuma pawh tun hma zawng a lo zilh-tu leh hau ngamtu ber a ni ṭhin. Ṭhenkhat inti-sakhawmi vanvâte ai aiin a lakah tlang mit pawh a rual zawk mah a. An khaw tlangval ṭhenkhat chu sipaiah an liam ta nual a. A ṭhente erawh chu tling lo beidawngin an lo haw leh a. Ṭhenkhat lah inpe uk a ngam leh tak tak si lo rawn relhru haw tawk lah bo lo. Tlangval ṭhenkhat an tluk loh val an tlan-bo tâk avang a thawveng ta huai pawh an awm âwm e.

Hnuhhrâm thlawh lai a ni a, Kapṭhuama te chu an awlḻêng hle na a, Liankhuma chuan a ṭhianpa

Kapthuama chu Pathian thu lam a hruai a duh a-vangin a hriatna la tlem hle mah se, a lâwm chhuak a. Feh kawng leh bun hmunah te chuan a thiam ang tawk tawkin a hrilh ve kauh kauh thin a. Mah-se Kapthuama chuan, "I hmangaihber i neih theihna tur kawng awmchhun ngang a ni a, nang zawng awih tha nasa mai rawh. Kei pawh hian ka duhber ka luah theihna tur chu ni se ka ti nasa mai ang. Mahse kei zawng, i awm ang a ka awm ve mai zawngin nupui ka hmuh zawh loh phah hlawm ang e. Ngaihzawng neih ka la duh rih chhung si hi chuan a inrem chiah thei lo a ni," a tihsan a.

Liankhuma chuan, "I ngaihdan ang chuan kei pawhin tun hma zawng kha chuan ka ngai thin tih i hai loh kha. Mahse tunah chuan a lo ni hauh lo tih ka hmu chiang ta a. Hman ni mai a la ni a, tisa tak a nupui tur ka zawn nasatzia leh nulat tlang-valna kawng a mi awm mai mai thei lo tlangval leplerh leh verther ka nih pawh i hai lo. Nula lak a ka tlaktlum theihna tur a nih phawt chuan hna thulh pawiti lovin, mi mitmei pawh veng seng lo khawpin ka tal thin tih pawh i hria. Nupui a ka duh loh pawh nawmsip bawlpui tumin ka hmanhlel a. Hlawhtlin tumin tawngkam lawmawm ber hmangin ka dawi a, an nungchang duhzawng ber ni-a ka hriat-in ka nung lui vel a, Mi thinchhe ber hi zaidam ber nunin ka han inti nelawm thawm nen. An mit la thei ang ber tur a ka inlantirna dawi-burin a chiah

ruih hnu-ah chuan ka leplerhna chu an lakah ka hrithla ta ṭhin a nih kha. I hriat angin kan veng tlangval-ah hian tlangnuam per kai tam ber nih pawh ka hauh ta hial ve ang. Ka khatih lai khan sual a nih pawh ka hre lo, hlawhtlinna ropui takah ka ngai zawk tak tak a. Nupui a ka duh ngei nula pawh ni se ka sualpui châk ber an ni tho.

"Amaherawhchu mi dang nen a an danglamna chu : Lo sualpui thei ta pawh ni ila, neihah ka la duh tho chu an danglamna a ni chauh. Ka duh ang min duhpui lo nula chuan min hmangaih tak tak lo ni-a ka ngaih nachhan pawh ka duh ang min duhpui thei lo chu a ni. Chuti khawp chuan mihring rilru hi a sual thei a. Hman a ka ngaihdan chuan, inngaihna hi hmangaihna lantirtu ropui ber niin ka lo ngai ṭhin a. Nimahsela, chu ka ngaihdan chu a lo ni awzâwng lo tih tunah chuan ka hre ta. Setana hian hmangaihna kalkawng pawimawh ber angin itawm takin min lo hmuhtir lek ṭhin a ni tih tunah chuan ka hre ta. Chu ngaihdan dik lo tak aṭang chuan ka chhuak ta a nih hi.

"Hmeichhiat mipatna nen a chawhpawlhtute dinhmun aia nghet leh thianghlim si, Pathian mit hmuh a tling leh ṭha siin nula tlangval inhmangaihna hi a kalpui theih tih tunah chuan ka hre chiang ta. I hriat angin i hnenah chuan han sawi ta mai mai ila, i hriat hnu phei zawng a ni a. Hman a kan Ṭhiani pawh kha vawi eng emaw zah ka chin thluk hnu a

ni. Mahse tuna mi hi chu a puanhmawr fahran pawh ka la dek thung si lo. Dek thung si lo e ti lo chuan kan inhmangaihna chu a letin a thukin a nghet zawk bawk si. Thankimi ngei pawh hi Pathian ka hmuh ve hma a ka hmangaih lai kha chuan sualpui châkna-in ka khat a. Mahse tunah si hi chuan, chuti lam chu vuak hlumin a awm a, hmangaihna thianghlim tak siin, sual tihpuina lam hawi si lovin ka hmengaih em em ta thung si a.

"A chhan chu eng dang vang mah a ni lo, Pathian hmangaihnaa kan inhmangaih tak vang mai a ni. Tisaa inhmangaihna chu khawvel tan chauh a ni a. Mahse Pathian aṭang a inhmangaihna erawh chu he khawvel awm chhung atan ni tho siin, kan thlarau khawvel hawlh thleng phak inhmangaihna-in kan inhmangaih ta chu a danglam em em-na chu a ni. Innei ta pawh ni ila, kan taksa khawvel tan chauh a kan nupa nihna chu hmang lovin, kan thlarau khawvel tan leh mite tan kan nung tawh zawk dawn tih ka hriatin ka hlim em em a ni. Nula leh tlangval inhmangaihna hi Pathian aṭang a chhuak chu a ni teh meuh mai. Kan inhmangaih loh chuan nupui pasal kan inneih theih theih dawn loh avangin inngaizawng tur zawng kan ni e. Mahse kan inngaihzawnna chu Pathian thianghlimna ṭawmpui phak, inngaihzawnna ngelnghet leh belh chian dawl takin kan inhmangaih ta tlat thung si a ni. Tisaa inhmangaihna chuan a ṭha berah nawmchenna bakah nupuipasal a thleng phak chauh a. Pathiana inhmangaihna

erawh chuan nupui pasal nihna piah lam a thlamuang tak a Pathian rawngbawl dunin thlarau khawvel tan an inhmangaih ṭhin," a ti a.

Kapṭhuama chuan, "Keini kan nih avang a kan inhmangaihna a thianghlim lohna bik ka hre lo. A reng thu-ah nula leh tlangval inngaihzawnna ni na na na Pathian thu-a hnuh luh tum zel hi ka ngaihdan a ni tawp lo mai. Pathian tihhmingchhiatna leh mahni thiam inchantir tumna lek fang niin ka hria. 'Pathian ring chungin kan inngaizawng' in tih chuan ka hre thiam. Mahse Pathian pek ang hrim a i ngai a nih chuan i ngai ṭhelh ka ti lo thei lo. Inngaihzawnna hi zawng Pathian lak a chhuak a ni lul lo. Unau inhmangaihna leh mirethei hmangaihna te erawh hi chu Pathian hmangaihna pawh a ni ang. Mahse nula leh tlangval inngaizawngte hmangaihna hi chuan dik tak zawngin a tum ruk ran chu tisa châkna tihpuitlin nan a nih tlat ṭhin avangin, kei zawngin Pathian hnathawhah ka puh thei mawlh lo," a ti ve tlat mai a.

Chutia an inlawm lai chuan an khua-ah khawhar an awm a. Kapṭhuama leh Liankhuma pawh tlangval an nih avangin an riak ve a. Khawhar inriak tlangval dangte chu an phawkin kawm an nuam hlawm hle mai a. An zingah chuan Pathian thu a leng teh chiam lo. Liankhuma phei chuan a ruk tak chuan nuam lo a ti lek lek ṭhin a. A rinna a la naupangin Kohhran huang chhung a luh ve a tum lai a ni lehnghal a. Chung an ṭhiante chuan a mize pangngai

an chawktho leh mai ang tih pawh a hlauthawn hlel ṭhin lo. Amah mi phawk chi tak mai a lo ni ve kherin ṭhiante zing a pawt nuam ti mi a lo ni si a. Mahse a insum hram hram a, Kapṭhuama nen chu anan mu dun a. Khawlai pawh leng tam lom mahni in chhung bâk chu an riah in chu an thlen tawp a ni deuh mai ṭhin. An riah in te chuan an lo ngai bawk a, an ram kal bak chu chang dang kan lovin khawhar inah deuh ngawt chuan an tâp ṭhin a ni.

An riahpuite zingah chuan tlangval upa lam tawh phawk fahran mai hi a riak ve a. A phawk avang a tuman thu tak a an biak mang loh khawp a phawk hi a ni a. Chuti taka a len rei nachhan pawh — Nulate pawhin a thu sawi apiang chu fiamthu-ah an ngaiin tumah reng reng hian an chawtak khukpui loh avang a ni ber awm e. Zan tin leng haw hnu hian mutna an rem tê tê a, a titi ta ṭhin a. 'Aṇ tia lawm' ti ringawt hian eng eng emaw hi a sawi a, rei deuh deuh hi an men phah a, an nui ham ham zankhua mai ṭhin a ni.

Zan khaṭ chu fiamthu a thawh leh a. "An tia lawm, pa pakhat hi a thikthu a chhe em em khwp mai a. An nupa chuan fạ pawh nei lova nupa rek a awm hi an ni a. A pasal thikthu chhe lutuk chuan a nupui chu mi dang lakah a lo sihhnipin a pasal awm loh a thlahlel viau em, tih fiah a tum ta a. 'Aizawl kal tur angin ka tihder ang a. Zanah

ka zen ang a, ka hlawhtlin vaih chuan mi dang lakah a rinawm lo hle tihna a ni ang,' tiin Aizawl kal tur ang chuan a inbuatsaih ta a. A nupui hming chu 'Lalsiami' a ni a. Tichuan le, Aizawl kal tur ang than a inbuatsaihin, zan (riak) pawnthuah leh riah chaw (fai) nen, arâwtah arhluisen a khung a, Aizawl kal tum ang chiahin vaizin-bâwm a phur chhuak a, tukṭhuan ei kham khual chhuah hun pangngaiah a liam ta a. A nupui pawh chuan Aizawl kal tur ngeiah a ruat a. Mahse kal ikhaw si lovin daitâmah a nileng ta mai mai a.

Zanah chuan a nupui amah chauh a mu chu zen turin zanlai arkhuanah inzen dan pangngai tê a inring sa ranin a inah chuan a lut ta ṭhem ṭhem a. Mahse chuti mai chuan a nupui chu a lo diau ta ikhaw si lo. 'Tu nge i nih a, ka pasal awm loh pawh chu i va han hre ve! Eng lai a ka mitmei nge i hmuh a 'ka zen e' te chu i han tih vei ni. Ka man ngei ngei ang che,' tih leh thawh pahin rapchung a thing hak lai chu a chuh lawka a um ta. A pasal lah chu baklêngin a tlan chhuak. A tlan chhuah pahin leika ṭhilpum a raptliak, a tlahlawlh. A nupuiin a nangching tawh si, a pasal tih hre lovih vuak a tum. Chutah le, a pasal lawm si vuak hlau bawk si chuan kut khum dai dai chung hian, 'Siami, i tiṭha e,' a tikhur hlak hlak mai e, an tia lawm," a tia. Tlangvalho chu an nui khiah khiah hlawm a.

Chutah an zinga pakhat chuan, "Thusawithiama kha," a han tizauh a. Ani bawk chuan, "An tia

lawm, pa pakhat hian Biak-inah thu a sawi ve a. A sawi tur thupui chu 'Ṭhenawm chung a ṭhat chhuah thu' a ni a. A han sawi tak tak 'ta mai a: 'Tu-emaw, Jerusalem aṭangin Jerisako khuaah a kal rawk vei a. Suamhmangte a tawk 'ta hlauh a, an vaw 'hrep a, kawng thlangah an paih thla a. A ṭhen hnimhlingnei zingah a tla a, a ṭhen pialtlep lei pan-ah a tla a. Pialtlep lei pan a tla chuan, 'ka tui a hal e,' a ti mai. A, unaute u, chu chang chuan 'ka tui a hal e' a ti lo, thlalera mi aurawl pawh khan a tivawl vawl a. A nakin deuh hnu-ah pawh a ti leh vawng vawng a. Chu veleh Baibul chuan, 'âw' a ti mai. Chanchin ṭha Marka ziakah chuan 'tin' tih hi ropui takin a chuang a. A ni, chumi avang chuan tirhkoh Pawla sawi ang khan awm ka tum ta a. Ka tumna Lalpan mal a sawm a, Haleluia Rom bung nga chông thum ka nih hi. Chuti ang bawk chuan ka unaute u, Isua hnenah inpe ula, amah nen chêng za (100) in lo ni dawn zuk nia. Hla-in, 'ka inpe ang, ka inpe ang, nangmah nen chêng za ṭurin' a tih hi in hre ngai em? Isua chu chêng sawmkua-lehpakua (99) sim leh chuan tur nei lo a ni a. Kei-ni hi chêng khat (Re.1/-) kan ni deuh ber bawk a. Isua hnenah kan inpek chuan amah nen 'chêng za' kan ni dawn a nih chu.

"Tichuan, buaina tê nen kan chhuahsan bawk ang. Unaute u, hla-in 'buaina tê nen ka chhuahsan ang' a tih awmzia hi in hria em? Buaina tê a awm a, buaina lian a awm bawk thin. Buaina tê chu

dan naranin kawnglai huh dup a zun te, kawmthlang te anṭam zutna inpaih khum fo te, ṭhenawmte nek zawng a huanpal pin chin te hi buain tê chu a ni. Isua hnen a kan inpek chuan, chung buaina tê zawng zawng chu kan chhuahsan tawh ang. Aw le, kan thu hnuhnung ber hi a pawimawh ber chu a ni, ngun lehzualin lo ngaithla rawh u. Kan thu sawi tâk zawng zawng kha Lalpan malsawm rawh se,' a a ti e, an tia lawm," a han ti chu an nui khiah khiah mai a. Tlangval pakhat phei chuan a lo lak fuh bik a, "Ka laihrui," ti khawpin a let tawp tawp mai a.

Chumi hnu chuan pakhat hian, "Uisa tuizia kha," a rawn ti leh zauh a. Mahse ṭhenkhatin, "I mu tawh zawk ang u," an tih tâk avang chuan mut zai an rel ta a. Chuti ringawt zan tin mai chuan fiamthu dang lo, a chang leh thawnthu an ti, an phûl hlut ṭhin a. Chuti ang fiamthu hawklak sawina kar a khawsak ve pawh chu Liankhuma chuan a zo lo lek lek ṭhin a. Mahse tlangval a la nih ve miau avangin a inthiarfihlim mai thei rih bik bawk si lo.

16. KOHHRANAH

IANKHUMAN Pathiana lawmna a neih hnu chuan ni khat chu Thankimi nen an inkawm a. Liankhuma chuan, "Kimi, hman a i puan tah lai a ka lo len ṭum a, 'hei, i chhiar atan tiin Pathian lehkhabu châng ka lo chhinchhiah kiau a sin,' i tih kha i la hria em ?" tiin a zawt a. Thankimi chuan, "Engtik lai ka puan tah ṭumin maw ? Ka va han hre tawh lo ê," a ti a. Liankhuma chuan, "Kha maw le, mei kawng ka sial hawn a ka lo len khan," a ti a. Thankimi chuan, "E, e, e, hre leh lutuk ang chu, si a. Khawngaihin khata lehkhabu kha han la teh, ka han zawng leh teh ngat ang, tunah zawng i chhiar duh tawh awm si a," a ti a.

A han keu leh nap nap a, "Heti lai hi a lawm, bung sawm châng sarihna kha," a ti a, keu sa-in a a pe a. Liankhuma chuan a han bih vang vang a, "Tak tak maw, heti lai lo deuh hi a ni lo maw? A nih si chuan a va han mak," a ti vâng vâng a, ring-hlel deuh chungin a han zawt a. Thankimi chuan, "Ni e, khati lai chiah kha a lawm, ka la hre chiang khawp mai. Vawi khat pawh naupang inkhawmpui a ṭantu ka nih ṭumin ka chhiar tawh nghe nghe," a ti a. Liankhuma chuan, "Heti lai tak hi a lawm ka thil hriat hmasakber chu. Kan vengte sipai ṭang tur thlah zan a inkhawm ban a ka hrilh thawi che, mahse ka hrilh leh duh tak tak si loh che kha, i la hria em?" a ti a. Thankimi chuan, "Hria e," a ti a.

Liankhuma chuan, "Tunah zawng thil engkim a in-her danglam zo ta a, ka han hrilh vek tawh ang che. Kha thlahna inkhawm kan neih kha kan veng lo hal zan a nih kha, i la hria emaw ka hre lo. Kha kan khaw lo hal ni khan a lawm mi danglam tak ka hmuhin min hrilh, mak ka tih em em chu," tiin a thil tawn leh hriat zawng zawng chu Thankimi a hrilh fai ta vek a.

Chung a thil hmuh leh a hriat bakah pawh : Mi luhlul leh sakhaw lam reng reng a ngaih sak ngai lohzia te, amah Thankimi a hmangaih dan leh Thankimi thu sawi a hriat thiam phak lohzia te nen lam chuan engmah zep nei lovin a hrilh ta vek a. Liankhuma chuan, "Pathianin nangmah hmangin min ko a, mahse sual remchan nan hman ka tum a. Mahse nang chu Pathianin a ven tlat che avangin ka khawih ngam loh turin i nunna chu ka tan zahawm takin a thuam a. Chumi hnu-ah ka sualna thunun turin natna-a min thunun bakah chu natna chu ka tan kohna ni nghal fawmin min zawng leh a. Mahse chuti chung pawh a ka la hriat theih chuan si loh avangin, ani chuan min rawn hnaihchilh sauh sauh a, ka hmaihmaah ngei ka tana a tuarna chu a rawn hlim lang ta a. A chu a pawh chu kei chuan tlan-san tumin hmeithai zu-tuitling a len botir ka la tum ta zel a. Chumi hnu-ah zawng a ngaihna awm ngangin min hre lo a ni ang chu, hmun leh hmunah tlansan ngam rual lohin min kar let ta tawp mai zawng a nih hi. Ka thinlung hi a chhun tlang a, a

seng ruak leh vek a. Chutah thlamuanna a rawn chhungkhat ta bawk a. Ka hming hnaisailo hian thiam a chan theih nan pa hmaah min din sak tawh tih chu ka hre chiang ta chauh a ni," tiin a chanchin chu hlim takin a sawi a.

Thankimi chuan, "I hetih hun hi nghakin ka taksa chu Pathian tan leh i tan ka vawng thianghlim hram hram a. I tan mittui tla chung leh mangang râwl tawp chhuahin ka ṭawngṭai ṭhin a. A tawp a tawpah zawng a hun takah Pathianin min rawn chhang ta a nih hi," a ti a. Liankhuma chuan, "A ni khawp mai, amah chauh lo chu min tilawmtu an awm loh avangin Kimi, nang pawhin min lo ṭawngṭaipui reng ang che aw. Kei zawng ka sualin ka luhlul em a. Tunah pawh hian a hmingin ti tê hian lawm ve lêp lêp mahila, eng emaw hlekah ka chau leh bel mai ang tih pawh ka hlauthawng hlel lo a sin. Hun rei daih loh mawlh hi ka inhlauthawng a. Chuvangin min lo dilpui sauh sauh ang che," tiin a ngen a.

Ani chuan, "I tan ka tlanchhe ngai lo ang. Tirhkoh sawi angin, 'Kristaa siam puitlin a i awm hmaloh chuan nau veiin ka vei reng ang che. Tin, i sawi fo ṭhin nupui pasal chungchangah erawh chuan, ka ngaihdanin hun la rawn inher mai tur awmin ka hria. Kan thinlung chu pumkhat ni tawh mah se, kan taksa lam pumkhat ni tur a remkhawm kan la nih ve rih hma si hi chuan, kan mihrinna hian lo

hmanhmawh lo phawt mai ila. A hun takah Pathian bawkin a la rel maiin ka ring e. Hetia nang i lo awm tâkah hi chuan Kohhran pawhin dan chhungah an lawm luh thuai che ka ring a. Isuan, 'felna zawng zawng ka tan hlenchhuah a mawi a ni,' a tih ang deuh khan, dan chhungah i'n lut ve phawt ang a. Chumi hnu-ah zawng mihring leh Pathian mit hmuh-ah nupa kan la ni dawn nia.

"Hman a nun thim a i awm lai a i duhna leh beiseina zawng zawng pawh kha Krista chuan a hmangaihna khawvar engah kan chungah a rawn tipuitling dawn hnai tawh si a. Hlim taka a rawng bawl dun tur a min buatsaihna chu a rawn thlen famkimtir dawn tih ka hriatin ka hlim em em a sin. Pathian hnenah lawmthu sawi kan va han ba tam em! Kan damchhung nite chu Lalpa rawngbawl nan kan hman tluanchhuah dun theih nan khui lovin i ṭawngṭai ṭhin ang aw," tiin lawm avang a mittui far zawih zawih chungin Thankimi chuan Liankhuma chu a en a. Liankhuma pawh chuan a tuar zo ta ngang lova, Thankimi biang leh a biang insik tirin a hma lam aṭang chuan a pawm ta ngawih ngawih a Thankimi chuan, "Kan inhmangaihna hi Pathianin malsawm zel rawh se," a ti a. Liankhuma chuan, "Ka lawm' e, kan ṭhatna turin Pathianin kan chungah a hmangaihna a lantir a, a lantir zel ang tih pawh ka beisei," a ti a.

Khua a lo favang leh ta a. Khawvel indona chuan a chin san sawt em avangin thuthang ṭhen-

khatah phei chuan, 'Kumpinu sawrkarin Mizo tlangval zawng zawng sipaiah a la lui dawn,' tih te a lo thang zel a. A rana rana lo mah ni se, Liankhuma chuan 'tak ḍah' dawnin mihring chin hriat loh, a hun hma deuh mah ni se, Kohhran dan chhunga luh a dil ta chawih a. An Kohhran chuan an han ngaihtuahin awm an tihpui ve avangin, an bialtu Pastor inkhawmpui kal tur lo thlen remchan lai chu denchhenin baptisma a chang ve ta a. Khuangchawi thla vanglai tak a ni a, Kohhrana Liankhuma an lawm luh dawn zan chuan khua a nuamin thla a eng em em mai a. Thankimi pawh thatho takin a inkhawm ve a. Liankhuma chuan Kohhran mi leh sa nih a duh nachhan a sawi hnu chuan a chanchin tawitê sawi a dil a. Thankimi chuan ngun takin a lo ngaithla a, a sawi lai la ta te chuan a hmel te chu ṭha sawt sawt hian a hria a. Mihlimho hlei hlei chuan ngaihnawm an tiin, an thinlung ziat lai deuh a sawi lai te chuan an lo 'Haleluia' ṭhawt ṭhawt hlawm nen, chumi zan chuan inkhawm an hlung hle mai.

17. KHAWMU CHAWI

HAPCHAR laiin Kapṭhuaman Rozami rim turin palai a tir kha a ni a. Mahse a rem tak si loh avangin khawtualah a awm ta mai mai a, chumi kum chuan eng riva dang mah a nei lo. Vahsan lak a lo hun a, tum lawk pawh awm lovin Rozami u Hnuna chu a indan tâk thut si avangin Rozami chuan a u indan thu leh an chhungkaw khaipa ber a nih si avang a tum ang a thil a kal theih loh a hlauhthawn thu chu tawitêin Kapṭhuama chu lehkha-in a hrilh a. A lehkha-ah chuan :- *"Kan monu leh ka pa an inhrawn thiam theih meuh loh avangin tum lawk pawh awm lovin k'u Hnuna a indang thut a. Mualpho zau hmaa an indan mai tha zawkin kan ring si a. Ka u a indan leh takah si chuan kumin chu ka naute hlo ka han thlawhpui leh lo thei dawnin a lang lo a. Kumin favang lam erawh khi chuan ro kan rel tawh dawn nia. Khawngaih takin min lo ngaithiam hram hram ang che, kan chhungkaw mi an loh vang a ni e. Favangah zawng i tih ang kawng kawng chu kan zawh tawh dawn nia,"* tiin thu dang tampui pawh sawi lovin an chhungkaw harsatna avang a rokhawlh-na a awm tâk dan leh a inhuam dan chauh chu a hrilh thuai a.

Chutia pumpelh theih loh bumrotu thil dangin a tlakbuak leh tak si avang chuan, chumi kum ṭhâl chho pawh chuan engmah riva nei lovin an awm leh ta a. Chutih lai chuan indona a hluarin râl a zual

sawt hle a. Mizo tlangval tam tak pawh indona lamah an liamin khaw ṭhenkhat phei chu khawlai reh rawih khawpin tlangval pâwnthuah-khai chu sipaiah an liam fai tih theih a ni. Kapṭhuama erawh chu a pa'n kal ve a phal loh avangin mahni khawzawl-ah a la awm a. Vailem chang tlangval ṭhenkhat liam hmasa chu mahni khaw lamah chawlh la-in an lo chuang chhuak leh tawh hlawm a. Tun hma te a eng a ngaih vak hleih loh tlangval ṭhenkhatte chu intivei takin tual an leng a. Nula lahin an lo pâkin an duh duh an thing titih ta mai a. Sawrkar zarzo leh thlakip hlawh la ngang an nih avângin incheina leh khawlai lenna tangka an lo nei deuh nge nge si nen. Tualchhung a mi khawsa thei pangngai fapate ai aiin nula lakah an tlatlum ta zawk mah mah a. Sipaiah ṭang ta lo se an neih phak uk loh tur nula ṭha ṭha chu an thing ta nawlh nawlh hlawm a. Chung avang chuan Kapṭhuama pawh chuan Rozami chu a ngaihtuah rilru deuh ṭhin a.

Ani Rozami pa lah chu kamding leh tlem a sawrkar zar zo phak deuh chin tawh fate tan a duh zel mai mi a lo ni chhap nen. Chungte nena a han dawnkhawl chang chuan Rozami pawh chu lung her ve mai tur ang te hian a suangtuah ṭhin a. A chang leh, "Min hmangaih ve em kha maw, chung thil mai mai chuan a kuai her zo em lo ang e," te a han ti leh ang lawi rilru bawk a. Chuti ang a inngaihtuah buai tak chung chuan khawhar takin mahni tual-

chhungah hna a thawk sauh sauh a. Chumi kum pawh chuan Kapṭhuama te lo chu thlawh a nuam leh em em mai a, Buh a ṭha si, a nauten ram an ṭan ve tawh hlawm avangin an kut a rualin thlawhhma an la zau si. An lo pum mai chuan chhe lai pawh awm lovin buh kung leh buh kung hlirin a khat hmuk mai a.

Kawl a ni chhuak chhiarin an feh chhuak ve tuk tin na a, thlawh tur awm mumal hek lo. Thlawhlai tuai-vakâwl leh chhehhnawk an lawr zeuh zeuh a, chhehrâwp luiah an cheng nileng mai ṭhin a. Chutia anni an awl em em lai chuan lehlamah Thanṭhuami te chu ṭul a sa lohin an lo ṭul ve thung a. An thlawhhma hlat kum a nih avang a an buh tuh ramriahin a nghawng a. Hlo thlawh ṭul lai takkin a thawk thei ṭha zawng sikserhin an tlu fai vek mai a. A dam hmasa Thanṭhuami lah chuan a pheikhawngah ngangte hling a han vei zui leh si nen. An lam hla neih kum leh an chhiat chhuah kum a innang a, ṭul a phung pawhin an lo ṭul lo thung a.

Chutia an ṭul em em lai chuan tlangkam aṭangin Kapṭhuama te awllen thu an lo ral hriat a. An mangang chuan hlo thlawhpui turin Kapṭhuama chu an chah ta châwr mai a. Kapṭhuama lah chuan Thanṭhuami te puih chu a lo chak sakhai bawk si nen. Tichuan, Thanṭhuami te pui tur chuan pheikhai zang takin Inrinni zing chuan a kal ta nal nal a. Chumi zan a Rozami inkhawm tur chuan Than-

ţhuami chu a rawn sawm a. A rin loh tak a Kapţhuama a han hmu phut mai lawm lutuk chuan a awmdan a theih nghilh a, a za deuh chûk satliah ringawt a. Titi phungleng eng eng emaw an sawi hnu chuan, inkhawm loh mai pawh duh zawk rilru tak chungin inkhawm turin Thanţhuami nen an chhuak dun ta a.

A tuk Chawlhni chuan Kapţhuama leh Rozam chuan inkawmna bulfuk tak nei lem lo mah se, an rilru chu engmahin a la kuai her lo tih chiang takin an inhre thei a. Chawhnu inkhawm ban phei chuan Rozami chuan YLA thilah pawimawhna a neih avangin Kapţhuama nen pawh inkawm hman lovin a pelhesan a. Mahse rilru ngaihngam tak chung a ţhenrual dang inpawlsan an nih avang leh Kapţhuama pawh cham khawmuang ve rih tur a nih avangin a tu ve ve pawhin an inkawm lo chu an la runthlak lem lo. A tuk Thawhţanni zing chuan Kapţhuama chuan riah luh a rawt ta tlat mai a. Thanţhuami pa chuan, "Riak lo e, nat a hlauhawm em mai, a phai si a i nat ve hlauh zawngin a pawi dawn em mai. Ti hian lângin feh beuh beuh ula, a ni tam zawk mai ula hna a zai tho a nia. Tlangval tan phei chuan feh kawng leh zan lam a nula rîm fahran pawh a thlakhlelhawm a lawm," a tih pawhin Kapţhuama berin riah a rawt lui ta tlat si a. "Ka puih theih che u chhung reilote na na na chu lan zawng hna a kal lo em mai. Pathian zarah

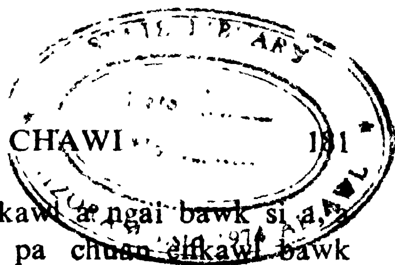
eng em kan ti lawng e. 'Vaimim a par tawh hi chuan ram a thiang tawh a, nat a hlauhawm tawh loh' an tih ngai kha maw. Kar hnih bak chu ka pui thei bik kher lo mai thei che u a. Chumi chhung chauh zawng luletin kan ṭang ve ang chu. Kawlvalenchham aṭang a mangang a mi rawn chah ta sa sa," a tih tlat avangin riak tur chuan an thawk ta a.

Thanṭhuami pawh thei leh thei lovin lunglam-tu leh bai fahran pawh lo chhuan sak ve turin a bai liam ve ta a. Kapṭhuama riak lut tur leh Rozami feh tur chu kawngtluanin an kal dun a. Thlawhhma lan theihna hmasaber aṭang chuan an lo leh an riahna tur te, Lalpianmawii te lo te chu a kawhhmuh dan dan a. Thanṭhuami te lo leh Rozami te lo lah chu a inhlat hle mai lehnghal a. Inthlahlel tak chung a an inpensan dawn chuan Rozami chuan, "Inrinniah chauh in rawn haw chhuak dawn si a, kar a rei duh dawn hle zawng a nih hi," a ti a. Pêngah chuan an ding dun vang vang a. Inthlakhlelhin tawp-intai a a neih chuan loh avangin inen zui vawng vawng chungin an inpensan dawn ta a. Kapṭhuama chuan, "Inrinni chuan di-hnah suih a he lungpui chung a inchhawlṭhuaiah aw," a ti a. Rozami chuan remti tihhriat hmel tak a ṭawng chuang lo hian a melh ngui nghaih a. Inthlahlelte pahnih chu rilru thlamuang hlim si lovin an in-mangṭha chuai raih a, an inpensan ta a.

Kapṭhuama riah lai chuan Rozami chuan Thanṭhuami te lo lam chu a thlir a thlir ṭhin a. An bung

lai an lan theih loh pawhin an riahna thlâm kawngka inhawng thim nal nal tal chu khawhar takin a thlir a thlir a. A feh kal lam lahin a thlir hmasaber a, a lo sul haw lahin a lan theihna hnuhnung ber aṭang chuan a rilru-a 'mangṭha' mawlh mawlh chung hian thlâm kawngka inhawng thim nal nal chu a thlir liam vawng vawng ṭhin a ni. Chutih lai chuan Rozami pa u fanu Remchhingi chu an unau a tlum ber a nih bakah an unau hmeichhe piang chhun a ni a. A nula ve ur ur tawh a. Unau sal rual tak kar a hmeichhe pakhat tumbu vuih ve ngawk ngang a nih avangin a nuṭate-ho cuuan an duat tlang hle mai a. A ute leh an chhungkhat lainate koh duatna a zarah mi tinin 'Chhingpui, Chhingpui' ti-a koh ṭheuh a ni a. Ṭnenkhat phei chuan 'Remchhingi' a nih pawh an hre lo hial a. A nutate-ho chuan tuman nupui an la nei lo a, an upa-ber erawh chuan chutih lai chuan neih a tum rilru chauh a ni.

Chhingpuii chu unau hung tak kar a hmeichhe mal pian ngang a nih avangin, tuisik khai leh sekrek khawih ilo-ah te, la deh leh in lam pawipang khawihah te a ṭul thei hle mai a. Tet tê aṭanga a thawh ṭhan a nih avangin a naupan ngaihtuahin fel pawh a fel hle a. A nu lah chu mi kawchhung nat nei, ramtuileilo a bawksawp a nih avangin a nu ai engkim thawh a ṭul a. Chuvang chuan, thlawhhma kawng pawh zawh thei lovin in lam hna sekrek ngawt pawh chu a thawh tham a tling a. Chumi kum chuan Chhingpuii chuan a ute riah chaw fai reng

a ţul ahnuhmanah a nu enkawl a ngai bawk si a, a ţul thei ang reng hle a. A pa chuan enkawl bawk ţhin mah se, azawng a zaa ţhut chilh rawt hman a nih si loh avangin in lamah chuan an pafa-in an lo ţul ve em em ţhin.

Inrinni vawi khat chu, a ute ramriak haw chhuak tur khai chhuah pah leh anhnah leh therhlo dangte lak pahin Chhingpuii chu a feh ve a. A ute chuan a bun ve chu phût hauh lo mah se, amah zawk chuan, "Ka ţhiante zawng zawng pawh tumah ramţang lo an awm tawh lo, hlo thlawh ka thiam lo bik ang, ka zir ve dawn," a ti a. A ute karah chuan chawhma chanve emaw chu a han bung ve lauh lauh a. A bula ţang a u chuan, "Mami, hei hlo thlawh i thiam khawp hi maw le, lawm neiin ramţang ve tawh la chuan min zangkhai tawh dawn ngawt hi," a ti a. Ani Chhingpuii chuan, 'Ka châk khawp a sin, ka feh ve ţhin tawh tak tak ang aw. In awm ka ning tawh em mai," a ti a. A u pakhat chuan, "Chutia lawm i neih dawn chuan i lawm tur chu ka hria, a hming bul pawh 'R' a nia(h). Chawlhni hmasa pawh khan Mualveng lamah," a lo ti a. Chhingpuii chuan, "Ka u pui hi i daw roh, a ni te chu a ni ţeuh lo, ka ngei ngei nen," a ti tan tan a. A u vek chuan, "Ani a nih lohin tu nge? Ani lo sawi tur a awm em ni?" a han tifiam leh a. Chutia fiamthu nen a an hawk an hawk lai chuan Chhingpuii chuan, "Ka u, Aizawl kal ve ka tum a sin, ka pa pawh ka dil a, a phal," a ti a. An upa ber

chuan, "Engtikah maw?" a lo ti var a. Ani chuan, "Eh, tun Thawhtan maiah hian, nang pawhin i tum a ni lawm ni?" tiin a zawt nghal a."

A u pakhat leh chuan, "Mami, chutia Aizawl i kal daihin i thawh ai tu nge lo thawk ang?" a ti a. Chhingpuii chuan, "E, tumah, thawh tur a awm hlei nem. Buh ei lak a tul si lo, buhfai ni se fairel ka khah bakah ip lian khatin ka dah bawk si, thingtuah lak a tul bawk si lo. Tui lah chu ka pan a chawi thei tho si a, ka thiante nen kal kan lo tum urh hle a sin," a ti a. "I thiante chu an chhungte kal ve tur an awm em ni?" a u chuan a han ti leh a. Chhingpuii chuan, "Awm âwm teh a, tun Nilaini khan Mawii u sipai kha a lo haw a, a bungrua la tur a kal an tum a lawm. Aizawl pawh vawi te khatmah ka la kal ve si lo, motor hmuh ve ka châk. Tin, chu lo-ah naupang inkhawmpui hun a hak tur kawr inang theuh kan thian zaho-in lei kan tum a, ka kal ve em em ang. Nangni pawhin in phal ti raw," a han tizui a.

A u chuan, "Chutia nang ber Aizawl i kal daih te chuan 'R' tih lam khua a bar lutuk ang a sin le," a lo tifiam a. Chhingpuii chuan, "Min dem min dem teivet suh, a hmel chhiat chhiat nen. ' Nang pawh Thanthuami ban i hmer ka hmu," a han tivin tâk a, an nui ta dar dar a. Chumi Chawlhni tlai zanriah ei kham chuan Chhingpuii chu a Aizawl kalpui tur a thiannu te inah chuan a kal a, a u pakhat

Aizawl kal tum ve tho chu a lo awm a. A thiannu chuan, "Naktuk chu hma deuh hlekah aw kan kal ang. Ka rawn sawm phei hma loh che leh min lo nghak reng dawn nia. Kan kal hma deuh loh chuan tunlai chu tlai ruahsur a ching si a," a ti a. Chhingpuii chuan, "Ni e, kei phei chu ka insiam zo a ni deuh tawh mai. Naktukah ka ar ken tur kan man ang a, ka inpeih a ni mai," a ti a. An pahnih chuan phur tak hian, "Awi naktuk thleng thuai thuai se ti rawh, khawi nge kan ban ang?" an ti sauh sauh a.

Chutia an Aizawl kal châk helhhawlh an phul hlut lai chuan Chhingpuii u chuan, "Mami, buhfai kha i lo phur duham viau ang e. Kei pawh naktipah ka lo kal ve dawn tho a, Aizawl-a ka rawn nan hman leh dawn tho che avangin, pawisa i indaih loh deuh pawhin ka pe mai ang che. Lam hla kal thang lo in ni a, ke ruh na duh deuh a sin, zang tê-in phur ang che. Kawng lakah tui a hal e tih vang-in an in ṭeuh ṭeuh ngai lo, chauh na duh bik deuh a nia," tiin a naute Aizawl kal tur chu a lo hrilh a. Chhingpuii te in chu Aizawl kawng kawtchhuah tawntirh ber kawngpui chhak chiah a ni a. Kawngpui thlang lamah chuan in dang a awm lo a, favai paihna hmun a ni a. A tuk zingah chuan Chhingpuii ute chu mi ina riak an nih hlawm vek avang leh riah luh leh an tum loh avangin an hmanhmawh lo pheng chu tumah an la rawn hawng hman lo a.

Chhingpuii chu a pa chuan, "Mami, hei buh thun khat chauh tak tak laklawh deuh mai a awm a, i kal hma-in han chhu chip lawk ta che. A thlei lam te chu i u Rozami te pawh kan lo thleitir mai ang a, nang nula-ah han chih lawk teh,'' a ti a. Chhingpuii chuan thatho lo zet hian a chawi chhuak ṭaih ṭaih a. Thlak hnih khat emaw lek a chhu kauh kauh hman, a ṭhiante Aizawl kal tur helhhawlh chhuak hma chuan, "Chhingpui, hawh, i kal tawh ang," tiin an rawn au ta mai a. Chhingpuii chuan, "Ka pa, ka dah mai dawn, chu ka ṭhiante pawhin min au tawh si,'' a ti a. A pa chuan, "Mami, han chih lawk rawh, a tlem em kha," a ti a. Chhingpuii chuan a han chhu leh kauh kauh a, an ṭhiannu hnuhnungber chuan a rawn au leh ta a. Chhingpuii chuan, "Ka pa, ka dah mai dawn, ka ṭhian turte pawh an liam zo tawh, chaw pawh ka la ei ve si lo," a han ti leh chu, a pa thin-butut nei ta chuan, "Han chih law law rawh ka tia ni lawm ni, tuna tak a pa te thu 'ka hnial e' i han tih chu(h). Aizawl chu i va han kal rua lo em" tih leh Chhingpuii ema a ar ken tur a âwt a mi chu a chhuah ta daih a. Sumhmuna ar lo tlan chhuak chu Chhingpuii chuan, "Â, ka ar a chhuak," tih leh man a lo rual a. Mahse a pa chuan, "Lo man khanglang suh, ka chhuah a nih kua, Ai zawl zawng i kal dawn chai lo e aw," tiin sumhmun ah a chhuak a, Chhingpuii chu thingkhawn lamah a nam chho dawrh a. Chhingpuii chu a ṭap ta fap fap a.

Chutia a ṭap ta chu a pa chuan, "E, e, ê..., ka ṭap i tia lo ? Aizawl te zawng kal tum chai suh. Iuna taka 'de, dê, dê,' i han tih chu," ti a ben pahin, "Hei, vaimim kâwr hi kawmthlangah zu paih rawh," tiin vaimim kâwr dahna dawrawn chhia chu a hmehbel nawk nawk a, a luhsan ta a. A pa chuan tukverh aṭangin a zuk thlir a. Favai paihna hmunah chuan a sir a em ruak tluka a ṭap fap fap lai chu a zuk hmu a. A pa zuk thlir hnu lawk chuan Chhingpuii chu Khawmu-in a rawn chawi ta a ni. Chhingpuii thlaphang chuan a râwl tawp hian, "Ka nû, ka nu, ka nu...," a ti vawn vawn a, ngaw ril lamah a au lut ta vau vau a, a tawpah chuan a reh ta hmak a. Mahse chu a thawm chu a pa chuan a hre miah lo.

Chumi hnu lawk chuan Chhingpuii u, a tuk a Aizawl kal ve tum kha a lo haw a. "Mami chu i phurh rihtir viau ang ka ti. Lam hla kal ṭhang lo a ni a, kei pawh naktukah kal ka tum tho a, a phurh rih viau chuan a chau hle tur a nia," a rawn ti lut a. A pa chuan, "A kal leh hlei nem," a ti a. A ni chuan, "Eh, eng a ti nge? A châk tehlul nen, a peih leh ta lo deuh em ni?" a ti a. A pa chuan, "Buh hak ṭan sa thun khat pawh tling lo a awm a, ka den tir a, 'ka dah mai dawn' a ti a ti fahran a, ka thinrimin ka kaltir phal leh ta lo a nih kha," a tihmuk a. Ani chuan, "Leh mai mai ṭhin, an châk teh reng nen. Nizan pawh ka lenna-ah a lo kal a, an belhhawlhin ṭhiante nen a kal tum ngang an ni

a, tun aia remchang pawh hi a awm leh tawh zen zen lo ang a. A thuhrimah buh ni se a deng khawl rei rui a, a tirh a intirh ngeih loh a nih chu, a kal ngei ngei tur a ni. Khaw nge a awm? Vawiinah kal lo pawh ni se, naktukah ka rualin a kal tho tho. Ka pa hi chu i sual ṭhin em mai, tunah khawnge a awm reng reng?" a han ti leh a.

A pa chuan, "Vaimim kâwr paihah ka tir a, nichin kha chuan kawmthlang favai paihnaah khuan a ṭah fap fap kha," a ti a. Ani chuan, "Ṭah pawh a ṭap reng ang chu, nula an ni ve tawh a, inhauh hi chin tawk i hre lo lulai em mai, keiman ka'n ko teh ang," tiin kawmthlang lamah chuan a chhuk thla ve ta a. Favai paihnaah chuan a em chauh chu a lo tlu ngât a, a u chuan, "Mami, Mami," a han ti dap dap a, mahse a reh vang vang mai a Chutih lai chuan nu pakhat hi a lo kal a, "Ngawi teh, tun lawk tak tak khan hmeichhe mangang rawl tak hian, 'ka nu, ka nu, ka nu .... ,' ti vau vau chung a ngaw ril lam a liam thla ta vawn vawn hian ka hria a. Mahse ka bengchhe ri-ah ka ruat avangin barah ka khawn hlei lo a. Chhingpuii a ni ta phawt ang aw," a rawn ti ta mai a. Chhingpuii u thinrim chuan beidawng râwl tak hian, "U hu! tu dang a nih loh tawp chu, a va pawi...," ti vang vang chungin vin fe hian a pa a au a. "Mami a bo ta, kei chu a zawng turin ka kal nghal a ni mai," a ti a. Insiam leh hranpa tawh chuang lovin, "Mami," ti a au chung zelin ngaw chhungah chuan a lut ta nghal a.

Chhingpuii bo tuk Thawhṭanni chu Kapṭhuaman Thanṭhuami te a puih kar hnihna tur a ni a. Chhingpuii bo thu chuan khua a khah nghal avangin Kapṭhuama pawh chu zawng turin a chhuak ve ta nghal a. A kal dawn aṭang reng chuan Kapṭhuama chuan hmutu nih ngei tumin, a hmuh hma zawng a beidawng lova zawn tumin vaihlo pawh a pai âm lawk a. Chhingpuii chu Rozami pa u fa ngei a nih avang leh, a hma laia a palai an lo hnar tawhna chu hrerengin, ani mi ahluan a tlangval tlawmngaih tina mi si chuan thangṭhat lak tum urh takin a chhuak a. Chhingpuii zawng tur chuan a khawnâwtin naupang leikang deuh chin zawng zawng nen an thawk chhuak fai vek a. Mahse thei reh takin a reh vang vang mai a. A hnuhma hmuh tur awm si lo, a thawm hriat tur awm bawk si lo, a ni khat ni aṭang reng chuan an beidawng rilru ṭheuh a. Mahse a pachhuakin an pil ta vang vang hlawm a.

A bo ni phei chuan tlangval tumah hawng an awm lo. A zawngtu tlangval rilṭam hlau-in nula hovin chawfun leh tui-um nen ramhnuai lam an pan bawk a. A tuk Thawhlehni pawh chuan an zawng nileng zankhua leh zak a. Mahse eng riva mah hria an awm theih loh avangin inkoh chhuah vek a, zawn dan awmze nei deuh a chan insem a zawn an rel avangin an han inko chhuak leh rih a. Khaw ṭhenawm lamah pawh thu an thanin an khaw ṭhenawmte pawh chuan an dap theih ang angin an lo dap ve a, 'Mihring chin hriat a nih loh avangin tumah ṭhian

nei lova kal fal loh tur' tiin tum bik lam neiin an insem leh ta sang sang a. An inkoh chhuah vek lai a kim lo an han indap chuan Kapṭhuama chauh a lo awm ve ta lo a, 'ka hmu' ti lah chu tumah an awm bawk si lo. Kapṭhuama a lo haw ve lo tih Rozamin a hriatin a mangang em em mai a. Ni thum lai chaw pawh ei tawh lo a nih avangin rilṭama a thih hial tawh a ring a. A nau Chhingpuii a ngaihtuahna ai mahin Kapṭhuama a ngaihtuahna chu a nasa zawk a.

Tichuan le, a thawh hnihnaah pawh chuan an liam leh ta sang sang a. Zirtawpni a lo thleng ta hial a, Chhingpuii ṭhiante Aizawl kal pawh an lo haw leh ta a. Anni chuan engmah la hre hman hek lo, an kawmthlang a an kal lai chuan, "Chhingpui kan lo thleng, engah nge i kal ve leh si loh?" tiin an rawn au haw a, Chu a ṭhiante thawm chu a hriatin Chhingpuii pa chu tapkunah a mittui a lo tla zung zung a. Chhingpuii ṭhiante pawh chuan chanchin an hriat veleh an phur an nghat lawk a, hah pawh sawi lovin a zawng turin an liam nghal ve zel a. Tichuan, a khawnâwtin, a khual a tualin an phek zawn ta a ni. Mahse Zirtawpni pawh chuan thawm engmah an la hre chuang rih lo.

Chhingpuii bo tuk (Thawhṭanni)-a Kapṭhuama thawk chhuak ve ta chuan a tum ang ngeiin Chhingpuii chu a hmu ta a. Amah Kapṭhuama sawi dan chuan :— "Khatia a bo tuk a ka zawng ve ta kha keimah chauhin ka kal zel a. Ram chin ka hre si

lo, zawng ni fawm chungin ka pingpei kual mai mai a ni ber e. A ni thum ni Nilaini khan ral hla tak a hmeichhe mangang au vau vau râwl hi ka han ral hriat a. Tichuan, a lam pang ni a ka hriat chu ka pawng pan ta ngawt a. Kal-khan ka hriat si loh avangin ka en zawn a, ka kal tawp ringawt mai a. Ka ril lah chu a ṭam em em tawh mai si a, ka tawn ang ang changel-laimu te, theitit-bum leh raichhawk zik te chu kal pahin ka han hmawm leh ang mawlh mawlh ṭhin a. Ngawpui ngawta deuh mai hi ka va lut a, mahse khua-in min thim hnan leh ta bawk si a.

"Zanah chuan hnah hlai deuh ka hmuh theih ang ang ka inzar hliah ṭit ṭet a. thingbul nghengin ka ṭhu tlaivar mai ṭhin a. A tuk Ningani zingah chuan chu ngawpui aṭang chuan ka chhuak a, ṭulno hi ka thleng a, khawi ram nge pawh ka hre lo. Ṭulno chu ka han sakhi chulram fan thuak thuak a, mahse ka rin loh deuh avangin ngaw lam bawk chu ka hrul thla leh ta a. Fur chhe lai ngang a ni a, ngaw chhung lei lah chu a hminin a nal em em mai lehnghal a. Ka chau tawh bawk a, chuti lai ram zim têah chuan ka nileng ta a. Zirtawpni kha a lo thleng a, ka bei a dawng deuh tawh bawk a, hawn lam hnaih ṭha zawkin ka ring deuh a. Ṭhiante thawm lah chu a ni hnih ni aṭang phei kha chuan ka hre phak tawh lo reng reng bawk si a. Keia ngei pawh chu min ngaihtuah ka hlauh avangin zawng pah ni siin in lam hnaih ka tum ta a.

"Chawbel hmin vel ka kal hman ang e, a hmun-hma thu-ah chuan fing tam phei zawng a ni lo ang, kawrtê kamah hian a kawrfual chu a lo tla huh niai a. Amah Chhingpuii chu la hre hauh mah suh ila, ani kawr lo chu tun chung ramrilah thlauh azengin ka ring lo a, ka chhar a, ka kal leh ta a. Chawfak her zen zawn a ni tawh ang chu maw, dil ang reng, fur tui tam lai dil chauh hi ni tur a ni. Chuti lai chu ka thleng a, dil kam tui chim chin leh chin lo-ah chuan tleirawl hniak rual tak hi a lo tleu pherh vang a. Tuiah a tlak ringin ka inphelh sauh sauh a ka han liluh a, rin ai takin a lo thuk lehnghal. Vawi eng emaw zah ka liluh hnu pawh a ka hmuh loh avangin a ke zungṭang kawh lam chu panin ka kal leh ta ngawt a. Hnuhma dang hmuh tur awm bawk si lo, ka kal ngaihna hre lo chu ka kal chingchivet ta mai mai a.

"Chutah ngawpul ka lut leh a, ruah tam em em a lo sur leh ta nghal, khua lah a tlai leh ta fu si nen. Thingbul belh tur zawn pahin ngawpui chhung lam chn ka pan a, ngaw chhung chu a thim rum rum tawh a. Ka ngaw chhung lut chuan thui pawh ka kal hman lo, thing tluluang lianpui mawih hiap huap hrul a Chhingpuii lo tlu bâm mai ka han hmu phut mai chu ka lawm teh a sin aw...! Ka hmuh tirh phei chuan a thi emaw ṭiin hlauthawng takin ka pawm thuai a. Mahse a lo la thi em lo deuh a, a taksa chu vur vawh tak hian a vawt ngiak mai a. A kawr ka chhar kha ka'n haktir sawk sawk a,

pawm lum tumin ka pawm ta hle hle a. Khua lah chu a thim zui ta mai si nen, ruah lahin ban zai rel bawk hek suh. Tlem a ka pawm lum tak deuh hnu chuan thei leh thei lo hian, 'Aizawl kal ka va han châk e . ,' a rawn tih reuh chu maw le, ka khawngaih tak tak a ni.

"Khua a thim tâk mai si avang leh ruahin ban zai a rel duh bawk si loh avang chuan, mahni mai a kalpui ngaihna awm si hek lo, thingluang hnuai lei hil lai deuh chu ka chuh a, mei chhemna khua lah chu a kaw bawk si lo. Ka pawm a, khawvar nghakin ka ṭhu ta ran mai a. Ngawpui chhung lah chu a thimzia chu aimit thlawn chu nep tê. Chuti ringawt a kan pahnih chauh a khawvar kan nghak dun tur chu a huphurhawmin a zamthlak ram ram hle mai. Mahse mut hun zen zawn awmah chuan kan ṭhiante meichhher hla tak a eng chu ngaw kar aṭang chuan ka hmu ta hlauh a. An hriat hmaloh chuan ka au ka au ta ringawt mai a. A tawp a tawpah zawng min rawn chhawn ve ta a. Kan awmna an rawn thlen hma ngawt pawh chu rei ka tihman hle mai," tiin Kapṭhuaman Chhingpuii a hmuh chhuah dan chu a sawi a ni.

In an thlenpui hnu chuan Chhingpuii chu an bual fai a, a taksa pum mai chuan kung-zungpuia sih ang mai hian a pem chhuak vek mai a. A tuk Chawlhni chuan fel tak hian a rawn ṭawng chhuak ta reuh a, "Ka ṭhiante ka va han ngai e," a rawn ti a. A ṭhiante chu an ko thuai a, Chhingpuii chu an

dinhual ṭaih a. Chhingpuii chuan chau tak chung a thei leh thei lo a sawi tihhriat reng hian, "Awi, nangni zawng Aizawl in kal bik a ka awt che u Kei zawng Aizawl hmu lovin ka thi dawn a nih hi I e, ka ṭhian, naupang inkhawmpui hunah chuan e. in kawr lei, 'inang vek i lei ang u' kan tih kha nangni chuan in lei phawt ang a,'' a tih lai chuan a ṭhiante chuan, "En teh hei, kan rawn keng a sin," an ti a, an kawr lei chu an han hmuh sap sap a. Chhingpuii chuan, "Awi! a mawi lutuk, ka va han awt ve e. Inkhawmpui hunah chuan he in kawr lei ngei hi ha chungin kan huan a ka derhken phun leh ka kumtluang phun par khu ka thlanah in rawn dah dawn nia. Kei zawng, ka ṭhian, Aizawl kal ka châk ve em mai," a han ti leh a. Chutih lai chuan Chhingpuii pa leh a ute-ho mittui chu a lo sur zung zung a. Chutah Chhingpuii chu a irhfiak ta ak ak a, a maimichhing a, a hmui chu a han phun leh sep na a, a ṭawng chhuak zo ta lo a.

A ram chin hre lo ber leh mikhual ber chu a tlawmngai leh fakawm ber a nih avangin, Rozami pa meuh pawh chuan an chhungkaw zingah Kapṭhnama chu a fak chhuak ve ta hial a. Mahse chuti chung pawh chuan a fanu tan chuan a la duh chuang lo. Chuti khawp a Rozami pa-in Kapṭhuama a duh thei lo chu eng dang vang a duh lo a ni lo a. Tun hma an tlangval laiin Zopui nula hmelṭha Kapṭhuama nu ni ta chu Kapṭhuama pa nen an lo rim dun pahnih ṭawh a. Mahse Rozami pa chuan a chan

ṭak loh avangin, chu chu hre rengin Kapṭhuama tan a fanu Rozami chu a phal thei ngang lo a ni ber. Chu chu tu-khaw khain an hai lo a, Rozami leh Kapṭhuama lahin an hai bik hek lo.

Chhingpuii zawng a kar khat tlawng a pelhe leh tâk avangin a kar thumna pawh chu Kapṭhuama chuan Thanṭhuami te pui a cham leh rih a tum avangin a chhungte chu a chanchin tawitê-a ziakin a hrilh a. Mahse a cham leh chhung pawh chuan Rozami nen inkawmna fumfe tak an nei thei chuang lo. Rozami lah chu an chhiat tawh avang chuan ni hnih ni thum lai a awm zawn leh ta si a. Ani Kapṭhuama lah chu a riak leh daih bawk si nen. Riak meuh a ni tin ni tla vanvuaia a han puih leh hnu chuan, Thanṭhuami te ṭul zualpui chu Kapṭhuama chuan a sut thawlpui ta viau a. Thawhṭanni lam a haw(n) a tum dawn tâk avangin Kapṭhuama leh Rozami chuan inkawm fal theih hram an duh a. Chu Chawlhni zan chu inkhawm lovin, hman a an inkawmna pangngai, Thanṭhuami te kawmchâr lukapuiah bawk, Chawlhni zan chiahah bawk leh **Thla Hleiuga Zan**-ah chiah bawk chuan an inkawm leh ta a. Mahse August thla a nih avangin hman ang chuan thla chu a eng ve lo a, fur lai van râng chhumin a hliah dul ruai a. A hliaptu van râng chhum chu a kal avangin a thla zawk chu tlan zur zur hian a hriat a. Khaw lo haw mai tur chuan hmarthlang aṭangin buh rai nghawr khawpuiin a rawn rum ṭhaih der der a.

Khawdur duk hnim ruih kar a kawlphe thlei zawi zawi chu thlir chungin an ṭhutna pângchuam bawk kha an luah dun leh a. Kapṭhuama chuan, "Ka cham rei tehlul nen kan inkawm fumfe mang hek lo. Nangnin vanduaina in lo tawh vang pawh a ni ang e. Mahse han inkawmin thu tinreng pawh sawi dun ṭ in mahila, engmah sawngsawhlawt thei chuang si lo tur duhthusam a ni zel dawn a. Palai pawh rawn tir leh eng ang mah ila 'kei' ka nih chhung hi chuan thil a puitling tak tak thei chuang dawn bawk si lo. Heti khawp a ka hmangaihna che hi a pâmhmaiin a buangbarthlak hle dawn zawng a nih hi. I lakah hian ka bei a dawngin engtin nge ro kan rel tâk ang? I hmel ka hmuhin ka tawngkhawp zo chuang si lo chia, ka hmuh loh che leh khawharin ka vân ka vân leh thung bawk si a. Ka hmuh loh rei zawh poh che leh a hna-leh nghawng a na ting mai bawk si nen. I nu leh i pa tan lah chuan ka hming hm ri ringawt pawh hi anchhe inlawh aia ngaihthlak hrehawm, thih thu thlentu zualko aw ai pawhin ngaih a chakawm loh hial emaw a ni awm si a. Chuti khawp a min duh lotu chuan a fanu chu min pe phalin i ring emaw chu? Teuh lo mai, vawi sawm pawh piang nawnin mi lenpui aia a let eng emaw zat a tam pawh lenpui mahila, keia tan zawng beidawnna chauh lo chu puakchhuah tur a awm dawn chuang si lo. Ka hmangaih dan che lah hi, ka nunna aṭang a then hran rual lohin ka thisen a luan fin tawh si a. Chuti khawp a ka hmangaih chu ka

ta a nih theihna tur a, chuti khawp a min duh lotu si chu engtin nge ka tih lungawi tâk ang le? He thilah hian kei zawng ka beidawngin a ngaihna ka hre thiam tawh lo. Ka finna a tawp a, ka ngaihtuahna-in kawng a bo zo ta. Engtin nge kan kalpui dawn?" tiin beidawng hmel takin Rozami chu a en a.

Rozami chu a ngawi vang vang a, a tin seh niap niap chung a hla tak a kawlphe eng kikiau zawr zawr thlir chung chuan, "I tan chauh a ka indah hranna tithlawn tur a ka tumna min pawt kir turin van Pathian chauh lo chu ka chung a ro min rel sak thei tumah an awm lo. A hun leh ni a lo thlen a, 'awm' ka tih chinah leh 'thiam chang' ni-a ka inhriat tikah chuan, ka chhungte min phuarna hrui chu ka chai chat ang a, tuma um phak loh turin i hnen lam ka rawn pan mai ang. An aw hre lo turin ka beng ka hup ang a, i aw chauh hre turin ka rawn zawng dawn che a sin Chuvangin, i inrin loh lai pawhin ka rawn ṭhawng thut thei chia, i mi zai hmasak loh pawhin ka rawn pan mai ang che. Hmangaihtu dang nei lo chuan hmangaihtu awmchhun chu, ram sakawlh leh thosi karah pawh tuma ven loh pawhin, ka hmuh 'hmaloh a zawng turin ka pan dawn che tih lo hre lawk ang che.

"Tlang ngaih a mawi tak a inneih hi a tu ve ve pawhin duh mahila, kan hun tawngin a zir miau si loh chuan, hmingchhiat leh thangtlawm chu ka phum

bo ang a, zahna khengbetin nangmah chauh ka hmazawn a dahin ka fin tho tho ang che. Mahse ṭunah hi chuan chumi thleng thleng a kal chu ṭulin ka ring lo. Ka pa meuh pawhin kan inchhung khurah i ṭlawmngaihna chu a sawi chhuak ve duh ta hial a. He i fakawmna zahawm tak hian ka pa meuh pawh a khawih nghing hialin ka hria. Chuvangin, tun chapchâr hian lo leng leh phawt la. Chuta an lo la hnar cheu che a nih chuan, duh leh pawi lo, kan tlan dun daih tawh anga a ni mai. Duhthusam chan tawh berah hmingchhiatna chuan awmzia a nei phak tawh ngai lo.

"Ngawi teh, zanin hian inkhawmpui lai a kan inkawm kha min ti hria. Thla lah chu a hleinga zan a niin, min tiam ang khan '**Thla Hleinga Zan**' tawh hi chuan chhuanlam ka siam a. Mahni chauh mah ni ila, tuna kan inkawmna hmun hi luah leh turin ka kal ziah ṭhin a sin. Zaninah erawh hi chuan kan pahnih ngeiin kan luah dun leh ta a nih hi Aw...! heti kumkhua thei tawh ila ka va han t ngawih ngawih tak em! He Thanṭhuami te leikapui h ralkhat aṭang a ka hmuh châng leh chhun-lawn a k kal chang te hian min ngaihtuah thuitir teh ṭhin a sin. Kan venga i cham ve chhung lahin zanin chauh hi lungsi deuh a kan inkawm theih chhun a ni chauh si a. Nang zawng Thuamṭhiani pa pawhin riah lo a rawt a rawt pawhin nangmah zawk hian i tum lo tlat a, min thlahlel ve lo i ang em mai. Riak t daih lo la chuan hlim tak a inkawm thei fo tur

kan ni a. In riah hlan khan kei lah chu khawharin a haw lam a kal lamin in riahna thlâm kawngka inhawng phât kha ka rawn thlir ka rawn thlir ṭhin a I haw hnu-ah pawh Thanṭhuami te thlâm chuan lung a tileng hlen tawh dawn a nih hi. Awi, Ṭhuama, chu! inkhawm an bang leh der tawh. Ka hawn mai loh chuan inkhawm banah tih tur pawimawh deuh ka nei lehnghal. Khawnge, ka hlabu kha, zanin chauh chu lo leng ngei ngei ang che aw.

"Naktukah i haw tawh dawn si a, 'kal kawng zuk tur ka nei lo' i tih kha. Awi! kei zawng, hawn loh theih pawh a ni si lo a," tih pah chuan a tho ta a. Khawdur chhan a thla eng fiah lo ruai hnuaiah chuan hnaih tak a inhmatawn a ding dunin, Rozami chuan Kapṭhuama nghawnga a kut khing-hnih suih a hnai tak a en chung hian, "Ti hian nupa ni tawh mai ila, a nih, ka mangṭha rih dawn lo che a nia. Mahse......," an hmui nuai zauh chungin in chhungah an lut dun ta a,

18 ROZAMI SAWI A DIK TA

FAVANG a lo thleng a, Rozami leh Than thuami chu Thanthuami te lo-ah chawhmeh lain lo lam an kal dun a. An haw lam chuan Kapthuama chanchin hlir an sawi a, an titi a tui dun hle a Tlangchhuah an thlen chuan an chawl a, an fanghma tai phurh pakhat chu an inphel a an ei dun a. Rozami chuan, "Ka fanghma ei vang nge maw ka khua te pawh sik ta ur urin ka hria e, khawnge, ni lum ah ka'n thu hial teh ang," a ti a, ni lum hnung puakin a thu a, a ham zi ar ar a, a mittui a nuai chat chat a. Tichuan, zawitê-in an kal leh ta a In an thlen a Rozami insil zoin kawr a thlak hmai chiah tih chuan a pai ta awn awn a, sût vuanin a thu raih raih a. Chutah inring lawk hman miah lo in a luak ta puat puat mai a. A luak pawh ngaih sak hlei thei lovin bawkvakin a khum lam a pan tawk tawk a. A khumah chuan a mu ta hle hle a A nu-in puan a sintir paha a pang a han khawih nâk chuan a lo sa huam mai a, a khua a lo sik nasa chu niin. Reilotêah chuan a tawngvai ta bual bua a, an biak pawhin mumalin a chhang ta hek lo A lu chu tuivawtin an leih a, chumi zan chuan chhi khat mah chhing lovin an bawisawm tlaivar ta a Ani lah chuan tuisik ringawt a hap nghek nghek ma a. A tuisik in lah chu kar lo-ah a luak leh zel baw si a. Khawvar dawn lam atang phei chuan a tawng vai tawh bawk hek lo, a muhil a nih leh a meng

nih pawh hriat theih lohin a mu ta chawrh chawrh mai a. A tukah pawh zing dai nci miah lovin a khawsik chuan a thlah ta reng reng lo.

Chawfak hun hma lam hretah a rawn ṭawng chhuak phawng mai a. A nu a rawn ko a, "Ka nu, ka thla a va han phang tehlul em! Min kalsan hauh suh ang che aw. Ṭhuamṭhiani a awm lawm ni, va ko teh u," a rawn ti a. A nu chuan, "Thlaphang reng reng suh, thlaphanna tur a awm hlei nem, tunah chuan i dam a ni leh tawh a lawm. I kiangah hlir ka awm ang, ka kalsan hauh lo ang che," a ti a. A nu chuan Thanṭhuami puan tah lai chu a va kohtir a, ani chu hmanhmawh takin dawhkilh la tawn reng chung hian a lo kal a. Thanṭhuami chuan chuti ang takin a ṭhiannu chu a nâ tih pawh a lo la hre hman lo a. Thanṭhuami chu a ṭhiannu khum tlâng a ṭhuin a kut vawn sak chung chuan a bengvar lohzia thupha a chawi mawlh mawlh a. Thanṭhuami ṭawng ri a hriat veleh Rozami chu a rawn meng iau a, maimichhing leh chung hian "Ṭhuamṭhian, tun ṭum ka nâ chu ka thla a phang em mai, tuar khawchhuak zo dawnin ka inhre tlat lo. Ka hnukchah hma ngei a Ṭhuama hmuh ka va han châk em! Hmu ila chuan ka dam phah huai loh pawhin thlamuang leh rilru kokim takin ka kal thei dawn a. Ka mang lamah hi chuan hlim takin kan lo inkawm ṭhin a. Kei zawng ka ṭhian, engtin nge ka awm ang?" a ti a.

Rozami thlaphangin chu thu a sawi lai hmel a hmuh chuan Thanthuami chu a hnukulh teuh mai a. Mahse a insum hram hram a, "Zamthian, thlaphan tur a ni nem, i dam leh mai ang a, chutih hun ah chuan Thuama nen hlim takin in la inkawm leh dawn nia, lungngai reng reng suh," tiin a han hnem ru hram hram a. A rawn meng chhuak leh a, mittui tla zawih zawih chung hian, "Kei zawng Thuama chauh lo chu ....." a ti a, a mittui chu Thanthuami chuan a hruk sak a, Thanthuami chuan, "A nih leh e, Zamthian, ani chu awm ta se dam leh maiin i inring em ni?" ti-a a han zawh leh chuan a biak theih ta lo a. A han ko sateh thin na a, thingbul biak ang chauh hi a ni zui ta tlat mai a. Rozamin Thanthuami hnena a thlaphan thu leh Kapthuama hmuh a chak thu a sawi lai chuan Rozami nu chuan a ko ngaithla ve reng a. Thanthuami chuan a theih tawk a bawisawm chu duh mah se, tihngaihna dan vak a awm lovin Rozami lah chu a mut ngaiin a mu chawrh chawrh mai a. An biak lahin chhang hek suh, a taksa lah chu dah ang angin a awm ringawt mai si a. Thanthuami hnena a sawi loh chu a tawn leh ta reng reng lo. Chumi zan chuan Thanthuami chuan a thlannu chu a ttaivarpui ta a. A tuk khua a lo var leh meuh chuan Rozami chu a thaw an ei a hi lo teuh mai a. A chhungte pawh an mangang takin a ta.

Rozami nu chuan Thanthuami hnen a Rozami thusawi kha a hre reng a. A dam phah emaw, pha

lo emaw, a chhe ber dawnin a tlin ta ngang lo a nih pawh a rilru kokim taka a kal tur ringawt pawh duhsakin Rozami thu sawi chu a sawi chhuak lo thei ta lo a. An thil sawi chu an pa'n a hriat veleh lehlam a hawi hmuk a, a tuibur pik zuk pah chuan, "A mak awm thin teh e, mangan tawpah pawh 'ngaihzawng' in la sawi ta lai a. Thangthar hian zah pawh hi in bosal zo tawh a nih hi. Daktor leh damdawi ang hial a ngaihzawng te dampui han inrin tak mauh chu, eng kan ti zo ta chu ni maw," a lo ti hmuar hmuar a. An nu chuan, "Mangan a tawp avang tak chuan a lawm mawi leh mawi lo leh zah pawh a sawi hleih theih tawh loh achâng reng a ni. Fa te thi dawn a, tuisik pawh khak liam thei tawh lo a, an dan na tur a nih phawt chuan eng pawh kan huam tur a ni dawn lawm ni. 'A tirtun min tirh chuan saphungah pawh kan kui ta tur e,' an lo ti ngai a.

"Tawngkhawlo ni suh se la, tunah lo tlin ta lovin, amah Rozami sawi ang a rilru lungkim taka a kal theihna tur tehchêng pawh kan duhsak tawh a nih hi. A duh ang a kan tih loh zawngin kan inchhirin ban a chenin 'kan ló chuti ta lo a' kan ti leh khaw hnu si emaw a ni leh ang tih hlau vang chauh zawk a lawm.' In tih loh phei chuan ti ila pawh ka tilai ngam bik hlei nem," a ti a. Kapthuaman a bo a chhar chhuah Chhingpuii u chuan, "E chutin Zamin a lo sawi a ni maw? Chutia a tih phawt chuan i ko mawlh ang u. Ka thu pawhin kan ko tur a ni, Zami

tan leh 'kah tan pawh a rilru tikalhkimtu a nih nâk-hmanah chuan eng nge? Amah Kapthuama lakah a inthlahruothlak deuh e tih thu lo-ah chuan engmah zahthlak a awm lo. Daktawr mah sum sengin kan ko e kan tia lawm. Kei, Kapthuama kha ka mi ngainat zawng tak a sin ni nghe nghe. Mami chungah ieng khan tlawm a ngai mai a. Tunah pawh hian kan koh phawt chuan a lo kal em em ang. Hmanah lah khan amah vangin Mamin dawm hlum a hlawh tawh a. Tunah pawh hian min chhandamtu a ni leh mai thei a sin. Heti ang mangan tawpah chuan tu-pawhin an ngaithiam ang. Ka nu pawhin i lo sawi har mah mah a ni tawh zawk chu. Ani berin chutia a tih phawt chuan koh vat tur, koh vat tur. Chuti lo zawng thil a pawi hau-ah kan inchhirin ban a chen leh si ang a sin. A mi hmuh châk ber na na na chu, thikthu tihchhiatna chi a nih tawp loh chu, kotu tur zualko i zawng vat ang," a ti sawt sawt a.

Kapthuama koh chungchang an sawi lai chuan, Rozami u Hnuna chuan Rozami bawisâwm chung chuan; "Chutia in sawi tak a zarah chuan— Hman-a Rozami thil ka hai avang a kan inhau deuh tum khan, Kapthuaman Rozami lehkha a rawn thawn ka ching chhuak a. A hma lai a Kapthuama hnen a Zami thu lo sawi, Kapthuaman a hriat thiam loh: 'Ka hmukchah dawnin i mi hmangaihna chuan ka tihrau i ko kir leh ang' tih ang lam hawi niin ka hria a, a ziak ang takin ka hre chiang tawlo a. Chuti lam hawi a Zami thu sawi, Kapthuaman a rawn zawh

lehna chu ka chhiar tawh tak a sin, ka hre chhuak leh zawk mai, in thusawi a zarah. Muthmunah pawh Vanbr'angi (a nupui) nen kan nuihpui kan nuihpui tak a sin maw le," a rawn ti ve a.

Chhingpuii u vek chuan, "Chuti a lo nih leh-nghal phei chuan zualko i tir vat ang, engmah a zahthlak loh. Khawnge, keiman zualko tur ka'n zawng teh ang, 'bei nge sei run dung,' tih a lawm," tih pah chuan zualko tirh tur zawng turin a chhuak ta nghal a. Fehrehsan lai vel chuan Kapṭhuama ko tur zualko pahnih chu an kal ta vang vang a. Kap-ṭhuama hnenah pawh thukhuh hauh lo leh thil nih dan chu chiang tak a hrilh rawt turin an chah a. Zualko pakhat phei chu Rozami inleng hlui, Rozamin a duh loh avang chauh a nei ta lo hi a ni nghe nghe a. Tlawmngaih chhuah a hun si a le, Rozami tan a Kapṭhuama kotu zualko nih pawh a tan a tha-natthlak hle ta ve ang.

Chumi zan a Kapṭhuama zanriah ei kham chu a nî te inah a kal a. Fawng (kho)-ah hian lenmual hmin leh pangkai hmin hi an lo chhun fin rui a. Chu chu a ni fanu nula duhawmpui mai nen chuan an ei dun a, thei ei chungin an titi zel a. A ni fa-nu chuan, "Takana Ṭhuama, naktuk chu zongam min venpui ta che, i tha ka la rul leh dawn che nia. Zo-ngam chin chu ka inchhir tak tak a ni, sava ven reng mai a hautak lulai em mai. Vasuih leh varît hi chu ven an nuam deuh a, pît (pîttê) mawlh mai

hi a ni chimawm chu ni. Sawphrui thlun leh benthek an hlau ve si lo, bu-ruk lah chu chuti hlauh. A hmun a hnawh a ngai ziah mai bik a, ka ning tawh teh mai a nia. Hmanni lah chu ka sairawkherh hrui chat hmawkin ka zungpui ka'n perh mai a tun thlengin a la nâ," a ti a.

Kapthuama chuan, "Ka hman nang, favang ngawi dawh an sawi deuh a, ka pa khan kal veah min duh deuhin ka hria, ka kal ve mai thei a ni," ti-a a sawi lai mek chuan Kapthuama farnu a nau nula Lalhlunchhungi a lo lut a. A ni fanu chuan, "Eng nge i duh tak Chhungbawih?" a lo tithuai a. Hlunchhungi chuan, "K'u Thuama ka ko dawn, mikhual pawimawh deuh an lo kal a, k'u Thanthuami te khua atang a lo kal zualko an ni awm e, amaherawh chu, k'u Thanthuami te rawn tirh chu a ni lo," a ti a. Kapthuama chuan, "Engti hawi a zualko maw? Sawi chiang law law la," a ti a. Hlunchhungi chuan, "Rozami a dam lo a, a thi lek lek a, a lam a lam che a ni awm a, an mangangin an rawn ko che a ni awm e," a ti a.

Kapthuama chu a nui rah rah a. A nî fanu chuan, "Bih, i va dâktawr awm ve, nge tawngt dam thei? Tidamtu 'pu' kan lo nei reng che zu nia Tun achinah chuan damloh pawh a lungngaihthlak lo deuh tawh ang chu," a lo tifiam a. Kapthuam chuan, "Bengchheng suh, ka thiam ka chhuah ta' tak awmzia a lukir te saw ka dawi ngil zo vek ma

tur a sin. A mawi i tihlai ber a khube-a a khua-vangchhinchhiah te lam sawn ka dawi bo vek tir a nia," tichungin an unauin an inzui chhuak ta a. Kapṭhuama chuan an in a thlen hma chuan, hman a Rozami thu lo sawi tawh, 'Ka hnikchhah dawn darkar pawh hmang mek tawh mahila i mi hmangaihna chuan ka thlarau chu i ko kir leh dawn si a' ti a, a sawi chu a hre chhuak zawk a.

An inah chuan zualko pahnih chuan an lo nghak ran a, a pa chuan thil awmzia chu a lo hrilh hmawk hmawk a. Kapthuama chu a ngawi vang vang a, a pa hnenah chuan, "Ka pa, nangin eng nge i ngaihdan?" a ti a. A pa chuan, "Keini eng nge ngaihdan ka neih ang. An mangan a tawp a, mawi leh mawi lo pawh thlu loin khu leh chenah an rawn ko che a ni a, i tlawmngaih theih chuan tlawmngai i chhuah a hunah ka ngai mai, muanchanpui chu i tih a ni lo a," a ti a. Kapthuama chuan, "Ka kal dawn a nih chuan ka'n ir siam nghal ang e, kan ṭhianten chuan chaw pawh in ei tawh em ni?" tiin a hrui zawt a. Anni chuan, "Kan lo ei kham chiah e," an ti a.

Kapṭhuama chuan, "Kan ṭhiante chu khu leh chen aṭangin hmanhmawh hah thikulin in rawn tlan ni tla vanvuai a ni awm si a. Zanin sa sa chuan in let leh peih tawh hauh lo ang e, tu nge ka kalpui ang aw... A, kalpui kalpui a ngai leh lo e, kawng chin ni se hriat loh ni hek lo," a tih lai chuan zualkote chuan, "Kan hah hlei nem, kir lehnghal tum

rilru a lo kal kan nih avangin hei khawnvar pawh kan rawn sin sa diam a. Ni khat kawng kal mai mai te chu tlangval tan hahna tham a tling hlei nem." an ti a. Kapṭhuama chuan, "Chutia kir lehnghal in tum chuan a remchan hlauh chu, kan kal tlang dial dial ang a, kan inhlimchhuahin kawng pawh a tawi deuh mahna. Ama'rawh chu, favang lai ngang hi a ni a, ruah a sur duh viau mai a, khum keng ila. Kan zan kal dawn a, meichher ringawt zawng a buaithlak deuh takin Chhungbawih, ka ni te kawlphe-khawnvar tui tum hnih han la lawk teh, hei kan ṭhiante khawnvar hi keng mai la, ka insiam chhungin i lo thleng leh mai ang," a ti a. Tichuan, leng len hun zen zawnah an liam ta vang vang a.

Kawngtluan chuan inbe mang lovin an kal ngat ngat a, zunzung a an ding zawk tih mai loh phei chu thaw la fahran pawhin an tawi miah lo a, ṭhiante zunram thiar pawh innghak lovin diing takin an kal zel a. Zanlai palh hret awm velah chuan ruahpui-vanawn namen lovin a sur leh ta nghal a. An meichher an siam ṭha sauh sauh a, an chhit lai chauh chu an nei tawh a, an kal leh ta a. Ruah lah chu ban zai reng rel lovin a tam reng mai si a. Vangvat fahran pawh thiar hman hek lo, a zuk (seh) na zual chauh chu kal pahin an han mal ang nawlh nawlh a. Khuan-hmasa a hnai tawh hle ang e, an meichher chu a tawi luat tak avangin an paih a, kawlphe-khawnvar chhiin an kal ta zel a.

An han kal leh hlek a, 'zoṭui' an thleng a. Zotui

in lum mual 'thingkhuangram' chu dumde ruang chen (tlûk) chu an kal hman zet ang e, 'lal-lomual' an tih-ah chuan thla ai an hre ta a. An ding dat a, an han ngaithla ngun a, Rozami rawl chiah niin an hre ta ṭheuh a. A hriat tirh chuan Kakṭhuama pawh a mur sakin a pangah ṭang a vak chain cham a. Mahse Rozami rawl ngei a ni tih a hriat chian chinah chuan a hlauhna zawng zawng chu a bo duak a. Anmahni lam panin a rawn ai zel tih a hriatin Kap-ṭhuama chuan ring fe hian, "Zami, Rozam, engah ngei i thlaphan em em? Nangmah chhan turin ka lo kal a ni tih i hre ni nge? Thlaphang reng reng suh, ka phatsan tawp lo ang che. Heta hi ka awm a lawm, ka lo nghak reng a che. Ka khawnvar eng hi rawn pan ang che aw. Rozam, nang chhan tur chuan vanhnuai-thang Hrangtinchhinga tuchhuan hi engti kawng mahin ka diau dawn lo. Ka kapkar hi rawn chuh la, ka ṭângah hian lo bei ta che," ti-chungin a inhrosa a, kawng kam thingte chu a sat buan buan a.

Thla ai chuan ai tuar tuar chungin Kapṭhuama chu a vel (kal hel) ta ther ther mai a. A tawpah chuan ai chung zelin Kapṭhuama kapkarah chuan a ai lut a, Kapṭhuama chuan lo man ta chawt ni hian a inhria a, chu veleh thla ai chu a reh ta hmak a. A kalpuite pahnih lah chuan an hlau em em mai a. Tlanchhiatsan tak an nâp a, 'em a' an ti ve deuh si a. A kiangah chuan an lo ding khur dun zawih zawih a. A kalpuite chu thlaphang deuha a hriat

avangin Kapţhuama chuan hnu a dal a, khua an thlen chuan zing sumsu hmasain thawm an lo nei tawh a. A hla na vang vangin an diing bawk a, an thleng hma hle.

Thanţhuami te in pawh pan kawi lovin Kapţhuama chuan Rozami te in chu a pan nghal a. Kawtkai a rah chiah lai chuan an han ţap hak a, sumhmun aţang a ardan-bang kawngkapui a han dawn lai tak chuan, tuium-hunhmun a Rozami pa tuium la tur lo phei chuan beidawng ţap rawl tak chung a, "Mihring a tling tawh lo a ni ber lawm ni?" a ti chu a han hre zui leh a. Kapţhuama hmel chu an hmuh veleh a chungah an mit a fu-in an en ţhap a. Engmah sawi lovin ani chu an Rozami mutna lam chu a pan nghal a, lei dang lo bawisawmtute chu an kiang ar ar a. Rozami chu a lo chau hle mai reng a, a mar a lo la awm che che a. Kapţhuama chu khum kâwmah ţhu-in Rozami hmel chu lungchim tak hian a han en vawng vawng a. A kut khing leh lam a Rozami vuanin, lehlamin a chal a thlan chhe lo bawl chhuak ţiam ţiam chu a hruk sak a. Khât tak na tak si hian âwm kang dawrh dawrh khawp hian a thaw a. Kapţhuama chuan ngaihawm tak hian, "Zami, nangmah vangin ka lo kal a sin, maw...meng ta che, min hre lo em ni?" ti-a a biak lai chuan, bang kil ngheng a ţhu Rozami nu chuan, "Kan mitmei veng reng reng suh. Mangan a tawp a, kan rawn ko che a ni a, ţul i tih ang ang khan enkawl ang che," a lo ti a.

Kapṭhuama chu a kun hniam a, biang leh biang insiin a thaw ngaithla chung chuan, "Zami, ka koh min va chhang har ve, Nizanah ka koh kir leh daih tawh che kha, mawh... harh teh," a han ti leh a. Rozami u a mar la khawih ve rengtu chuan, 'Kapṭhuaman a han bawisawm chinah ngat chuan, Rozami mar ṭai nuai tawh chu damlo na pangngai mar ang hian a rawn phu leh ta mai a ni," a ti. Chutia Kapṭhuaman Rozami a bawisawm lai chuan tapchhak lamah an zualko pakhat, Rozami inleng pawh lo ni ve tawh chuan, Rozami thla ai Kapṭhuaman a koh thu chu— "Keinin kan hlauh nâk alaiin kan hmi panin a rawn ai leh ta nghal. Ani Kapṭhuama lah chuan hlauh ahnchin a ko reng mai zawk si a. Kan kiang rawn thleng ta lo pawh ni se, Kapṭhuama zawk chuan chuti ang rampalaileng zan khawchhe thimtham hnuaiah pawh chuan um ruak ruak duhin a mawi thung si a. Rozami rawl ngei a ni tih hre eng ang mahila, a thla ai ka han hrait meuh chuan ka khur hlum lo chauh a ni. Pa leh pa kan lo inthlau thei hle zawng a ni e," tiin makti leh tluk lo inti tak chungin hahip (huhip)-in a tluk lo thu a lo sawi ve mek a.

Chu Rozami inlengpa hlui titi a hriat chuan Rozami pa chu a thlamuang ta huai huai a. Kapṭhuama chuan Rozami chu a vil ran a, a kut chelh ran chungin a khât tawk hian a ko leh ṭhin a. Tukṭhuan ei a lo hun meuh chuan Rozami pawh chuan muhil hmel a pu ta a. Rozamin Kapṭhuama

enkawl a ngeihzia chu, "Khawnvar tui kang eng chuai ruai ruai tawh a tui han thun belh a, a eng leh ta tual tual ang hi a ni," a tia lawm, Rozami u Hnunan. Rozami nu chuan, "Ṭhuama, i awm dan kha a hrehawm em mai, i kawr huh nen, vangvat zukna che lah a la thi ang ngiai nguai a. Khati lutuk zawng a ni em em lo e. Tuilum pawh a awm a, han intleuh fai deuhin inthlak hul rih teh. Khati lutuk zawng a nihin a ni lo, a zia lo lutuk em mai. I lo thlen tirh ata tawh thaw pawh la hman lovin ngai ngaiin i la awm a, Zamnami pawh eng a ti hman hlei ang," a ti a. Kapṭhuama chu a han in sil sawk sawk a, Thanṭhuami chuan, "Ṭhuama, i thawmhnaw bal kha chu ka hawn ang e, vawiinah ka in su dawn tho a, ti khan dah rawh," a ti a.

Rozami nu chuan, "Mai mai a, keimahnin kan su ang, nang a suk a ngai awzâwng lo min buaipui na rawh, i ṭhiannu pawh tunah chuan a ṭhahnem chhawm zel ang a, nizan lah i tlaivar ve leh si a Vawiin lamah hna i thawk peih bik dawn em ni? Hmeh nei lo mahila hetah bar ve mai mai la, eng nge in hmeh dawn bik?" a ti a. Thanṭhuami chuan "Engmah phei zawng kan hmeh bik lo ang, mahsa ka hawng zawk ang e. Ṭhuama, ei châk zawng leh mamawh i neih chuan sawi mai ang che aw," a ti a tukṭhuan ei turin a haw ta a. Kapṭhuama insings zo chu Rozami kiangah bawk ṭhuthmun a rem leh a. A kut chelh sak ran chung hian lungchim ṭaki a en vawng vawg reng bawk a. Kapṭhuama ch

chaw ei tur a an sawm ngial pawhin a ṭang tlat mai a, "Ka ril a ṭam lo, ti khan puar takin ei rawh u, ka lawm khawp mai ka ei tluk a ni," a ti tlat mai a.

Mi dangin chaw an ei hlan chuan zawitê hian Kapṭhuama chuan, "Zami han meng tawh teh, i kiang a hi ka awm reng a sin, ka kalsan phal hlei nem che," tiin a kun a, a hmui chu Rozami hmuiah chuan a zuk nghat riai riai a, "Engah nge ka awm loh hlan a mi kalsan i lo tum? Ka hmangaih tehlul che nen, min ngai ve lo em ni? Maw .., Zami," tiin a biangah chuan a chul liam liam a. Chumi ni chuan Kapṭhuama chuan chang dang kan miah lovin a ṭhutpui nileng a. Zan lam a ruahpui-vanawn hnuai a hmanhmawh a kal tlai var ngang a nih avangin a chau hle na-in engmah a sawi lo. Chau-in a mut te pawh chhuak ve em em mah se, mutchhuak lo ang maiin engkim fel tak leh hawihawm takin a tizel tho a. Fehrehsan lai vel chuan Thanṭhuamin Kapṭhuama ei tur artui pum li leh balhla (banhla) thlar khat hi a rawn keng a. Rozami nu chuan, "I tizahthlak em mai Ṭhuami, kan nei ve tho a, i naute eiah hawn leh zawk ang che," a ti na a, Kapṭhuama'n a ruk a Thanṭhuami a lo chah a nih avangin hawn leh chu a tum lo. Kapṭhuama chuan chaw tel lovin a ei ta a.

Rozami chhungten an hnar dan leh an ṭawng dan Kapṭhuama chuan a hre reng a, Rozami pa phei chuan a chhipchhuah zawng leh hmusit takin

a ṭawng chhuah kha a ni a. Chu chu sal lovin Kapṭhuama chuan hre mah se, an lak a theihtawp a ṭhat chhuah a tumna chu a bo chuang lo. A tan Rozami chu an phal lo tih hre reng chungin an tan theihtawp chhuah mah se, an ei leh bar leh thil dang reng reng chu hek sak loh a tum tlat a. Rozami damloh thu-ah pawh a tûr a hrang a ṭan huaim chungin an in chhung erawh chu engti kawng mahin nuam a ti lo. Chumi ṭum ngei pawh chuan an chhungkuain an lo lawmin an lo duat nangiang rawh mahse a tan hlimna tur awmin a hre thei mawlh rih lo a ni.

A zan hnihna-ah pawh chuan Kapṭhuama chu chhin khat pawh chhing lovin a meng tlang leh ta a. Mumal a chaw a ei bawk si loh avangin a chau ve ta hle mai a, thingpui chauh lo chu Rozami ta thil engmah ei a nei lo. A tuk leh zing buh den lai chuan Rozami chu fel takin a rawn meng chhuak ta a. Kapṭhuama chuan, "Zami, min han en teh, tu nge ka nih min hria em?" tiin a han zawt a Rozami chuan Kapṭhuama lamah a mit chu a han len rial rial a, chau tak chung hian a han nui hram a. Eng emaw chu sawi a rawn tum thei na-in a ṭawng chhuah zo rih lo a. A kut erawh chu zawitê hian a rawn lek chhuak a, thei leh thei lovin Kapṭhuama kut chu a rawn vuan hram hram a, chutu chung chuan a maimichhing a, thlamuang takin a muhil ta sang sang a.

Chutia a muthilh hlan chuan Kapṭhuama chuan

chaw ei a kalsin tumin Rozami kut chu zawitêin a ạ dah thla riai riai a. Rozami nuten chaw ei a an sawm lahin ei a tum bau si lo. Rozami nu phei chuan a ngaithiam lo lek lek a. Mahse lehlam a Kapṭhuama dinhmun a hen dawnpui chuan a hriat thiampui em em thung a. Chuti tak a lung Iohna a la chu pawi a ti deuh a ni. Chaw ei tur a Kapṭhuama a haw ta ko a, a chaw ei kham a Thanṭhuami khuma a han tluzal chu a lo muhil ta vang vang a. Ruahpui hnuaia a kal tlaivar hnu-in a tukah mu hauh lo-in damlo a bawisawm nileng leh a. A zan lehnihna-ah pawh chhin khat mah chhing lovin a meng tluarchhuak leh ta kha a ni e. Amah mi tlawmngai tawpkhawk a ri chungin chutia a tluzal lawk a lo muhil ta pawh chu a mawh lo e.

Thanṭhuami te pawh chuan, "A damlo ber a changkan deuh tawh zawngin a hah lutuk em mai, a rimtawng nat pawh a na ve hlawm ang e, ti-kawm a theih chin chin chu duh leh mu rawh se," an ti a, an kai tho duh lo a. Chutia Kapṭhuama a mut bo hlan chuan Rozami muhil kha a rawn harh a. Kapṭhuama a hmu ta si lo. A bula ṭhu a nu hriat tham chauh hian, "Khawnge Ṭhuama?" a rawn ti a. A nu chuan an pa mitmei ven vang chuan, "Khaih, insum deuh ṭhin la," a tichauh chu a ni na-in, Rozami biargah chuan mittui a luang ta zung zung a.

Kapṭhuama chu kar khat lai a châm leh ta a. Rozami ḍamlo pawh a changkang leh ta fu a. Ama'

rawhchu, a natna a nat em avangin a khawsikin a thlah hnu-ah pawh a chak lo rei hle a. Rozami lah chuan tun hma zawrg aiin Kapṭhuama chu a ngai a. Kapṭhuama pawhin la thlahlel em em mah se, ani Rozami ber a lo leikan leh tâk deuhah chuan hawn lam zai a rel leh dawn hnai ta a. Tuk khat chu Rozami nu-in chaw ei-ah a sawm a. Kapṭhuama lah chuan thih hreh takin a hreh thung a. Rozami nu lahin koh hlawhchham a tum bau bawk si lo. Kapṭhuama kal hreh chuan, "Thanṭhuam, ka kal ai nang kal ta zawk che," te a han ti vei ṭhin. Ani Rozami nu lah chuan sawm eltian a chhuah ve si, "Ka ei tluk tho a ni, in chaw ei turin ka lo kal hlei nem, Zami damloh avang chauhin a lawm ka lo kal, chaw ei lam lam zawng ka duh awzâwng lo," a tih pawhin, Rozami nu chuan kaih tak tea a kaih duh hial dawn si avangin Kapṭhuama chu a mang-ang letling khawp mai a.

Nakinah chuan Rozami nu chuan Kapṭhuama chu ko falin a bekbawr ta a. Heti tak a kan in a chaw ei i hreh nachhan hi ka hai hlei nem. Kan in a chaw ei hrehin ṭang bechhe hle ta pawh ni la i thiamawm e. Kan chung a hmangaihna i tihlan zawhzaizia leh i tlawmngaihna hi kan hai lo a. Kan hlimin hai hlim a tiatin kan lawmzia sawiin a siak lo tak meuh meuh a sin. Kan tan chuan hmuh theih pathian leh chhandamtu reng reng i ni a. A khat a khatin keini chhung leh keini chhung hlir min buai-puiin min thlamuantu ber i ni a, ranpui talh hial

ıawh i phu kan ti. Mahse neih a awm si loh avang-n min ngaithiam a ni ang chu.

"Amaherawhchu, tukin a i lo kal duh loh chuan ;ozami pawhin a ngaithiam bik dawn hauh lo a nia. :ozami ngaih ṭhat nan tal a hming chauh pawhin ıawn kil ve reng reng la. Hmanah lah khan nang-ıah avang chauhin Chhingpuii kha khati kha a lo ıi tawhin tunah lah Rozami mihring tling lo tur nangmah bawkin i chhandam a. Chu chu Rozami pa pawhin a hai bik hauh lo a. Tukin-ah ngei pawh, 'Tunah zawng khaw dang hawi thei kan ni ta lo. Hetia Rozami a lo dam lehah hrim chuan hun rem-chang hmasaber kan en tawh ang. Hei lo liam a 'Khua-tuah leh Pathian samsuih' pawh an awm leh chuang thei bil a mawi a ni lo e. Kapṭhuama pawh hrilh tlang law law mai a ṭha ang,' a tih hial kha. Chuvangin, tun achinah zawng inthlahrunna leh inkiltawihna nei miah lovin mahni in ang a i rawn chuankai tawh hi kan duh a ni. Tukin a heti khawp a chaw ei tur a kan rawn sawm ngawrh nachhan che pawh, kan pa'n i hnenah eng emaw sawi duh a nei a ni ang tih ka ring a. Nangin min duh der ve tak tak a nih chuan kan lakah engmah hlauthawng miah tawh suh ang che," a tih tâk hial avangin Kapṭhuama chuan a zui ve ta nge nge a.

Chumi ni chuan Rozami damkawr chhuat dung kal zir ṭan ve hlawng hlawng nen chuan nilengin ı inawm a. A nat tirh aṭanga a ngaihzia te, hmana

a thu lo sawi tawh, a sawi lai a ani Rozami pawh-in a ngaihna a hriat bik loh, *'Ka hmukchah dawn dar-kar pawh hmang mek tawh mahila, i mi hmangaihna chuan ka thlarau chu i ko kir leh dawn si a,'* ti-a a lo sawi tawh thlen dik theih dan mak a tihzia te chu Rozami chuan a sawi melh melh a. Tin, a thla a chhan lai a natna khum atanga a lo hriat vek thu leh a chhungte chu daltu an nih dawn tawh loh thu thleng chuan rilru thla nuang leh hahdam takin khum a thu-mu chungin a sawi siam siam a.

Chumi ni na na na chuan, an hrehawmna zawng zawng chu theihnghilhin, an hun lo kal tur beisei awm tak lam chu thlir dun chungin an inawm dun heuh heuh a. Chhunah phei chuan tumah dang an awm ve lo bawk a; Rozami nu chuan chhungte dang thlimin ar a kan sak a, bawnghnute leh antui hâng nen. Rozami pawhin a kil ve a, a châk loh ngaih-tuahin a ei ve ta teuh nghe nghe a. Chu mi ni chu an inhmangaih tirh a ta an thlamuan ber ni leh an hlim dun ber tum a la ni. Tichuan, inhmangaih te pahnih chuan, an zeldinna hlimawm tak nen ni chu an leng dunin an hma lam hun chu nghakhlel takin an hmuak dun tan ta a ni.

19. JAPAN SALAH KAPṬHUAMA

CHUMI kum vek buh seng dawn ṭep 'buh-pui nau-chawah a lawr theih' tih hun lai chuan Thankimi leh Lianknuma chu hlim leh induh takin an innei ta a. Kapṭhuama chu a la leng rih na-in, ani pawh duhber nei thei ngei dawn a inhria-in ngaihṭha takin a awm ve bawk a. Kum a lo thar a, vah-san an han la leh a. Rozami khan, "Chapcharah palai rawn tir leh la, chutah pawh a la reng chuan loh chuan kan nih nih kan ni dun tawh anga a ni mai," a ti kha a ni a. Mahse manganna avang a inremna ngaihngamawm zawk a lo awm leh theih tak avang chuan, duh hun hun a neih mai theih tur a nih tawh avangin, lo vah zawh veleh a nih ngei tumin an lo chu thangawt takin a vat sauh sauh a. A rilru tak phei chuan Rozami chu a vah kep ruk nghe nghe a.

Nimahsela, 'vanduaina hi sal khat khatin a kal love' tih zawng zawng neih zovin, an lo vah zawh dawn ni tak a Kapṭhuama thingzar sah thlak chu hruin lâk a, a pawt then lo kir leh chuan a vanduaina siamin a hrut thla ta hlauh mai a. A tlakna a sang vak lo chungin a tla na viau mai a. A pa chuan a han bawisawm thuai a. Mahnia kal rual a nih loh avangin rite au khawmin an zawn haw ta hial a. Hun eng emaw ti chhung lai phei chu zun leh ek pawh thiar thei lovin muthmunah chaw an pe a, tlangval a pumpa a bawksawp chu a ni ta reng mai a.

Kapṭhuama a inhliam tih a hriat veleh Rozami chuan a rawn kan vang vang a. A tan a ṭha awma a rin artui leh ar a rawn keng a. Tuma bawisawm-pui pawh ngai lovin Rozami chuan mittling (tlung) tak a thla-a leng lo lai a enkawl hnu chuan Kap-ṭhuama pawh chu tlemin a lo lim-ik ve thei ta deuh a. Rozamin damlo a enkawl thuhla bakah a chetzia leh a nungchang chuan vangtlang a lêmin mi-mir fak a hlawh hle mai a. Ral a khata a hmel-ṭhat an sawi ai mahin a hmun ngei a belh chianin a duhawm lehzual niin an hria.

Rozamin Kapṭhuama a enkawl lai chuan in lam-ah a nu a na em em tih tlangkam aṭangin a hre zui ve leh thung a. A lehlam a lehlamah damlohna leh damlohna ringawtin a tlakbuak a, Rozami tan pawh a luhaithlak hle mai. Chutia ani Kapṭhuama ber a lo changkan leh tak deuhah chuan, hreh tak leh la inthlahlel em em chungin Rozami chuan a hawnsan ve leh ta a. Chumi kum chapchar lai chuan eng han relna khua kaw ta hek lo, hlo thlawh ṭulin a nang chho chu a ni leh ta mai a. Lo an zawh a favang a lo thlen chuan Kapṭhuama pawh insawi selna nei lovin a lo ṭha fel ve ta a. Mahse favang lai chuan Rozami nu chu santenin a thi ta hlauh mai a. Inneih an tum silruk lai apiang a eng eng emaw tlakbuaktu leh bumrotu apui awm ta ziah mai chuan an mang a ti-ang dun em em a.

Chhungkaw remtih lohna-in mual a liam hnu-ah pawh an duh ang a roreltir thei reng reng lova

awmlai leh thihna hialin ro a rel leh ṭhin chuan an ngaih a tiṭha lo rum rum a. Mahse an inhmangaihna chu, chung ang thil pawhṭhen mai rual a nih loh avangin kum leh thar an tiam dun leh ta a. 'Kum tharah chuan thihna em a nih loh chuan i puitlin ngei ngei tawh ang aw' an ti dun sauh sauh a. Buh seng ṭulin a rawn nang a, chutih lai chuan khawvel indona chuan Mizoram pawh a nghawng bual ve phak tawh hle a. Kumpinu sipai chi tinrengin Aizawl tlang an rawn chuangchhuak a, Japan ral lah a zual sawt na rawh. Tlangkam titi-ah pawh 'Khuangphahah Japan an lut' tih te chu a lo thang ta nawk a. Chuvangin, khaw tin Kohhran pawhin Pathian hnenah humhimna dilin ṭawngṭai inkhawm an nei chamchi hlawm a. Mizoram pawh a thlabar ta hle mai.

Chutia an tulaphan nâk alai chuan N. Vanlaiphai (Chhura Vanlaiphai) Damdawi in Japan thlawhna-in a kap a, Compounder pakhat a hliam thu te chuan a rawn deng zui leh ta chhap nen. Ral a ṭi tih hriat reng maiin sawrkar thupek lah chu a chhuak ût mai a, 'zanah thlawhna a lo thlawhin mei tihen loh tur' tih thupek thlengin an chhuah ta hial a. Chu thupek chu changchawiin pitar putar ṭhenkhat chhun pachang a thlawhna a lo thlawh lai a kawng lo khar thim tawk lah bo lo. Tukṭhuan leh zanriah chhum laklawh lai pawh sawi lova mei lo leih mit tawk awm bawk, ral a hnai hle a ni ang e. Mizo tlangval tam tak chu indona lamah ljam mah se, an

la kal belh zel bawk a. Kumpinu sawrkar pawhin Aizawl tlangah ngei sipai hmunpui 'Lushai Brigade' tih hming sa-in a hawng thar a. Chutah 'Pasaltha Pawl' ('V' Force) an tih chu a din bawk a.

Chu pawlah chuan 'A' pawl leh 'B' pawl an awm a. 'A' pawl chu tualchhunga silai nei sate kha a ṭul hun huna a ṭul dan dan a hman theih tur a tih an ni a, thla tin cheng nga an pe a. 'B' pawl erawh chuan sawrkar aṭangin silai leh a mu tam tawk an dawng a, thla tin chêng sawm an hlawh a. Kumpinu sipaiin indo dan an zirtir ve thin. Tin, Mizo tlangval tan Biate-ah sipai pawl thar 'Biate Sipai' an tih mai 'The Lushai Scout' an tih chu an din bawk a. Chu sipai pawl thar pawh chuan Japan râl an tuk nasa-in an zinga mi ṭhenkhat phei chuan huaisen tangkapui an dawng hial hlawm. Sawrkar chuan mi pawimawh vei vak ṭanpui ngai apiang lo ṭanpui zel turin mipui chu a ngen a. Mahse a lo thlawn ngawt a lo buaipui ngawt aiah in kawkipin thla tin cheng khat a pe vek a, chu chu 'khaw-hlawh' an ti a. Chutih lai chuan chêng khat chuan man a la man fe a ni.

Sawrkar chuan indona hmanrua leh a ṭul apiang phur turin 'Labour' pawl a din bawk a. Sipai ṭang ve lo tlangval tam takin inhlawh nan hmang a. A fel deuh chu, chung puakphur ho sawmthum vel hotu-ah dahin 'sawldar'-ah an ṭang a. Chumi chung lehah chuan Sawldar ho thum vel hotu 'Kawmandar'

an awm leh ṭhin. Chu indona hna sa hrang hrang thawktute zingah chuan Lebawr-ho chu an hniam ber zawng a ni. Mizo tlangval khaw tin aṭanga fuan khawm za tam rual zingah tawh lah mi chi hrang hrang, zahnmwh sawi hrat tak tak te, phawk tak tak leh lungleng thei tak takte leh zu heh fe fe chenin an kim chiat zel tawh si ṭhin a. Chumi karah mi sakhawmi zet mai lah bo bil na hek suh. Chung Lebawrho lah chuan fiamthu an dawl lêk mai lehnghal a. Mi tinin tihdahdah leh sawisak teha an hman hlawm ṭhin avangin, khawilo nihna-ah êk hmun se la, "Hei chu mihring êk emaw ka ti a, Lebawr êk a a nih hi maw le," te hi an tihkhum mai mai a. Anni lahin fiamthu an duh bawk. An dinhmun hriamzia an insawi dan pawh: "Kawmandar a lo kal a, 'khawnge Sawldar?' a rawn ti a. Sawldar a lo kal ve leh thung a, 'khawnge Lebawr ho?' a rawn ti ve leh thung a. Keiniho chu kan tho ṭak ṭak a, 'khawnge ka nghawngkawl?' kan han ti a," tiin an mahni ngei pawh insawisak tehah an inhmang tho mai.

Chu indopui lo thleng chuan Zoram hi a tihmasawn em em a. Lehlamah suahsualna a punna chen chu awm bawk mah se, khawsakna kawng engkimah a ti changkang a. Mi dang a tangka a tuallen loh ṭhin teblul-nen, sawrkar zarzo an lo tam tâkah chuan Lebawr takngial pawhin, "Khawnge, zirtirtu hlawh zat lek lekin zu i lei teh ang aw," an ti a, an thaw a veng zaw phian a ni awm e. Chutih lai chuan sawrkarin sikul lam a la hma tel lo a, Mizoram si-

kul zawng zawng chu Kohhran sikul vek a la ni a, an hlawh pawh chêng nga chauh a la nih avangin Lebawrho hlawh la thawveng ṭawng awm tak pawh a ni reng reng.

Zoram chhungah ngei hian Kumpinu sipai chu indo turin an inbuatsaih mup mup reng a. Chung lumah lah chuan indo thlawhna chi hrang hrang chu chhum lo chat lovin a chhun a zanin a sawm têl têl hian khawchhak leh khawthlang hawi zawngin a thlawk muah muah reng bawk a. Mizoram khawchhak daideng a awmte phei chuan inkap thawm leh thlawhna 'bomb' thlak ri pawh an hre phak hial a. Chû tih karah chuan sumdawng, leh hlawhhlâm a thil zuar, indoa sum fuan bua ruh tumin mi thlabarna karah mi ṭhenkhat chu an lo hmanhlel ve thung a. Khaw tin hrut a sum peiin, mawng pawh hung hman lo lêkin an lo phili ve thung tho mai.

Chutih lai a an ṭawng-lerh pakhat phei chuan Mizoram chhim leh hmar, chhak leh thlang a deng chhuak tak meuh a. Mi an han koh a an 'eiih' leh, "'Eiih' an tia(h), a kawmnawm awm," an ti a. An 'eiih' loh leh, "A'n eiih duh lo a, a kawmnawm awm," an ti leh tho si a. Fiamthu khum awm leh awm lo thiu hlei lo hian a tuate pawh mai chuan putar putar pui puite pawh pawimawhhawm fahranin an ko a. An eii emaw, eii lo emaw an ti zui tho si a, mi a tihrilhai thei ang reng hle ṭhin. A lo rei deuh chinah chuan an koh a te zawk khan, "Ka eiih nghakin min ko a, a kawmnawm awm ṭhin,"

an tihkhalh leh ta thung a. Thutak mang mang sawi tur tin pawh an chutih chin luat avang chuan an inbe thei lo achhâ a ni. Ṭawnglerh chingho zingah pawh chuan Lebawr-ho bawk chu a ching hluar an ni. Kil tin kil tang hrut a chhim leh hmar dai dar bertute an nih avangin a pu darhtu tak pawh an ni.

Chu indona avang a mi tin mi tang inchiahpiahna karah pawh chuan, Kapṭhuama leh Rozami chuan tu dang mah lungkham chuang lovin an inhmangaihna chu dul lai nei miah lova pawt mar reng chungin an inneih hun tur chauh chu an thlir dun a. Rozami lah chu tû beisei ngam rual a ni tawh lovin Kapṭhuama lah mi rilru nghet a lo ni a. Chu indona meuh pawh chuan an inkar chu chhetê mahin a khawih nghing ve phak lo. Nula ṭhenkhatte erawh chuan an ngaihzawng te sirah hnawlin, tun hma kha zawng a an hming an hmel pawh an la hriat ngai hlein loh tlangval lakah an mualpho a. Vai khaw thleng thleng a lo um ta vawn vawn lah bo lo. Nula ṭhenkhat Sap sipai lo nei tawk awm bawk. A awmeu zualte lah sum avanga Vai sipaiin an lo puanven hnan ta mai mai lah bo hek suh. Indona zet chuan a chhe lam a ṭha lamin Mizoram hmelhmang a tidanglam hle mai.

Mizo tlangval sipai a an liam runpui tirha a pa-in kal ve a phal tak loh avangin Kapṭhuama chuan a hnu lamah pawh lehpek a nei ta lem lo a. Indona zarzo tum a mi tin an phet huai huai lai

pawhin khawi tluang mah zawh tum lovin mahni tualchhungah a lo uichum awm ve mai mai a.

Ni khat chuan vengah damdawi zuar sumdawng pakhat a lo kal a. Chu sumdawng chuan Paite ram a indona thuam thil tlansan a tamzia leh an phurh thu chu, eng emaw titi remchangah huhip (hahip)-in a sawi a. Chu chu hria-in Kapthuama nî fapa Sangtleia chuan a bengkhawn ta deuh viau a, a zawt chiang sauh sauh a. Sumdawngpa chuan, "Keini han kalna ber chu Tuikhiang a ni a. In kal ve duh a nih pawhin chuti lai bawk chu pan ula, bungrua na na na chu in duh a thu à ni mai. Thil chi tinreng mai hi a let rem rum mai a, itawm tak a ni. Amaherawhchu, lam a hlat em avangin it zawng ang pawh a phurh hleih theih loh pawh a. A hmun thlen meuh chuan thil tha tak tak kan la hmuh ngai loh, eng a nih pawh kan hriat loh hi a tam teh a sin aw. It chawp apui kan ngah lutuk a, kal dawn a kan tum ang lah kan tum thei tawh hek lo, kan it lutukin kan let khawtlai atalangin lak tur a hlei hriat har tak a ni. In peih chuan han kal ve mawlh rawh u," a ti a.

Sanghleia chuan, "Japan an hlauhawm loh em ni?" a ti a. Ani chuan, "Hlauhawm teh suh a ngei, an that nak alaiin, tawng te kan inhre lova a chuti zawk mai pawh a. Chutih thu loah chuan kan han kal ve pawh keini ang rual chu barah min khawn reng reng lo. Kan darah min beng thep thep a, mi

an nuih ver ver mai a. Keini bungraw chhe duh angte lah chu anni tan eng khaw-kha a ṭangkai ni tawh hek lo, chu lamah chuan hlauhawm awzâwng lo mai," a ti a.

Sanghleia chuan kal ve chu a châk ta hle mai a, a ṭhianpa nen kal chu an tum dun ta a. Buh an seng zo a, ral zual lai a nih avangin buh pawh ni dang ang a chhêk an tum hlwm lo a. A hu-ho a chhêk sa lovin a him lai ni-a an rin lai deuh deuhah an thukru hrang vek a. Chutia buh chhêk an tum mumal loh avang chuan Sanghleia chuan a pu Kapṭhuama pawh kalpui a'tan a sawm ve a. Ani Kapṭhuama chuan a châk vak mang lo a. Mahse Sanghleia chuan tihtak zet hian, "Tualchhungah i tawm sen reng mai a, tun ang ram inlumlch lai hian angah te hi chuan hawi zau nan pawh a ṭha a law m. Miṭe eng angin nge an insingsak hriat nan reng reng pawh han kal ila. Sapaiah kan ṭang ve tawh si lo, tuna sawrkar zarzo ve kan tum loh te chuan mi hau kan um bik ang a sin. Nang alo a, thlasik chak i ang mai a mahni kaw tawp a ṭan khawh rikngawt mai chu a tunlai tlangval hna lo em mai. Rozami chauh hi i ngaihtuah a nih hi, tuman an neih khalh lo ang che. Kan han kal ang a, kawng ṭha zawk pawh kan hriat chhuah phah mai thei a sin," tiin a sawm ta ṭheuh heuh a. Tih tak hmaipu a Sanghleian a sawm ve tâkah chuan Kapṭhuama pawh chuan kal chu a tum ve ta a.

Kapṭhuama chuan chutia tum lawkna pawh nei hman lova khawchhak zin a tum thut thu leh a lo haw veleh a inneih a tum thu chu lehkhain Rozami a hrilh a. Tichuan, a ni fapa Sanghleia leh mi dang pakhat nen an pathumin an kal ta a. Kawng laka Tuikhiang kal hmasa haw(ng) an tawhte chu an hlawhtling viau hlawm a. Anni pawh chu phur tak leh thatho takin an kal ve ta zel a. Ṭiau lui an kan lai chuan tute emaw hian lehkhathem hlai vak lo inang vek hi Ṭiau kam chhak lam kawng dungah chuan an thlauh kawngtluan mai a. Anni chuan eng a nih pawh hre lo leh a lamdan deuh reuh avang chuan an chhar a, eng a hmanah ti lo lem lo mah se, an ak mai mai a. Tuikhiang chu an thleng a, sumdawngpa sawi ang ngei chuan bunraw chhia na na na chu duh a thu a ni mai a. Lam a hlat em avangin anni ṭhian-zaho chu an duhtui deuh hlek a. 'A la ṭangkai takin' tih thil ringawt chu lak tum lovin an fang kual an fang kual a. Nakinah chuan Kapṭhuama chu a vak hrang ta deuh a. Chutia a vah hranna lamah chuan 'parachute' (parasut) puan ṭha em em mai chi hi an lo vawm vum hnuk mai a.

Chumi lakpui tur chuan a ṭhiante chu a han au a. A thawm hria chuan a liam lawk a Japan sipai paṭhum chu an lo kal a, Kapṭhuama chu an rawn din hual titih a. Pakhat chuan eng eng nge a lak tawh ti ni-awm takin Kapṭhuama ipte chu a han zen ṣak a. Biskit (Biscuit) fun leh kawrkilh thil bawr tam deuh, mai bi a han khai chhuak a, Kapṭhuama en

chung chuan a nui var var a. A dah leh pahin a ipte mawng chu a han dap leh a. Kawng laka an lehkha them chhar a ah tak mai mai kha a han phawrh chhuak a. Japan sipaite chuan an bial ta lat lat a. Chutah eng khaw sawi set set lo chuan a palian ber an hotu ni-awm tak chuan Kapṭhuama chu a mit a dumde leng chuai khawpin a han beng chawrh mai a. Kapṭhuama chu a pai chawn chawn a. A chutih lai tak chu ral aṭangin a ṭhiante khan an rawn hmu a. Chutia Japan sipaiin Kapṭhuama an ben tak vak avang chuan anni pahnih chu an inlan ngam ta lo a. Kapṭhuama chu hneh fahran mai hian an kai liam ta hlawk hlawk a. An liampui fel chiah tihah chuan silai a ri ta ṭhuai ṭhuai a. Chu velch an ni ṭhian dun chu baklêngin an tlanchhe ta a. A tihngaihna hre tawh hek lo le, an duh ang pawh la hman lovin, Kapṭhuama lah a thih ngei ringin an insiam sawk sawk a, an haw ta vang vang a.

20. "HMANGAIHNA HI KA TAN HMELMA"

— Rozami

SANGHLEIA te ṭhian dun haw ta chu heh-hil leh hrilhhai em em chungin, Kapṭhuama rawn um phak leh beisei ngam chiah si lo, beisei ang reng chung siin kawngtluanin an tawi khaw-muang eltiang a. Mahse eng riva mah a awm theih si loh avangin thlabar lungchhe tak leh inchhir ru ngawih ngawih chungin an kal zel a. Sanghleia phei chu a ṭap kawngtluan a ni ringawt a. A pu ngei a nih a hnu-hmanah a hreh chung chung a sawm chhuah liau liau a nih avangin a mawh a inpburh lo thei lo. Kal ve tura a sawm ta kher kher chu a inchhir tak meuh a. Mit a hmutu a nih ahnuhmanah a dam aia a thih a rin zawk si avangin an khaw thlen hlan pawh a nghakhlel lo ngei mai. Mahse thlen loh theih chu ni si hek lo, rilru kim lo zetin an kal zel lo thei bawk si lo.

An khua an thlen ni phei chuan en tai pawh a lut ngam lo-in daiah khua an nghak thim tê tê a, zanriah bawp man hman tawkin an khua chu an lut a. Sanghleia te thlen zan tak chu Thanṭhuami zin chho-in Sanghleia te ina chaw a ei zan tak a ni a. Sanghleia chuan thu dang engmah a sawi hma-in Kapṭhuama chanchin chu a sawi hmasaber a. A sawi veleh a nu chu a ṭap ta a. A ṭap thawm hria-

in ţhenawm an lo zuang lut a, Kapţhuama pa te pawh a rang thei ang berin an hrilh nghal a. Hlunchhungi ţap bang hlei thei lo phei chu a han ţap chau leh rih ţhin nen. Sanghleia chaan, "A thi chiah tih phei chu kan chian bik hauh lo a nia 'mai thei' tih thu lek a la nih chu. Hriat chian loh lamah kan inang tlang vek a. Rawn chian lehzual pawh ka duh hle na-in a ngamawm tawh loh em mai a. Pathian zarah dam tê-in a haw pawh a la rawn haw leh thut mai thei." a tih lai chuan Kapţhuama pa chuan, "Pathian thu thu le, an hruai liamna lam a silai a rik ţhuai ţhuai zawngin dama a lo haw leh beisei ngam a har ta deuh a nih chu," a ti koh koh a. Sanghleia chuan a rin dan chiah a sawi duh lem lo na-in, a ni pawhin a dam ai chuan a thih a ring zawk.

Thanţhuami pawh Hlunchhungi bawisawm hlei thei bik lo-in a hruk a hruk sen lohin a mittui a tla zawih zawih reng a. Chu thu chu a hriat phat aţang chuan a rilru-in a ţhiannu Rozami a hre hmasaber a. A chanchin chiang a hriat ni ta si lo chu, thi neih a neih loh theih pawh a nih tâk loh avangin ring phal lo tak chungin thi neih chuan an han neih ta phawt a. Mahse thi tak tak neih a neih ngawt chu an phal meuh bawk si lo. Tichuan, rilru pangkhiang tak leh ngaihngam lo tak chungin, ngaihdan fumfe nei thei mumal chuang bawk si lo rilru tangkhang takin an awm ta ngawt a. Sanghleia thlen hnu chuan Thanţhuami chu ni thum emaw a han

cham leh a. A hmaa a lo cham rei deuh tawh avangin an unau chuan rilru rit ţeuh chungin an haw ve ta a.

Rozami zanriah ei khamin an buh leitu turte a tuk a teh chhuah an tum thu a hrilh haw lam chuan, a ţhiannu te ina a ţhiannu awang tak a hriat avang in, ani Thanţhuami zin haw nghakhlel a ring lo fan lo fan ta si chu a ţhiannu a nih beiseiin a lut kawi zawk a. Thanţhuami chuan a hmuh veleh a lo ko vat a, an inkuah chuk chuk a. Khumpui lu zawn thingrem a ţhu dunin, Thanţhuami chuan a thu hawn, Rozami tan a ngaihthlak chakawm loh ber mai chu, harsa titak chung leh sawi thiam ngai titak chungin a hrilh th a. Rozami chuan mittui tla zawih zawih chungin ngun takin a lo ngaithla kiau a. Than ţhuamin a sawi zawh veleh chuan ngawi rengin a tho a, kawmchar lam a pan a, leikapuiah a chhuak nghal a. Hman a an lo inkawm tawhna ţhin, leika pui chhak lam, diso farfem zawn aia chhung lam hret châr bang ngheng a hmarchhak lam hawi a an ţhu ţhinna lai takah chuan a tlu tawp a, a ţap ta cha char mai a.

Thanţhuami chuan a ţhiannu chu a um chhua thuai a, a han pawm ţhu a, "Zamţhian, ţap suh a.. a thih chiah pawh hriat a la ni lo a nia, dam tak a lo haw leh mai thei a sin. A pa te pawhin ti neihin an la neih hlei nem. Ka sawi veleh ka phei chuan, 'a la thi lo' tawp ang, min den dana

ka hre mai,' a lo tithuai nghe nghe a. Heti ang thilah hian ka ou hian thil hre dik thei deuh a sin. Chuvangin, nang pawh thlaphangin lunglohah la duh reng reng suh. Dam taka a lo haw ngei a nia ka rin," tiin a hon hnem a. Rozami chuan mittui tla zawih zawih chung hian, "Dam takin a lo haw leh zên a nih pawhin a tan ka ṭahna mittui hi ka ui chuang lo. Lo haw tur a awm ta lo a nih erawh chuan, ni eng khi ânchhia min lawhtu a ni kumkhua tawh ang a, zan khawthim lah hi an thah tur ama thlan an laih hmasaktir tluk zetin a thathothlak loh dawn bawk si. Aw, Ṭhuamṭhian, '**Thla Hleinga Zan**' hi **ka tan chuan** mittui thlem chhuaktu zualko, hremhmun meipui eng ang lek a min hremtu zan khawnvar mit leh ngai tawh lo tur a ni zo dawn ta a nih chu. Favang khaw thiang leh khuangchawi thla fang vanglai te chu, ka thihna sar zam ai pawhin hnuh a hrehawm tawh zawk dawn si a.

"Ṭhuamṭhian, in leikapui chen hian thihna kotlang a min hnuk hnaitu a tling zel tawh dawn zawng a ni maw. Aw .., ka va han vanduai tak em... ..! Hmangaihna hi keia tan ve zawng 'hmelma kumhlun' mai a lo ni ngai maw ! Mittui chauh min duhsaktu, damchhung nun hrehawmna zawng zawng min pu nhnawmtirtu lungphum chu hmangaihna hi maw lo ni ngai? Hrehawm ka va han ti tak em! Ṭhuama, Ṭhuama, dam takin lo haw leh ta pawa ni la, chuti khawp a thih hlauhthawnna hmun a i tla lut ta chu i tan mittui nea a i thlavang lo hauh a, i thla lo

hual chu kei hian ka ba reng reng a sin. Awi...! kei zawng Ṭhuamṭhian, hrehawm ka ti em mai ka ti.. i.. i...i," ti tlawk tlawk chungin a tho a, a han inhuih mam thuak thuak a. Hnarping ṭah rawl ṭeuh chung hian, 'Leng rei hman pawh ka ni si lo, ka va hawng ta'ng e aw. Ka va han ngai tehlul che em!" a ti-lawm lawm a.

Thanṭhuami chuan, "Thiam takin tuar tum ang che aw, Zamṭhian, engmah thlaphanna tur a la awm lo a nia, a lo haw leh mai ang, tui takin mut tum hram hram ang che. Naktuk eng nge thawh i tum ang?" tiin a han zawt nghal a. Rozami chuan, "Tuar thiamna hi hmangaih te vanduai tawh thila ka tlakchham ber a ni hial awm e. Mahse min hmangaih lotute mitmei ven a ṭulna hi ka tlakchham min phuhrutu a ni thei thung a lawm le. I e, naktuk chuan buh teh chhuak a lo lam kal kan tum a. Mahse lo haw thuai ka tum ang, kan inhmu leh ngei ngei dawn nia, mungṭha," a ti a. a haw ta hnang hnang a.

Hun a lo kal zel a, Krismas leh kum thar pawh an hmang liam ta hial a. January thla pawh a ral leh ta a. Mahse Kapṭhuama chu a chanchin hria reng teng tumah an awm thei ta lo a. Chu leh chuan pawh 'Puanlenga thlang tla' an sawi ang ve vang a nih takah chuan an bei pawh a dawng [illegible] [illegible] hlawm a. A [illegible] nghing lo ber Than[illegible] [illegible] pawhin [illegible] thu a sawi chhuak

ta hial a. Rozami chu a khawngaihthlak em em mai a, inchei ṭawh tum lovin a ṭap mai mai a. Nikhat chu an unau-in pawldelh-ruah sur hlimchhawn(g) lai hian chul an kal dun a. Chu an chul kawng chu kum hmasa lama an thlawhhma lam bawk, a aia hla zawk mah a ni a. An chul kawng chuan Thanṭhuami te lo hlui, an thlâm bul setah a hrul phei a.

Thanṭhuami te ṭul, thlâm hlui bul a an unau a an kal dun lai chuan, kum hmasaa Kapṭhuama riahna thlâm hlui chu ṭul-bawn hrui buk chuan a lo bawh luk tawh a. Chungte chuan Rozami lung chu a tileng em em mai a. Manilomah a, ni dang pawh a chu thlâmin a rilru a tithar ṭhin tehreng nen, chumi ṭum meuh chuan a insum zo mawlh lo a ni. Thlâm-ram, ṭah tichhuak leh nun hlui mual lian hnu dawn thartirtu a chang zo ta si a. A khua a har ngawih ngawih mai a, khua lah chu a ṭhatin a ṭha vawng vawng mai a. Pawldelh-ruah tlanfai romei kian hnu-ah dawn titam tawk lekin romei thar zing ṭan tir chuan tlang a zem hnîm riai a. An unau tê chuan an kal zel a, buk hlui lumtu ṭhuro te chu an ṭhâwng darh chiai chiai a. Ramriah-sumkhamphei hrul a sum fuan buh buate chu pawldelh-ruahin a lo nan ṭo tak chiik chêk a.

Pawlbuk hlui tual laia a khawkharg zawng a ram-suk lo tlu ral te, hman a hlim em em a an buk lum hlui te chu, chhun lamah chungleng savaten duh tawk a an chen hnu-in, zan lamah zupawl rualte

chuan ei rel nan an lo hmang ve thung tihhriat reng hian, pawlbuk thuk hlui vut leh tuallai leiah te chuan an hnu a chiar dip-dep a. Chu hun khawharthlak takah chuan Rozami chuan engti kawng mah a lungawina leh hlimna hmu zo tawh lovin sulhnu hlui chu a chhui zel a. A chung a thil lo thleng leh inmun chu nâ a ti lutuk. Khawvel vanduaina zawng zawng chu a tan a tawn inhnawk khawm ta hialin a hria a. Eng pawh ṭhawkin khawi kawng pawh zawh mah se, a tan lungngaihna phurrit a chang zel tawh niin a hria a ni.

Chutia chin hriat loh a Kapṭhuama a reh vang vang lai chuan Rozami chuan inleng a nei leh ta a. A inlengpa chu Rozami pa duhzawng mi tak mai, an khaw mitha leh chaklang ber pawl a an neih kumkhua ṭhin Pachuau saphun Ngurhnema fapa Thanseia, sipai bel hnih kai a ni a. Tun hma aṭang a Rozami lo hmel duh ve em em ṭhintu hi a ni rêng a. Chutia inleng a nei leh ta chuan Rozami chu a timangang em em mai a. Kapṭhuama lah chu beisei ngam rual lohin 'a khuangcher bo' a ni ringawt tawh bawk si a. Sanghleia te lah chuan Kapṭhuama an malmak avanga a thi lo pui thi-a sawi duh mai tur chi lah an nih hauh bawk si loh avang a, ngaihngam taka Thanseia pawhin Rozami chu rim ngam a ni tih chu hriat sa a ni. Rozami lah chuan Kapṭhuama ber beisei bo a ni tawh berah si chuan a pa duhthusam a lo thlengin, Thanseia chu nei turin a tir lui dawn tih a hre kar mai si a. A rin ang ngeiin a pa chuan a tir ta teh meuh mai.

A pa chuan, "Rozam, hetia khawhar tak a awm leng ai chuan tun a i inleng hi tlasemin nei mai la tha berin ka hria. Ani Kapṭhuama chu awm se zawng mi dang tu han mitsir ngam tur kan awm hauh lo a. Mahse ani ber a awm tak si lohah chuan tu dang kan phu azeng a ni chuang lo a, engtin nge i ngaih ve reng reng? Kan inrem mai dawn lawm ni? Thu pawh muanchanpui chi a nih loh hi," tiin ni danga a ṭawngkam ang lo takin a han zawt khaw mawi vei duai duai a. Rozami chuan, "Ka pa, rei-lotê tal min nghak thei lul lo em ni? Kapṭhuama ka neih hi in remtih tawh rau rau si chuan kumin tal hi chu nghah ka tum a ni. A thuhrimah kan chhung-kaw chunga a tlawmngaihna leh hmangaihna lantir zozai kha zahawm kan ti ṭheuhin ka ring a. Amah lo haw tur a awm tawh lo tih lo hre chiang teh reng pawh ni ila, kumin chhung tal sun hi chu mawi ka ti zawk reng reng. Keia duhdan tak phei chuan ani ka neih loh rau rau si chuan pasal lova awm mai mai hi ka thlang zawk," a ti a.

A pa chuan, "Ngun takin ngaihtuah la, i tana ṭha turah lo chuan kan tir dawn hauh lo che tih hria la. Tun a thil tihfel nghal ka duh nachhan pawh:— Dik takin Kapṭhuama chu dam tê-in lo haw leh pawh ni se, ani neih ai chuan Seia neih chu i tan nawmsakna zawk tur a ni ang tih chu nang pawhin i hai hauhin ka ring lo a. Kan hmuh phak ah tualchhungah in hrang i changin, nupa tualthu chhiat chang leh vui leh vaina kan hnenah i thlen

zung zung thei dawn a. Khuandim a pasal neite chu vanlai a tla ang an ni tih kan briat hnu a nih avangin, kan hmangaih vang che loh kan duhsak vang che a nih hi. Kapthuama zahawmna chu kan hai awkawng lo. Mahse sawi bova a awm takah si chuan a rang lam a thu kan pawhchah mai a dik ang. Thla khat chauh chawlh hmu a lo chhuak a nih avangin muanchanpui hman a ni lo, thu i pawtchat mai ang aw," a ti leh a.

Rozami chuan, "Ka pa, i mi tirhna chu ka nawmsakna tur niin i hria pawh ni se, hmangaih loh te neih chu ka tan nawmsakna a awm chuang lo ang. Pasal ka neih aiin Kapthuama avang a ka len rih chu vangtlang pawhin min thiam zawk ka ring. Ani chu lo haw tur a awm ta lo a nih leh u Seia pawh chuan min duh ve takzet chuan a nghah pawh min lo nghak ve turah ka ngai. Hei, kum tin lo chhuak theiin a awm a, kumin-ah la la pawh kan inneih nikhua a tlai na'ng," tiin a han hnial leh a.

A pa chuan, "Ka hria a lawm, Kapthuama chu zahawm em em mah se, a lo haw leh lah tu'n an ring tawh na-hek lo a. A kalpui, mit ngei a hmutu a ni fapa meuh pawhin a dam aia a thih a rin zawk si chuan kumin lo nghah pawh chuan awmzia a ne lo ang. An thi nge an dam tih pawh briat hleih loh lo sakuh ser nghah ngawt chu mahni hamthatna tur lehlnawmsakna tur ngaihtuahna mai mai a ni. Tu ang lindo bawina karah Seia te pawh nakkum lam phei khil chuan a lo chhuak leh thei ang nge thei

ng tih pawh chin hriat a ni lo a. A rana rana lo, ahni thu-a awm an ni lo vei nen, tifel ila a ni mai," iin a han nawr leh a.

Kapṭhuama awm loh denchhenin a pan Thanseia leihtir a tum loi dawn tih a hmuhin Rozami chuan, "Kapṭhuama chu dam takin lo haw leh thut si se, keiin pasal lo nei hman tawh si ila, inchhir leh khawharin ka thi thei hial mai lo ang maw? Heti reng reng a ka lo piang vanduai bik hi chu, lo piang lo law law ila ṭha tur," a ti ngawih ngawih a. Chutah le, a pa chu a ling ta thut mai a, "Sê sê sê, tih a ngai lo, 'ka hreh e' te ti chai suh, i nei dawn khawp e. Kha leh chen kha i thu-in kan kal tawh a, tunah zawng i thu ka ngaithla dawn tawh lo. Ka thu a ni, chhuan-lam zawng chai suh," a ti hmak hmuk a, a kalsan ta a.

Rozami mangang chu a u indang tawh Rohnuna hnenah a kal ta ringawt a. "K'u Hnun, nang talin ka pa hnenah thla khat tal ka nghah min dil sak thei lawm ni? Reilote-ah Kapṭhuama hi lo haw leh dawn hian ka ring rilru tlat reng si a. Chumi hnu a thawm engmah a awm loh tâk leh ka pa thu ang pawhin ka kal ta mai lawng," a ti lawm lawm a. A u chuan, "Lo haw leh mai tur a i rinna chu i duhna avang mai a nih ka ring a. Lehlamah Seia lah chu thla khat chauh chawlh hmu a lo chhuak a ni a. Tunah hei kar khat a ral leh tawh a. Ani Kapṭhuama chu awm ni se, khawnge len pawh a rawn len ngam teh-

lul ang ni. A awm tak si lohah chuan, ani lo duh der ve em emtu che chuan a rawn beisei ngam ta ch a ni mai a. Hetia khawhar tak a awm ai chuan nei mai la i tan khâwhar hnemtu a ni zawk ang. Ka pa pawhin Kapṭhuama pumpelhtir che a tum avang a nawr che a ni lo a. I pumpelh tawh avang zawk a tir che a nih hre thiam ta che. Ani ber beisei bo a nih tawh si chuan i kal mai hi kei pawhin ṭha zawk in ka hria," a lo tî ve leh a.

Chutah ani Rozami chuan, "A nih leh tunah thu pawtchat rih lovin, kar khat chauh min lo ngaihthla leh turin ti ila, kar khat hmuah pawh riva engmah a awm theih loh leh in thu ang pawn chuan ka ka teh poh ta lawng," tiin a han ngen leh a. A u chuan "Thanseia a hmanhmawh tawh si a, kar hnih chaul tih theih hun a nei tawh a. Kohhran dan ang a in nei tur tan chuan kar khat chhung tal lehkha tar tul lo thei dawn si lo. Chu pawh chu sipai chawl kal leh hmanhmawh tur a nih avang chauh a Kohhran ngaihhnathiamna a ni zawk a. Tualchhung awm chu ni se a eng a pawh a ni tur a. Chuvang puitling takin i rilru siam la, naupang chhia paw i ni tawh lo a, awm lo ngen a ṭap rual lah i ni taw hek lo. Mibring hi nupui pasal nei tur a piang ka ni a. Mahni tum tawk i he lova nei hmasa apiang mai hian fa tha an chhawr hma ting mai a ni. Nang phei chu nei hma pawh i ni tawh lo a. Chuvangin, nghet takin i rilru cha siam fel law law!

ka pan thu a pawhchah diam tawh kha," a ti ta mai a.

Rozami chu a mang hi a ang em em ta mai a. An in lama a va haw leh chuan a inlengpa Thanseia pawh a lo to vang a Mahse kam khat pawh a be lovin inchar lamah a pheisan nghal daih a. A pa chuan, "Rozam, khata va inthiarfihlim daih tur em ni? Lo phei rang rawh," a ti khur khur a. A pa a hlauh vang chauhin hreh zetin tapchhak lamah a ṭhu phei ve ta a. Chaw fak hun vela an inlengpa a ṭin veleh chuan Rozami chu Thanṭhuami te inah a kal a. Thanṭhuami chuan "Zamṭhian, Biak-in bang chu in ṭial ta nge nge maw? Nichin khan tlangval ho-in an sawi a, 'tun maiah khan kan Kohhran upa-in a tar lai kan hmu a,' an ti a," a lo ti a. Rozami chuan, "Awi kei zawng, Ṭhuamṭhian, chu pawh chu ka lo hre ve hlei nem, hrehawm ka va han ti tak em! Heti leh mai tur si eng a ti nge Ṭhuami khan a chhan pawh min lo chhandam? Keini tehreng pawh engin nge min mawlh a kan lo koh buaugbar tak chu aw . ..? Mi dang neihsan leh mai mai tur hian em ni khati khawp a hmangaihna kan lo um dun? A ni lo, a ni thei lo, vanduaina sal a tâng tur ringawtin a ni maw ka nu leh ka pa hian min hrin?" a ti vawng vawng a.

Thanṭhuami chuan, "I hriat lohin a ni maw lehkha pawh chu an lo tar?" tiin a zawt a. Rozami chuan, "Ka hre lo, engmah hi ka hriat phak a awm tawh lo. Vawiin ni te hian a thlarau chuan min rawn hmu reng awm si a. a lai a ná-in demawm min

va hah ti dawn tak em! Chhungte hnial thlakna fung tur lah ka haihchham zo tawh si. Ṭhuamṭhian, Ṭhuama ka neih loh rau rau chuan, kei chu nung damin min hmu tawh lo ang," a ti a. Thanṭhuami chuan, "Chung thleng thleng a ngaihtuah chu a ṭha hlei nem. A nih leh nang lo awm lo ta la, Ṭhuama hi lo haw leh ta thut si se, engtin nge Ṭhuama chu a awm ang? I khawngaih lawm ni? Lungleng khawharin a thi ve tho thei hial lo ang maw?" a han tih chuan, Rozami chuan, "Chu tak chu ka thil hlauhthawn ber chu a ni si a lawm. Amah avang a mi dang zawng zawng ka hnarthlak hnu-in, a mi hmangaihna chuan amah duh lotu thinlung sak chu a su nem a. An hnial ngam rual lohin a tlawmngaihna chuan a kutkawih liau liau-in min thawk chhuak a. Hun nghahhlelhawm tak chu vauchher dumin tun hi kan thleng a. Mahse a mi hmangaihna-in a hlawh chhuah leh si chu: Thihna aia tuar hrehawm, damchhung tahna, thih ni pawh nghah thlen huphurhaawm hial khawp a damlai hremhmun. Aw..., engah nge tum loh lêng tan ringawt a min lo chhandam chu ni le. Ka chhungte lah chuan a mi-phu ve tengna avang chauhin duhlohna aw an sum a, a thihna denchhenin an duhthusam tun din nan, dichimna tilru nen tirh luihna hmanrua-ah an hmang ta si a. Aw ..., tunah te hian lo thleng ta phut mai se ...," a ti vawng vawng a.

Thanṭhuami chuan, "I tilru hrehawm dan tur chu ka hriat thiampui khawp mai che. Mahse ani

ter beiseiawm a nih tawh loh ber aliamah a lung-
the zawngin ngaihtuah duh ma ta che. Tun a mi
thin a hmangaih ve em em tho si chia. Anmahni
ah an neinungin an khawsa thei si a, i nuamsa
hawk daih ang," a han ti dêk dêk a. Rozami chuan,
"Thuamţhian, nang leh zelin chuti zawng chuan min
ti suh aw. Ka hlimna hi sum leh pai a innghat a
ni lo tih chu i hai hlei nem. Engah nge chutia min
ţawngkhum? Khawvelah hian retheihna leh hrehawm-
na chauh lo chu hmabak ka nei ve lo a nih hi. Ka
lo piang ve hi chu a va han pawi ber mai tak em ..,"
a ti vawng vawng a. Ngawi rengin Thanţhuami te
kawmchar leikapui-ah chuan a chhuak a. Kapţhuama
nen a an inkawmna ţhin leikapui chhak lam kil
dithlifarfem hliap hnuaiah chuan a indawm kun ta
tlawk tlawk a. A tan khawvel chu tawpin a hre
tawn a, thih chauh lo chu hmabak awmin a hre
tawh lo.

A pa lah chuan Rozami chu a thi a nih ngawt
loh chuan engti kawng mah a ţhulh a tum bau lo a.
Rozami mitmei an hmuhin ngaih ţhat lohna ruk an
neih avangin an inneih dawn zan a man leh mual
an hlan a, manţang eitu lainate pawh an ţin hnu
aţang chuan Rozami chuan tum loh loh a tum ang
tih hlau-in zankhua-in an veng tlaivar tak meuh a.
Rozami lahin chhin khat mah a chhing bawk hek lo.
A tuk an inneih ni tur tukţhuan ei hma chuan a
ţhiannu tur Lalpianmawii chuan a rawn tlawh a.
Rozami te tukverh leikâ a ding dunin Rozami chuan,

"Mawiţhian, mite zawngin nupui pasal neih ni hi hlimna ni-ah an chhâl ţhin a. Mahse keia tan zawng damchhung hlimna tur ka phum bona ni leh lungngaihna tawpintai nei lo nun hrehawm a ka luhna ni a inţanna a ni thung dawn a nih hi. Nizan a i haw hnu khan tlan bo daih tumin ka inbuatsaih rilru reng a. Mahse ka chhungten ka mitmei an lo hriat thiam avangin min veng tlaivar ta ringawt a. Ka tum dan chuan: Ţhuama te khâw lam ka pan ang a, amah awm tawh lo mah se, an in chhung ringawt pawh tun ka dinhmun ai hi chuan vanram a ni ringawt dawn si a. Chumi chhung chuan he ka pasal neih tur hi pumpelh thelin ka inring a.

"Ka lo tum dan pawhin kan inneih dawn zan chiah a tum ka ni sa reng a. Mahse a tum a tum rual lohin min veng ta bur mai si a. Aw, Mawiţhian, khati zat hrehawmna kha a sut tlang hnu-in ka dawm hlum pawh hlawh lovin maw leilung min chansan? Ka va han ngaithiam lo tak em! A mitmu pawh a keh hma-in kei lah chuan mi dang lakah ka rinawm lohsan dawn chu a ni ta si a, min dem hle ang ti rawh. Mahse eng thil mah hian ka hmangaihna h a chiah da dawn si lo. Chiah dâk a hnehin min tihrehawm deuh deuh dawn chauh zawk a nih tak hi. Kei zawng ka sual a ni, ka thiam loh vek a ni A thih pawh la ring chiah si lo hi engah ng hman a hman a ka tlan bo loh? Mawiţhian, ngaidam rawk aw, ka ti lawm lawm a lu!

Pianmawii chuan, "Thiam lohna engmah i nei hlei nem. Ani lah beisei bo a ni tawh a, nang lah mahni duh avang reng a kal tur azeng pawh i ni bawk si lo. Ṭhuama pawh lo haw leh ta teh reng mah se, engti kawng mah a demawm i nih theihna tur a awm lo. Chu lam ngaihtuah ai chuan intihlim hram hram zawk la, a lo haw leh ta a nih pawhin tu tan pawh kan lawmthu a ni ṭheuh ang chu. Nang a tan tak hian a sin hmuh leh chakawm ang ni. Hlim lo duh reng reng suh. Thil a nih tur a nih tawh hi chuan tuar thiam apiang hi an nihlawh ting mai a nia," tiin a thiam ang tawk tawkin a hnem ve ringawt lo thei tawh bik si lo. Rozami pasal nei tur chu chhungkhat laina zualin a khalhin an khalh chhuak a ni ber a. Ṭhanseia tan pawh thanatna rawih khawpin a hlim lo a ni.

Chu an inneih ni tlaiah chuan mikhual sumdâwng pahnih hmar-khawchhak lam tlângval hmel ṭel tak tak hi Thanṭhuamiten an mikhual a. Zanah chuan mo an lawm ve a. A tuk a tukṭhuan an ei lâi chuan Thanṭhuami chuan, "Nizan in mo lawm chu hmelṭha in ti em?" tiin an mikhualte chu a zawt a. Pakhat chuan, "Ti khawp mai, tu nge ni kha, khaw-chhak khaw pakhat a kan rim tawn, kha nen khan an inang khawp mai lehnghal a," tiin a ṭhianpa chu a han zawt a. A ṭhianpa chuan, "Chuti ngawt chuan ka va han hre lo, khawchhak lamah nula kan rim tam si a," a ti a. Ani chuan, "Kha maw le, an khaw hming pawh Paite khaw hming deuh tak, Japan

man tlan chhuak mikhual tlangval pawh an neih kha. Tlangval hmelchhe lo tak, kan nula rim pawhin, 'A dam sam mang lo a, a cham rei tawh ang reng.' a tih nghe nghe kha," a han tih tâkah chuan a ṭhianpa chuan, "E, kha nula nen khan maw, an inang khawp tak e. Mahse nizan a kan mo lawm kha chuan puamruaah a tiat lo deuhin ka hria," a ti a.

Chutia Japan man tlan chhuak leh thu an sawi tâkah chuan Thanṭhuami te chuan an bengvar ta hle mai a, an zawt dilchhût ta viau a. Anni chuan, "A.., chutin lo zawh chian nachang pawh kan lo hre hlei nem. Nula rim a zan khat chauh leng kan ni bawk a, nula lo chu bengkhawn tehchiam nei lem hek lo i. Chuachhapah, kan bengvar loh chu thu dang ni se, min lo zawt lehtu an awm ang tihngaihna reng reng kan lo bre lem lo bawk nen. A va pawi ve, a hming kha chu kan nula rimin a koh ka hriat dan kha chuan, 'U Ṭhiang,' a ti nge 'U Ṭhuam' a ti zawk, pawh ka hre lo, mahse chuti lam hawi a thluk che a ni phawt mai. A vawi khat koh hria chauh kan ni a, lo uksak vak loh nen, in va bengkhawn ve, eng tizia nge ni ta a?" tiin a'n zawt a.

Thanṭhuami te chuan Kapṭhuama chanchin leh an mchhungkhat dan te chu a hrilh ta vek a. Mikhualte chuan, "A nih chiah chu, amah pawh tlangval lian zet zawt, hang ngaihnobei tak, zai pawh a thiam ang reng fu a ni. Kan lenna kawmchâr leikapuiah chuan ring yak lo hian a zai a, kan lo ngai-

thla ṭhap mai a, thiam kan ti teh a sin. Chutia 'kan pu' in tih tâkah chuan a an pawh in inang deuh tak e. He in tlangval nen phei hi chuan inputu lehzual tak an ni," an ti a. Thanṭhuami nau tlangval leh Kapṭhuama chu an inang hle mai reng a. Thanṭhuami chuan, "A nih leh in hmuhna a rei tawh em ?" tiin a han zawt leh a. Anni chuan, "Rei uk suh ei, kar hmasa mai kha, tunah phei chuan a hawn pawh a rawn hawng thla ve tawh mahna, amah pawh a dam viau tawh kha. He lamah kan kal dawn tih te phei chu hria se chuan kan rual a kal emaw, thu tal mi chah emaw a duh ang chu. Keini bengvar ta lo chuan min be lo chu be ta'ngei kan ti hlei lo a," an ti a.

Thanṭhuami chuan, "Bengvar loh a î â pawh a nih loh chu, chuti ang nula inah te zawng tuman an bengvar bik lo ang, in rawn hriat chian viau zawk chu," a ti ve mai a. Thanṭhuami te chuan dam takin Kapṭhuama a lo haw leh dawn tih an hre chiang ngam ta a. A pa te pawh lehkha a hrilh tak an nâp na-in mikhual te chuan a lo thlen tawh hial pawh an rin avangin an hrilh ta lem lo a. Thil a nih tur tur a nih zawh tawh avangin Rozami pawh hrilh lem loin, ama hriat hun hunah hre ve mai se, chuti lo chu a pasal mithmuh laia a mualpho mai pawh an hlauhpui deuh a ni.

Chumi ni chiah chuan Thanṭhuami nu leh Pianmawii nu chul kal hawng dun chu in an thlen dawn hnaihah an hnungah Rozami tuichawi chuan ngawi

rengin a umphak a. Pianmawii nu chuan, "Ṭhuambuwihinu, chawnteum chi kha i la kawl hlek em? Kumin chu chin ve ka duh deuh ka ti," tiin a han zawt a. Thanṭhuami nu chuan, "Ka la neih hlek awm kha maw tlem chu. Mi'n min pawh darhsak nasa a, ka roh viau tawh a. Kapṭhuama nu min chi chhuah kha a ni a. Min chi-chhuah tu ber lahin min boialsan leh ta si a, a chi ka khawl ṭâwk ṭâwk a. Chutia i duh ve chuan nakinah Mawiteii i rawn lam tir dawn nia. Ngawi teh, kan thu dang a lai chuan, taka ka va han â em! Sawi nachang reng reng ka lo hriat loh chu. Kapṭhuama kha dam tein a lo haw leh dawn awm e, ti ila(h), a chianna fak phei zawng a la awm lo na-in, nizan a kan mikhual ten an hmuh thu an sawi a. An sawi hmangin Japan man tlan chhuak a nih bakah a pianhmang leh a kimtlâng te, tin, a hming chiah an hre fuh fak lo na-in an hre teuh khawp mai a. 'In chhungkaw hmel nen pawh in inang khawp mai,' an ti leh zel a. Ani Kapṭhuama lo chu tu va ni suh, kan ti mai Tunah chuan a thlen pawh a lo thleng thla tawh mai thei, an sawi dan hmangin. Khaw kar nei deuh ngang hi kan ni a, kan la hre lo lek pawh chu a n mahna," tiin Kapṭhuama chanchin an hriat thar thi chu a hrilh a.

Chutia Kapṭhuama lo hawn leh tur thu an saw lai chu hre thawiin Rozami chuan hriat chian tumin a beng a dawh sauh sauh a. Ngawi rengin an hnung ah chuan a lo ngaithla kiau a. Kapṭhuama lo hawn

leh tur thu an sawi a hriat chian veleh a kawchhung chu let but hian a hria a, a tha a khur a, a kal thei ta hauh lo mai a. Kawng thlang lam hawi a ding vang vang hian, "Ka damchhung ni te chu ka pasal neihna chuan ânchhia a lawh hlawhtling kumkhua dawn ta a nih hi. Nimin zing a ka hriat chu ni se, lei rimawi zinga a tluk tur awm reng reng lo a mawi chungchuang ber tur a nih vei nen. Mahse vawiinah erawh chuan hremhmun meidil palai aw mai a chang zo ta. Ka pasal neih ni chu ka tan lungngaihna bui inṭanna tur a hlimna tawp ramri, hun ânchhedawng leh damchhung hlimna tibawrhbanglotu, Aw..., hmangaihna man ka têl ve zawng vanduaina sangsawm, lungngaihna thuahriat, hrehawmna tawpintai nei lo. Chu ka thu hriat chu nimin a ka hriat chu ni teh hlauh se chuan — Ka hmelma chu mal tin mal za ka sawm ang a, min hawtu lah ka duhsakna sang ber ka hlan nghal bawk ang a. Chutah mi zawng zawng hi unau angin ka en vek tawh ang a, ni leh thla leh kumpui vei chen hian 'nimin' rorelna hauaiah ka dah kumkhua tawh bawk tur a. Mahse........., a tawk e, vanduai fa zawng vanduaina bawk lo chu min têltu dang a lo awm lo a nih hi. Aw..., ka va han inkhawngaih tak em!" ti rilru vawng vawng chungin in lam chu a pan leh ta hram hram a.

21. KAPTHUAMA A LO THLENG

HLUNCHHUNGI mu turin hmun a phiah zawh a ṭhutthlengte a rem fel hnu chuan zunram thiarin pawnah a va chhuak a, a u Kapṭhuama a ngai em em mai a, zawitê-in a zai a. Thla chu a eng lo na-in 'thingchangvar' an tih ang deuh hian arsi eng chuan a en deuh ruai a. Chutia zawite a zai chung a pawna a din lai chuan an kawmthlang te archhiara ar chu a khuang ta a, ar dang a kai tho a, an khuang thliai thliai zel a. Ar khuang chuan a khua a tihar tulh tulh mai a. An luhka ban lawr chu a vuan a, a u Kapṭhuam'an chu luhkâ a dawh laia chu ban a phun lai hmel te chu a mitthlaah a lo lang uar uar a. Chutia khawhar tak a zan rei lama an luhkâa a din lai chuan, an kawmchhak te ui chu a bauh ta chiam mai a. Chumi hnu lawk chuan khawlai kawngpuia mi pakhat lo kal hi a han hmu hang nal nal a, an in lam rawn pan ni hian a hria a. Mahse, tu a nih hriat rual a nih si loh avangin thlir rih deuh pawh duh mah se, amah nula ngang a ni bawk vei nen a luhsan ta a.

A lut fel hman chiah, a kawng hawn sa rawn ring ve hman deuh thaw-in a u Kapṭhuama chua a rawn zui lut a. Mei a en ṭhat tawk loh avangin Hlunchhungi chuan tu a nih a hre mai lo a, a û nih te lah ring phak hauh hek lo. Kapṭhuama zaw-

chuan, "Chhungbawih, in lo dam hlawm em? Ka pa hi a mu tawh em ni?" a han ti ta mai chu(h), Hlunchhungi chu a phu zawk mai a, a lawm em em mai a. A ṭah a chhuak ta thut a, tungchaw vuanin a han ṭap leh rih a. Lawm a vang a ṭap rawl ṭeuh hian, "K'u Ṭhuam, awi .., ka lawm lutuk, ka pa, lo tho vat teh u, k'u Ṭhuama a lo thleng. Mami, Mama, tho teh u, ka nite pawh han hrilh hlawm teh u," a ti chul a. Tichuan, zanlai arkhuanah an chhungkaw kim chuan hlim em em-in an inbial laih laih a. An nite chhung-ho pawh a zan a zanin an rawn fuan khawm nak nak a. Kapṭhuama pa chu a han ṭawngṭai tê tê rih a, chutah Kapṭhuama chuan a charchin tlangpui chu a han sawi zawr zawr a, haw tur chi-ho chu an haw leh ta a.

Hlunchhungi chuan, "K'u Ṭhuam, tui ka han lum ang e aw, chau i inti viau si a, inbual la, i mu mai dawn nia," a ti a. Hlunchhungi chuan tui a han lum sak sawk sawk a, Kapṭhuama chu a inbual hah lam a. An chhungte dang an ṭin hnu chuan a vahvaihna lama a thil ṭo chhar chu a rawn phawrh ta a. A kumkhaw thila a hmuh pawh an la hmuh ngai loh tangka tam zet mai chu an chhungkaw mit hmuhah a rawn phawrh ta rui mai a, an lawmzia chu sawiin a siak lo. An (unau a) tê ber chuan, "Ka pa, pawisa kan ngah siah, khua zawng zawngah kan lalber ang ti raw?" a han ti a. A u, a chhangtu chiah chuan, "I â, Vuana te an lal zawk daih, anni

chuan fuherkhawl an nei a sin, maw ka pa," a lo ti a. A pa chuan, "Ni e, Vuana te an lal zawk daih ang, han mu leh tawh u, in duhzawng engmah pawh a hawn loh hi," a ti a, naupangho chu an mu leh ta phak phak a.

Kapṭhuama chuan chaw te a ei fel a, a insingsak zawh hnu chuan Hlunchhungi chuan, "Ka u, ka khumah khan mu ta che, hah i inti viau si a, kei chu ka pa bulah hian ka tlu ve mai mai ang e," a ti a. Kapṭhuama chuan, "Ka mut a chhuak viau a sin, ka mu mai ang e. Ama'rawhchu' ka pa, zan a rei deuh tawh nain ka thil rawn hawn kha chhiar fel law law ta che u, in peih chuan, a remchan lai pawh a ni mai tur a sin," a ti a. A pa chuan, "Engti zat lai nge ni-a i hriat a?" a ti a. Kapṭhuama chuan, "Ka hre hauh lo, atir aṭangin ka la chhiar ta lo reng reng a. Sanghnih sangthum te a tling ang emaw chu le. A tih chu ka tibo hauhin ka hre lo a. Mahse kawng lak a ka hritlan avangin ka hmang heu viau a, ka damloh chhungin ka thlenin te ka chunga an ṭhat em avangin ka lo haw dawn hian lawmmanah chêng sawmhnih ka rawn pe a, an nula kawr leina tur ka pe bawk a," a ti a.

Lehkha pawisa chêng khat (note) deuh hlir a ni a Hlunchhungi te pafa chuan an chhiar ta ngat nga a, chhiar sual an hlau si a. An chhiar zawh chuan "Cheng sangsarih leh zaruk leh sawmriat pahnih a siki a nih hi." a ti a. uluk takin thingremah a ki

a. Mahse an lo tlaivar der tawh chu niin, chhin khat mah chhing leh lovin Hlunchhungi te pafa chu an meng tlang ta law law a. Chutia thi neih a an neih tawh dam tak a Kapṭhuama a lo haw leh ta chu ṭhenawmte leh khawtlang pawh an lawmin an inah chuan inleng chuangkai lawmpuitu an awm deuh reng a. Hlawhtling tak a thi neih a an neih tawh lo haw leh ta a nih avang chuan Kapṭhuama pa chuan Pathian hnena lawmthu sawina ni fawm si a Kapṭhuama thlahual nan hun remchang hmasaber en a ranpui tal a khualkhaw lam lainate nen ruaipui tihtham deuh buatsaih a tum a.

Kapṭhuama rawn lawmtute zinga a chanchin Kapṭhuaman a sawi dan chu: "Ka ṭhiante nen bungraw thlithlai a kan vah hona aṭangin kei chu ka per hrang ta deuh a. Nakinah chuan 'parachut' puan ṭha chi dah khawmna hmun hi ka va thleng a. Chumi lakpui tur a ka ṭhiante ka au thawm chu hriain Japan sipai pathum hi an lo kal a. Atir chuan mi tih tumawm hmel pawhin an lang lo. Pakhat chuan eng nge ka ah ti ni-awm takin ka ipte chu a han zen a. Biskut leh kawrkilh khai bawr a'n khai chhuak chu mi a nuih var var a. Nakinah chuan ka ipte mawng a lehkha them, Ṭiau lui kam a an thlauh ka lo ah tak mai chu a phawrh leh a. Chu chu an hmuhin an pathum chuan an en ta tâl tâl a. Chumi hnu chuan sawi set set lo hian an zing a palian ber chuan ka beng chilhin ka mita dumde leng chuai khawpin min han beng pai ta awn awn

a. Keia lah chuan chu lehkha chu a pawimawh ang tihngaihna lah ka hria azeng pawh chu a ni si lo. Chumi hnu chuan ka kawr âwmah min ṭham lawk a an awmna lamah min hnuk liam ta hlawk hlawk a

"A liam lawkah chuan an ṭhian dangte chu an lo awm ṭeuh chu niin. An hnen min hrual thleng hman chiah, an zing a pakhat chuan sawi set set lovin a silai chu a kap ta ṭhuai ṭhuai mai a. An hotupa ni awm tak chuan silai kaptu chu a han lawk let nghal ve ṭhuai mai bawk a. Chumi ni tlai chuan min kalpui ta daih mai a. Min that ang tih chu ka hlau rilru deuh na a, an mitmeng-ah mi thah tumna an lan lem loh avangin chuti takin ka hlau thawng ta lem lo a. Amaherawhchu, an ṭawng a mik a mak ka hriat loh avangin zaizir ringawtin kan inbe thin a. Nakinah chuan Paihte pakhat Lusei ṭawng thiam liam luam hi kan zingah chuan a tel ve ta a. Min man zan a min kalpuina hmun a kar riah zan chuan an hotupa lal deuh zawk hnenah chu Paite tlangval chuan min hruai a. Ka ipte aṭanga an phawrh lehkha kha an hotupa chuan a lek vin vut a. Ka chanchin min zawt a, mahse ṭarah phe chuan a khawn lem pawhin ka hre lo. Chumi hmun a ni thum lai min champui hnu chuan mi. dahna hmunah kha Paite emaw hi kha a lo kal leh a. A ṭawng ka lahriat dan chu: '*Lusei ṭgamah mi chiah ding teh, chi chiangah Tiddim lamah pual na bawh ding. A hih kangin Japan galkap mite lo kawm meh mah e,*' a ti-in ka hria. Chu Paite ṭa—

chu ka bengah chuan, 'ngaihruatin lunglen a hril chang chang' tih ang lek a ni a. A thusawi awmzia ka zeldin dan chuan— 'Lusei ram a i haw phal a ni a. Mahse naktuk hian puak phurin Tiddim lamah an hruai rih dawn che a. Japan sipai pawh i chungah an ţha khawp a nia,' til na niin ka ring a. Chumi zan aţang chuan an mi khuahkhirh dan pawh an tizal ta hle a.

Paite tlangval min hilh ka zeldin dan ang ngei chuan a tuk leh maiah chuan Tiddim lamah puak phur chuan min hruai ta tak tak a. Thawmhnaw tlem min phurhtir a. Kawng lakah chuan relhrukna ringawt ka melh kawngtluan mai a. Mahse silai keng pakhat hian min vena bik titih deuh reng a, min thlah fal duh miah lo mai a. Ni nga hnu-ah Tiddim kan thleng ta a. Chumi ţum a bungraw tlansan ka itzia ka itzia hlawm tak kha aw. Bungraw duh a kal kan ni bawk a, ţhapui pui hi a let rem rum kawngtluan mai a. Mahse tihngaihna awm si hek lo le, it lo kalin ka kal ve hmawk hmawk a. Tiddim-a ni li ni nga min champui hnu chuan min chhuah tawh ang chu tih nak laiin hmar lam min panpui leh ta a. Chumi ţum chuan engmah min phurhtir ta lo a. Sarlak a min hruai ve rikngawt danah eng ti turin emaw mi chhawr an tum ni-a rin rukna ka nei deuh tlat a. Chuta min hruaitute chu mi hran an ni leh tawh a. An hotupa phei chuan mi a ngaina fu emaw tih turin sikret te mi a ţheh vei roh a, a bulah alir ami kaltir nghe nghe a.

Ni thum teh meuh kan kal hnu chuan Paite khaw lian tak hi kan va thleng a. Chutah chuan Japan sipai hi an lo tam em em mai a. Kan va thlen lai te chuan 'Banzai, Banzai' tiin an lo au ṭhup ṭhup a, eng tihna a nih phei chu ka hre lem hlei lo a. Chu Paite khaw daivel leh tlangah te chuan kua an hreuh a, an lutin an chhuak zung zung reng mai a. Mahse kei chu an khaw hreuhah chuan min awmtir ve lo. Khaw pawna an puan-in kaihah min awmtir a, mahni-a ka kal hran chu an remti bau lo mai a. Chuta ka awm lai chuan ka khua a har em em mai ṭhin a. Ka chinchang hre lova u Sanghleia te ṭhiandun awm tur leh an khawsak zui zel dan hre lova ka awm ta chuan min timangang rilru bawk a. Japanin an man ve a nih chu ka ring lo a. Man ve se chuan kan inhmuh ka ring a. Pawi ka tih ber chu : Kei chu thi-ah min ruat ngeiin ka ring a. Chu chuan ka chhungte a tihmangan dawn em avangin chu mawlh chu pawi ka ti ber zawk a ni.

Ka khawhar ka zai ṭhin chu Japan-ho chuan an ngaithla duh lêk mai a. Min rawn kil hnai tuan tuar ṭhin a, an lo bu ve tlut tlut a, an lung a len ve pawh a ni ang chu. Ka zai an hriat aṭang chuan mite ngaina zual ta niin ka hria. Ni tin min zaiti ta mai a, anni lahin ka mamawh a an hriat meizu tur leh hmawmsawm lo te min han pe vei ngia ṭhin. Chumi hmun a kar khat dawn min champi leh hnu chuan Gurkhali vai pakhat Mizo ṭawng thiam ang reng deuh mai hi ka awmna-ah chuan

rawn dah ve ta a. Chu vai chuan a chanchin a sawi dan chu : 'Ka pa chu Assam Rifles pensawn a ni a. Aizawl aṭangin Champhaiah kan pem chho a. Kei chu Burma ramah lutin Burma Rifles-ah ka ṭang a. Japanin Burma an rawn lak khan kan Battalion chu Japan kutah kan inpe a. Singapore ta' inah pawh rei fe chu ka tâng ve hman.

" 'Chumi hnu chuan Subhas Chandra Bose-a sipai INA an tih mai, Indian National Army-ah ka lut leh ta a. Japan chakna hmangin India kan la ang a. India ram aṭang a Kumpinu sawrkar kan hnawhchhuah hnu-ah keimahni ngei hian India ram ro kan rel dawn a ni,' tiin min hrilh a. Chu an pawl INA-a tel tur a min sawm tur chuan chu Gurkha-pa chu Japanin ka hnenah an rawn tir lek a lo ni a. Ani chuan, "Chu pawla tel ve chu i duh phawt chuan hun eng emaw ti chhung kan zirtir ang chia. Mahse ralkap tur ni lovin, Lushai Hills-ah i haw thla leh ang a. In ram aṭangin Japan tan enthlatu hna i thawk ang a. Hmanraw ṭul tur biakhlatna leh thlalakna te a rukin i kawl ang a. Pawisa tam tak an pe nghal bawk ang che,' tiin min thlem ta heuh heuh mai a. Ka han ngaihtuah vang vangin an thu hnial lo ang a ka awm chuan, tlan chhuah theihna hun remchang awm phah theiin ka ring ta a. A mi sawmna chu pawm angin ka awm ta a.

'Chuta chinah phei chuan Japan sipai chu ka chungah an ṭha ta lehzual a. An zing a tel ve ang

thlapin min ngai ta a ni. Chuta ṭang chuan ka hna tur min zirtirna hmun panin min hruai ta a. Kawngtluanin kha Gurkha tlangval khan min hruai a, Japan sipai ang chiahin min thuam ve thlap a, silai erawh chu min kentir lo. Kawng a kan kal lai chuan chu Gurkha tlangval chuan an INA hla pakhat min zirtir ka la hriat reng chu:

'Qadam 'qadam age barhae ja,
Khusi ke sath gaye ja,'

tih lai tê chu ka la hria.

"Chumi ṭum pawh chuan kawngtluanin tlan chhuahna remchang ka melh reng nain ka hmu thei lawk lo a. Ka duh aia kal thui dawn a ka inhriat chinah chuan a rem emaw, rem lo emaw, a khawi pawh chu ka ram chin la hriat ngai loh vek a nih avangin ni thum aia tam chu kal ka tum lo hulhual rilru ta a. A ni thum ni chawfak her zet zawt awm ah chuan kan chawl a. Kan chawlh lai chuan daikal chhuak chhuanlam a kawng aṭang a ka peng tur chu Japan sipai pakhat chuan mi ven zui a tum a Mahse Gurkha pa khan mi ven zui ṭul a ti lo a n ang, min veng ta lo a. Ka pen dawn chuan intil rinawm nan kir leh ngei tur angin ka lukhum lei ka kawnghren leh ipte chu kan chawlhna lungpu chungah chuan ka dah sauh saub a. Daileng tu ni-awm takin intih rinawm nan faifuk chungin ka kal yei ngial a. Ka thleng thuk talh talh a ka thawm ka dim teih teih bawk a. Ka kal bla ṭawk ta ma

tihah chuan tlan tak tê hian ka tlan ta chiam mai a.

"Ka ram chin hriat ngai hleih lohah chuan ka pawng kal ta ringawt mai a. Japan hmuh leh ka hlau si, chumi ni phei chuan tukṭhuan lo phei chu ei engmah ka nei ta lo nghe nghe. Ka ram chin hriat loh dan chu : Kan chhuah tirhna kha Thân tlang a nih ka hre ringawt a. Thàn thlangah chuan Run lui a luang tih ka hre leh ringawt a. Run lui thlangah Lentlang a awm leh a, chumi thlang lehah chuan Ṭiau lui a luang a, chumi thlang lam chu kan ram a ni tih ka hre tlangpui ringawt a. Japan sipai inthuama ka inthuam avangin Kumpinu sipaiin min ḥmuh palh a min hai hlauin ka hlip a, ka paih phal leh chiah rih loh deuh avangin kekawr leh kawr chu a tumtêlin ka zakzeh a. Tichuan, kawr pawh ha lo ṣaṭuak tak meuhin rampalailengah ka kal ka kal ta mai a ni. Ka ril a ṭam pawhin ei tur dang awm hek lo, ram hnim itawm deuh deuh chu ka pet lawr a, a tui loh leh ka chhâk leh mai a. Ni thum ka vahvaih hnu chuan Paite khaw pakhat hi ka thleng ta a.

"Chu Paite khua-ah chuan Japan an awm leh awm loh ka zawt a, anni chuan, 'An lo kal zawk a, mahse tun lawk khan an kal leh tawh,' an ti a. Ka ril a ṭam tih an hriatin an chaw neih ang tawk kawhhawi leh ra-um (rathur) min pe a. Ka tan chaw thing lo mah se, chumi ṭum erawh chuan ka ei tui

kher mai. Saruak ringawt ka nih ayangin puan ka dil a, pahnih chhe zet zet mai hi min pe a, pakhat chu ka veng a, pakhat ka bat bawk a. Kawng a kal ngam ni hek lo, ka hma zawn khua chu ka en zawn a, ka kal leh teh poh a. Mahse chu khua chu ka han luh chuan khaw-ram ringawt an rauhsanna la rei si lo hi a lo ni a. Tichuan, khawthlang lam hi ka rawn pawng pan ta ringawt mai a ni. Puan min petu Paite khua atang a zan hnihnaah chuan rampalaileng a thing-zung thlarah hian riah ka tum a. Ka mu tur chu ka tawngtai a. Chuta ka tawngtai tui ang reng rengin ka pian a hnu lamah ka la tawngtai tui ngai lo.

"Ka chauh tawh vang ni maw, ka tawngtai vang ni maw, chumi zan chuan ka mut a tui khawp mai a, ka mu hlum lo chauh hi a ni. Zan dangah chuan thin thiin ka mu tak tak ngai lo. Chumi tuk a ka han harh chu ka bul hnaitê maiah chuan keipui sum ruk sa zet tur hi min hmachhawn dawngin a lo ithut ngawi reng mai a. Ka hmuh tirh phat chuan hlauhna ka'n nei dawn a. Mahse ka lo-ah chawp eh chhin ka hlauhna chu a bo leh ta duak a. Ani keipui pawh chuan min haw lo chauh pawh ni lo in, nin mat thlir zawk ni hian ka hre ta tlat mai a, i mak ngawt mai. Zan ka mut dawn a ka tawngtai chu ka'n hre chhuak zawk a. Chumi hnu chuan ta tan Pathian rawn tirh nin ka ring ta tlat a. Ka [illegible] chuan, "[illegible]" [illegible] chhuak chu [illegible] a [illegible] an tih ka lo hriat thawi.

awh avangin, 'hei pui min hruai ve tur a Pathian awn tirh che i ni vei roh tak tak mai awm mang e, i mi thlir dan roh chu, mi hruai i tum a ni phawt ang,' tiin ka ngaihtuah a.

"A mak ngawt mai, ka han tho chhuak chu insiam buai tur engmah nei hek lo i, ka kal nghal a ni mai a, chu sa pawh chu ka zui nghal ta ringawt mai bawk a. Tichuan, ka zui ta zel mai a ni. Ani lah chuan khân-châng ţha leh lui-khan kaina remchâng a hre em em mai a. Kan inzui hnaih lai ber phei chuan a mei vuan phakin ka hnaih a. Chumi ni chuan hma takah Run lui min kanpui a, Lentlang min lawnpui leh ta a. Khawilai-ah emaw ni chuan min hruai sual ve ţhelh a, Japan awmna kan pawh teuh awm hlein ka hria. Mahse kan inthlauh lai tak a ni a, a rawn let leh nghoh a, kawng dang min zawhpui ta a. Zunram thiar a ka dinsan chang leh eng emaw avang a bahlahna ka neih chang te chuan ka zai ngai takin mi hi a lo nghak vei vun ţhin a. Zanah erawh hi chuan a riahna ka hmu phak ngai lo na-in a awm hlat phei chu ka ring lo. Zingah chuan min lo nghak voh voh hman ziah tawh ţhin a ni.

"Chutia Lentlang pang chhak lam a kan kal lai chuan, ram-palailengah hian Kumpinu thlawhna thawmhnaw phur chi hi a lo tla sawp nuai mai a. Ka han bel chiang a, a tlakna pawh chuti lua a la rei hmelin a lang lo a. A mi chuangte ruh pawh kang ut ang thial thual hian a let rum mai nghe nghe a. Ka ngaihbel emaw ni, a la nam lek lekin

ka hre nghe nghe. Ka han bel chiang a, kah thlak tihhriat reng hian silai mu denna chu a chik nuk mai a. A thil phurh sa-tin leh thei-tin te pawh la ei tlak awm hial hmel a pu. Ngun lehzualin ka han thlingthla leh deuh a. A thir phek hmun hul lai chang hnuai tak maiah chuan savun-ip lian tha deuh mai hi him pialin, chu thir phek ngheng a inchhawng chuan a lo intung hul phak mai a.

Ka hmuh tirh chuan puak thei lam thil hlauhawm a nih ka hlauhthâwn avangin fimkhur takin ka en a. Mahse chuti ang lam thil ni hmela a lan loh avangin ka la ta a. Ka han hawng a, a chhungah chuan pawisa tlem a zawng hi a lo awm a," tiin a pawisa chhar zat phei chu a sawi duh lem lo. Kapthuama chuan a sawi zel a, "Pawisa phek khat pawh nei lo ka nih avangin a ip chawp chuan tihbo hlau takin ka pawm ta hle hle a," ka kal leh ta a. Ka kal pulpa nen chuan kan inbe tlem dun na vang vangin ani tluk a mini thlamuan zo kalpui tur dang an vang leh tawh ngawtin ka ring. A tawp a tawpah chuan Tiau kam min rawn thlen thla ta nge nge a.

"Tiau lui kan rawn thlen thlak dun meuh chuan a hmel atangin mi kirsan a tum tawh tih ka hre leh mai nia maw le, a hmel atang chuan. 'Tupah zawng a [illegible] chin ka thlen tawh chia, i tan bona [illegible] tawh lo ve, ka kirsan tawh ang che,' [illegible] hian ka hre [illegible] mai a, [illegible] ngawt mai. [illegible] Tiau lui chunkal [illegible] tera. 'Ani rawp

chu Ṭiau kam rairuang buk chim chin leh chin lova dingin ka Ṭiau kan lai chu min rawn thlir voh voh a. A kam lehlam ka kai a, ka hawi kir leh hi te chuan mi la rawn thlir zui ta vung vung a. Chutah kal ka siam dawn chuan ka kutin ka han zap a, chu veleh chuan min hawi san ta nghoh a. Chumi hnu-a mahni chauh mai a ka han kal ta chu ka khua zu tihar viau a maw le. Sakei kher kher hi chuan khua a tihar mawh viau a ni ngai a. Chumi ṭum meuh chuan, mahni chauh a Ṭiau kam ka han thual chho ta chu zu theihnghilh thei mang hauh lo ia. Keimah avang a chu leh chen chaw pawh zawng hman lo lek a min nahpui dan chu ka ngaihtuahin, amah chiah kha chu hmu leh thei ila chuan ranpui talh sak a phu hliah hliahin ka hria.

"Kan ram ka rawn thleng thla leh ta chu ka thaw huai huai mai a. Mahse kar thum tlawng chaw-kaw puar lo leh mutmu pawh tuah mumal lova ka awm avang a ni ber ang chu, ka khaw tlawh hmasak ber a ka riah zan aṭang chuan ka khua a sik ta hluah mai a. Mahse ka thlenin te an beng-varin ka chungah an ṭha em em mai a, na ta vekah na fuh pawh ka inti khawp mai. An nula mawlh chu a fel mai, a hmelṭha si, a zeiin damlo bawi-sawm a thiam si, damna sawng sawng awm tak reng pawh a ni. Ramhnuaia kar hnih dawn lai ka rawn thang nen, ka nat chhung thlaa leng lo lai nen, kan veng kan chhuahsan aṭang chuan thla li thaw à nih chu. Tunah zawng kan hrehawm lai ber hun

te pawh kan chanchina ngaihnawm lai ber a chang ṭhei ta a nih hi," tiin Kapṭhuama chuan a Japan sal tan thu a sawi a ni.

Dam tak a Kapṭhuama a lo haw leh tâk avang chuan a pa chuan a thla hualna ni fawmin Pathian hnena lawmthu sawi nan ran lu kim talh a tum a. Thanṭhuami te chhung leh Lalpianmawii te chhung pawh kokim tak a tel turin an chah a. Rozami chuan dam takin Kapṭhuama a lo thleng leh tih a hriat chuan awm ngaihna hlawl hi a hre lo a. A chhungte a mawh chhiat leh a sawt tawh si lo. Kapṭhuama pa lawmthu sawina turah chuan Thanṭhuami te leh Pianmawii te chhung chu a kal ṭhei zawng zawng kal vek an tum a. Thanṭhuami kal tur khawlai dung a Pianmawii sawm kawia a kal lai chuan Rozami chuan mi mitmei veng ru tak chung leh a pasala chhungten an hmu nge hmu lo tih mitmei en zak zak chung hian, "I e, Ṭhuamṭhian, Ṭhuama hnenah chuan e, 'Ka damlai ni hi thlan a ka pelh hmaloh chuan nghilh ni a awm dawn chuang lo a nih hi' a ti han ti ngawt teh ang che aw. Awi kei zawng dam hi, ka ṭhian, hrehawm ka va ti tak em! Nangni zawngin in han hmu bik dawn a. Mahse hmu ve mahila . .., hrehawm ka ti em mai, chibai min rawn buk (sak) mawlh mawlh dawn nia aw. Khi, kan nu-in min lo thlir reng tawh pek khi. Ka ṭhian, mangtha ngawih ngawih," a ti a, a kalsan ta chhat chhat a.

Kapṭhuama pawh a lo thlen tuk tlai a, a nau Lalhlunchhungin Rozami pasal neih thu leh a hreh thu te, a pa tirh luih dan zawng zawng leh lo nghah fan fan a duh thu a han hrilh meuh chuan engmah sawi lovin kawmchar-ah a chhuak hmak a. An leikapui tlangban bawh a mittui sur zung zung chung hian..., "Aw..., thlante u, rawn inhawng ula, in duhamna chintawk nei lo in ka âng zaupui mai khan min han dawlh ve nghal law law mai teh u. Aw, hun! Eng tikah nge i ni kin ni chu he lungawi lohna khawvelah hian i rawn chhuahtir dawn? Rozam, Rozam, ka hmangaih leh duhber, lungngaihna phurrit hi ka tan tam zo sa lovin nang leh zel hi ka tan phurrit leh lungngaihna i chang zo ta a maw, a va han mak dawn ve! Hun leh ni tawi tê chauh ka tan inzuah zo lovin, chuti khawpin a ni maw mi thlim i lo châk ni ngai le? I tan a hrehawm ka tuarna zawng zawng te kha, hei hi i mi thungrulh duh dan a lo ni dawn maw? Mahse a tawk e. Ka tan hian hrehawmna leh lungngaihna hi ka pianpui unau thlakhlelhawm loh tak, ka tuithlar theih si loh chanvo chu a ni a nih hi," tiin ni tla tur kawl sen phût lam chu hawiin, mittui sur karah khawthlang kawlkil a chhum dum nal nal chu a thlir vawng vawng a.

22. LEHKHATHAWN

KHAWCHHAK lama Kapṭhuama te an kal chhawnghlawtah, Liankhuma pawh Lebawrah a ṭang zui ve nghal a. Sanghleiaten Kapṭhuama Japan in an man thu leh a dam pawh an rin ngam tawh loh thu an rawn sawi lai chuan Liankhuma chu an venga a chawlh zawk lai tak a ni a. A ṭhianpa, a chhuk a chho-a lo inzui ṭhin leh a sangawi zawnpui ber boral ta ni hial awm a an sawi a han hriat chuan a tuar em em mai a. Nung-dam a la awm ngai te a nih pawha a lo haw leh tik apiang a Pathian rawngbawl tlâng tui leh, a chhe ber dawn a, lo haw tur a awm ta lo a nih tâk pawh a, a thlarau chu van Pathian hnen ngeia thlamuang tak a chawl turin mittui nen lungchhe tak leh ṭhahnemngai takin an ṭawngṭai nupa chamchi a. A la piangthar chiah lo ni-a an hriatna chuan thil dang zawng zawng aiin an rilru a tihah-in an awm a tinuam lo ber a.

Mahse chutia dam taka a lo haw leh tâkah chuan, an ṭawngṭaina Pathianin a chhangin, Kapṭhuama tan rawngbawlna hun awm thei dawn a an hriat nupa avangin an hlim dun hle a. Kapṭhuama lo haw lai tak chuan ani Liankhuma chu a hna avangin Aizawl-a a awm lai a ni a. An vengte vaikal kâ aṭangin a ṭhianpa Kapṭhuama hawn leh thu chu a lo hria a. Chuvangin, Liankhuma chuan a ṭhianpa tan lehkhathawn a ziak ta a.

Ka thian hmangaih tak, Thuama,

Manganna leh hrehawm tam tak i pal tlang hnu-a hmuh leh che ka beisei theih avangin Pathian hnenah lawmthu ka sawi a ni. I awm loh avang a kan thlaphannain awrawl tawpin Pathian min auhtir tak meuh a. Kan nupaa chhun leh zan bang lova i tan kan dilna chu zahngaihna Pathian chuan khawngaihna avangin min chhang ta. Chuvangin, Pathianin nangmahah tum a nei a ni ang tih ka ring a. I chungchangah hian thil pahnih lo lang a awm a. Chu chu i hmu ve emaw ka hre lo.

Pakhatna-ah chuan :- *I khawchhak kal dawn a i sawi, 'Rozami tan hrehawm eng pawh tuar ka huam a. Kan nawmsak dun theih nan ka inbuatsaih duh bawk a ni,' i tih kha i la hre rengin ka ring. I sawi ang ngeiin hrehawm chu i tuar ta ngei a. Mahse i hrehawm tuarna zawng zawng chu Rozami lakah chuan a thlawn ta vek a, nang erawh chu hlawhtling takin i lo haw(ng) thung si, tih hi.*

A dawt lehah chuan :- *I hmangaih Rozami tan hrehawm i tuarna zawng zawng chu a thleksan ta si ang hian— I tan thih thleng a tuartu kan Lalpa Isua Krista chu lehlamah i thleksan a, hmangaih-a zawngtu che chu i zawng ve duh si lo. Chuvangin, ngun takin ngaihtuah la, i hmangaih Rozami tana i tuar laia mual a lo liamsan ta che mah na i tih chuan, Rozami i hmangaihna aia a let tam tak a hmangaihtu che i hawisan hi eng ang fakauvin nge a tuar nat ang*

le ? Chuvangin, Krista hmangaihna chu i hriat thiam theih nan i hmangaihber chu a tihrehawmtu-ah che a hmang ta a ni tih lo hre thiam hram ang che. Kristan a hmangaih che avangin a tuarna i lo zir lawkna a ni si a.

Japan kut atang a chhanhimtu che leh, kawng bona ram atang a mak tak a hruai chhuaktu che chuan hausaknain a vurh zui chia. Chumi hnu a i hmangaih Rozami leh zel a pek che chuan, chu i malsawmna dawn zozai chu hmeichhe pakhat i inhliahtir a hlauh sak che avangin, chu hmeichhia chu a seng kiang ta a ni zawk. Rozami pasal nei kha Pathian remtih a ni tih lo hre thiam mawlh ang che. A tan hrehawm tam tak tuar a, thangthat i la ta pawh kha a thlawn ta-ah ngai reng reng suh, Pathian chawimawi tum dan che a ni zawk e.

Aw le, kei chu hmeichhe pakhat hmangin nun thar ka nei a, chu chu i hai miah loh kha. Nang erawh chu hmeichhe pakhat hmelthatna-in Pathian hmel i inhliahtir theih dawn avangin, chu hmeichhia chu i hma atangin a seng kian sak ta che a. Pathian vek chuan a duh phawt chuan Pathian hmel tilang chiang turin i hma-ah hmeichhe dang a la rawn dintir leh thei tho tih pawh hre tel bawk ang che. Tunah ngei pawh hian Pathian chuan a lo ruat ru diam tawh mahna kan sawi thei hlei nem.

Hetia hlawhtling tak a i lo haw a hnu a, Rozami heti a lo nih tawh bawk si chuan, i hma-ah nula tam

tak an rawn inlan ang a, thenkhatte phei chu Pathian Thlarau behchhanin an la rawn inhmur mai thei. Tunlaiin kan ramah Thlarau Thianghlim chhal a hmeichhia leh mipa inti bawrhbanglo tam tak an awm ta. Mihring chak lohna chak tak hi Setana leh mihring tangrualin an hman dun vaih chuan a chulhhlelhawmin mihring pianpui ropuina a tichhe sam em em si a. Chuvangin, nang pawh hmeichhe nazah zawng lakah lo fimkhur hram hram la, nupui tur dik tak chuan 'banthal an rawn nawt mai ngai e' an ti nia.

Ka thu rawn sawi hi tunah chuan i la hre thiam rih lo pawh a ni thei e. Mahse i hriat thiam hun a la awm mai ang. Harsatna leh tanpui i ngaihna apiangah kan tih ve theih a awm chuan, keini nupa chuan kan phatsan ngai lo ang che. Ka thiannu kha ka khingphel, kei aia i thlarau tan a mittui seng tam zawk a nih avangin i lo kawm thin dawn nia. Ka lo hawn tikah pawh Kristaa i hmel thar rawn hmuh tawh che ka tum dawn a ni.

Kei pawh, tawngkhawlo ni suh se, ka taksa lam chu a tha viau a. Mahse ka thiante an ho ve lehchhawng khawp a, ka khua a har thin khawp mai. Hetia damte-a i lo hawn leh thu ka hriat chinah phei hi chuan hmuh che ka chak em em mai a. Mahse kan hna lamah ka laklawh rih si a, ka'n bei rih hram hram ang e. Reilote-ah chawlhsan ve mai ka tum tawh a. Naktip khian 'V' Force Sap hruaiin chhim lamah ka'n zin leh rih phawt ang a. Chumi ka lo kir tikah zawng

chawlhsan zai ka rel tawh ang. Dam tlang tak a kan inhmuh leh theih nan Pathianin min veng tawn zel rawh se.

I thian i hmangaih,

8.4.1944 **Liankhuma** *(Lebawr)*

Kapṭhuama chuan a ṭhianpa lehkha chu a lo hmu ngei a. A hrehawmna zawng zawnga hruaitu chu Pathian a ni ngei tih chu a ring a. Mahse Rozami pasal neih chungchang a Liankhuma sawi ang a Pathian neihtir ang hiala a ngai erawh chu niin a hre thei hauh thung lo. Rozami pasal neih-tirtu chu tu dang ni lovin a pa a ni mai. A ngaih-dan chuan: 'Pathian hian min hmangaih tak zet si chuan, ka hmangaihber pawh min pe ngei ngei ang. Ka ṭhianpa sawi ang a, Pathianin khawvel a hmangaih em em lai a, khawvelin a hawisan si nen chuan tehkhin theih kan ni lo ang. Khawvel chuan Pathian chu hawisan teh reng mai e. Mahse Rozami chuan min hawisan ve hlei nem. Chuvangin, ṭhianpa thil rawn sawi hi thil intlai lo lutuk, ṭawngkam thlawn bat duh loh vang a inhnemna thil lek a ni,' ti-zawng-in a ngaihtuah ve tlat mai a. Pathianin Kapṭhuama a hmangaih avang a Pathian hmel hliahtu ang a Rozami a sawi leh, chumi avang a seng kiang ta ang a a sawi phei chu a awih thertê lo mai a. Pa-sal a neihsan ta chuan namen lo-in Pathian a hliah

ta zawkin a beidawn phah zawk niin a inhre tlat bawk si a.

A ngaihdan chu a ni bawk tak a, reng a -- A hmangaihberin pasal a lo neihsan tak avang chuan Pathian lakah a vuiin, a beiseina zawng zawng pawh a thlawn ta vek si a. Chuvang chuan, Rozami chungchangah na na na chuan Pathian chuan hmangaih thlawtin a hre lo a ni. Tin, hmeichhe kal tlang a Pathian a la hmuh mai theih thu a rawn sawi phei chu, a thil ngaihthiam loh kumkhua a ni sa reng a. A thianpa Liankhuma chungchangah ngei pawh a ngaihthiam theih loh a nih nâk alaiin, hmeichhe hmang a Pathian hmuh tum ta ang hrima a rawn sawi phei chuan a luak a tichhuak hial a ni.

23. "I TUM RENG MAW LO NI?"

— *Kapṭhuama*

CHUMI kum vangpui lai 'buhpui a balhla ti tuih' an tiḥ ṭhin hun lai chuan Thanṭhuamiten vawk talh an tum a. Kapṭhuama puala talh tum ngang an nih avangin Kapṭhuama te unauza leh an nî fate nen kokim takin Thanṭhuami te khuaah an kal dap a. An han inhmu khawm chu an hlim hle a. Chutih lai chuan Rozami chu a pasal chuan a hna lama a kalṣan hlan a ni a, a pasalte in lamah phei chuan a la awm tho a. Rozamin Kapṭhuama hmel ngei a han hmuh meuh chuan a tirilah a khur zeih zeih mai a. A hmel pawh ni dang aia 'ṭha zawk leh duhawm zawkin a hmu lehnghal a. A hmangaihna lah chu leilungah fang khat mah a la hloh chuang bawk si lo. A biang ngei biak chu inthlahrung hle mah se hmuh a châkna chuan a buk thlu si a le, inthiam lo leh zak rilru tak chungin a hmu ta nge nge a. Rozami chuan, "Ṭhuama, kan inhmu leh ta maw? I dam ṭhin em?" tih pahin chibai a buk a. A mit mengah chuan hmangaihna chuai chuang lo leh inchhirna thinlung riangvai khawhar nun hmel hlim lo tak chu a lang chhuak thei bial a.

Kapṭhuama chuan, "Dam ṭhin e, Pathian zarah ka dam ṭhin a sin. I ṭhianpa chanchin i hre ngai em?" tiin a han zawt a. Rozami chuan, Kapṭhuaman 'i ṭhianpa' a han ti ta chuan a rilru a tina em em

mai a. Kapṭhuama chuan a tisual lo tih chu a hai bik lo. Mahse Kapṭhuama ni lo 'ṭhianpa' a nei ta chuan a rilru a tina ngawih ngawih a ni. Chhan hram pawh Rozami chuan a tum na a, mahse a hrawkah eng emaw hian rawn hnawh up upin a hria a, a chhang thei ta hlawl lo a. Kapṭhuama vek chuan, "Dam takin ani pawh a awm ang a, hlim takin in la inhmu leh thuai ang chu," a ti a. Pianmawii te in lama leng turin a kalsan ta a. Kapṭhuama chuan hlim takin a be sawt sawt a. Rozami erawh chuan a hmel a han hmuh meuh chuan a hmaa a ngaihna let eng emaw zatin a rilru hrehawmpa chu punluhin a hre thung a ni.

Kapṭhuama khawlai kal vel te chu a hmuh loh hlan hian mit tla lek lekin a lo thlir ru reng ṭhin a. Engti kawng mah a tihngaihna dang awm ta si lo chu a ruk a ṭah tlawk tlawk mai lo chu a tan kawng dang a awm tawh lo. Thanṭhuami te khuaa Kapṭhuama te an zin lai hun chu, hmana inkhawmpuia an kal lai hun ang chiah kha a ni a. Hman ang bawk khan favang ni eng mawi leh zan thiang khawhar lungleuthlak tak bawk hunah chuan Rozami chuan 'hmanlai' lo kha chu dawn tur dang a hre mawlh lo a. Tun hma te angin a ṭhiante inah chuan leng vel leh ṭhin mah se, tun hma kha a ang thei tawh bawk si lo. Lungchhe van kai a ṭah vawng vawng mai loh chu tih theih dang a awm tawh lo.

Kapṭhuama erawh chuan intihpachan a tum hle a. A hmel leh a mitmengah pawh ngaihbel tur

pawhin hmanlai hun leh Rozami ngai-awm hmel reng pawhin a lang lo. Hlim tak leh nuam tihmel takin a lang lui tlat a. A hmuh chang a Rozami a biak pawhin, hmel danglam hauh lo leh ni danga a biak angin a be bawrh bawrh thei zel a. Chutia hmel danglam pu hauh lova a be thei chu Rozami chuan hrehawm a tih phahin vei ve lo ni-a a inngaihna chuan a tirilru hrehawm lehzual a. Nula dangte nena a leng vel a hmuh chang lahin a thik rilru tlat bawk si nen.

Kapthuama te chu ni li ni nga lai an cham hnu chuan hawn an tum leh dawn ta a. An hawn dawn zan chiah chuan khuangchawi thla fangin ar kai a rawn deng ut 'mai a. Khi thla fang khian chuai chuang hauh lova kum sang tam tak a vanglai a hman liam hnuah, a ngaitê-in chumi zan pawh chuan a vanglai bawk chu a rawn her chhuahpui leh a. Kapthuama chuan a rilru tikhauhin luhlul chhuah eltiang mah se, chumi zan meuh chuan a intih pachanna zawng zawng chu a rawn hlipin khawharna rilru no tak chuan a lairil a rawn fang a. Hmanlai lo chu dawn tur a hre ta mawlh bik lo a ni. Thla chuan a tuallenna chung van sang lam chu panin a rawn invawrh sang zel a. Chutah zet zawng mi thai chang hnu Rozami lo chu a thinlungah thil dang a leng ta bik lo.

Zan a rei deuh deuh a, chang dang kan lova a len Kumkhua-na thin van boruak zaupui maiah khian chu thla hleinga chuan, hmangaihte intiamna thuthlung

chu tuma nuai reh rual lohin a rawn ziak chuak thar leh ta. Inkhawmpui laia a kawng zawh hlui kawngruh chu rawn rap dik leh chiahin, a kal dan 'spit' (speed) pawh danglam chuang hauh lo chuan a eng fâl nulh mai a. Chu zan meuh chuan a buk thlu ta-in a insum ta lo. Zan te chu rei thawkhat tawhin mite chuan mutmu tuah hlawm tawh mah se, ani zawng mutchhuahna te chuan a la zêm ve rih si lo. A lungleng awm ngaihna hre lo chu, Thanṭhuami te kawmchar leikapui ngeiah khan tlangban vuan a dingin, hmangaih ber nen a inhriat chhuah ziahna tur a an intiam hun **Thla Hleinga Zan** leh an intiamna hmunah chiah leh an intiamna champhaphakah ngei bawk chuan a lungleng chn a kiu ta ruai ruai lo thei ta bik lo a ni.

Kapṭhuama zai chu Rozami chuan a lo mang hriat a. A mumangah chuan a khua lo har em em a, a lo ṭap ta hial a. A ṭap chuan a tiṭhangharh a. A han harh chuan Kapṭhuama zai chu a ral hriat vau vau a, awmngaihna hlawl hi a hre ta lo. Muthmunah chuan a let tawn ṭhuai ṭhuai ta mai a, mahse eng a sawt thei tawh si lo. Kapṭhuama chuan he hla 'Zantiang si-ar' tih hla a châng tawp ber a sak:

'Val nghak Chawngmawii mah a ding reng van zawlah,
Kei ka lungdi thal-tui ang min nghak lo te hian :
Khiangawi zamual min liamsan hi Bawihte,
I lung tum reng maw lo ni'.. ... kei zawng
Tlei dang tanglai belh ka kham zo lo.'

tih lai hi. Rozami chuan Kapţhuama zai leh a hla sak kher chu a tuar zo ta mawlh lo a, zawitein a tho them them a, pawnah a va chhuak a. Hla tak a Kapţhuama zai chu ngaithla chungin a han thlir a, a kawr hak chauh chu zan thla engah chuan a hmu var va va thei a. Rozami chuan anıa hriat tham chauh tur hian, "Ţhuama, ka hmangaih leh duhber, ka lung tum reng a ni lo. Hiai tam pawh chawiin tlei dang ţangah bei mahıla, ka nghilh reng reng lawng che damchhungin," ti-a ke per ţhuai ţhuai chung hian, "Thla Hleinga Zan hian inhre ţhin ang aw, kan ti maw kha, ka hria ang chia, ka hre reng ang che. Aw ...., hmangaih dai chuang ngai lo ka lawmna par mawi, mahse, mahse ..., ka lei pangpar ni a chuai, khuarei hnutiang ngaih a va han na dawn tak em Ţhuama, i hming ka ţahpui a bang thei dawn si lo," tiin a han chham a. A mittui chu a hruk a hruk sen rual loh hian a surin a sur zung zung a. Chutah a rilru chu bing chuk chuk leh a khaw en pawh tawi tual tual hian a hria a, mumal nei lovin a tlu ta a.

A rawn harh chhuah leh chuan a taksa chu a lo vawt ngiak tawh a. Luhai khaw en phe ruai chung hian, "Engtin nge ka awm a, engah nge heta ka mut reng chu le? E....! ka hre ta, ka hre chhuak leh ta! Aw ...., hrehawm ka va han ti tak em khawvel hi," tiin a rilru ngawih ngawih chungin zan thla engah hrilhhai takin Thanţuami te in lam chu a han thlir leh vawng vawng a. Mahse tumah hmuh tur an lo awm tawh lo.

24 NUPUI A NEI VE TA

KAPṬHUAMA pawh nupui neih hun zen zawn a lo nih ve tâk avangin, Rozami a chan tâk lohah rau rau si chhan, hmana Japan kut aṭanga a tlan chhuah hlin a khaw pakhata a dam loh laia a thleoin nula Hmingdailovi kha a rilru-ah a lian ber a. Rozami lo vekah chuan a hmuh phakah ani lo chu lunglen dang tumah a nei lo. A dam loh leh theih loh chhung zawng a hmangaih em em a lo bawisawmtu chu a tum rilru ta a. A rilru khawhar pawh hnem berin a ring a. A pa hnenah pawh a tiri ta a. A hmelah lah Thanṭhuami te mikhual sawi angin, Rozami nen a dawr khat a nih bakah a hlei-tlingin Rozami aia dawlhkai ṭha zawk, pian thiam si, mi sakhawmi leh nun tlang a lo ni chhap nen.

Hmingdailovi chu nula a ni na vang vangin a chanchin pawh thu ngaihnawm leh sawi tham a tling a ni. Kum khat chu a ṭhiannu Salkungi nen an in-lâwm a. Salkungi te lo chu ngwpui ngaw-tâ deuh mai bing si, ram kheng lutuk mi neih peih loh ram tâng, Salkungi nuṭapa te pa fa, mi taima leh awm-khauhin an ṭhiah ramchang khawng zet mai hi a ni a. An ram tuk a khawng em avangin an vah zawh dawn hnaiah. Salkungi pa chu herhpuiin a inherh leh ta nghal a. Chumi kum phei chuan thlawhhma kawng pawh zawh thei lovin awmhmun randâng mai a ni ta nghe nghe a. An unau chauhin an thlawhhma chu an hai dun ta a. Chutia Hmingdailovi nen a

an inlawm lai chuan Salkungi nuṭapa chuan hawrhzawk a vei leh ta nghal a. Mahse an lo chu ramngaw, tuk darh mei la lut ngai lo kumkhaw leng ngang a nih avangin a awl em em thung a. Salkungi chu a kut a mal na vang vangin buh chungah blo a lêng hman bik lo.

Pawhchhiat hnaih lamah chuan Salkungi chuan a lawmnu Hmingdailovi chu a ruai a, mi dang an theih loh avangin an pahnih chauhin an feh dun a. Chawfak dawn a Salkungi bai chhuang tur chu tuithawl nen tui chawi turin an lo mawng luiah a zu kal a. Khaw dang hawi lova tuithawl a tui birh tuma a kun lai chuan, a mak a makin lui hnar lamah ruah a lo sur niin, 'sabereka-khuangkaih' chuan a rawn hnawl ta thut mai a. Salkungi chu a reh rei tak em avangin amah chauh a lo bung Hmingdailovi chuan lui lam a thlir a thlir tawh a. Mahse riva engmah a awm thei si lo. A ngaih ṭha lo chuan a han au a, chhangtu awzâwng a awm ta lo. Hmingdailovi ngaih ṭha lo chuan thlâm a han en hmasa phawt a, mahse a ngai tê-in mei pawh la nun lohin a lo reh thep mai a. Hmingdailovi mang chu a ang ta a, a thiannu tui chawina lo mawng vau lui lam chu a nan ta rinsawt a.

Vau chin leh chin lo-an chuan a kal lam hniak chu a hmu ngei a, a haw lam hnu a hmuh loh avang chuan hlauthawng rilru tak chungin lui chu a zuk thlen a. Lui a zuk thlen chuan sabereka-khuang-

kaihin a la tih hriat reng hian luite lian chuan lui kam a lo hrut pe tharlam sul mai a. A ṭhiannu pawnchhe-lukhum pawh vaukam chheh-khangah a lo la inbang far kauh kauh a. Chutah zet zawng a ṭhiannu chu luite lianin a la a ni tih a hre ta a. A mangang em em mai a. Mi tumah dang pan tur awm chuang lo, lo bingah mah chuan an lo kawng chen a tuma zawhpui loh khawp a bing a ni si. A tihngaihna hre lo chu vaukamah chuan a han ṭawngṭai tê tê phawt a. Hawnsan mai chi ni a a hriat bawk si loh avang leh, luite lian thut ngang a nih avangin a kam leh chu a ni tituai tawh bawk si a. Khaw en lai a hmuh mai inbeisein zawn zai a rel ta a.

Thlâm lam pawh pan leh ta chuang lo chuan a tuthlawh chu a keng a, chu chu a hriam neih tawk a ni ve miau si a. Luikam chu a hrul thla ta zel a. A mittui a han hru leh bawk ṭhin nen. Mi tlawmngai mangang duai tum lo chuan hlauh chu siwi loh thih pawh ṭih lovin luidung chu a pawng thual chhuk ta ringawt a. Chawfak zai pawh rel hman bik tawh hek suh. Chu an vau lui lah chu a chhengchhia-in a khawkrawk em em mai lehnghal a. Khawilâi laiah emaw chuan hmeichhe tan a kal hleih theih loh hel ngai lêngkir leh kurung te a lo awm ve leh bawk si nen. Hmingdailovi chuan a tân rul pawh râl a chang thei tih hre mah se, a tum a ruh em avangin a lawmnu chu phatsan mai a tum aw-

zawng lo. Hmuh ngei tumin luidung chu a hrawh thla zel a. Kar lo-ah chawhnu a lo thlang her a, naurual zanrial chhum a lo hun leh a. Mahse a lakah hunin ro a rel ve hman tawh lo.

Khua a tlai lam ṭan ta hle a, ni dang ang chu ni se, losul hawn pawh a hun leh ta. Mahse Hmingdailovi zawng hawng hman a intih ve loh avangin, chu nula mal tlat, ṭhian te lak a tlawmmak thangṭhat lak tum rilru huaisen chungchuangi erawh chuan lui mawng lam a pan ta deuh deuh a. Ram pilril nelawm lohna te chuan a tihlau phak tawh lo a. Ṭamchhawl leh kokar tawh lah a dawn chang tawh hek lo. Ramsa-kawlhten rampalailengah a vanglai mawina an pet darh ta a nih pawhin, a ṭhiannu tan a nih berah chuan a ui tawh hek lo. 'Tun-favang' tlai khaw thiang kawl a lo eng a, phai-vapui leh luidung chinrang te pawhin an zan tin lawina fukhmuh pangchuam an pan ṭan leh ta. Khua a lo ngui a, ngaw chhung dumde leh hnapkhawnral te pawhin tumah chhit kep lovin an zan khawnvar eng vawt zaih mai chu tu-mau leh dawhvannei buk karah an rawn chhi ṭan leh ta.

Zan tihbaiawm tak len ram reh ṭang kawp chuan phung leh ramhuai a tihuangtaūin, ramsakawlh huaisar chite pawh a lakah an rawn ngampa lehzual dawn ang tih te a ngaihtuah chuan a thla pawh a phang ve tho mai. Chu avang chuan a tan aw-rawl tawp a Pathian auh mai loh chu tih theih dang neia a inhriat tawh loh avangin, a rilru a siam

sauh sauh a. Ngaw pan deuhna zawna vaukam lungpui tohlawt a ṭhu-in Pathian hnenah a inhlan leh ta ringawt a. Cnutia thinlung pawt thler a, khawvel laka a rilru ram khek leh a sual duh rukna rilru nen lam a Pathian hmaa a inhlim lang rawn inhawng leh chiah chuan, ngawpui pan lai van-varin a chhun en phê riai karah chuan hmuh a nei ta a. A thil hmuh chu mitvai ram ram chungin a zu hnaih hret hret a. Eng a nih a hriat chian loh chu, lungpui intawksir kara tui lian len zeh, a ṭhiannu malpui inhliam var a ni tih a hre ta.

A pawnchhe lukhum chuan a khuh thuai a, pawh chhuah mai a han tum a. Mahse hmeichhe thlabar tha khur pawh chhuah mai zia a lo ni si lo. Ṭap ṭeuh chungin a han ko a, mahse ani Hmingdailovi pawh chu thlaphang leh chauvin a thidang zui ve leh ta a. Lung khawkrawk kar tui tlinga a tluk avangin a lo harh leh thuai a. Tihngaihna hlawl a hriat tak si loh avang chuan a ṭhiannu tanna lungpui chungah chuan chau thaw hlawp hlawp chungin a han chawl leh rih tê tê a. Chutah tlemin a han hahdam deuh a, a ṭhiannu lah chu a thi nge a dam tih pawh a la hre si lo. Tichuan, a tanna lung kar aṭang a lak chhuah ngei tumin ama beih beihin a bei ve ta ngat ngat a.

Losul hawn hun pawha Hmingdailovi te lawm dun chu an la hawn ve tak loh avang chuan an chhangte chu in lamah an lo mangang ta a. Naupang

tira a tu zawk zawk tal an haw law maw ti-a an inzawh tawn zar zar lai pawh chuan khua a thim tawh a. Salkungi te lo, kheng lutuk leh a kawng ni se tu zawh ṭawm hleih loh a, anni nula pahnih chauh feh dun an nih avang chuan an ngaihtuah ta em em a. Zanriah ei kham a, a tumah pun rih lova a ruk a mi pahnih khat chauh lam tur an intirh dawn lai chuan, anni nula ve ve la ni ta si chu an ina len tum tlangvalte avangin hre lo-a hlei an awm ta lo a, a khua-in an tlangchim ta a.

A kal hmasaten thlâm an zuk thlen chuan an chawfun ei lohin an bunsan ang angin an phurhlân te nen a lo la awm tih an hmu a. An tuthlawh erawh chu a awm lo tih an hriatin bun hmunah sapuiin a la ta mai a nih an ring a. An bunna lam tur awm chu an pan a. Chhun lam a an hlo thlawhna sulhnu chu an hmu ngei a, mahse hnuhma dang an hmu si lo. An han au vak vak a, mahse ral lehlam vauk hram leh tui luang ri mai lo chu chhawntu dang awm lovin a reh ṭhiap a.

Chutah val-upate chuan ro an rel ta a: "Hei le, kan nau te hi chin hriat an ni ta lo a. Anni a pumpa engti kawngka mahin pasalṭha dungthul a an fammut lah a rihawm na hek lo. Amaherawhchu, ṭawng khawlo ni suh se, eng phei chu an ti hauh lo ang a. Thlawhlai kan dap chhuak tawh a, vahmim thisâwn pawh awm se kan chil chhuak tawh hial ang e, tih turin kan thual kim tawh a. Chu-

vangin, naute u, tumah inphatsan lovin vau ngawpui chhung zawng zawng hi kan dap chhuak tur a ni. Tupawhin sulhnu thar leh eng emaw kan hmuh pawhin kan vah thlawn zau loh nan kan inhrilh tawn zel ang a. Lui mawng lam zawh tawk awm ila, lui hnar lamah a ṭhen kal bawk ila. Ṭhenkhat ngawpui chhung dap tawk awm bawk ila," tiin ro an rel ta a.

Tichuan, meichher eng tawk chhiin an vak darh ta sung sung a. Lui lam pante chuan sulhnu thar an hmu ta thuai a. An chawfak tur vau luia an insil harh lai luite tui lianin a lak pahnih a nih an ring ta a. An inau khawm a, luidung chu an zawh thla ta a.

Khatia Sabereka-khuangkaih-in Salkungi a la ta khan margbung a vuan hlauh mai a. Luite lian vawi leh khat a sah hukin a len thla puat mai chu, ar indi chen lekah lui kawi tam a len liam hman a. Mahse mangbung a vawn tlat avangin tuizangkhauh chuan a len chak theih loh phah a. A tawpah lungpui insi karah a len zep a, engmah hre lovin a thidang ta vang vang a. Tui chu a kam leh thuai a. Hmingdailovin a zuk hmuh chhuaha a tihngaihna hre lovin a tanna lungpui chunga tlaivarpui a tum lai thimhlim velah Salkungi chu a rawn harh chhuak leh ta hlauh mai a. Tichuan, eng emaw ti tiin an inhnuk chhuak thei ta hlawl a. Thimthama lungpui chunga an inbawisawm lai chuan lui mawng lam atangin sakeiin a rawn hrawk zui leh ta nghal.

tira a tu zawk zawk tal an haw law maw ti-a an inzawh tawn zar zar lai pawh chuan khua a thim tawh a. Salkungi te lo, kheng lutuk leh a kawng ni se tu zawh ṭawm hleih loh a, anni nula pahnih chauh feh dun an nih avang chuan an ngaihtuah ta em em a. Zanriah ei kham a, a tumah pun rih lova a ruk a mi pahnih khat chauh lam tur an intirh dawn lai chuan, anni nula ve ve la ni ta si chu an ina len tum tlangvalte avangin hre lo-a hlei an awm ta lo a, a khua-in an tlangchim ta a.

A kal hmasaten thlâm an zuk thlen chuan an chawfun ei lohin an bunsan ang angin an phurhlân te nen a lo la awm tih an hmu a. An tuthlawh erawh chu a awm lo tih an hriatin bun hmunah sapuiin a la ta mai a nih an ring a. An bunna lam tur awm chu an pan a. Chhun lam a an hlo thlawhna sulhnu chu an hmu ngei a, mahse hnuhma dang an hmu si lo. An han au vak vak a, mahse ral lehlam vauk hram leh tui luang ri mai lo chu chhawntu dang awm lovin a reh ṭhiap a.

Chutah val-upate chuan ro an rel ṭa a: "Hei le, kan nau te hi chin hriat an ni ta lo a. Anni a pumpa engti kawngka mahin pasalṭha dungthul a an fammut lah a rinawm na hek lo. Amaherawhchu, ṭawng khawlo ni suh se, eng phei chu an ti hauh lo ang a. Thlawhlai kan dap chhuak tawh a, vahmim thisâwn pawh awm se kan chil chhuak tawh hial ang e, tih lungin kan thual kim tawh a. Chu-

vangin, naute u, tumah inphatsan lovin vau ngawpui chhung zawng zawng hi kan dap chhuak tur a ni. Tupawhin sulhnu thar leh eng emaw kan hmuh pawhin kan vah thlawn zau loh nan kan inhrilh tawn zel ang a. Lui mawng lam zawh tawk awm ila, lui hnar lamah a ṭhen kal bawk ila. Ṭhenkhat ngawpui chhung dap tawk awm bawk ila," tiin ro an rel ta a.

Tichuan, meichher eng tawk chhiin an vak darh ta sung sung a. Lui lam pante chuan sulhnu thar an hmu ta thuai a. An chawfak tur vau luia an insil harh lai luite tui lianin a lak pahnih a nih an ring ta a. An inau khawm a, luidung chu an zawh thla ta a.

Khatia Sabereka-khuangkaih-in Salkungi a la ta khan margbung a vuan hlauh mai a. Luite lian vawi leh khat a sah hukin a len thla puat mai chu, ar indi chen lekah lui kawi tam a len liam hman a. Mahse mangbung a vawn tlat avangin tuizangkhauh chuan a len chak theih loh phah a. A tawpah lungpui insi karah a len zep a, engmah hre lovin a thidang ta varg vang a. Tui chu a kam leh thuai a. Hmingdailovin a zuk hmuh chhuaha a tihngaihna hre lovin a tanna lungpui chunga tlaivarpui a tum lai thimblim velah Salkungi chu a rawn harh chhuak leh ta hlauh mai a. Tichuan, eng emaw ti tiin an inhnuk chhuak thei ta hlawl a. Thimthama lungpui chunga an inbawisawm lai chuan lui mawng lam aṭangin sakeiin a rawn hrawk zui leh ta nghal.

Mahse an vanneih a siamin chutih lai tak chuan a zawngtute chuan an rawn hnaihchilh ta hlauh a, sapui pawh chu a insaseng leh ta a.

A zawngtuten lui mawng lam an zawh thla ta chuan an au thla zel a, Hmingdailovi chuan mang-ang rawl tawpin a lo chhawn vau vau a. Nungdam a hmuh leh pawh an rin phak tawh loh Hmingdai-lovi te ṭhiandun dam te a an hmu leh ta chu an lawm em em mai a. Salkungi chu a chauh em avang-in tawlaia zawn ngam pawh a ni lo a, a zawnna turin tlangvalho chuan hlangpui an han siam thuai thuai a. Hmingdailovi pawh a chauh em avangin zawn an tum a. Mahse zawn a duh loh avangin a a zai ngaiin an chhawm haw ta a. Thi lova ruang a anni ṭhiandun lo khawchhuak leh ta chu Salkungi pu chuan an pahniha thla hual nan ni hnih ni thum hnu-ah sechal a talh ta nghe nghe a ni.

Chutia Hmingdailovin tlawmngai taka a ṭhiannu a chhanchhuah kum chu, Kapṭhuaman khawmu chawi bo Chhingpuii a hmuh kum nen, a hnu-a an han sawi tlan leh chuan a lo inangin a thla nen lam a lo in-duh chiah mai a. A khual thu than lai pawh a inang reng a. Ral-a khatah an lo inngaisang tawnin, a tu ve ve pawh inhmuh an lo châk riuru ve ve hle nghe nghe a ni awm e. Chung thil chu tun ṭlai khawhnua an han sawi chhuah chuan — Upa phei chuan, 'Chu lo aliam a Pathian samsuih tur a piang, innei lo thei lo tur a khuatuah leh khnavang zawlthu thlun sa, an ti hial a ni.

Buh lu chhum zawh veleh Kapṭhuama te chuan Hmingdailovi be turin palai an tir ta vang vang a. An beisei ang ngeiin Hmingdailovi te pawhin an lo hnial bik lo a, buh chhek ṭul lai takin an innei ta a. Hmingdailovi pawh Thankimi ang m·i a Pathian ṭih mi a ni a. An khaw Kohhran pawhin kawlvalenchham a pasal a nei bo tur chu an ui hle a. Kohhrana a chanvo ang a chelh zui reng an duhsak avangin an Kohhran pawhin pem lehkha ngaihsanawm tak an siam sak nghe nghe. Kapṭhuama te khaw Kohhran pawhin rei hlamchhiah lovin an khaw lama a chanvo ang chu an pe ta thuai a. Thankimi nen lah an inkawm ngeih na rawh. An pasal te inkawm ngeih tluk zetin anni pahnih pawh chu a chhuk a chho-ah a thim a var thla lovin an inzui rawt pahnih ṭhin.

Amaherawhchu, Kapṭhuaman sakhaw lam a uksak vak loh avang chuan a nupui Hmingdailovi rilru chu a tihrehawm deuh a. Engti kawng mahin a nupui rawngbawlna chu phunin dodal lo mah se, Hmingdailovi rilru chu a kim thei lo. Kapṭhuaman nupui a neih dawn chuan Liankhuma chu a ṭhian tur a nih avangin a hna aṭang chuan a rawn chawl zawk a. Mahse ani pawh vahsan lak dawnah a lebawr hna aṭang chuan a rawn bang fel ta a. Anni nupa leh Hmingdailovi chuan Kapṭhuama chu Pathian lamah ṭhelhtawp chhuahin kaih ṭharh an tum a. Duhsak taka kaihhruai an tumna chu Pathian pawhin mal a sawmin a ṭharh chhuak ve ta thuai reng a,

Nilai zana Hmingdailovi ṭan tur chuan a pasal inkhawm hreh chung chung chu inkhawm turin a tur chhuak lui a. A hun hmang chuan, Phil. 2:5-11 'He rilru, Krista Isua pawh a awm bawk kha, nangmahni-ah awm rawh se' tih lai a chhiar zawh chuan hla a thlang a. Hla Thar Bu 7-na (chung lai chuan Hla Thar Bu-ah a la awm) 'Aw, hmangaihna sawi thiam ila' tih châng hnihna 'Ka tan huanah a ṭawngṭai a, Nangma tan pawh a ṭawngṭai' tih an sak lai chuan Hmingdailovi chuan a pasal tan a ngaihbel bikin a ṭap ta a. A chang li-na, 'Ka sual lungngaihthlak a kal pui, Ama tan a inbelin, A phur Kalvari-a nghatin, A tuarin a tlan zo ta.' tih an han sak thlen meuh chuan Kapṭhuama pawh a insum zo ta bik lo a, a ṭap ve ta zawih zawih a.

Chumi zan aṭang chuan Kapṭhuama pawh chuan a ṭhianpa Liankhuma ang maiin hmeichhe rawngbawlna aṭang bawkin Pathian lama tharna chu a lo chhar ve ta a ni. A rilru hliahtu Pathianin a hlim lan sak aṭang chuan Kapṭhuama chuan a ṭhianpa Liankhuma lehkhathawn awmzia pawh kha a hre ve ta chauh a. An nupa ṭuak a an inkawm ṭum khatah pawh: Kapṭhuama chuan Pathian rorel dan a lo hriat phak lohzia leh a thil ruahman dan reng reng, amah Pathian bawkin mihring rilru a chawh harh hmaa hriat thiam phak a lo nih lohzia te a sawi a. Kapṭhuama chuan, "Thlamuanna chi hi hrehawmna lei thaah a tla ṭiak thin tih ka hre chiang ta," a ti hial a ni.

25. "KAN TIAM ANG TAL KHAN AW...."

— *Rozami*

APṬHUAMA chuan tisa leh thlarau lamah nun thar rawn ṭan chhuak ve tawh mah se, mihring taka a tun hma hun ngaihtuah leh ṭhin châng a neih leh loh theih ṭhin loh avangin Rozami chu theihnghilh harsa a ti em em reng a. Theihnghilh tak tak nî awm dawnin ring lo mah se, a rilru tihrehawm lo tal turin Pathian hnenah a dil chamchi ṭhin. Hun inher zelin kumpuisul a rawn veitir a. Ni leh thla leh hunbi tê tê chuan hun liam hnu ang chiah kha a rawn din thar leh meuh hi chuan, Rozami chu a hre chhuak lo thei ṭhin lo a ni. 'Thla Hleinga Zan' meuh phei hi chuan a rilru chuan chang dang a kan thei ngai lo. Engti kawng mahin a haider thei ngang lo a ni.

Rozami pasal kha sipaiah a la ṭang reng a. Amah mipa leplerh deuh ta chu a veiyahna lamah nul dangin an lo uai lungleng ta a. Reilotê chawlin a lo chhuak zawk a, chuta a haw thla leh lam chu Silchar kawng dung nula pakhatin a um miau mai a. Hnar haw ngaihna a hriat si loh avangin Rozami chu a rawn ral mak ta ringawt a. Rozami pasala nu leh pa chuan Rozami chu ui em em mah se, a neitu berin rawn ma ta miau si chu chelh rual awm si hek lo. Anni Rozami lah chu a lo ruaklo hman khang-

lang tawh si nen. An in lam a Rozami a haw leh tirh chuah, a thu an awih loh avanga a chan hreh-awmzia leh a thu ang chuan kal se, a chungah van-duaina a thlen loh turzia chu engphiarin a pa a ankhum chiam a. A pa pawhin a khawngaih thlu ve si a, eng dang mahin a chhang ngam lo reng a. "A heti ang tih kan hre lawk bik si lo a, kan van a duai tlang a nih hi," a ti ve ringawt mai a ni.

Rozami kîr leh chuan hrehawm a ti em em mai a, a thlante zawng zawng lahin hlim takin pasal an nei zo tawh si a. Ani lah chu nuta te inah mo mitmei veng chung a fachuam pawm hmabakin, a damchhung hun tumtawi turin khawsak a tan leh dawn chu a ni si a. A rilru hahna leh hrehawm a tihna zawng zawng a phawrhna ber a nu lah chuan a borakan tawh bawk si. An ina a haw leh zan phei chuan muhil thei lovin an dawh chawp sak khumah chuan a mu meng reng a. A pasal neih dawn atanga a rilru-a lo inmung tawh, engtikah emaw chuan lo la thleng ngei tura a ruat rilruk reng: Fur-pui hmahrual tomir haw turin hmar-thlang kawlkil a rawn luah duk thim kuih mai a, to haw tur palai thawk hmasa thli to chuan vaivut a rawn chhem khu rum rum a. Thingzar vawtfuk a rawn sep kang dawrh dawrh a. Kel ruah hmau danchhia in lam [illegible] mual an rawn [illegible] var liam zawng zung ang [illegible] la rawn len chingchhivet ngei [illegible] a [illegible] ruah [illegible] chu, [illegible] bun chu a ni [illegible] a hre chhiat [illegible] a. Chu to haw chuan a [illegible] a dinhmun

pawh a rawn len kar ta ni-a a hriat avangin, chumi zan pawh chuan chhin khat pawh chhing eih lovin amah chauhin khumah chuan a tal tlaivar zak a.

A damchhung bumrotu hun khupsuk tak chu a rawn hmang ṭan ta tih a hriatin a lung a awi thei mawlh lo Nau pai lovin, hringkir leh, hmeichhe kawtlawng tal te chu la ni se zawng, a pa leh a pasal elsen nan reng reng pawh thinrim hrikthlak nan a ni a thla a ral hma pawh a ṭâng dang vawn leh vat pawh duh dawn mah se, hmeichhe pangngai a nih puangtu a ruahlohna chuan kum thum chhung chu engle-khawle a chelh khawtlai dawn ta reng reng si a. A lungdum loh lakah a nula hnahkhat thianghlimna chu chen chulin a awm a, a pa lakah thinrim tawpintai nei lo chuan a ṭhoh reng bawk dawn si nen.

Hreh chung chunga pasal a neih dawn a, a duh loh em avanga a inhnemna-ah kha chuan, "Eng pawh ni se, karah fanau an lo la awm ang a, mahni rila rahte ngei chuan kan inkarah hmangaihna pawh a rawn din thar ve-in min ti-hnambet chhawm ang chu. Khuarei leh kumpui vei zel te pawhin ka rilru hrehawmna hi a rawn dip ralin thlasik mumang a la chantir em ang chu maw," ti-a a inhnemna chu, tunah chuan tu palai mahin an sawi rem leh thei ngai tawh lo ang. Engti kawng mahin Rozami pawhin sawi rem leh chu a duh tawh bawk hek lo. Awmmawh leh leplerh vang pawh ni si lova fa-chuam

pawm a nuṭa bel a, mahni duhzawng pawh thlang leh thei ngai tawh lo kumkhua ṭura a hun hnuhnung lam kawng rawn inhawn dan chu a tuar thiam thei mawlh lo a ni.

A hun lo kal zel tur ai mahin a hun kal tawh a hman ṭhat lohna mawlh mai chuan a ngaihtuahna a ti tam a. "Ka pa min tirh luihna kha ka hnial tawh lo a ni. Engah nge ka lo tlan bosan mai loh? Ṭhuama lah kha a dam tawh loh ring azeng pawh ka ni si lo. Ka thiam loh leh ka zir loh vek a ni. Ṭhuama, min ngaidam ang che aw?" ti te-in a rilru chuan a han chham leh thul ṭhin a. A thinrim chuan chin tawk nei lo lêkin a pa pawh a mawhchhiat zing na rawh. Hmeichhia mah ni se, a an-hla hriat zawng zawng leh a tih a mawi lo thlengin a pau chhuahpui leh tlai khawhnu tak na a, phengphehlepa khua a tlai zo ta. Din ṭhar leh rual lohin tuisik baw hnu a chang zo ta a ni.

Thenrual pawl pawh a châk tawh lo a. An in chhung lah chu nuam tihna chhetê mah a nei hek lo. Nei lo e ti lo chuan khawlai len a thenrual pawl a châk chuan si loh avangin a taptawmin a chhungtlum ble a. Khawilo kala a feh chhuah tihngawt loh chu thenawm in fahranah pawh a chuang kai ngai lo. A awmkhawhar zual chang erawh chuan — Hman a Kapthuama nu thih avang a Thanthuami te an thlanthut ni-a Kapthuama te chhung thlalak an kha en turin Thanthuami te inah a kal thin a. An

kawmchar leikapui ringawt pawh chu a thlakhlelh ngawih ngawih avangin a tlawh nghal ziah bawk a. Kapṭhuama thlalak a kawl ve lah chu a pa thinrimin a lo rawh sak tawh si a. A tawpah phei chuan Thanṭhuami te kawl lai chu kawl hawhah a dil ta ngawt nghe nghe a ni.

A thlalak hawh chu en chungin a be mawlh mawlh a. A châng leh thupha a chawi a, a khawhar thu leh a hmangaih thu te chu chin lem awm lovin a han chham khum leh thul ṭhin nen. An lehkha inthawnna hlui a ruka a la dah ṭhat, rokhawmna lehkha tluk ngawta a roh te chu a hai chhuak leh a. Chung lehkha a hmuh lai hun te chu a rilru-ah a rawn thar leh uar uar a. Khawvelah hian beiseina a nei tawh lo a, mihring danin kawng a kharkhum ta. Kapṭhuama nena hun duhawm hmang leh tur chuan leilung hian phalna aw a pawh thiang tawh si lo. Dan bawhchhiatna a vang emaw leh, vandua-ina emaw pawhin mi tlawngawl-ah siam leh hnuhnawh ta pawh ni se, intawng tir hnahkhat hmangaihna ang chuan engmah a kal thei tawh chuang hek lo ang. Mahse chu takngial pawh chu duhthusamah pawh a ṣam phak a ni ta lo.

A ngaitê-in fur leh ṭhâl chu khawvel leilung dan angin a rawn inher chhuak leh a. An hun ṭheuhah nungcha tinrengte pawhin sal lovin an hun chu tuma luah khalh lohin an rawn hmang leh kum tin si a. Mihring erawh chuan ngai awh theih a ni si lo. Bar

thla fang a lo de a, pawhchhiat hun leh vangpui hun thengthaw-ah khuangchawi thla fang a lo det aṭang tawh hi chuan, zan rei luat pawh sawi lo leh mutmu tuah lo lêkin a khawhar chuan dai leh kawm a thual chhuak a. A thinlung hruai dingtu zan khawhar chuan thlan piah lam ram ngaihtir rum rum khawpin a nun chu a zem â lek lek ṭhin a ni. A tan chuan dam hi hlimna hmel na, retheihna suaksala zuartu, Setana ânchhia leh Pathian thinurna ṭang kawp ni hialin a hria

Sal khat khata a chunga vanduaina lo thleng lo chu, a nulat laia amah lo hel ṭhintute dichimna leh sawichhiatna remchang a ni ta bawk si a. Mangan thawpui la huam huam khawpa a hlei-hluaka a chunga retheihna rawn infawk khawm ta bik chu, lei anchhe rokhawmtu ni berin a inhria a ni. A zan a telin khuangchawi thla fang chuan khawchhak aṭang khian an intiamnna thuchah thuthlung hawrawp lang kim zawngin than a rawn la a. A hleinga zan a lo thlen meuh hi chuan Rozami chuan:

'Chung chhawrthla hleinga a dang chuang lo,
Ka chhiar chhuak e sakhmel ngui rii riai sialin;
Lung tileng chang zo ta e, kan tiam kha,'

tih bla te chu chham chhuak hial khawpa khawhar insum zawh lobna chuan a rawn zem chirai leh thin a ni.

A chângerawh chuan Rozami chuan a rilru sang mara a pau ti khauh luiin, "Chan tawkla khawrel-in

ka tuar tura min namseh a nih ber tawh a liamah eng nge chuti taka lung loha ka han lak bikna tur? Kei chang hian khawvel hripui hrehawmna hi ka pusum tel ta bik a ni hlei nem. Kei aia rethei leh vanduai pawh an tam ve tho. Pathian remtih a ni mai a lawm. Tih emah chuan hmeichhe phanchang lutuk leh mahni tum tawk pasal haihchham tur pawh ka la ni bik lo a. Ani Kapṭhuama chauh hi khawvela mipa awmchhun lah a ni hek lo. Kum thum lekah ka fa chu a tlei ve leh mai ang a. Pasal chhiaṭha zawng ka la hmu tho ang a sin," tiin amah leh amah chu inhnem lungawi a han tum sateh ṭhin a. Mahse tum lawk loha a rilru-a khawharna lo chhuak leh thut ṭhin chuan, a dana rual lohin a rawn zem â leh lek lek mai ṭhin a ni

Ni khat chu Thanṭhuami pa chuan an kawmchar leikapui kha a ṭhiat dawn a. Rozami khawhar len luh ni tak a ni a. Rozami chuan a rilru tak takin a ui ru em em mai a. A ṭhiah hma chuan Kapṭhuama nena an ṭhut dunna, kawmchar kawngka chhak lam dithlifarfem hnuai chhung lam hretah chuan khawhar takin amah chauhin a'n ṭhu leh ren rawn a. Thanṭhuamipa'n a sawi nghin dul dul lai te chuan lungchim takin a lo thlir vawng vawng a. Chu leikapui, a khawhar zual chang apianga a tlawh loh theih loh, Kapṭhuama a hriat chhuah apianga a mitthlaa lang tel ve ziah ṭhin chu, leikapui mai mai mah ni se, a tan chuan hnemtu leh an khaw chhunga a hmun ngainat ber a ni si a.

Chumi kum chapchar lai chuan Kapṭhuama silai hmuh Aizawl kal haw chuan Rozami te khua chu a tlawh kawi a. Chawhnu thlang her hreta an khua a luh dawn, kawtchhuah lal lungdawh thlen hma in lam kawng laiah chuan paikawng (thingphur-em) leh thing fawm sa tlem hi a lo awm ngât a. A neitu chu kawng thlang maiah chuan a ri sâl sâl a. Kapṭhuama chuan ngaihtuah mang hlei lo chuan a zuk en kher a. A rin loh deuh maiin Rozami a lo ni reng mai a, "Zami, nang i ni maw, i va har khawhar awm rak rak ve?" a zu ti a. Rozami chuan a hmuh veleh a hmel a dâng nghal sâwp sâwp mai a. Tirila khur hlek hlek chung hian, "Awi...! Ka zawng Ṭhuama, mi dang daih emaw tih nâk alai che chuan, nang zuk ni reng chia. I dam zel ṭhin maw? Aw......, ka lung i va han tileng ṭhin tak em! I e mak min ti suh la, min ngaidam ang che, kei zawng hrehawm ka ti em mai. Ka dinhmun hi heti lo n tawhin, beisei phak loh lung tileng thlawn mai n tawh mah la, kan intiam ang khan e, '**Thla Hleinga Zan**' *chauh hi zawngin.........kan intiam ang tal kha aw...,* Chibai, dam la, dam takin mangṭha ngawih ngawih," a ti lawm lawm a. Khiang hlimah chuan a ṭhu hnawk a, a indawm vawng vawng a, a thinlung ah aw-thangkhawk ni-awm tak hian:

'Ka nu, lungtlu lova khiangawih zawng,
Tuahpui leh vau an vul zolentu hnuaiah;
Di kan tawng kan tah a tul leh thin,'

rawn tithang kal reih reih hian a hria a.
